

zegd heb zal ik niet herhalen. Er schiet mij echter nog een bezwaar te binnen. Wanneer iemand met een kind ouder dan 12 en beneden de 16 jaren, vleeschelijke gemeenschap heeft gehad, dan heeft hij, wanneer hij ongehuwd is, het middel in handen om aan de straf te ontkomen. Hij spiegelt den vader een huwelijk met zijn kind voor. Nu moet dispensatie gevraagd worden, daarmede verloopt eenige tijd. Ook moeten de papieren in orde gemaakt en termijnen in acht genomen worden. In den tusschentijd verloopen 3 maanden en is het klagtegt vervallen. Wanneer dus de misdadiger nog over zijn misdrijf heen den vader schandelijk bedriegt door dezen een huwelijk voor te spiegelen, loopt hij de gansche strafvervolgning vrij.

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: Ik protesteer ten sterkste tegen de bewering, dat het onderzoek dat aan huwelijksdispensaties voorafgaat, ooit zóo lang zou behoeven te duren, dat het klagtegt zou zijn vervallen vóór de beslissing des Konings. Ik beroep mij op de ervaring van de ambtenaren van het openbaar ministerie. Wanneer vader of moeder, en dat is mij herhaaldelijk voorgekomen, den Minister mondeling of schriftelijk mededeelt dat er *periculum in mora* is, dan wordt door den Minister en door alle ambtenaren die in de zaak betrokken worden, op de stukken het woord „spoed” geschreven, en loopt de zaak in twee à drie weken af.

Intusschen erken ik dat het artikel eene kleine, geheel onschuldige, verbetering kan ondergaan door het wegvallen der 13 laatste woorden. Daardoor wordt het bezwaar weggenomen dat soms de vader alleen krachtens art. 249 zou kunnen worden vervolgd en dan slechts met zes jaren zou gestraft worden. Eindigt het artikel met het woord „klachte”, dan wordt stilzwijgend toepasselijk verklaard art. 64, zoodat, wanneer de vader zelf het misdrijf heeft gepleegd, de moeder of een der in dat artikel genoemde personen de klagt kan indienen.

De heer VAN DE WERK: Nadat de Commissie en de Regering zich zoo sterk tegen mijn amendement hebben verklaard en er dus geen sprake van is dat het door deze Vergadering wordt aangenomen, en tevens doordat, ten gevolge van de wijziging die de Regering na mijne bemerkingsen in het artikel heeft gebragt, één mijner bezwaren is weggenomen, trek ik mijn amendement in.

[Het artikel werd alzoo door de Regeering gewijzigd en het amendement, na de door de Regeering gemaakte wijziging, teruggenomen.]

Art. 246.

Hij die door geweld of bedreiging met geweld iemand dwingt tot het plegen of dulden van ontuchtige handelingen, wordt, als schuldig aan feitelijke aanranding van de eerbaarheid, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste acht jaren.

O. R. O. ART. 264. Hij die door geweld of bedreiging met geweld iemand dwingt tot het plegen of dulden van ontuchtige handelingen, wordt, als schuldig aan feitelijke aanranding van de eerbaarheid, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren.

Memorie van Toelichting.

Hoewel onder »ontuchtige handelingen” ook »vleeschelijke gemeenschap” begrepen is (vg. art. 267 [249]), moest in dit en het volgend artikel onderscheid gemaakt worden met de zwaardere misdrijven voorzien in de artt. 262 en 263 [242 en 243]. Het verleiden tot het plegen of dulden

van vleeschelijke gemeenschap is echter in art. 263 niet vermeld, omdat daarvoor de algemeene bepaling van art. 265 [247] nopens verleiding tot het plegen of dulden van ontuchtige handelingen genoegzaam kan geacht worden.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

De straf is in vergelijking met art. 263 [243] naar het oordeel der Commissie niet zwaar genoeg. Het *crimen nefandum* kan alleen krachtens dit artikel worden gestraft.

De straf in dit artikel kan niet hooger zijn dan $\frac{2}{3}$ van die in art. 262 [242], met andere woorden, niet hooger dan die wegens poging tot verkrachting. Zie verder het Regeeringsantwoord op de algemeene beschouwingen over dezen Titel [hiervoor bl. 279].

G. O. ART. 246 = art. 246 van het Wetboek.

[Vgl. de Beraadslagingen over art. 81, in deel I, bl. 530 en 531.]

Art. 247.

Hij die met iemand van wien hij weet dat hij in staat van bewusteloosheid of onmacht verkeert of met iemand beneden den leeftijd van zestien jaren ontuchtige handelingen pleegt of laatstgemelden tot het plegen of dulden van zoodanige handelingen of, buiten echt, van vleeschelijke gemeenschap met een derde verleidt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren.

O. R. O. ART. 265. Hij die met kinderen beneden den leeftijd van veertien jaren of met personen van wie hij weet dat zij krankzinnig zijn of in een toestand van bewusteloosheid verkeeren, ontuchtige handelingen pleegt of deze tot het plegen of dulden van zoodanige handelingen verleidt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vijf jaren.

Indien de toestand van bewusteloosheid is te weeg gebragt, hetzij door hem zelve, hetzij met zijn medeweten door een ander, met het oogmerk om den persoon tegen wien het feit gepleegd wordt weerloos te maken, wordt het feit gestraft als feitelijke aanranding van de eerbaarheid.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Hij die met kinderen. Uit het gebruik van het meervoud zou kunnen worden afgeleid dat voor de strafbaarheid van het feit eene pluraliteit van objecten een vereischte is. Men leze daarom liever: »*Hij die met iemand*» enz.

Veertien jaren; lees: zestien jaren. Zie ad art. 263 [243].

Zie boven ad 263 [hiervoor bl. 308 en 309, en de algem. beschouwingen over dezen Titel, hiervoor bl. 279].

G. O. ART. 247 = art. 247 van het Wetboek.

Art. 248.

Indien een der in de artikelen 243 en 245—247 omschreven misdrijven zwaar lichamelijk letsel ten gevolge heeft, wordt gevangenisstraf van ten hoogste twaalf jaren opgelegd.

Indien een der in de artikelen 242—247 omschreven misdrijven den dood ten gevolge heeft, wordt gevangenisstraf van ten hoogste vijftien jaren opgelegd.

O. R. O. ART. 266. Indien een der in de artikelen 263—265 omschreven misdrijven zwaar lichamelijk letsel ten gevolge heeft, wordt gevangenisstraf van ten hoogste negen jaren opgelegd.

Indien een der in de artikelen 262—265 omschreven misdrijven den dood ten gevolge heeft, wordt gevangenisstraf van ten hoogste twaalf jaren opgelegd.

Advies van den Raad van State.

Art. 266. Niet alleen lichamelijk letsel, maar ook zwangerschap moet als verzwarende omstandigheid in het eerste lid dezes artikels worden opgenomen.

Rapport aan den Koning.

Indien het te bewijzen ware, dat zwangerschap het gevolg is geweest der in de vorige artikelen opgenoemde handelingen, zou het voorstel van den Raad van State, om ook zwangerschap als verzwarende omstandigheid in het eerste lid van

dit artikel op te nemen, in aanmerking kunnen komen.

Maar, dit bezwaar ter zijde gesteld, zou men in ernst kunnen verlangen, om met de vervolging der misdrijven van artt. 263—265 [243—247] te wachten, tot dat het blijkt, of zwangerschap daarvan een gevolg zal zijn?

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

De Raad van State was van meening (zie advies bij art. 242, hiervoor bl. 306) dat de handelingen bedoeld in de artt. 262—266 zwaarder gestraft moeten worden, ingeval zij gepleegd worden door vader, voogd, enz. De Minister was echter van oordeel dat de ruimte tusschen de maxima en minima zoo groot is dat de bedoelde verzwarende omstandigheid niet noodig zou zijn. (Zie rapport ald.) De Commissie vereenigt zich daarentegen met het advies van den Raad van State, omdat naar haar gevoelen de ruimte welke in bedoelde artikelen den regter gelaten wordt, *niet* groot genoeg is. De feiten zijn van dien aard, ook met het oog op de gevolgen, dat dikwijls zelfs zonder de verzwarende omstandigheid waarop gewezen werd, het thans bedreigde maximum geenszins eene te zware straf moet worden geacht. De Commissie geeft daarom in overweging de straf in de artt. 262—266 te verzwaren.

Maar zelfs wanneer in de voorgaande artikelen de straf niet werd verzwared, zouden toch, naar het oordeel der Commissie, de maxima in dit artikel hooger moeten gesteld worden. De straf is thans dezelfde als die welke bij art. 325 [301] is bedreigd tegen mishandeling, terwijl het feit veel erger is. De Commissie zou het maximum in het 1ste lid willen brengen op twaalf en in het tweede lid op 15 jaren.

Aan den wensch der Commissie is voldaan. Dat nu ook in artt. 267 en 268 [249 en 250] de straffen moeten verhoogd worden, is geen bezwaar.

G. O. ART. 248 = art. 248 van het Wetboek.

Art. 249.

Met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren wordt gestraft ontucht gepleegd:

- 1°. door ouders, voogden, toeziende voogden, godsdienstleeraars of onderwijzers met aan hunne zorg of opleiding toevertrouwde minderjarigen;
- 2°. door bestuurders of opzichters in werk- inrichtingen, werkplaatsen of fabrieken met hunne minderjarige bedienden of ondergeschikten;
- 3°. door ambtenaren met personen die aan hun gezag zijn onderworpen of aan hunne waakzaamheid toevertrouwd of aanbevolen;
- 4°. door bestuurders, geneeskundigen, onderwijzers, beambten, opzichters of bedienden in *strafinrichtingen*, huizen van verbetering, opvoedingsgestichten, weeshuizen, ziekenhuizen, krankzinnigengestichten of instellingen van weldadigheid, met personen daarin opgenomen.

De misdrijven in dit artikel omschreven worden niet vervolgd, indien de dader met de minderjarige een huwelijk aangaat.

(Gewijzigd, wat het *cursief* gedrukte betreft, bij de wet van 15 Januari 1886 (*Stbl.* n°. 6):

in *gevangenis-
nissen, rijkswerk-
inrichtingen*,

[Dit tweede lid is vervallen.]

O. R. O. ART. 267. Met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren worden gestraft ontuchtige handelingen gepleegd:

- 1°. door ouders, voogden, godsdienstleeraars of onderwijzers met aan hunne zorg of opleiding toevertrouwde minderjarigen;
- 2°. door ambtenaren met personen die aan hun gezag zijn onderworpen of aan hunne waakzaamheid toevertrouwd of aanbevolen;
- 3°. door bestuurders, beambten, opzigters, bedienden of geneeskundigen in strafinrigtingen, weeshuizen, ziekenhuizen of instellingen van weldadigheid met personen daarin opgenomen.

Memorie van Toelichting.

Voldoening aan eigen lust is scherp af te scheiden van de in het volgende artikel vermelde koppelarij (*lenocinium*), daar zoowel de handeling

als het oogmerk des daders geheel verschillend is¹. Indien de voldoening aan eigen lust niet tevens openbare schennis der eerbaarheid insluit, en noch door middel van geweld, of bedreiging met geweld, noch ten aanzien van personen die jonger dan veertien jaren, krankzinnig of bewusteloos zijn gepleegd wordt, is zij alleen strafbaar voorzoover personen die een noodzakelijk gezag over anderen uitoefenen, zich daaraan ten aanzien van deze laatste schuldig maken. Art. 267 noemt deze verhoudingen; er bestaat dan een grof misbruik van gezag tegenover personen, die door geboorte of door dwang van anderen verplicht zijn, zich aan dat gezag te onderwerpen. Het ontwerp 1847 heeft de bepaling te ver uitgestrekt door ook te omvatten dienstbare en andere personen, die zich vrijwillig onder iemands opzicht gesteld hebben.

De bepaling van dit artikel betreft alzoo een zelfstandig misdrijf dat, op een anderen grond steunende dan de in de artt. 262—266 [242—248] omschreven misdrijven, aan de toepassing dier bepalingen, in geval de daar gestelde vereischten aanwezig zijn, niet in den weg staat.

Weeshuizen. Een weeshuis behoeft niet altijd eene »instelling van weldadigheid» te zijn in den zin van art. 1 der wet van 28 Junij 1854 (*Staatsblad* n°. 100).

¹ Dit is beter in het oog gehouden in de §§ 174, 180 en 181 D. Wb., dan in de artt. 7 en 8, tit. XVI, boek II, ontwerp 1847. Over het verschil van gevoelen te dezen aanzien, waartoe de Code Pénal zoowel de fransche en belgische als de nederlandsche regtspraak leidde, zie SCHOONEVELD, ad art. 334 C. P., sub c.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Vier jaren. De Commissie geeft in overweging het maximum te brengen op zes jaren. Het geldt hier zeer zware en schandelijke misdrijven, waardoor onschuldige kinderen voor hun geheele leven bedorven kunnen worden: »er bestaat», gelijk de Memorie van Toelichting te regt opmerkt, »een grof misbruik van gezag tegenover personen die door geboorte of door dwang van anderen verplicht zijn zich aan dat gezag te onderwerpen.»

De Commissie kan echter niet toegeven dat het ontwerp van 1847 de bepaling te ver zou hebben uitgestrekt door ook te omvatten dienstbare en andere personen, die zich *vrijwillig* onder eens anders opzicht gesteld hebben. De *ratio* der bijzondere bescherming is in die gevallen inderdaad dezelfde als van die welke in het artikel wordt verleend, het zedelijke overwigt over onmondigen, die uit den aard der zaak wordt uitgeoefend door hem van wien zij feitelijk afhankelijk zijn. De Commissie zou dan als vierde geval in het artikel willen opnemen: »door meesters met personen bij hen werkzaam.»

Het maximum is op zes jaren gesteld.

Door het nieuwe n°. 2 wordt aan het verlangen der Commissie zooveel mogelijk te gemoet gekomen. De bescherming ook tot *meerderjarige* bedienden uit te strekken, ware overdreven.

1°. Er is naar het gevoelen der Commissie geen reden voor de limitatieve bepaling van het artikel. Waarom zouden de gevallen welke de Regering noopten in art. 271 [253] de algemeene uitdrukking *wettig gezag* aan te nemen (zie Memorie van Toelichting op dat artikel) hier zijn uitgesloten? Waarom de toeziende voogd, in het bijzonder waar deze volgens art. 431 Burgerlijk Wetboek tijdelijk de voogdij waarneemt? Waarom

andere gevallen, waar het motief dat het artikel zelf aanduidt door de woorden »aan hunne zorg of opleiding toevertrouwde minderjarigen» evenzeer aanwezig is? De Commissie geeft in overweging de limitatieve opsomming door eene algemeene bepaling te vervangen en te lezen: »door iemand met een aan zijne zorg of opleiding toevertrouwde minderjarige.»

De uitdrukking »wettig gezag», zeer juist in art. 271, ware hier geheel misplaatst. De predikant bijv. bij wien een kind op de cathedrisatie gaat, kan tegenover dat kind *niet* het misdrijf van art. 271, maar wèl dat van art. 267 plegen. De uitdrukking »aan hunne zorg of opleiding toevertrouwde» is, zonder nadere aanduiding, niet precies genoeg. Noemde de wet de godsdienstleeraars en onderwijzers niet uitdrukkelijk, dan zou men kunnen betwijfelen, of bijv. een kind dat aan een kostschoolhouder is toevertrouwd, *tevens* is toevertrouwd aan den onderwijzer of godsdienstleeraar, van wien dat kind slechts een enkele les ontvangt.

3°. In deze rubriek dienen ook vermeld te worden *krankzinnigengestichten en opvoedingsgestichten of huizen van verbetering*. Twijfel zou kunnen ontstaan of zij wel onder de benamingen van het artikel zijn begrepen.

Aan de opmerking is gevolg gegeven. Voor alle zekerheid zijn ook hier de onderwijzers vermeld; zij zijn niet altijd beampten.

[Zie ook het Antwoord der Regeering bij art. 243, hiervoor bl. 309, bij art. 248, hiervoor bl. 319 en bij art. 250, 1°. hierachter bl. 333.]

Opmerking van Prof. M. de Vries.

3°. Achter *weldadigheid* moet noodzakelijk eene komma staan, om te doen blijken, dat de volgende woorden niet met de *instellingen van weldadigheid*, maar met het voorafgaande *gepleegd* moeten verbonden worden. In 1°. en 2°. is de komma overbodig, omdat daar de personen (*ouders — onderwijzers en ambtenaren*) onmiddellijk voorafgaan. Maar hier komen tusschen de personen (*bestuurders — geneeskundigen*) en *met enz.*, zoovele substantieven in, dat de aandacht wordt afgeleid en er een kenlijk teeken noodig is, dat *met personen* niet bij *weldadigheid* behoort.

G. O. ART. 249. Met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren wordt gestraft ontucht gepleegd:

- 1°. door ouders, voogden, toeziende voogden, godsdienstleeraars of onderwijzers met aan hunne zorg of opleiding toevertrouwde minderjarigen;
- 2°. door meesters met hunne minderjarige bedienden;
- 3°. door ambtenaren met personen die aan hun gezag zijn onderworpen of aan hunne waakzaamheid zijn toevertrouwd of aanbevolen;
- 4°. door bestuurders, geneeskundigen, onderwijzers, beampten, opzichters of bedienden in strafinrichtingen, huizen van verbetering, opvoedingsgestichten, weeshuizen, ziekenhuizen, krankzinnigengestichten of instellingen van weldadigheid, met personen daarin opgenomen.

Beraadslagingen in de Tweede Kamer.

(2 November 1880.)

De heer VAN HOUTEN: De Minister wees vooral [zie hiervoor bl. 312] op art. 249, en dat is juist het artikel dat mij aanleiding geeft tot mijne opmerking [hiervoor op bl. 292 en 310], dat de titel zoo onsystematisch is. Als men bang is voor moeilijkheden in de praktijk, en voor het misdrijf van chantage, dan mag

men werkelijk wel voorzigtig zijn met art. 249, want daarin wordt uitgegaan van de onderstelling dat in alle gevallen, onder dat artikel vallende, de verleiding altijd en in alle omstandigheden is uitgegaan van den man, en dat nimmer de schuld kan zijn aan de zijde van de vrouw. Waarom straft men in art. 249 den meester? Omdat, zoo als de Minister zeide, de fictie is onvrijheid aan de zijde van de vrouw; eene vrouw heeft in die gevallen geen volkomen wilsvrijheid. De Minister gaat dus verder dan de waarheid in menig geval zal zijn. En in alle gevallen, niet onder art. 249 vallende, stelt gij de fictie anders-om en geeft gij straffeloosheid, zelfs wanneer het bewijs geleverd ware, dat de verleiding niet alleen uitgegaan is van den man, maar zelfs ondersteund is door kunstgrepen. Juist art. 249 gaat tot de uiterste grenzen waartoe men in het strafregt de fictie als waarheid kan aannemen, en in alles wat daarbuiten ligt sluit men zelfs voor de waarheid het oog.

De heer DE SAVORNIN LOHMAN: De geachte afgevaardigde uit Groningen heeft bezwaar gemaakt tegen art. 249. Hij zegt, dat, zoo wij zijn voorstel niet aannemen, uit vrees voor chantage, wij dan zeker art. 249, 2°., moesten verwerpen, vermits dit artikel nog veel meer gelegenheid voor chantage aanbiedt. Dit laatste moge waar zijn, maar de geachte afgevaardigde verliest daarbij den grond van die bepaling uit het oog. Art. 249 straft een man, wanneer hij in de betrekking, waarin hij tot de vrouw staat, namelijk in die van werkgever, ontucht pleegt met minderjarige vrouwen, onverschillig of hij al dan niet verleid is. Van chantage kan dus hier geen sprake zijn. Maar waarom is dat bepaald? De bepaling heeft op het oog de betrekking waarin de vrouw staat tot den man, evenals de overige bepalingen van het artikel, waarin sprake is van gevangenenbewaarders en andere menschen die in gestichten wonen, enz.

Wanneer namelijk hetzij op last van den Staat, hetzij door den drang van de omstandigheden en behoeften, waaraan men zich feitelijk niet kan onttrekken, een minderjarig kind feitelijk gedwongen wordt zich als het ware onder de magt te geven van een man, dan is het allezins billijk dat ook gezorgd worde, dat die man geen misbruik van zijne magt kan maken. Nu weet ik wel dat een werkgever kan verleid worden door een vrouw in zijne dienst, dat kan een gevangenenbewaarder ook, even als iedereen die in een gesticht woont, kan verleid worden; maar hij moet dan vooruit maar weten dat hij de aansprakelijke persoon is. Verneemt men dat in gevangenis en veel bewaarders worden verleid door vrouwen, die zich in die plaatsen bevinden? Volstrekt niet. De bewaarders weten bij voorbaat dat dit feit zwaar gestraft wordt; willen zij volstrekt ontucht plegen, dan moeten zij daartoe naar eene andere gelegenheid omzien. Het is natuurlijk, dit zal niemand ontkennen, dat wanneer eene jonge vrouw den werkgever verleidt, de man zeker veel minder strafwaardig is, maar daarvoor hebben wij een minimum en de regter zal zeker daarop acht slaan; maar het feit zelf moet gestraft worden, omdat de vrouw door den drang der omstandigheden verbonden is aan de dienst van een ander. De heer van Houten is, evenals de heer Borgesius, een sterk voorstander daarvan, dat de menschen, die in zulke omstandigheden zijn geplaatst door de behoeften der maatschappij, inderdaad regt hebben op zekere bescherming.

(3 November 1880.)

Amendement van den heer van de Werk,

strekkende om de bepaling voorkomende onder n°. 2 te doen vervallen.

De heer VAN DE WERK: De fout van dezen geheelen Titel zit hierin dat de Regering daarbij niet heeft opgenomen het *verleiden*, hetgeen ik onder zekere omstandigheden zoude willen straffen, en zij hier en daar gevallen van verleiding heeft gefingeerd, daar waar van verleiding geen sprake behoeft te zijn en zelfs de persoon, die geacht wordt de verleider te zijn zeer goed kan zijn verleid geworden.

Nadat de Minister gisteren had gezegd dat dit inderdaad de bedoeling der wet was, heeft de afgevaardigde uit Groningen op het verkeerde daarvan gewezen.

Om nu bij ons geval te blijven, zoo wensch ik te vragen: mag de wet verleiding door den man aannemen wanneer een jonge meester met zijne 22jarige dienstmeid vleeschelijke gemeenschap heeft gehad? Mag de wet verleiding veronderstellen van de zijde der vrouw, wanneer een zeer jonge vrouwelijke erfgenaam van eene zaak, door een minderjarigen bediende verleid, met dezen ontucht heeft gepleegd?

De wet die in beide gevallen straft den meester en de meesteres, omdat zij goedgevondt hen geheel in strijd met de werkelijkheid als verleiders te beschouwen, pleegt onregt.

De wet moet, zoo zij verleiding wil straffen, treffen den werkelijken verleider.

Ook nog heeft deze quasi-bescherming van minderjarigen voor de beschermden eene onaangename zijde, daar zij toch ter wille van die bescherming er aan blootstaan, dat een onverstandig ambtenaar van het publiek ministerie hen kan vervolgen als mededaders van het misdrijf van het plegen van ontucht, en dat de regter, gebonden aan de bepalingen omtrent het mededaderschap, hen zal moeten veroordeelen.

En behoef ik er ten slotte nog op te wijzen dat de chantage, waarvoor de Regering in andere gevallen zoo bevreesd was, door n°. 2 van ons artikel zeer zal worden in de hand gewerkt?

Amendementen van de Commissie van Rapporteurs,

I. om n°. 2 te lezen: „door bestuurders of opzichters in werkinrichtingen, werkplaatsen of fabrieken met hunne minderjarige bedienden of ondergeschikten”;

II. om aan het artikel een nieuw lid toe te voegen van dezen inhoud: „De misdrijven, in dit artikel omschreven, worden niet vervolgd, indien de dader met de minderjarige een huwelijk aangaat.”

De heer VAN DER KAAIJ, *lid der Commissie van Rapporteurs*: Ook aan de Commissie van Rapporteurs komt n°. 2 van dit artikel wel wat al te ruim voor. Het is opgesteld in zeer algemeene termen, maar de bedoeling was, inzonderheid, zoo als thans is uitgedrukt in het amendement dat door de Commissie is voorgedragen, tegen te gaan ontucht, gepleegd in fabrieken, werkplaatsen of werkinrichtingen, door meesters met hunne bedienden, en niet alleen door meesters, maar ook vooral — en dat mist men in n°. 2 — door opzigtters met hunne ondergeschikten. Die bedoeling is zoo eenvoudig en moet voor ieder zoo duidelijk zijn, dat ik mij kan onthouden van verdere toelichting. De Commissie meent dat het groote bezwaar tegen n°. 2 door die beperking zal zijn vervallen.

Maar de Commissie stelt ook nog voor aan het artikel een nieuw lid toe te voegen, eene nieuwe bepaling, die zal beheerschen al de gevallen in dit artikel opgenoemd, namelijk dat geen vervolging zal plaats hebben wanneer de dader van het feit, de persoon die ontucht gepleegd heeft, met de minderjarige een huwelijk aangaat. Dit is ook de bedoeling van het tweede lid van art. 245, voorgesteld en gehandhaafd tegen het amendement van de Werk. De bedoeling is dat er geen vervolging zal intreden wanneer de ontucht gevolgd wordt door een huwelijk. De Commissie is van meening dat in al die gevallen waarin een huwelijk kan gesloten worden en het inderdaad tot stand komt, geen vervolging plaats moet hebben.

Hetzelfde beginsel vindt men opgenomen bij het misdrijf van schaking. In art. 281 kan men lezen dat, indien de schaker met de weggevoerde een huwelijk heeft gesloten, geene veroordeeling plaats heeft, dan nadat de nietigheid van het huwelijk is uitgesproken. Hier moest het eenigzins anders geformuleerd worden, omdat men daar tegen het huwelijk kan opkomen, maar hier behoeft dat niet, want hier kan het huwelijk niet zonder toestemming gesloten worden. Men onderschept dus de klagt, want de persoon die anders zou moeten klagen, is hier de persoon die toestemming geeft tot het huwelijk. Het spreekt van zelf dat indien men toestemming geeft tot het huwelijk, men dan niet wel kan klagen.

De heer NIJST: Ik zal mij bezwaarlijk met het door den heer van de Werk voorgesteld amendement, namelijk het weglaten van dit artikel kunnen vereenigen.

In bijna al de voorafgaande artikelen wordt gesproken van vleeschelijke gemeenschap, dat is, met eene vrouw; en daarop is nu de aandacht gevestigd; maar art. 249 bedoelt ook *elke andere ontucht*, waaronder begrepen is het *crimen nefandum*, het schandelijkste van alle soorten van ontucht. Laat men nu n°. 2 weg, dan zullen zich de meesters kunnen overgeven, en dit straffeloos, aan het plegen van alle soort van ontucht met hunne minderjarige onderhoorigen boven de 16 jaren oud, en dat zal toch zeker niet zijn de bedoeling van den wetgever.

De heer VENING MEINESZ: Het n°. 2 van art. 249 heeft ook mijne aandacht getrokken. Ik geloof inderdaad dat het onveranderd laten van die bepaling tot zeer groote moeilijkheden aanleiding zou geven, en dat het nut, hetwelk die bepaling in sommige gevallen zou kunnen te weeg brengen, verre beneden de groote nadeelen zou staan, die uit het misbruik dat daarvan door minder goedgezinde personen zou kunnen gemaakt worden, zouden voortspruiten.

Er zijn verscheidene bepalingen, die, ofschoon zij theoretisch en uit het oogpunt van zedelijkheid alle aanbeveling zouden verdienen, een strafwetgever niet kan opnemen, omdat zij in de praktijk tot hoogst ernstige gevolgen aanleiding zouden kunnen geven. Om slechts één voorbeeld te noemen: het onderzoek naar het vaderschap. Even als onderscheidene buitenlandsche wetgevers, heeft onze wetgever een dergelijk onderzoek verboden. In theorie is dat onderzoek volkomen te verdedigen; uit een oogpunt van zedelijkheid is er veel voor te zeggen, maar toch zijn de wetgevers van vele landen teruggedeinsd voor het misbruik, dat van dergelijk onderzoek zou kunnen gemaakt worden.

Zoo is het ook hier. Ik ben derhalve gestemd voor het amendement van den heer van de Werk, en ik geef daaraan de voorkeur boven de wijziging, door de Commissie in deze bepaling gemaakt.

Mijns inziens moet de strafbaarheid van de hier genoemde feiten alleen afhangen van de vraag, of de minderjarige zich krachtens wettelijke of daarmede gelijkgestelde bepaling onder toezigt van den dader bevond. Het moet geene vrijwillige ondergeschiktheid wezen, maar een gedwongen onder toezigt zijn van de minderjarigen. Dat beginsel heeft men in n°. 1, n°. 3 en in bijna alle gevallen in n°. 4 vermeld, volgehouden. In n°. 2 evenwel doelt men op minderjarigen die vrijwillig ondergeschikt zijn, en deze zelve of hunne voogden of degenen, die wettelijke magt over hen hebben, moeten waken tegen misbruik van hunne meesters.

Ik zie voorts groote moeilijkheden te gemoet in de toepassing ook van het gewijzigde n°. 2.

Wat toch zijn werkinrigtingen, werkplaatsen en fabrieken? Het woord werkplaats heeft eene zeer uitgebreide beteekenis. Uit dien hoofde geef ik er verre de voorkeur aan, n°. 2 te doen vervallen.

Thans nog een woord over de bijvoeging, door de Commissie aan het slot van het artikel voorgesteld. Ook mij komt het voor dat n°. 2 niet geheel in overeenstemming te brengen is met de bepaling van art. 245, tweede lid. Bij n°. 2 van art. 249 moest evenzeer eene vervolging slechts na klagt plaats hebben. De Commissie wil ter tegemoetkoming aan dit bezwaar bepalen dat de vervolging niet zal plaats hebben, indien de dader met de minderjarige een huwelijk aangaat. Maar nu rijst de vraag: Wanneer zal men de vervolging kunnen aanvangen? Wanneer zal het huwelijk moeten worden aangegaan? Zoo als de bepaling thans luidt, blijft dit in het onzekere. Is het niet veeleer de bedoeling der Commissie te zeggen dat de vervolging door het aangaan van een huwelijk wordt gestuit, of dat na gesloten huwelijk geene vervolging plaats heeft, in gelijken geest als bij schaking is bepaald? In dat geval echter zou dit uit de redactie duidelijker moeten blijken. Zoo als nu de redactie luidt, zal men nooit het tijdstip kunnen bepalen waarop de vervolging kan aanvangen. Mijns inziens echter ware het, ik herhaal het, beter althans voor n°. 2 de bepaling op te nemen, dat vervolging alleen kan geschieden op klagte.

De heer VAN DER KAAÿ, *lid der Commissie van Rapporteurs*: In de eerste plaats werd ter bestrijding van ons amendement door den geachten afgevaardigde uit Maas-tricht gewezen op het bezwaar dat het *crimen nefandum* niet onder de bepaling van dit artikel valt. Hier wordt in het algemeen gesproken van ontucht en wordt bedoeld elke soort van ontucht. Maar al die soorten blijven, ook met ons amendement, vervolgbaar, wanneer zij gepleegd worden met minderjarigen door meesters en opzigtters in fabrieken, werkplaatsen, enz.

De heer Vening Meinesz geeft de voorkeur aan geheele weglating van n°. 2.

Ik doe echter opmerken dat zijne bewering dat, terwijl in de drie andere gevallen in het artikel bedoeld, sprake is van minderjarigen die gedwongen worden onder zeker toezigt te staan, de minderjarigen in n°. 2 bedoeld zich vrijwillig onder toezigt hebben geplaatst, niet volkomen juist is, want men heeft hier te doen met *minder-jarigen*, die niet naar eigen verkiezing, maar door de zorg van hunne ouders of voogden in de fabriek worden opgenomen. Wel kan hun eigen verlangen daarmee overeenkomen, maar dat is geen vereischte, en dat zal ook zeker niet altijd het geval zijn.

Als eenig middel om iets te verdienen en aan de kosten van het huishouden te gemoet te komen, worden in de fabrieksteden de minderjarigen dikwijls naar de fabrieken gezonden, zoodra zij de school kunnen verlaten. Die daad is dus niet zoo geheel vrijwillig als men het wil doen voorkomen. Er schiet in den regel niets anders over. Die minderjarigen behooren daar zooveel mogelijk tegen ontucht beveiligd te worden.

Wij stellen in ons tweede amendement voor, dat vervolging niet zal plaats hebben als de dader met de minderjarige een huwelijk aangaat. Nu wordt gevraagd: wanneer moet dit geschieden? Ik antwoord: zoo spoedig mogelijk, want anders kan de dader vervolgd worden. Immers de dader kan zich niet beroepen op zijn *voornemen* om een huwelijk te sluiten: want in dat geval zou de regter onderzoek instellen en vervolgen. Aangezien voorts de verjaring van het feit eerst na 12 jaren plaats vindt, heeft de regter een ruimen termijn voor zich om te vervolgen. Het openbaar ministerie behoeft echter den uitersten termijn niet af te wachten, en ingeval de dader zich zou willen verschuilen achter de belofte: ik zal trouwen, zou het openbaar ministerie antwoorden: geef daaraan dan spoedig gevolg, anders vervolgen wij u.

Het is dus in het belang van den dader zelven en van de minderjarige, dat het huwelijk zoo spoedig mogelijk gesloten worde, ten einde alle vervolging te keeren. Ik geloof dan ook dat in de practijk zich geene bezwaren zullen voordoen.

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: Ik wensch aan te vangen met eene historische herinnering. In het wetsontwerp van de Staatscommissie kwam de bepaling sub n°. 2 vermeld in 't geheel niet voor. De Commissie van Rapporteurs maakte echter de, mijns inziens, zeer juiste opmerking, dat van ontucht gepleegd door meesters met bedienden die van hen afhankelijk zijn, niet kon gezwezen worden. Het woord „bedienden” vond ik echter te ruim; ik vreesde voor chantage. Daarop heb ik voorgesteld, en de Commissie van Rapporteurs vereenigde zich daarmede, om de bepaling slechts in het wetsontwerp op te nemen onder die beperking, dat de buitengewone bescherming van dit artikel alleen aan *minderjarige* bedienden zou verleend worden. Later werd ik, even als de Commissie, overtuigd, dat men in de beperking nog één kleine stap verder moet gaan en de buitengewone bescherming aan minderjarige bedienden alleen verleen moet tegenover bestuurders en opzigtters in werkplaatsen, werkinrigtingen of fabrieken. Aldus overeenkomstig het *eerste* amendement van de Commissie beperkt, acht ik de bepaling zeer gewenscht, bepaaldelijk met het oog op onze fabrieksteden.

Het is maar al te zeker dat in vele fabrieken minderjarige meisjes die daar arbeiden, verleid worden door lieden, onmiddellijk over hen gesteld, soms door ondercheefs of den chef zelven.

Vinden die ongelukkige schepsels daartegen bescherming bij hunne ouders? Niet altijd. Niet zelden wordt haar, als zij zich bij hare ouders over bedenkelijke famili-

ariteiten beklagen, opzettelijk gehoor of geloof geweigerd. De ouders gaan voort haar, die geen keus heeft, naar de fabriek te zenden; het resultaat laat zich denken.

Ik neem alzoo het eerste amendement der Commissie over.

Wordt echter daardoor de bepaling niet te veel verzwakt?

De geachte afgevaardigde uit Maastricht vreesde het, speciaal met het oog op dat onnoembare waarvoor onze taal geen woord bezit. Ik merk echter op dat tegen dit kwaad gewaakt wordt, niet alleen in de gevallen van publiciteit (art. 239) of geweld (art. 246), maar daarenboven: onvoorwaardelijk, wanneer de mededader is beneden de 16 jaren (art. 247); 2°. op fabrieken enz., ook volgens de redactie der Commissie, door de personen op wie de heer Nijst het oog heeft. Waar het daarentegen geldt lieden *boven* de 16 jaren en *niet* op fabrieken enz. werkzaam, daar mag men vertrouwen dat de bediende ook tegenover den meester over voldoende vrijheid beschikt.

Wat betreft het tweede amendement van de Commissie van Rapporteurs, gaarne zal ik de beslissing daarover aan de Kamer overlaten. Ik maak mij over dat tweede amendement niet warm. Ik acht het echter mijn plicht op de gevolgen te wijzen en te protesteren tegen vergelijking van de gevallen van art. 249 met die bedoeld in art. 245. Men zegt: in art. 245 wordt eene klacht vereischt, hier is eveneens herstel door huwelijk mogelijk; derhalve moet ook hier door de wet eene exceptie gemaakt worden. Maar die redenering is niet geheel volledig. *Waarom* wordt in art. 245 eene klacht vereischt? Omdat de prudentie van het openbaar ministerie hier niet voldoende zou zijn. Ik heb er straks reeds op gewezen, dat de jongere of oudere man, die een meisje van 16 jaren verleid heeft, het *initiatief* moet nemen en een verzoekschrift moet uitlokken waarbij aan den Koning dispensatie gevraagd wordt. Nu geloof ik, dat het nemen van dat initiatief achterwege zal blijven, wanneer hij slechts de *mogelijkheid* voorziet, dat het openbaar ministerie hem vervolgen zal. Hij kan toch niet vooraf vragen: zult gij mij niet vervolgen? Integendeel, door het doen van die vraag zou hij bekentenis afleggen. In 't geval van art. 245 is dus de klacht absoluut noodzakelijk.

Wat daarentegen de gevallen van art. 249 betreft, geloof ik, dat men zich daarbij gerust kan verlaten op de prudentie van het openbaar ministerie.

Ik acht dus het tweede amendement niet bepaald noodig. Ook onderschrijf ik hetgeen de heer Vening Meinesz heeft gezegd over de moeilijkheid van de toepassing der exceptie. Op de vragen waartoe het tweede amendement den geachten afgevaardigde uit Amsterdam aanleiding gaf, zou ik voor mij niet op bevredigende wijze kunnen antwoorden.

De heer VAN DE WERK: Ik wil met een enkel woord weêrleggen de argumentatie van den geachten afgevaardigde uit Maastricht, waarvan door den spreker van de Commissie, als dienstig voor zijn betoog, een handig gebruik is gemaakt. De Minister heeft reeds, bedrieg ik mij niet, de onjuiste redenering van beide sprekers doen uitkomen.

Het *crimen nefandum* — het moge zoo afschuwelijk zijn als het wil — is nu volgens onze wetten geen misdrijf en wordt het ook niet volgens deze wetsvoordragt. Alleen wanneer dat feit gepleegd wordt op een kind of onder andere omstandigheden, dan wordt het als iedere andere ontuchtige handeling gestraft, niet omdat het een *crimen nefandum* is, maar eenvoudig omdat het ook eene ontuchtige handeling is. Daarom mag men tegen mijn amendement niet de argumentatie gebruiken: gij maakt het *crimen nefandum* in sommige gevallen straffeloos, waar het nu zou kunnen worden gestraft. Neen, het *crimen nefandum* als zoodanig is nooit strafbaar.

De grief van den afgevaardigde uit Maastricht, als die gegrond ware, valt dus terug niet op mijn amendement maar op het Strafwetboek.

De heer NIJST: Ik hoor van ons geacht medelid, den heer van de Werk, dat het *crimen nefandum* in algemeenen zin niet strafbaar is. Dit is volkomen juist, maar art. 249 straft dat *crimen* even als alle soort van ontucht in een bepaald geval, en nu zou ik dat bepaalde geval voor geen prijs willen uitsluiten. Juist de

personen die in dat artikel genoemd worden, begaan dat *crimen* het meest. De statistiek leert ons dan ook dat onder anderen in België de misdrijven van ontucht op jeugdige personen niet zoo zeer gepleegd worden door vreemde personen dan wel door opzigtters, onderwijzers en meesters, in één woord door hen die een zekeren invloed op het slagtoffer hebben. Daarom stel ik prijs op het behoud van het artikel gelijk het luidt.

De heer VENING MEINESZ: Noch de Commissie, noch de Regering hebben mij overtuigd van de wenschelijkheid van het behoud van n°. 2, ook na de wijziging. Ik zie geen den minsten rechtsgrond voor de onderscheiding tusschen minderjarigen in huiselijke dienst en werkzaam in fabrieken en werkplaatsen. Ik begrijp niet, waarom in het eene geval wél, in het andere niet vervolgd zal mogen worden. De eenige rationele onderscheiding voor de gevallen in dit artikel bedoeld kan slechts hierop berusten of de minderjarige ten gevolge van wettelijke of daarmede gelijkstaande bepalingen gedwongen onder des daders toezigt was, dan wel of hij vrijwilling aan hem ondergeschikt was.

Zeer groote bezwaren zijn, mijns inziens, te duchten van de aaneming van n°. 2. Die bepaling zal in hooge mate aanleiding geven tot chantage, en ik behoef er niet op te wijzen hoe zelfs eene bloote vervolging in dergelijke zaken, al heeft zij niet den minsten grond, voldoende kan zijn om ongeluk in een huisgezin te brengen.

Ook ten opzichte der vraag of hier enkel op klagt zou mogen vervolgd worden, verschil ik met den Minister. Ik zie niet in, waarom men hier niet even goed als in art. 245 de gelegenheid moet laten bestaan om het gepleegde kwaad door een huwelijk te herstellen. Nu zal het zonderlinge geval zich voordoen, dat hij, die het zwaardere vergrijp van art. 245 pleegt, niet dan op klagt vervolgbaar zal zijn, terwijl hij, die het lichtere misdrijf van art. 249 begaat, ambtshalve zal worden vervolgd, waardoor de fout bijna onherstelbaar wordt.

Ik kan mij dus niet vereenigen met n°. 2, maar blijft het behouden, dan zou ik gaarne bepaald zien, dat het misdrijf van dat nummer niet dan op klagt zal kunnen vervolgd worden. Mijne bezwaren toch tegen het tweede amendement der Commissie van Rapporteurs zijn niet uit den weg geruimd.

De heer VAN DER KAAJ, lid der Commissie van Rapporteurs: Ons eerste amendement is overgenomen door de Regering. Ik behoef het dus niet meer te verdedigen, ook niet tegen de bedenkingen van den vorigen geachten spreker. Ik wil alleen herhalen, dat zijne voorstelling, als of het werken in fabrieken onder toezigt eene volkomen vrijwillige daad is, in vele groote plaatsen in strijd is met de werkelijkheid. Men werkt daar door den nood gedrongen en door het ouderlijk gezag er toe verplicht.

Maar ik laat dit punt los, want de Regering heeft het overgenomen. Ik wensch nog een oogenblik stil te staan bij de bezwaren van den Minister tegen ons tweede amendement.

Het is niet noodig, zegt de Minister, men kan het overlaten aan de ambtenaren van het openbaar ministerie. Dat durf ik niet. Wij hebben zoo menigmaal in het Wetboek bepaald welke misdrijven alleen op klagt vervolgd moeten worden en die klagt zal doen, dat ik er niet toe kan besluiten in een geval van zooveel gewigt de vrije hand te geven aan het openbaar ministerie. Wij mogen zelfs in onze dagen niet zoo volkomen gerust zijn. Eene drukpersvervolging, als onlangs behandeld is door de arrondissements-regtbank te Tiel heeft althans mijne gerustheid niet versterkt.

Maar, zegt de Minister, de zaak zal moeilijkheid geven in de toepassing. Ik kan die niet zien. Er wordt volgens ons amendement geen klagt vereischt, het openbaar ministerie kan het initiatief nemen. Uit ons amendement volgt dat het *crimen nefandum*, door de in het artikel bedoelde personen gepleegd, altijd gestraft zal worden, want er kan geen sprake zijn van het sluiten van een huwelijk. Is echter een huwelijk mogelijk, dan zou ik zeggen: houd u er buiten.

Wanneer de ontucht gepleegd wordt met eene vrouw beneden de 16 jaren, dan is de zaak geregeld in het 2de lid van art. 245; dan kan toestemming gegeven

worden tot een huwelijk en zal de zaak niet vervolgd worden. Maar nu is het meisje ongelukkig boven de 16 jaren en nu zal men ook toestemming willen geven tot het huwelijk, maar nu verlaat de Minister zich op het openbaar ministerie. Waarom niet liever op de wet? Ik geef de voorkeur aan de wetsbepaling boven de willekeur van het openbaar ministerie. Indien men wil dat in dat geval de vervolging niet zal ingesteld worden, waarom dit niet geschreven in de wet? Ik wijs er op dat wij geen klagt vorderen maar het initiatief laten aan het openbaar ministerie. Wordt het feit niet gevolgd door een huwelijk dan wordt de zaak vervolgd, is evenwel een huwelijk mogelijk en wordt het gesloten, dan heeft geene vervolging plaats. Welke moeilijkheid kan dat in de praktijk geven? Ik begrijp het niet. Wij hebben hier te doen met een meisje boven de 16 jaren. Is het beneden de 16 jaren dan voorziet art. 245. Een meisje boven de 16 jaren heeft zelve het regt tot klagen. Doet zij die klagt, dan onderzoekt het openbaar ministerie de zaak en de dader wordt vervolgd, tenzij een huwelijk wordt aangegaan.

Eindelijk: als de Minister aan het openbaar ministerie zelfs wil overlaten het al dan niet vervolgen, mag hij dan niet het mindere daaraan toevertrouwen, namelijk de oplossing van enkele bezwaren die zich in de praktijk *misschien* kunnen voordoen?

De heer GOEMAN BORGESIOUS: Naar mijne overtuiging zijn er wel degelijk afdoende redenen, waarom ook zij, die bezwaar hadden tegen de tweede alinea in hare algemeenheid, met die bepaling wel vrede kunnen hebben, nu zij beperkt wordt tot bescherming van minderjarigen in werkplaatsen en fabrieken.

Vooreerst: juist in fabrieken is het gevaar het grootst. Onlangs heb ik een onzer fabrieksteden bezocht en onder geleide van een fabrikant werkzalen bezigtigd, waarin 300 à 400 mannen en vrouwen te zamen arbeiden. Alles ging hoogst geregeld en ordelijk. Maar buiten om de fabriek gaande hoorde ik op eens van zekere plaats een gejoel en gegil. Op mijne vraag wat dit was, antwoordde de fabrikant: dat getier wijst nog op eene wondeplek in ons fabriekwezen; — streng wordt tegen onzedelijkheid gewaakt, maar de ontucht is niet geheel te weren. En toen ik opmerkte dat de opzigtters daarvoor dan toch verantwoordelijk waren, was het antwoord: wat zal ik u zeggen? de contrôle is zeer moeilijk en ook de opzigtters munten niet allen evenzeer door zedelijkheid uit, en ieder, van wien het bekend is dat hij zelf wel eens een misstap begaat, mist natuurlijk het prestige, dat noodig is om het kwaad met kracht te keeren.

In de fabrieken is derhalve het gevaar dubbel groot, want het is niet alleen hierin gelegen, dat bestuurders of opzigtters misbruik kunnen maken van hun gezag om meisjes te schandvlekken, maar ook hierin dat indirect het plegen van ontucht door de fabrieksbevolking er door bevorderd wordt.

Maar er is meer. De heer Vening Meinesz heeft betoogd, dat speciale bescherming voor arbeidsters in de fabriek onnoodig is, omdat zij geheel vrijwillig daar zijn en niet gedwongen worden om te blijven. Dat nu, is *juist met betrekking tot fabrieksarbeid* minder juist. Door de wet moge niemand gedwongen zijn te blijven, *feitelijk* zijn velen volstrekt niet vrij. Aan vele fabrieken wordt er gewerkt bij ploegen van twee, drie of vier personen. Een meisje, dat in vereeniging met anderen werkt, kan niet heengaan als die anderen blijven, zonder haar bestaan te verliezen. Moet men toestaan dat minderjarige meisjes voor het dilemma geplaatst worden om *of* de zedeloze handelingen te dulden *of* broodeloos te worden?

[Het amendement van den heer van de Werk werd verworpen met 43 tegen 14 stemmen. Het eerste amendement der Commissie werd door de Regeering overgenomen, en het tweede aangenomen met 37 tegen 20 stemmen.]

Verslag van de Eerste Kamer.

Laatste alinea. De overgrootste meerderheid der leden, waaronder een aantal die overigens met dezen Titel waren ingenomen, had bezwaar tegen deze bepaling. In drie afdeelingen was dit bezwaar zelfs nagenoeg algemeen.

De *alinea* is in het ontwerp gekomen bij een amendement, niet vooraf bekend gemaakt, maar staande de beraadslaging voorgesteld.

In de praktijk zal deze wijziging tot verreikende en gevaarlijke gevolgen leiden. De *alinea* laat onbeslist wanneer het huwelijk moet zijn aangegaan om de vervolging te voorkomen. In de beraadslaging is dit bezwaar aangetoond, maar niet opgelost.

De bepaling geeft ruime aanleiding tot chantage.

Wat het ergste is: de wetgever wil, en te recht, de heiligheid van den echt eeren. En wat doet hij hier? Hij maakt het huwelijk tot een voorwerp van zedeloze trafiek.

Antwoord der Regeering.

De Minister is aan deze bepaling volkomen onschuldig. Hoewel hij ze niet zóó bedenkelijk vindt als de Kamer, zal echter niets hém aangenaam zijn dan in de invoeringswet hare intrekking voor te stellen.

Beraadslagingen in de Eerste Kamer.

(2 Maart 1881.)

De heer VAN NAAMEN VAN EEMNES: In zeker opzigt ga ik met hen mede, die betreuren de bijvoeging van de laatste *alinea* van art. 249. Maar ik geloof dat hier vooral de zaak bedenkelijk is omdat het speciaal toepasselijk is op de misdrijven in dat artikel genoemd, terwijl het uitgesloten blijft bij het misdrijf in art. 245 bedoeld, waar het mijns inziens veeleer toepasselijk zou moeten zijn. Teregt heeft de Minister er op gewezen, dat een enkele dag geen verschil maakt om te zeggen of iemand in staat is te handelen met oordeel des onderscheids, maar men is verplicht geweest eene keus te doen, zoo als ook in art. 245 gedaan is, maar dikwijls zal het cijfer blijken arbitrair te zijn. Nu geloof ik dat wanneer men meent dat door het opvolgende huwelijk het misdrijf wordt te niet gedaan, vooral het misdrijf bedoeld in art. 245 hiervoor moet in aanmerking komen. Ik meen den Minister te mogen uitnoodigen in overweging te nemen om of de laatste *alinea* van art. 249 weder weg te nemen, of haar meer algemeen toepasselijk te maken.

De heer BORSIUS: Over art. 249, n°. 2, een paar woorden. Bij deze geheele materie is steeds op den voorgrond getreden dat le beau rôle est pour le beau sexe. Wanneer er op moreel gebied verkeerdheden plaats hebben, dan wordt de schuld hier steeds op den man overgebracht. Is dat wel juist?

Waar art. 249, n°. 2, gewaagt van straffen voor opzigters en hoofden van fabrieken, wordt de vraag geheel ter zijde gelaten van wie het eerst de verleiding uitgaat, van den man of van de vrouw.

Ik acht dit onredelijk, omdat het noodzakelijk tot onbillikheden moet leiden.

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: In art. 249 geldt het — ik geef het toe — een uiterst delicaat punt, de vraag in hoever het huwelijk moet dekken onzedelijke handelingen, die vroeger door den man of (want ik wil den heer Borsius toegeven dat de verleiding soms van de vrouw uitgaat) door de vrouw zijn gepleegd. Ik heb mij in de andere Kamer veroorloofd die slotbepaling te bestrijden, en men zal van mij niet verwachten dat ik nu een omgekeerd pleidooi houd. Intusschen zelfs met die, m. i. niet wenschelijke slotbepaling, is art. 249 toch beter dan niets, dan de omtrent het daar behandelde onderwerp geheel zwijsende Code Pénal. Art. 249 beschermt diegenen, wier kiesvrijheid niet bestaat of geen eerbiediging verdient tegen diegenen die hun gezag of hunne magt misbruiken. Door de bestaande wetgeving is daarin in het geheel niet voorzien. In plaats van ons te verdiepen in de quaestieuse slotbepaling, zouden wij ons heden kunnen verheugen dáárover dat door dit artikel eene zeer beklagenswaardige leemte in onze wetgeving wordt aangevuld.

De heer Borsius heeft in verband met het beweerde feit, dat de verleiding zoo dikwerf van de vrouw uitgaat, ook vooral het eerste lid van art. 249 besproken.

Bij de beoordeeling van dit artikel vergete men niet dat de Commissie van Rapporteurs uit de Tweede Kamer wilde straffen verleiding van alle dienstboden door hunne meesters.

Ik kon mij daarmede niet vereenigen; wanneer bijv. eene meid van 30 jaren dient bij een jongen man van 18 jaren en dezen verleidt, dan is het ongerijmd den jongen man te straffen alsof hijzelf de verleider ware. Vindt nu de heer Borsius dat het artikel, zooals het thans luidt, nóg te ver gaat, dan antwoord ik dat geene regeling denkbaar is waarbij niet de een over te veel en de ander over te weinig strengheid klagen zal.

WIJZIGINGSWET VAN 15 JANUARI 1886 (Stbl. 6)¹.

Bij het O. R. O. 1886 wordt voorgesteld het tweede lid van art. 249 te doen vervallen.

Memorie van Toelichting.

Het tweede lid van art. 249 is bij de behandeling van het Wetboek in de Tweede Kamer in het Wetboek gekomen door aanneming van een amendement van de Commissie van Rapporteurs. Terwijl de Minister MODDERMAN al dadelijk van oordeel was, dat de voorgestelde bijvoeging niet bepaald noodig was en in de practijk tot moeilijkheden aanleiding zou geven, heeft de vrij algemeene afkeuring, die de bepaling op de bekende gronden in de Eerste Kamer ondervond, hem aanleiding gegeven reeds bij de beantwoording van het Verslag van die Kamer te kennen te geven »dat niets hem aangenamer zal zijn dan in de invoeringswet hare intrekking voor te stellen.»

Advies van den Raad van State.

Met de bezwaren, door de Eerste Kamer der Staten-Generaal ingebracht tegen het laatste lid van art. 249 van het Wetboek, dat bij amendement van de Commissie van Rapporteurs in de Tweede Kamer aan het artikel werd toegevoegd, ofschoon de Minister zich er tegen had verklaard, kan de Raad van State zich vereenigen, en hij keurt het dus goed, dat dit artikel tot het doen vervallen der toevoeging in dit wetsontwerp worde voorgesteld.

Voorloopig verslag der Tweede Kamer.

De Commissie heeft geen bezwaar tegen deze wijziging van art. 249. De laatste alinea zal aanleiding geven tot chantage, ja lokt er zelfs toe uit. Bovendien wordt het karakter van het huwelijk miskend, als dit dienen moet om een misdrijf te bedekken.

Eene minderheid acht de bezwaren tegen het laatste lid van genoemd artikel geenszins overwegend. Zij stelt het geval ongeveer gelijk met den eisch eener klacht bij het misdrijf van art. 245 en wijst op art. 281, waarvan het laatste lid een bepaling van dezelfde strekking bevat. Zij meent de vraag te moeten stellen of men het wenschelijk vindt, dat het feit toch vervolgd kan worden als er een huwelijk gesloten is? Daar het misdrijf in den regel wel niet anders dan door klachte ter kennis der justitie zal komen, blijft ook zonder het laatste lid het gevaar voor chantage bestaan. Maar nu zal zelfs na het huwelijk de eene echtgenoot den ander met vervolging kunnen bedreigen, en duurt

Memorie van Beantwoording.

Het woord »strafinrichtingen» moet behouden blijven juist om daar-

¹ [Zie deel V, bl. 60 en volg.]

het gevaar van afdreiging voort.

De Commissie meent, dat dit laatste geval bij een eenmaal gevolgd huwelijk moeilijk denkbaar is.

De Commissie wenscht den Minister er opmerkzaam op te maken, dat in dit artikel sub 4°. genoemd worden »strafinrichtingen», terwijl de wet van 3 Januari 1884 (*Staatsblad* n°. 3) den naam van »gevangenen» als algemeene benaming van strafgevangenen, huizen van bewaring en passantenhuizen heeft aangenomen. Het is dus noodig, dat het woord »strafinrichtingen» vervangen wordt door »gevangenen» en in het artikel bijgevoegd worde: »Rijkswerkinrichtingen», die toch niet geacht kunnen worden begrepen te zijn onder de werkinrichtingen sub 2°. genoemd, noch daarmede op één lijn zijn te stellen.

onder ook de rijkswerkinrichtingen te kunnen begrijpen. *Gevangenis* is de algemeene technische benaming voor de huizen waarin gevangenisstraf en hechtenis wordt ondergaan; naast dat woord zou dus, zooals de Commissie te recht opmerkt, de bijvoeging der rijkswerkinrichtingen niet gemist kunnen worden. Het woord »strafinrichting» heeft echter in onze wetten geene technische beteekenis; de taalkundige beteekenis is geen andere dan »inrichting waar straf wordt ondergaan», alzoo die huizen waar gevangenisstraf en hechtenis wordt ten uitvoer gelegd en de rijkswerkinrichtingen. De uitdrukking zou alleen dan niet voldoende zijn wanneer er huizen van bewaring en passantenhuizen waren, die niet tevens tot tenuitvoerlegging van straffen dienden, doch dit is niet het geval.

Eindverslag der Tweede Kamer.

Ook na het door den Minister daartegen aangevoerde meent de Commissie te moeten blijven aandringen op de vervanging in art. 249 sub 4°. van het woord »strafinrichtingen» door de woorden »gevangenen, Rijkswerkinrichtingen». Het is beter zich te houden aan de woorden der wet van 3 Januari 1884 (*Staatsblad* n°. 3), die de verschillende gestichten voor de invoering van het Wetboek van Strafrecht noodig met bepaalde namen heeft aangewezen, dan een woord te bezigen, dat volgens den Minister geene technische beteekenis heeft, te meer, omdat bij de behandeling van genoemde wet er nadrukkelijk op gewezen is, dat het woord *strafgesticht* als algemeene benaming voor gevangenen, huizen van bewaring, passantenhuizen en Rijkswerkinrichtingen niet kan gebezigd worden, omdat zich ook ongevonnissen en gegijzelden bevinden in huizen van bewaring.

Verslag der Bijeenkomst van de Commissie van Rapporteurs met den Minister.

De Minister verklaarde, na kennis genomen te hebben van de nadere opmerkingen der Commissie, geen verder bezwaar te hebben tegen de gewenschte wijziging in art. 249, sub 4°. en het woord »strafinrichtingen» te vervangen door de woorden: »gevangenen, Rijkswerkinrichtingen.»

In het N. G. O. 1886 luidt het voorstel:

In het eerste lid van artikel 249 van voormeld Wetboek wordt het onder 4°. voorkomende: »strafinrichtingen» vervangen door: »gevangenen, rijkswerkinrichtingen».

Het tweede lid van voormeld artikel vervalt.

Art. 250.

Als schuldig aan koppelarij wordt gestraft:

- 1°. met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren, de vader, moeder, voogd of toeziende voogd die opzettelijk het plegen van ontucht door zijn minderjarig kind of den onder zijne voogdij of toeziende voogdij staanden minderjarige met een derde teweegbrengt of bevordert;
- 2°. met gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren, ieder ander die uit winstbejag opzettelijk het plegen van ontucht door een minderjarige met een derde teweegbrengt of bevordert, of die van het opzettelijk teweegbrengen of bevorderen van ontucht door een minderjarige met een derde eene gewoonte maakt.

O. R. O. Art. 268. Als schuldig aan koppelarij wordt gestraft:

- 1°. met gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren, de vader, moeder of voogd die opzettelijk het plegen van ontucht door zijn minderjarig kind of den onder zijne voogdij staanden minderjarige met een derde te weeg brengt of bevordert;
- 2°. met gevangenisstraf van ten hoogste twee jaren, ieder ander die uit winstbejag het plegen van ontucht door een persoon beneden den leeftijd van een en twintig jaren met een derde te weeg brengt of bevordert, of die van het opzettelijk te weeg brengen of bevorderen van ontucht door zoodanige personen met derden eene gewoonte maakt.

Memorie van Toelichting.**C. Koppelarij (art. 268).**

Het *lenocinium* is strafbaar, indien blijkt dat iemand of uit winstbejag, of als gewoonte personen jonger dan een en twintig jaren tot ontucht met anderen aanzet. Eene beperking van de strafbaarheid binnen deze grenzen is noodig, wegens den exceptionelen aard van het misdrijf, namelijk het begunstigen eener handeling die op zich zelve niet strafbaar is.

Evenals in art. 334 C. P. is de leeftijd van een en twintig jaren aangenomen. Door in plaats hiervan den leeftijd van achttien jaren te stellen, zoo als in het ontwerp van 1847 was geschied, zou de prostitutie zeer worden bevorderd en nog zeer jeugdige meisjes gevaar loopen te bezwijken voor de verleiding van de door winzucht gedrevene houders van publieke huizen. Dat de bestaande bepaling de geheime prostitutie bijzonder bevordert, is ook niet gebleken. De exceptio ignorantiae kan hier evenmin als in andere bepalingen van dezen titel worden aangenomen.

Eene afzonderlijke bepaling (n°. 1) is noodig ten aanzien van ouders of voogden. De zeer bijzondere verhouding, waarin zij tot hunne kinderen of pupillen staan, treedt in de plaats van het vereischte, dat de daad uit winstbejag of gewoonlijk geschiedt, en heeft ten gevolge dat als leeftijd van hen tegen wie het misdrijf gepleegd wordt, hier de volle duur der minderjarigheid moet worden aangewezen. Het kwaad komt niet zeldzaam voor, en preventieve maatregelen zijn hier bijna nimmer mogelijk, terwijl men tegen de andere in art. 267 [249] genoemde

personen een wapen heeft in hun ontslag en dus ten hunnen aanzien de regel van art. 268 n°. 2 toereikend is.

Teweegbrengt of bevordert. Hij die tweegbrengt, is de *causa movens*: hij die bevordert, is behulpzaam in hetgeen reeds door een ander besloten werd.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Bij dit artikel werd de vraag ter sprake gebracht of niet ook verleiding van minderjarigen tot ontucht strafbaar moet worden gesteld, als het doel niet is koppelarij, maar bevrediging van eigen lust. De Commissie beantwoordt deze vraag, overeenkomstig het stelsel van het ontwerp, ontkennend. Zij acht het strafbaar stellen der verleiding van minderjarigen boven de *zestien* jaren hoogst gevaarlijk voor de rust van de maatschappij, zonder dat daardoor de zedelijkheid in het algemeen zal worden bevorderd. Wanneer men verleiding tot misdrijf stempelt, zal men aanleiding geven tot chantage, terwijl het misdrijf zelf bijna nooit zal zijn te bewijzen, omdat, indien al niet, gelijk beweerd werd, bijna *altijd* de verleiding van de vrouw zelve uitgaat, toch moeilijk zal zijn aan te toonen dat de ongeoorloofde verhouding het uitsluitend gevolg was van de verleiding van den man, ook in die gevallen waar het initiatief van hem uitging. Een meisje van zestien jaren is oud en wijs genoeg om niet eene bijzondere bescherming te behoeven tegen misleiding, tenzij in het geval van misbruik van noodzakelijk vertrouwen of maatschappelijke ondergeschiktheid, waarin echter reeds door art. 267 [249] is voorzien.

De minderheid der Commissie wenschte strafbaarstelling van de verleiding, maar alleen in den geest van §§ 179 en 181 1°. van het Duitsche wetboek, nl. in geval list en kunstgrepen het middel zijn geweest. Dergelijke bedriegelijke middelen zijn volstrekt niet onbewijsbaar, en de moeilijkheid van bewijs mag bovendien niet het motief zijn om aan de justitie het wapen te ontnemen der strafvervolgving in de gevallen waarin het bewijs wel zal kunnen worden geleverd. Dat het misdrijf tot chantage aanleiding zal kunnen geven, werd door de minderheid niet ontkend, maar deze omstandigheid kan naar hare meening niet ten gevolge hebben dat een vergriep tegen de zeden, door bedrog en misleiding mogelijk gemaakt, niet onder de misdrijven moet worden opgenomen.

1°. *Ontucht*. Waarom hier *ontucht* en in art. 267 *ontuchtige handelingen*?

Tusschen »ontucht» en »ontuchtige handelingen» neemt de Minister dit onderscheid aan: het eerste is het *nomen generis*, dat, als soorten, zoowel de vleeschelijke gemeenschap als de ontuchtige handelingen omvat. In art. 265 [247] — zoowel op zich zelf als met art. 263 [243—245] vergeleken — komt dat verschil duidelijk uit.

Dientengevolge is in art. 267 »ontuchtige handelingen» door »ontucht» vervangen.

2°. *Een en twintig jaren*. Eene minderheid der Commissie wenschte den leeftijd terug te brengen op *achtien jaren*, gelijk ook in het ontwerp der Staatscommissie was voorgesteld. Door den leeftijd te stellen op 21 jaren, gelijk ook nu in art. 334 van den Code Penal, wordt de geheime prostitutie — de ondervinding heeft het geleerd — op schromelijke wijze bevorderd. De strafbedreiging werkt aldus praeventief tegen de openbare bordeelen, maar ten koste van de bevordering van de zooveel gevaarlijker clandestine prostitutie. — De Commissie maakt deze bezwaren niet tot

de hare. Dat de vermeerdering der geheime prostitutie een onmiddellijk gevolg zou zijn van de vermindering der publieke huizen, is volgens haar gevoelen geenszins bewezen. Vele andere invloeden moeten hier in acht genomen worden die de geheime prostitutie ten koste der openbare bevorderen, en dit verschijnsel zou zich evenzeer voordoen waar de concurrentie der laatste niet werd onderdrukt. Daarenboven moet voor een deel althans de oorzaak van de vermeerdering der misbruiken waarover men klaagt gezocht worden in het feit, dat het geheime lenocinium niet krachtiger wordt vervolgd. De strafwetgever moet, naar de meening der Commissie, niet medewerken om het bevorderen der ontucht gemakkelijker te maken dan, volgens de door het gebruik geijkte bepaling van den Code Pénal, mogelijk is. — Een lid der Commissie wenscht den leeftijd op drie en twintig jaren te zien bepaald.

Voor 21 schijnt inderdaad geen grond. Van twee dingen één. Of men acht het door de minderheid geopperde bezwaar juist en overwegend; of men doet dit niet. In het eerste geval moet men tot 18 terugkeeren; in het tweede is er geene reden om niet, even als in den Code Pénal, het tijdstip der meerderjarigheid dat is dus thans 23 jaren, te kiezen. De Minister verkiest het laatste.

Ook na het mondeling overleg met den Minister, bleef in de Commissie verschil van gevoelen bestaan over den in dit artikel te bepalen leeftijd, waarvan hierboven melding is gemaakt. Zij onthoudt zich derhalve van het voorstellen van een amendement.

[Zie ook het Antwoord der Regeering bij **art. 248**, hiervoor bl. 319.]

G. O. Art. 250. Als schuldig aan koppelarij wordt gestraft:

- 1°. met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren, de vader, moeder, voogd of toeziende voogd die opzettelijk het plegen van ontucht door zijn minderjarig kind of den onder zijne voogdij of toeziende voogdij staanden minderjarige met een derde teweegbrengt of bevordert;
- 2°. met gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren, ieder ander die uit winstbejag het plegen van ontucht door een minderjarige met een derde teweegbrengt of bevordert, of die van het opzettelijk teweegbrengen of bevorderen van ontucht door een minderjarige met een derde eene gewoonte maakt.

Beraadslagingen in de Tweede Kamer.

(2 November 1880.)

De heer VAN HOUTEN: Datgene wat in volle vrijheid geschiedt wensch ik strafeloos te laten. Als een meisje in volle vrijheid, geheel onbelemmerd door hare ouders of voogden, als pensionnaire in een bordeel verlangt te worden opgenomen, bestaat er, mijns inziens, geen aanleiding voor den strafregter tusschenbeide te treden. Ik meen dat de leeftijd van 23 jaren, in art. 250 gesteld, veel te hoog is genomen. Het is eene bekende zaak, dat de verwijdering van meisjes beneden de 21 jaren uit het bordeel geenerlei vrucht voor de zedelijkheid afwerpt, want wat uit het bordeel wordt verwijderd, keert op andere plaatsen weder terug.... Mijns inziens [zoude, als een] grondregel moeten gesteld worden: vrijlating van diegenen boven de 16, 18 jaren, of welken leeftijd men bepalen moge, die uit eigen beweging, vrijwillig, pensionnaire zijn in een bordeel.

Er is nog eene bepaling, die ik zeer gaarne aan het Wetboek zag toegevoegd. Men hoort dikwerf, dat houders van bordeelen meisjes van buiten af als dienstboden in huis nemen, zonder dat deze met het karakter van het huis, waarin zij komen,

bekend zijn. Daartegen wordt hier op geenerlei wijze voorzien. Toch komt het mij zeer wenschelijk voor, eene strafbepaling te maken tegen hen die personen, vooral minderjarige vrouwen, wie de bestemming van het huis onbekend is, in een bordeel lokken. Iedereen zal erkennen, dat het binnentreden van een meisje in zulk een huis op zich zelf reeds een blaam op het meisje werpt en hare toekomst in gevaar brengt.

De heer DE SAVORNIN LOHMAN, *lid der Commissie van Rapporteurs*: Het wetsontwerp is uitgegaan van de stelling, dat de Staat geroepen is om minderjarigen te beschermen tegen verleiding en op dit punt de ouderlijke magt te steunen. Wanneer ouders verplicht zijn hunne kinderen naar vreemde plaatsen te zenden, waar zij aan allerlei verleiding kunnen blootstaan, of als de Staat de jonge mannen oproept om het vaderland te dienen, dan is de Staat verplicht hun, die op zulk een leeftijd nog zwak zijn, ter hulp te komen.

Ik weet zeer goed dat meisjes van 18 jaren begrijpen wat al of niet geoorloofd is, maar als zij in aanraking komen met mannen van leeftijd, kan de toestand voor haar zeer gevaarlijk worden indien het haar ontbreekt aan bescherming. Hetzelfde geldt ook van jonge mannen als zij in aanraking komen met menschen die hen willen verleiden. Wat toch is in den regel de loop der zaak? De jonge man gaat niet naar een bordeel met slechte bedoelingen, maar na afloop van eenig feest of vrolijk zamenzijn met vrienden, gaat hij daar, in gezelschap meestal van anderen, een bezoek brengen en maakt het zich op die wijze tot gewoonte. Wanneer men daar nu eenmaal aan gewend is, dan gaat men steeds verder en verder, en is men daar van geblaseerd, dan gaat men nog verder en komt de geheime of clandestine prostitutie. Het is buiten eenige quaestie, er zijn genoeg gegevens om dit te bewijzen, dat de clandestine prostitutie inderdaad niet vermindert, zoolang die openbare huizen bestaan, omdat in die huizen eene uitstekende gelegenheid gegeven wordt om de prostitutie uit te oefenen en de houders er van de prostitutie op allerlei wijze bevorderen.

Men moet vooral niet vergeten dat het meer en meer gewoonte wordt om die huizen prachtig in te rigten, zoodat er zelfs in ons land van die huizen in den vorm van vennootschappen op aandeelen bestaan, en er genoeg Nederlanders schijnen gevonden te worden om hun geld in dergelijke ondernemingen te steken. In België is dit nog erger. Wanneer men nu weet dat en in België en in Nederland dergelijke huizen bestaan, dat het eene huis aan het andere de vrouwen, daarin opgenomen, levert, en dat volgens de verklaring van zeer bekwame deskundigen, eene vrouw, die eenmaal in een bordeel is opgenomen, langzamerhand alle schaamtegevoel verliest, dan geloof ik dat men niet streng genoeg tegen de bordeelen kan optreden. Ik heb hier voor mij liggen de verklaring van een geneeskundige, die, ofschoon voorstander in het algemeen van bordeelen, erkent, dat het verlaten van een bordeel in elk geval een stap op den goeden weg is, en dat een meisje, zoolang zij in een bordeel is, als onherroepelijk verloren kan beschouwd worden. Er zijn ook nog andere zeer gewigtige bezwaren tegen die huizen. In welk gedeelte van de stad moet men ze plaatsen? Wij weten allen dat die huizen een bederf zijn voor elke stad en zich vooral daar vertoonen, waar zich vele jongelieden bevinden, onder anderen bij de kazernes, dat wil zeggen op die plaatsen, waar zich onze kinderen bevinden, wanneer de Staat ze dwingt om te dienen voor het vaderland.

Dergelijke bordeelen kan men wel naar andere gedeelten van de stad verplaatsen, maar wat gebeurt dan? De fatsoenlijke menschen willen die gemeene huizen niet in hunne buurt hebben, en dan blijft voor de bordeelen niets meer over dan de achterbuurten.

De lagere klasse van het volk is dan goed genoeg om besmet te worden door dergelijke slechte huizen, die alleen bestaan ten behoeve van de zoogenaamde fatsoenlijke menschen. Zoo wordt dan ten slotte, even als in den heidenschen tijd, een deel van het volk beschouwd als een soort van slaven en slavinnen, bestemd om te voldoen aan de lusten van een zeker getal meergegoede menschen in de maatschappij.

Voorzeker zou het zeer bedenkelijk zijn om plotseling bij éénen algemeenen maatregel de bordeelen op te heffen, maar wat men wel kan doen is — hoewel dit niet de grond noch het doel der strafbepaling is — ze middellijk tegen te gaan, en dat geschiedt juist door de bepaling, dat in elk geval minderjarige jongelieden daar niet komen mogen. Wat meerderjarigen mogen wordt niet in deze wet bepaald; het is zeker de wensch van den geachten afgevaardigde uit Groningen, dat ook langzamerhand de bordeelen geheel zullen verdwijnen, maar plotseling eenen maatregel met die strekking in te voeren, zou, geloof ik, ten gevolge hebben, dat de wet niet werd uitgevoerd.

Straks zeide ik reeds, dat het onjuist is te beweren dat jonge meisjes die geweerd worden uit een bordeel, toch weder in eene andere plaats terugkomen. Ofschoon ik zeer goed weet dat er altijd ontuchtige mensen in de wereld zullen blijven, is het stellig waar — de wetenschap, de statistiek heeft dat aangetoond, — dat wanneer men de bordeelen opheft, de clandestine prostitutie niet toeneemt.

Er wordt mij toegeroepen dat dit wel het geval is. Ik neem dan de vrijheid om u een gedeelte voor te lezen van een rapport van dr. Otto Henne am Rhyn. Dat rapport heeft eenige beteekenis.

In 1856, zoo ik mij niet vergis, zijn in Berlijn de bordeelen opgeheven, en toen is dien ten gevolge op verschillende plaatsen de aanmerking gemaakt, dat daardoor de geheime prostitutie toenam.

De Regering heeft toen een officieel onderzoek ingesteld. Het zij mij veroorloofd resultaten daarvan mede te deelen.

Vooreerst heeft de afgevaardigde, dr. Matthis, een beroemd Berlijnsch geneeskundige, gezegd: dat de opheffing dier huizen misschien gunstig werkte met betrekking tot de burgerlijke, maar schadelijk met betrekking tot de geneeskundige politie. In die huizen leefden toen 180 en daar buiten nog 3000 geprostitueerden. Deze getallen gaven dien geneesheer de overtuiging, dat van de behoefte aan dergelijke huizen niet kon worden gesproken. Hem was nooit ter oore gekomen, dat de opheffing nadeelige gevolgen voor de zeden had gehad.

Dr. Henne am Rhyn heeft in 1877 een rapport uitgebragt, waarin ik het volgende lees: „Es hat in Berlin nicht an Stimmen gefehlt, welche als bestes Heilmittel gegen die Prostitution die Wiedereinführung polizeilich geduldeter Bordelle anpriesen. Doch sind das nur vereinzelte Stimmen und kommen von keiner kompetenten und gewichtigen Seite. Alle Männer von Bedeutung, welche sich eingehend und nicht bloss oberflächlich mit der Prostitutionsfrage beschäftigen, stimmen darin überein, dass die Wiedereinführung der abgeschafften Bordelle sowohl ein Rückschritt und eine Verschlimmerung der Sache als eine des Staates und seiner Zwecke durchaus unwürdige Massregel wäre. Sanitätsrath Behrend, welcher 1850 in einer Schrift über die Prostitution in Berlin, kurze Zeit nach der Aufhebung der Bordelle deren Wiedereinführung befürwortete, ist nun, wie wir uns aus persönlicher Unterredung mit ihm überzeugten, von jener Ansicht völlig abgegangen... Dr. S. E. Huppé, Mitglied des Kön. Statistischen Seminars und Stellvertreter des Directors in Statistischen Bureau der Stadt Berlin, Verfasser der geistvollen und inhaltreichen Schrift: „der Hauptbestandtheil im socialen Deficit von Berlin“, ist der nämlichen Ansicht und nach seiner Aussage ist durch unzweifelhafte Zeugnisse aus allen Weltgegenden dargethan, dass die Bordelldirnen überall die Verworfenster unter den Prostituirten sind und dass in ihnen die letzte Funke von Scham und Selbstachtung erstickt wird, weil sie von ihren Wirthen, von den Besuchern und von ihren Colleginnen selbst nicht wie Menschen sondern wie Sachen oder Sklavinnen beachtet und behandelt werden.“

En dan zegt hij verder nog: „So sind in 20 Jahren so weit zu erheben möglich, die Procente der Syphilitischen von 1,41, auf 0,78 also fast auf die Hälfte des Procentsatzes herabgegangen“, (dit is met het oog op de quaestie der keuring, die natuurlijk ook hiermede in verband staat, van belang), „und während die Bevölkerung auf weit mehr als das Doppelte stieg, vermehrten sich die bekannten Erkrankungen nur wenig mehr als ein Sechstel“.

Ik heb hier nog eene andere autoriteit, Robert von Mohl. Ik zal de Kamer niet ophouden met haar ook daarvan iets voor te lezen en mij er alleen toe bepalen om voor hen, die nog nader deze quaestie wenschen na te gaan, de bladzijde aan te halen. Men vindt het door mij bedoelde punt in zijn werk *die Polizei-Wissenschaft*, 1ste deel, bladzijde 623. Daar komt deze schrijver, die zeker niet kan verdacht worden een dweeper te zijn, uitdrukkelijk op tegen de bewering dat men eenigermate, ter wille van welke reden dan ook, de bordeelen moest steunen, en hij zegt dat de bewering van sommige schrijvers, dat de geheime prostitutie zou toenemen, eenvoudig omdat de bordeelen afnemen, volkomen ongegrond is.

De geachte afgevaardigde uit Groningen heeft gezegd, dat, wanneer houders van bordeelen dienstboden in dienst namen, dit gestraft zou moeten worden.

Dit is volkomen juist in het systeem van den geachten spreker uit Groningen, maar niet in het systeem van deze wet, want dan zijn de dienstmeisjes beneden de 23 jaren van zelf reeds beschermd door dit artikel. Eerst wanneer zij boven de 23 jaren zijn houdt de bescherming op, maar op dien leeftijd dienen de meisjes wel een weinig op zich zelve te passen.

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: De grief van den geachten spreker (den heer van Houten) is deze: Het ontwerp is, zijns inziens, veel te streng in zoover het uit de bordeelen weert minderjarigen. Ik zal de quaestie van de bordeelen niet in het algemeen bespreken, maar bepaal mij tot het weren van de minderjarigen uit de bordeelen. En dan wil ik wel zeggen dat ik zelden een zoo aangenaam oogeblik gehad heb als toen ik in art. 250, in de *beide* alinea's, de grens gesteld heb op het tijdstip van de meerderjarigheid. Ik acht dit om meer dan ééne reden eene noodzakelijke verbetering. Wat is het gevolg wanneer men de grens stelt ergens beneden het tijdstip der meerderjarigheid? Dat wanneer een meisje zoogenaamd vrijwillig als pensionnaire wil plaats nemen, vader of voogd dit wel kunnen beletten, maar toch ongemoeid blijven als zij het toelaten en niet gestraft kunnen worden tenzij men bewees dat zij dwang of verleiding hadden uitgeoefend. Betaamt het nu den Staat gelijktijdig en den onzedelijken wil van een minderjarige en het grofst pligtverzuim van ouders of voogden te eerbiedigen? Is het niet de pligt van den Staat de minderjarigen te beschermen niet alleen tegen positieve vergripen der ouders, maar ook tegen een zoo groot negatief vergrijp als waarvan hier sprake is? Als vader of moeder zegt: wij dwingen u niet, maar vinden het goed, dan meen ik dat de Staat krachtens hetzelfde beginsel dat hem ook tot beperking van den kinderarbeid geleid heeft, geroepen is tusschenbeide te treden.

Reeds de Code Pénal wilde alle minderjarigen uit bordeelen weren. En indien dit nu sinds 1838 niet meer de regtstoestand is, dan is dit alleen het gevolg van de toevallige omstandigheid, dat in art. 334 niet eenvoudig van minderjarigen gesproken, maar een cijfer, 21, genoemd wordt. Door die toevallige omstandigheid is tusschen het strafregt en het burgerlijk regt, dat zeer wijselijk het tijdstip der meerderjarigheid tot het voleindigde 23ste jaar verschoven heeft, de harmonie verbroken, die wij thans moeten herstellen. Wat vloeit uit die disharmonie voort? Een enkel voorbeeld. In een stad in ons vaderland, die ik niet noemen wil, werd een meisje van 22 jaren door hare eigene moeder verkocht aan een publiek huis. En toen men naar den commissaris van politie ging en hem verzocht aan dit schandaal een einde te maken, antwoordde deze: het feit is niet strafbaar, want het meisje is strafregtelijk meerderjarig. En de ouders mogen de plaats van haar verblijf aanwijzen, want zij is burgerregtelijk minderjarig. Gelukkig gaf in dit geval het meisje den stelligen wil te kennen, om dat huis te verlaten en kon men alzoo ten slotte van de autoriteiten de wetsinterpretatie verkrijgen, dat ouders het regt niet hebben hun kind tegen zijn wil op te sluiten in een publiek huis, en dat verhinderend van het vertrek van het meisje onwettige sequestratie zou opleveren. Maar wanneer — gelijk feitelijk het meest voorkomt — het meisje zich niet direct verzet, maar er zich bij nederlegt, dan is er thans geen magt in den Staat die aan een dergelijk schandaal een einde kan maken.

Nog om eene andere reden acht ik de aanneming van het onveranderd artikel

eene goede zaak. De heer van Houten zegt: Gij hebt het zoozeer begrepen tegen die bordeelen, maar tegen de prostitutie op de openbare straat en de clandestine prostitutie waakt gij niet. Ik herhaal dat wij tegen dit laatste veel sterker waken dan de Code Pénal, en zelfs zoo ver als op dit oogenblik mogelijk is. Maar tevens zal juist het weren van minderjarigen uit bordeelen, zoo al het effect welligt niet dadelijk te bespeuren zal zijn, op den duur krachtig bijdragen tot vermindering der prostitutie in het algemeen.

Hoe is de werkelijkheid? Jonge mannen van 20, 22, 24 jaren vangen de onzedelijkheid niet aan met het verleiden van jeugdige onschuldige meisjes; dit laatste geschiedt in den regel door ouderen. In den regel vangen jonge mannen aan met het bezoeken van bordeelen, en als zij later, al dan niet gehuwd, geblaseerd zijn, gaan zij over tot hetgeen de heer van Houten in de eerste plaats vreest, de eigenlijke verleiding. Het weren van minderjarigen uit bordeelen zal alzoo ten gevolge hebben, dat menigeen voor wien thans door het bordeel de weg van het kwaad geëffend werd, zelfs den eersten stap op dien weg niet doen zal. Wanneer iemand tot zijn 23ste jaar nooit een bordeel bezocht, is er gegronde hoop dat hij het evenmin zal doen op zijn 24ste of 25ste jaar, en welligt huwen zal zonder ooit dezen Titel te hebben moeten raadplegen. *Principiis obsta.*

De heer VAN HOUTEN: Aan het geachte lid, dat namens de Commissie sprak, moeten wij zeer dankbaar zijn, dat hij de Kamer attent gemaakt had op en rondweg uitgekomen is voor den toelag welke in art. 250 is gelegen om de ontucht in de bordeelen door de wetgeving te bemoeijelijken. Ofschoon geen verdediger van de ontucht is het resultaat van al mijne studien op dit gebied, dat alle bemoeijelijking van 't geen dit bedrijf eischt, slechts leidt tot verplaatsing der ontucht buiten de bordeelen, niets anders.

Hetgeen ik heb opgemerkt omtrent de toelating van vrouwen in bordeelen, zonder dat zij het weten, ... daarop is namens de Commissie geantwoord, dat de vrouwen beschermd worden door art. 250. Ja, zij worden beschermd tegen feitelijke ontucht, niet voor de eerroof, die door het, hoe kort ook, in dienst houden in een dergelijk huis, reeds op zich zelf gepleegd wordt.

Dat in dienst nemen wensch ik niet als een zwaar delict gestraft te zien, maar als een *delictum sui generis*. ... Ik bedoel — en daarmede heb ik het oog speciaal op hetgeen men mij omtrent voorvallen in Amsterdam verteld heeft — het in dienst treden van van buiten komende meisjes in een publiek huis, zonder dat zij weten dat zij in een zoodanig huis komen. Ik geloof dat dit een punt is, dat wel degelijk hier in de wet te huis behoort. Ik zou zoo gaarne willen dat de Minister deze zaak in nadere overweging nam, ook omdat die dienstneming zoo dikwijls verleiding ten gevolge heeft.

De heer GOEMAN BORGESIIUS: Afgaande op de wetenschap, die ik heb opgedaan, is het mijne innige overtuiging dat zoowel de heer Lohman als de Minister over de bordeelen en wat daarmede in verband staat redeneringen hebben gehouden, die misschien heel mooi zijn in theorie, maar die in lijnregten strijd zijn met hetgeen er in werkelijkheid op dit treurig gebied in onze maatschappij te koop is. Bij het hooren van beider redevoeringen krijgt men den indruk als of er eigenlijk maar twee soorten van jonge meisjes bestaan: te weten: meisjes in bordeelen, en meisjes die nog verleid moeten worden.

Maar ieder, die het leven in onze groote steden — en in de groote steden niet alleen — van nabij heeft gadeslagen, weet dat er helaas! nog eene zeer uitgebreide categorie van meisjes is, die niet behooren tot de bewoonsters van de bordeelen, maar nog veel minder tot de eerbare jonge dochteren. Ik bedoel de steeds talrijker wordende schare van lichtzinnige meisjes, die wel niet aan een bordeel zijn verbonden, maar toch op hetzelfde lage standpunt staan als de bewoonsters dier inrigtingen; ja voor een deel ook reeds een cursus in een bordeel hebben doorgeemaakt, in één woord — het uitschot, de demi-monde dat van jaar tot jaar in toe-

nemende mate onze straten bevolkt en verpest — de straatprostituees, die in steeds grooter getal als paddestoelen uit den grond oprijzen en onder alle standen een zoo demoraliserenden invloed uitoefenen.

Op de straat veel meer nog dan in de bordeelen, schuilt het gevaar voor onze jongelingen, en als de heer Lohman het voorstelt als of ieder jong mensch, dat op een verkeerden weg geraakt, zijne uitspattingen *begint* in de bordeelen, dan antwoord ik hem: die voorstelling is onjuist. Juist omdat de zaak mij interesseerde, heb ik er aan verschillende kanten — ook in de studentenwereld — naar geïnformeerd, en overal ontving ik ten antwoord: Bordeelen worden niet druk bezocht, maar het aantal prostituees buiten de bordeelen wordt steeds grooter en door deze worden alle mogelijke middelen aangewend om de jongelieden in hare strikken te vangen. Sommige van die deerns steken zich in het toilet van dienstbode om zoo-doende gemakkelijker haar doel te bereiken, maar de grootste massa huist op straat en is onvermoeid bezig om telkens weer nieuwe slagtoffers meê te lokken naar hare woningen. En de gevaren waaraan de jonge mannen blootstaan, indien zij zich in de armen van deze prostituees werpen, zijn nog veel grooter dan die welke verbonden zijn aan het bezoek van een bordeel. In een bordeel komt de bezoeker er in den regel met een enkelen nacht van schande en eenige guldens af, maar wee den jongen man, die valt in de handen van eene verleidelijke straatdeern; dan wordt hij niet meer losgelaten; dan wordt er eene correspondentie aangeknoopt, — dan wordt hij met de vigilante van den trein afgehaald; — dan wordt al zijn tijd in beslag genomen; — dan wordt de studie geheel verwaarloosd, en dan wordt hij ten slotte geplukt en uitgekleed, om eindelijk, als er niets meer aan hem te verdienen valt, ziek naar ligchaam en geest te worden weggejaagd en nog uitgelagchen op den koop toe. Tegenwoordig is zonder eenigen twijfel de geheime straatprostitutie het grootste kwaad. Twintig jaren geleden moge de toestand meer overeenkomstig de voorstelling van den heer Lohman geweest zijn, tegenwoordig is hij dat niet meer. Het aantal bordeelen waar ten minste nog altijd eenige contrôle is, vermindert, maar de geheel ongecontroleerde prostitutie neemt ontzaglijke proportien aan en — wat vooral niet uit het oog mag verloren worden — naar dezelfde verhouding *ook* de ellendige ziekten, welke van ontucht het gevolg zijn. Met dien toestand moet men rekening houden, en daarom ben ik het geheel eens met den heer van Houten en allen die beweren dat art. 250 van 't ontwerp, ofschoon met de beste bedoelingen voorgedragen, gevaarlijk is, en althans meer kwaad dan goed zal stichten. Als men de wet zoo inrigt, dat minderjarige mannen niet meer in bordeelen worden toegelaten, dan zal het er op de straat nog erger gaan uitzien. In plaats van het ééne kwaad, dat men door straf wil tegengaan, zal men terstond een ander, veel grooter kwaad in het leven roepen.

Met minderjarige vrouwen is het iets anders. Deze uit de bordeelen te weren — daarin kan ik met den Minister meêgaan. Wel verwacht ik er niet veel heil van, want eene vrouw, die in een bordeel wil, gaat toch hetzelfde beroep uitoefenen, ook al sluit men voor haar die inrigtingen, maar in sommige gevallen kan zelfs opgedrongen bescherming noodig zijn. En dat is, mijns inziens, hier het geval. Maar geenszins wil ik daarom geacht worden in te stemmen met de redenering, die de Minister tot verdediging aanvoert. De Minister schijnt te meenen dat ook jonge meisjes haar leven van losbandigheid dikwijls *aanvangen* in bordeelen, en als voorbeeld heeft hij ons gewezen op eene moeder, die hare dochter aan een bordeel verkocht. Het voorbeeld was zeker treffend, maar ik vraag: is het niet zeer waarschijnlijk, dat een meisje, hetwelk door hare moeder aan een bordeel wordt verkocht, reeds tien of twintig maal door diezelfde moeder aan heeren buiten het bordeel verkocht is? In den regel gaat een meisje eerst naar een bordeel als zij reeds diep is gezonken en reeds geruimen tijd het beroep van prostituee heeft uitgeoefend.

Dit weinige heb ik slechts in het midden willen brengen om aan te toonen, dat het gevaarlijk is om *aan den eenen kant* geen enkelen maatregel te nemen tot beteugeling der straatprostitutie en de jonge dechters zelfs tegen verleiding met listige kunstgrepen *niet* te beveiligen, en *aan den anderen kant* tegen bordeelen

zoo streng op te treden dat een bordeelhouder zelfs gestraft kan worden als hij een 22jarig jongmensch in zijne inrigting tolereert.

De heer IDZERDA: Ik mag niet onbeantwoord laten het gesprokene door den heer de Savornin Lohman omtrent de openbare huizen van ontucht. Deze afgevaardigde heeft uit een paar boeken citaten aangehaald, waaruit zou moeten blijken, dat door het sluiten van de bordeelen de geheime prostitutie niet zou zijn toegenomen maar verminderd. Ik wil er echter op wijzen, dat nadat men te Weenen eens de huizen van prostitutie gesloten had, de geheime prostitutie, de onechte geboorten, de kindermoorden en de syphilis op zulk een schrikbarende wijze waren toegenomen, dat men genoodzaakt geweest is de publieke bordeelen weder toe te laten.

Zoo lang de moralisten het kwaad niet kunnen beteugelen, geloof ik dat men de publieke huizen van prostitutie als een noodzakelijk kwaad zal moeten toelaten tot voorkoming van nog grooter kwaad. Dit is het gevoelen van verre de meeste geneeskundigen. Dr. Julius Duboc zegt in zijne brochure over de prostitutie, bladz. 20: „Wat was het gevolg van de opheffing der bordeelen? In alle groote steden heeft zij, in plaats van de prostitutie te verminderen, die in het familieleven overgebragt.”

In Petersburg, waar de publieke huizen waren opgeheven, heeft men ze weder toegelaten.

De hoogleeraar L. C. van Goudoever komt in een belangrijk opstel over dit onderwerp, geplaatst in het Weekblad van het *Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde*, jaargang 1880, o. a. tot deze conclusie: „Publieke huizen moeten geduld worden. Waar men ze heeft opgeheven komen bordeelen in erger vorm er voor in de plaats, des te gevaarlijker, daar zij niet onder contrôle staan.”

Zoo is het, door de opheffing van de publieke huizen wordt de prostitutie niet *weggenomen*; integendeel zij wordt *verplaatst* op de straat of in huizen waar zij aan de contrôle is onttrokken.

De heer DE SAVORNIN LOHMAN: Ik geloof, dat wanneer men de ontucht wil tegengaan, men dit niet allereerst moet zoeken te doen door bepalingen van een Wetboek, maar dat, gelijk de heer Goeman Borgesius zeer te regt opmerkte, en ook de heer Idzerda heeft gezegd, vooral van de moralisten de tegenstand moet uitgaan. En nu ben ik van meening dat wij zelf een dergelijken tegenstand kunnen bevorderen, wanneer wij beslist en openlijk verklaren: het is niet noodig dat de prostitutie bestaat. De heer Idzerda zal zelf moeten toestemmen, dat het niet goed is hier te zeggen, dat de prostitutie een noodzakelijk kwaad is. Neen, dat is zoo niet, maar *wij* maken het tot een noodzakelijk kwaad. Men roept mij toe, dat wel niet de prostitutie, maar dat de „huizen” een noodzakelijk kwaad zijn. Maar ook dit is onjuist. Want wanneer het voor ons niet noodig is ons aan ontucht over te geven, is het evenmin noodig dat er huizen van ontucht zijn.

Eindelijk is de heer van Houten nog hierop teruggekomen, dat een bordeelhouder, die vrouwen in dienst neemt als dienstboden, daardoor gemakkelijk bedrog kan plegen door op die wijze jonge meisjes in zijn huis te lokken. Dat is waar, maar voor het oogenblik geloof ik dat daarvoor minder vrees behoeft te bestaan, omdat, naar ik zoo even vernomen heb, alle bordeelhouders verplicht zijn om ieder, die zij in hun huis opnemen, zoowel dienstmeiden als ontuchtige vrouwen, te laten inschrijven bij de politie, zoodat de vrouwen onmiddellijk weten, dat zij zich in zoodanig huis bevinden. Intusschen, als het noodig mogt zijn, dan kunnen ook tegen zulke feiten — die mij niet, maar den Minister van Justitie welligt wel bekend zijn — bepalingen worden opgenomen.

Maar nu zeggen de heeren Borgesius en Idzerda dat mijne rede van straks een bewijs is dat ik weinig ervaring ten deze heb. Het is waar, ik heb van deze zaak geen speciale studie gemaakt, maar toch weet ik nog wel zóóveel van het leven, dat het bestaan van eene geheime prostitutie mij niet onbekend was; en de quaestie of door toelating van de bordeelen de geheime prostitutie al dan niet toeneemt, heb ik in de laatste jaren mede gevolgd, omdat een mijner vrienden, de heer

Pierson, gelijk men weet, bijzonder veel werk van die zaak heeft gemaakt; daardoor ben ik bekend geworden met daadzaken die ik vroeger niet kende. Ik heb geregeld gelezen het Maandblad, door den heer Pierson uitgegeven, en daarin komen zeer veel feiten voor, die minstens bewijzen dat de keuring — een noodzakelijk accessoir van de bordeelen — volstrekt niet de afnemings der venerische ziekten ten gevolge heeft. Dit punt is echter nu niet aan de orde. Ik wilde alleen maar bewijzen, dat het volstrekt geen theoretisch idee is waarvan ik ben uitgegaan; want vroeger was ik, gelijk waarschijnlijk de meeste leden dezer Kamer, overtuigd van de noodzakelijkheid van bordeelen en keuring. Maar nu onderscheidene geneeskundigen op hnnne vroegere meening zijn teruggekomen, nu mannen als dr. Donkersloot zich bepaald tegen bordeelen en prostitutie verklaren, nu mag ook ik toch wel zeggen dat ik twijfel, dat ik volstrekt niet overtuigd ben.

Men beroept zich op de ervaring in Weenen, en hetzelfde vernam ik van Rome. Maar nu acht ik de mededeelingen van den heer Idzerda niet voldoende om daarop een oordeel te gronden, omdat hij zegt dat te Weenen reeds na één jaar de bordeelen weer geopend zijn; men heeft dus slechts de ondervinding van één jaar. En nu moet men voorzichtig zijn met het sluiten van bordeelen. Ik geef toe dat, zoo die op een gegeven oogenblik gesloten wierden, het kwaad der geheime prostitutie, oogenblikkelijk althans, erg zal toenemen. Ik zou dan ook wenschen dat men de bordeelen liet uitsterven, zoo als men te Genève heeft gedaan, waar, nadat de bordeelen er verdwenen zijn, de geheime prostitutie niet is toegenomen. Intusschen moet men voorzigtig zijn en niet bij het verschijnsel dat prostitutie toe- of afneemt, te spoedig denken aan oorzaak en gevolg. Wanneer in Rome, Weenen of Genève de geheime prostitutie verschrikkelijk erg is, dan is dit niet toe te schrijven aan het bestaan of aan de afschaffing der bordeelen. Om dit aan te toonen wensch ik mij in de eerste plaats te beroepen op Brussel en Parijs. In die beide steden is het bordeelen- en het keuringssysteem — het spijt mij dat ik bij die zaken van „systeem” moet spreken — uitermate goed geregeld.

Nu hebben de grootste verdedigers van dit „systeem” erkend en toegegeven dat de geheime prostitutie in Parijs en Brussel zoo verschrikkelijk toeneemt dat men niet weet wat men er tegen doen zal. Ik zeg niet dat dit komt door die huizen, maar zeker is het, dat ofschoon die huizen niet verdwijnen, de geheime prostitutie niet verminderd is. En ook van het omgekeerde, namelijk dat de geheime prostitutie afneemt bij het verdwijnen van bordeelen, wil ik nog een feit meedeelen, dat ik heb aangetroffen in een van de Maandbladen.

De Commissaris van politie te Randers in Denemarken verklaarde dat, toen hij in 1872 te Randers kwam, van elke twee herbergen één een bordeel was, en dat nadat de bordeelen opgeruimd waren de clandestine prostitutie sterk afnam. Hij kwam na langdurige ervaring tot de conclusie, dat in provinciesteden althans dergelijke huizen niet noodig zijn en dat het ontbreken van een bordeel niet, gelijk de heer van Houten vreest, ten nadeele strekt van dienstmeisjes, noch de onechte geboorten doet toenemen [zie Maandblad 1 Maart 1880].

Ik geloof dat men vooral met de ervaring moet te rade gaan. Het ontwerp nu bevat een voorzigtigen maatregel; het doet geen leap in the dark, maar bepaalt zich tot bescherming van minderjarigen.

Ik eindig met de opmerking: laten wij ons niet te veel stellen op het utiliteitsstandpunt, niet vragen of dit of dat nuttig is, want daarover zullen wij het toch niet eens worden, maar ons allereerst de vraag stellen, of het niet waar is dat de verleiding zoo veel mogelijk moet worden tegengegaan? Als mannen en als wetgevers betaamt het ons openlijk uit te spreken: de prostitutie is niet noodig, en omdat ze niet noodig is, is het ook niet noodig in de steden huizen te hebben die een pest zijn voor de geheele omgeving. Wanneer in eene buurt een nieuw bordeel verrijst, hoort men de klacht in de buurt: verlos ons van die verschrikkelijke huizen, niet alleen omdat zij onze percelen verminderen in waarde, maar ook omdat de verleiding toeneemt, daar men er nu publieke vrouwen ziet die men er vroeger niet zag. Wanneer wij eene wet hebben gemaakt om te beletten het maken van fabrieken

en andere hinderlijke gebouwen zonder toestemming van de belendende eigenaars, of althans zonder dat deze gehoord zijn, moeten wij dan ook niet beletten dat dergelijke pestholen in de steden overal verrijzen? Ik zeg niet dat wanneer de bordeelen zijn afgeschafft, er geene prostitutie meer zal zijn, maar wel dat men in elk geval ons het bestaan daarvan niet zal kunnen verwijten, want dat er kans bestaat op beperking wanneer men dezen Titel aanneemt, waartoe dan ook de meerderheid der Commissie blijft adviseren.

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: Een kort woord nog. Ik wensch in de eerste plaats te constateren, dat art. 250 geenszins in zich sluit opheffing van de bordeelen, maar het weren van de minderjarigen uit de bordeelen. In de tweede plaats neem ik acte van eene zeer merkwaardige verklaring van den heer Goeman Borgesius, toen hij ons schetste de meisjes die op straat als verleiders optreden. Toen merkte hij in het voorbijgaan op, dat die meisjes „reeds vroeger een cursus in een bordeel hebben medegemaakt”.

Dit is de bevestiging van het door den heer Lohman en mij aangevoerde, dat men, behoudens enkele uitzonderingen, met het bordeel pleegt aan te vangen.

De heer Borgesius zegt dat de meisjes of jonge mannen uit bordeelen geweerd, zullen worden gelokt naar eene kamer, maar dan maakt de verhuurder van die kamer zich immers schuldig aan koppelarij.

Eindelijk merk ik den heer van Houten op dat ik, geenszins afkeerig van verscherping, in overleg met de Commissie van Rapporteurs gaarne zal overwegen of het mogelijk zij in het Derde Boek eene bepaling op te nemen als door dien geachten afgevaardigde wordt bedoeld, ter voorkoming van het opnemen van meisjes in een publiek huis, *quasi* als dienstmeisjes of in eene andere betrekking, zonder dat men haar met het karakter van het huis bekend maakt.

[Vgl art. 452 en de daarover gevoerde beraadslagingen, in deel III.]

(3 November 1880.)

Amendement van den heer van de Werk,

strekkende om in de bepaling onder n°. 2 de tweemaal voorkomende woorden „een minderjarige”, te vervangen door „iemand beneden den leeftijd van 18 jaren”.

De heer VAN DE WERK: De strijd dien wij op dit oogenblik voeren is niet tegen de publieke huizen of tegen de rendez-vous-houdsters; deze zijn er en zullen er voorloopig wel blijven. . . . Waar wij thans tegen strijden, dat is tegen de prostitutie.

Hadden wij met niets dan met publieke huizen rekening te houden, de strijd zou vrij gemakkelijk zijn; een strijd tegen een vijand dien men kent is niet moeilijk.

Het moeilijke van den strijd zit echter in de clandestine prostitutie. Alles wat men aan de clandestine prostitute toevoegt, door het aan de bij de politie bekende prostitutie te ontnemen, wordt dubbel gevaarlijk.

De ondervinding heeft geleerd, ook mijne ondervinding sedert verscheiden jaren, dat de Code Pénal niet bij magte is geweest om dit kwaad te keeren, noch zelfs te breidelen. De bepaling was te streng. Het verbod om meisjes beneden de 21 jaar gelegenheid tot ontucht te geven, kon worden nageleefd met betrekking tot de publieke huizen. Voor de andere huizen van ontucht was het eene doode letter. Moest ieder bezoeker of bezoekerster, en op deze komt het eigenlijk aan, worden aangehouden, om te zien of zij aan de eischen van de wet voldeed, dan kon men te weeg brengen dat dergelijk huis spoedig werd gesloten, maar om ergens anders weer, zoo mogelijk aan het oog der politie onttrokken, te verrijzen.

Ik acht het wenschelijk dat naast de publieke huizen ook nog aan de politie bekende rendez-vous-huizen bestaan, en dat deze huizen er belang bij hebben de politie niet te misleiden om hun bestaan niet in gevaar gebragt te zien. Men begrijpe mij wel. Ik acht dit wenschelijk zoo lang het feit daar is dat deze hopen van verderf bestaan, omdat ik van twee kwaden het minste wensch te kiezen.

Van deze huizen moet dan ook slechts gevorderd worden dat zij voldoen aan datgene, wat van hen in billijkheid kan gevergd worden. Het niet toelaten van meisjes beneden de 18 jaar is door de bezitters na te komen, maar den toegang verbieden aan vrouwen van 18 tot 21 jaar, thans zal het zelfs worden tot 23 jaar, maakt hun het bestaan onmogelijk. Daardoor worden zij echter niet onschadelijk gemaakt. Was dat het geval, men kon als dan verder gaan en zelfs het bestaan verbieden. Neen, zij zullen hunne zaak in stilte voortzetten, zij zullen leven in voortdurenden strijd met de politie. Zij hebben er alsdan geen belang bij de politie te ontzien, want wat deze wil is hun ondergang; en wat zij anders niet zouden doen, zij zullen nu ook ontvangen meisjes beneden de 18 jaar; geen enkelen leeftijd zullen zij meer eerbiedigen, en zij zullen, de voorbeelden zijn daar, kinderen zelfs van 14 jaar ten val brengen.

Een onverstandige strijd tegen de prostitutie lokt uit een veel gevaarlijker strijd van de ellendige personen die van het bevorderen der prostitutie een middel van bestaan maken.

En behoef ik nu hier te herinneren dat aan de bepalingen van den Code Pénal reeds niet de hand kon worden gehouden? Een bewijs heb ik daarin dat, terwijl dagelijks in iedere stad van ons Rijk die wet wordt overtreden, gedurende de laatste vijf jaren gemiddeld 16 vervolgingen in het geheele land te dier zake zijn ingesteld.

En wat zal met deze ondervinding achter ons het nieuwe Strafwetboek uitwerken? Ik zeg met volle vertrouwen: niets.

Laten wij eene wet maken die kan worden gehandhaafd, en laat de Regering er dan voor zorgen dat aan die wet streng de hand wordt gehouden. Geen transactie alsdan.

Nu zal zeer zeker de Minister ook gelasten dat de wet, al wordt mijn amendement er niet in overgenomen, streng zal worden uitgevoerd; dat kan echter geen stand houden. Men moge tijdelijk doorzetten, binnen enkele jaren wordt de wet weer als niet geschreven beschouwd. En gedurende den tijd dat de wet wordt gehandhaafd zal veel onheil worden gesticht. Door te willen beschermen de jeugd tot haar 23ste jaar, zal zij geheel onbeschermd blijven ook beneden de 18 jaar. Met mijn amendement beoog ik te voorzien in dat gemis van bescherming. Het moge dan in de wet minder fraai klinken dat de Staat aan den leeftijd van 18 tot 23 jaar hare zorg ten opzichte van de prostitutie als het ware onttrekt, maar dat weegt wel op daartegen dat onze jeugd tot haar achttiende jaar, niet slechts in naam maar in werkelijkheid, de vruchten van deze wet zal plukken.

De heer VAN DER KAAJ, *lid der Commissie van Rapporteurs*: Tot nog toe — ik dien dat tot goed verstand van het artikel te zeggen; de stemmen tegen het artikel opgegaan, hebben zich meest in dien zin doen hooren — heeft men geijverd voor de handhaving van het tegenwoordige stelsel, zoo als wij dat nu in den Code Pénal hebben.

Maar de Code Pénal heeft precies hetzelfde stelsel als wij in dit artikel huldigen. Het eenige verschil is, dat de Code Pénal spreekt van jongelieden beneden de 21 jaar, terwijl wij van minderjarigen spreken. Toch houd ik vol dat het stelsel precies hetzelfde is....

De Code Pénal spreekt nu eens van majeur, dan van mineur, nu eens van boven of onder de 21 jaar, dan weder neemt hij het bij elkander.

Uit niets blijkt, dat men om bijzondere redenen heeft gezegd: *jeunesse au dessous de l'âge de vingt-un ans* in plaats van *mineurs*.

De bedoeling is slechts geweest minderjarigen te beschermen.... Waartegen? Niet tegen verleiding of eigen lusten, maar tegen vuig winstbejag van anderen. Bij ons duurt de minderjarigheid tot 23 jaren, en daaruit volgt noodzakelijk, dat wij de minderjarigen tot dien leeftijd moeten beschermen tegen zulk bejag. Wil men dat niet, dan moet de minderjarigheid verplaatst worden.

Reeds eenmaal werd bij de Kamer een voorstel ingediend om de minderjarigheid terug te brengen tot op 21 jaren. Destijds had het eene andere bedoeling, maar men zou er nu een nieuw motief aan kunnen toevoegen, misschien met goed gevolg!

Zoolang de minderjarigheid echter duurt tot 23 jaren, zou het stelselloos zijn om vóór dien leeftijd de bescherming der wet aan minderjarigen te onttrekken.

Of wilt gij dan iemand, die „uit winstbejag het plegen van ontucht door een minderjarige met een derde teweeg brengt of bevordert, of die van het opzettelijk teweeg brengen of bevorderen van ontucht door een minderjarige met een derde eene gewoonte maakt”, straffeloos laten, wanneer de minderjarige tusschen de 21 en 23 jaren is? Neen, ook in dat geval moet er gestraft worden.

Ik moet het herhalen, dat wanneer men zich eenvoudig houdt op het gebied van het regt en een stelsel in de wet wil brengen, men de bescherming moet uitbreiden tot aan den aanvang van de meerderjarigheid, maar niet willekeurig een vroegeren termijn mag aannemen, om — in eene maatschappelijke behoefte te voorzien! Zoodra men zich bij het maken van een strafwetboek niet houdt aan het regt en niet een vast stelsel aanneemt, maar gelijktijdig nog een ander doel wil bereiken, dan dwaalt men van den goeden weg af.

Maar, zegt men, het moge stelselmatig en goed zijn zooveel gij wilt, de bescherming zoo ver uit te breiden, toch werkt men de onzedelijkheid in de hand.

Maar het klinkt toch inderdaad vreemd dat men de onzedelijkheid in de hand zou werken door te bepalen, dat hij, die uit vuig winstbejag het plegen van ontucht door een minderjarige tusschen de 21 en 23 jaren met een derde teweegbrengt of bevordert, gestraft zal worden. Wil het minderjarig kind zelf zich aan ontucht overgeven, en kan het toezigt van ouders of voogden het daarvan niet terughouden, dan is de strafwet onmagtig er iets tegen te doen. Maar wij moeten en kunnen niet nalaten de minderjarigen te beschermen tegen hen, die uit winstbejag hunne onzedelijkheid bevorderen.

Nu zegt men dat dit het toenemen van de clandestine prostitutie moet ten gevolge hebben. Waaruit blijkt dat dit beweren juist is? Men wijst er op: dat in de laatste jaren de geheime prostitutie is toegenomen. Ik spreek dat feit niet tegen; ik erken het ten volle. Maar onder welk stelsel heeft dit plaats gehad? Onder het veel geprezen stelsel van den Code Pénal. In Frankrijk en België heerscht nog steeds dat gisteren door zooveelen met kracht geprezen stelsel.

Welnu, is het daar beter? Kan daar de geheime prostitutie bij geval niet tieren? Ik begrijp de consequentie van den heer van de Werk; die ziet dat het tegenwoordig niet goed gaat en daarom wil hij verder gaan in het prijsgeven der minderjarigen; — maar dat men het stelsel der Regering wil bestrijden door aanbeveling van den tegenwoordigen toestand, dat begrijp ik niet.

Men heeft gezien, dat het tegenwoordige stelsel het kwaad niet, zoo als men wenscht, tenger gaat.

De heer van de Werk wil daarom, met de Staatscommissie, verbetering aanbrenge door het *niet* strafbaar stellen van het uit winstbejag bevorderen of te weeg brengen van ontucht door minderjarigen boven den leeftijd van achttien jaren. Hij verdedigt hier het stelsel, dat dit in Nederland geoorloofd zal zijn.

Het klinkt inderdaad wat heel vreemd, dat men de zedelijkheid zou kunnen bevorderen door te zeggen: welnu, op het oogenblik gaat het niet, maar wij zullen er verandering in brengen; wij zullen voortaan straffeloos minderjarigen, zelfs op den leeftijd van 18 jaar, aan de bordeelen, want daarop heeft men het oog, overleveren. Ik begrijp zulk bevorderen van de zedelijkheid niet, wanneer de feiten zoo duidelijk zijn. De vrijheid van de bordeelen die men tegenwoordig heeft onder den Code Pénal in Frankrijk en in België, belet niet, dat toch de geheime prostitutie sterk toeneemt. Ik begrijp niet hoe men eene stelling kan volhouden, die door de ondervinding is weersproken.

Als men zegt: die geheime prostitutie is toch ook een kwaad, dan antwoord ik: zeer zeker, maar wanneer men vraagt: wat is het ergste, de prostitutie in of buiten het bordeel, dan antwoord ik zeer beslist: in het bordeel. Daar buiten blijven de ontuchtigen altijd nog in aanraking met de maatschappij, worden zij niet geheel onttrokken aan weldadige indrukken, blijven zij in verkeer met personen die op eene eerlijke wijze aan hun bestaan komen. Maar binnen het bordeel zijn al die

goede invloeden uitgesloten; de vrouwen zijn daar uitgeworpenen uit de maatschappij, het zijn slavinnen, het zijn gevangenen. Men moge echter verschillend daarover oordeelen, maar mijn hoofdbezwaar is dat het stelselloos zou zijn, wanneer wij verandering bragten in het systeem der Regering.

Nog eene enkele opmerking van den heer van de Werk, die gesproken heeft over tappers, rendez-vous-huishouders en dergelijke personen, die nog gevaarlijker zouden zijn dan bordeelhouders. Ik betwist dat niet, maar ik mag vragen: vallen die dan niet onder de strafbepaling van dit artikel evenzeer als alle anderen?

Wanneer een tapper of iemand die een rendez-vous-huis houdt uit winstbejag — en dit zal altijd wel het geval zijn — de onzedelijkheid van minderjarigen bevordert of te weeg brengt, zal hij zeer zeker onder deze bepaling vallen en gestraft worden. Dit artikel is geene begunstiging van tappers en rendez-vous-huishouders tegenover de bordeelhouders; integendeel zij vallen beiden onder de strafbepaling. Op welke wijze en waar zij ook geschiede, elke bevordering der onzedelijkheid van minderjarigen uit vuig winstbejag wordt hier gestraft.

Dien pligt *moet* de Staat tegenover minderjarigen betrachten.

Amendement van den heer Patijn,

gelijkluidend met dat van den heer *van de Werk*, behoudens de wijziging van het cijfer 18 in: 21.

De heer PATIJN: Ik kan in deze met de meerderheid der Commissie en de Regering onmogelijk medegaan. Ik zal niet met den geachten afgevaardigde twisten over de motiven die den Franschen wetgever er toe hebben geleid om den leeftijd te bepalen op 21 jaar; maar men kan toch niet ontkennen dat wij sedert eene halve eeuw hebben geleefd onder den Franschen Code Pénal. Daarin was die leeftijd van 21 jaar opgenomen, en zonder daarbij te vragen naar meerderjarigheid of minderjarigheid heeft men dat cijfer behouden, en de maatschappij heeft zich daaraan gewend.

Nu zegt men, en ik ben het volkomen eens met den geachten afgevaardigde uit Zevenbergen: wij hebben niet ondervonden dat de bepalingen in den Code Pénal voorkomende de geheime prostitutie hebben kunnen beletten. Ik geef dit volkomen toe, maar wat is mijn groote grief tegen het voorstel dat nu gedaan wordt in dit wetsontwerp? In dit wetsontwerp breidt men den leeftijd uit van 21 op 23 jaar, en wat zal daarvan het gevolg zijn? Het gevolg zal zijn dat de geheime prostitutie, die nu reeds zoo voortwoekert onder den leeftijd van 21 jaren, nog aanmerkelijk zal toenemen..., omdat in dit artikel het verblijf in de bordeelen nog meer wordt bemoeijelijkt. De Regering wil wel dit maatschappelijk kwaad zooveel mogelijk keeren, maar wil bij dit wetsontwerp de zaak voor het oogenblik laten *in statu quo*.

De geachte spreker uit Alkmaar heeft bij zijne voorstelling te veel het oog gehad op de prostituées in de bordeelen, maar vergeet dat de *prostitutie* daarbuiten voor de *maatschappij* op straat oneindig erger is dan in die bordeelen. Ik meen dat men, behoudens zeer enkele uitzonderingen, als regel mag stellen, dat geen meisje in een bordeel, maar daarbuiten het eerst tot haar val is gebracht. Daarom wil ik die soort prostitutie niet nog meer in de hand werken door eene bepaling als in dit artikel voorgesteld.

Maar evenmin wensch ik de aanneming van het amendement van den geachten afgevaardigde uit Zevenbergen, omdat daardoor de bordeelen zouden worden *gebaat* — en dat wensch ik evenmin.

Ik stel derhalve voor den door hem gestelden leeftijd van 18 jaar te veranderen in dien van 21.

Amendement van den heer de Savornin Lohman,

om sub 2° *achter* het woord „winstbejag” te voegen: „opzettelijk”.

De heer DE SAVORNIN LOHMAN: De beteekenis van mijn amendement is deze. Naar het systeem van dit artikel behoeft het opzet alleen bewezen te worden ten aanzien van die feiten, die na het woord „opzettelijk” genoemd worden. Nu is het mijns inziens eene groote bedenking tegen het 2de lid, dat bordeelhouders of andere

daar bedoelde personen niet altijd kunnen weten of de personen, die het artikel op het oog heeft, al dan niet minderjarig zijn. Zoo als het artikel nu luidt zouden zij kunnen veroordeeld worden, ook wanneer zij redelijker wijze het die personen niet konden aanzien dat zij minderjarig zijn, hetgeen juist op den leeftijd van 21 of 23 jaar vrij moeilijk is. De bedoeling van het artikel is natuurlijk om de jongemenschen te beschermen, niet om elken bordeelhouder, zoodra hij maar een bezoeker onder de 22 jaar en 365 dagen toelaat, te vervolgen. Daarom geloof ik dat de bezwaren tegen het artikel niet zoo overwegend zijn als men zich verbeeldt. Als bordeelhouders wegens het toelaten van zulke menschen, die feitelijk als meerderjarig kunnen worden beschouwd, vervolgd werden, zou de regter zeker eene zeer ligte straf opleggen. Eene zoodanige vervolging zou eene absurditeit zijn. Maar er moet eene grens zijn voor meerder- en minderjarigheid, zoo als de heer van der Kaay te regt zeide. Is de grens van ons Burgerlijk Wetboek te hoog, laat men die dan lager stellen.

Nu geef ik toe dat wanneer een bordeelhouder niet kan weten dat iemand behoort tot de minderjarigen, hij ook niet moet worden vervolgd en veroordeeld. Indien men dus het woord „opzettelijk” in het artikel opneemt, zullen vele bezwaren, die tegen het artikel aangevoerd zijn, wegvallen.

Dan zal bewezen moeten worden dat de bordeelhouder personen toelaat die hij weet dat minderjarig zijn of waarvoor hij gewaarschuwd is, bijv. door een vader, als deze gezegd heeft: gij moogt mijn zoon niet toelaten, want hij is minderjarig. Zoo als de heer van der Kaay te regt heeft gezegd: het geldt hier niet het tegengaan van onzedelijkheid in het algemeen, want dan zou men verder moeten gaan dan het artikel, maar het geldt hier de regtsbescherming aan minderjarigen verschuldigd.

Nu wensch ik nog een woord te zeggen over het amendement van den geachten spreker uit Zevenbergen. Ik had niet gedacht dat zoodanig amendement zou voorgesteld zijn na alles wat daaromtrent in de pers besproken is. De heer van de Werk verdedigde het amendement op een schijnbaar juisten grond, door te zeggen: onder den tegenwoordigen toestand vervolgt men niet, omdat de leeftijd te hoog is; laten wij dien lager stellen, dan zullen wij meer medewerking ondervinden. Ik geloof niet dat het openbaar ministerie medewerking zal verkrijgen van personen, die de bordeelen bezoeken, of zij zijn van 18, 21 of 23 jarigen leeftijd. En zeker is dat, bij aanneming van dat amendement, de indruk, dien dit Wetboek naar buiten maken zal, allerongelukkigst zal zijn. Men zal zeggen: terwijl iedereen klaagt over toeneming van bordeelen en geheime prostitutie, zegt de Nederlandsche wetgever: welnu wij zullen dat kwaad, omdat het onoverwinnelijk schijnt, nog verder zijn gang laten gaan.

Men heeft wel gezegd dat de geheime prostitutie toeneemt, waar de bordeelen afnemen, maar men is geheel in gebreke gebleven om te weerleggen wat gisteren daaromtrent door mij is gezegd op grond van de ervaring van mannen, die zeker beter dan de geachte spreker van nabij hebben nagegaan hoe de zaak in elkaâr zit. Wanneer men alleen het oog slaat op feiten in zijne onmiddellijke omgeving, dan kan men er toe komen te zeggen: hier zijn zoo vele geheime gelegenheden voor prostitutie, dat ze waarschijnlijk het gevolg zijn van het afnemen van de bordeelen. Maar wanneer men die zaak goed wil beoordeelen, dan moet men de gegevens niet enkel zoeken in zijne onmiddellijke omgeving, niet alleen uit Rotterdam bijv., maar dan moet men een ernstig onderzoek instellen omtrent hetgeen door tal van mannen hier te lande en in Engeland is aangevoerd; en dan vindt men niet wederlegd, dat overal waar de bordeelen het best geregeld zijn, de prostitutie zeer is toegenomen, en dat in verscheiden gevallen bij het verdwijnen der bordeelen het tegendeel is aan te wijzen.

Men heeft gezegd dat de prostitutie steeds erger wordt; dit is geschied onder het stelsel van geprivilegieerde bordeelen. Welnu, nemen wij de proef of bij vermindering der bordeelen niet de prostitutie zal afnemen.....

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: Het komt mij voor, dat de eenvoudige lezing van den text [n°. 2] den onbevungen beoordeelaar van de onjuistheid van niet weinige der geopperde bezwaren overtuigen kan.

Er is gezegd: gij wilt de bordeelen opheffen. Dit artikel heft de bordeelen niet

op; deze quaestie is nu niet aan de orde; ik wensch alleen te straffen den bordeelhouder, den rendez-voushouder, kortom ieder *derde* die, hetzij uit winstbejag, hetzij habituellement, minderjarigen opzettelijk debaucheeert.

De heer van der Kaay heeft zeer juist opgemerkt dat „minderjarige” een legaal begrip is, waarvan de toepassing in de materie die ons thans bezig houdt, *natuurlijk* is; dat daarentegen elk cijfer van leeftijd, dat gij, afgescheiden van de grens tusschen minder- en meerderjarigheid, zoudt willen kiezen, volstrekt willekeurig is.

Aan wie behooren de *minderjarigen*? Niet aan de ouders, ook niet aan den Staat, maar aan zich zelve. De ouders hebben te zorgen voor de opvoeding, en wanneer die ouders hunne magt misbruiken of onmagtig zijn dan moet de Staat, geroepen om den zwakke te beschermen, tusschenbeide treden.

De toepassing die in n°. 1 van dit artikel van dit beginsel gemaakt wordt, vindt geen tegenspraak. Wat is in de gevallen in n°. 2 bedoeld, de toestand?

Een derde heeft feitelijk den minderjarige onder zijn invloed; hij misbruikt die positie — en nog wel hetzij uit vuig winstbejag, hetzij habituellement — om hem lichamelijk en zedelijk te verdueren. Van twee dingen één. Of de ouders zijn daarvan onkundig of zij weten het en laten het toe. In het eerste geval moet de Staat de ouders te hulp komen, in het tweede geval het kind tegen hun pligtverzuim in bescherming nemen.

Als ik bedenken dat geen vader of moeder in staat is het kind ten allen tijde te beschermen, dan komt het mij alleszins rationeel voor dat de Staat zoo beslist mogelijk partij kiese tegen hen die er hun beroep van maken minderjarigen te debaucheren op een oogenblik dat zij feitelijk aan het toezigt van ouders of voogden onttrokken zijn.

De groote grief luidt: daardoor bevordert gij de geheime prostitutie.

Tegenover die bewering kan men eene andere stellen die ik met vertrouwen voorraag, omdat ik mij gedurende 23 jaren, met eene kleine tusschenpoos van slechts eenige maanden, tusschen jongelieden bewogen heb.

De jonge man doet zijn eerste schrede op den weg der onzedelijkheid in den regel in de bordeelen. Laat in den nacht, op een tijdstip waarop op straat geene meisjes meer te vinden zijn, gaan jongelieden, tot dus ver nog door schuchterheid weerhouden, na afloop van een feest wel eens en corps naar een bordeel. Menigeen die zijne persoonlijke herinneringen raadpleegt, zal weten dat van dergelijk uitstapje zijne eerste kennismaking met de onzedelijkheid dagteekent.

Maar ook ten aanzien van de meisjes vind ik de objectie niet afdoende. Een meisje opgenomen in een publiek huis, is voor goed gedemoraliseerd; het is voor haar bijna onmogelijk op den goeden weg terug te keeren. Daarentegen eene clandestine prostituee heeft daartoe altijd nog eenige kans, daar zij niet onderworpen is geweest aan die degradatie, die eigenlijk gelijk staat met slavernij. Want de toestand van eene pensionnaire in een publiek huis en die van eene slavin verschilt inderdaad niet veel.

De heer van de Werk heeft er op nieuw op gewezen dat ten gevolge van dit artikel de jongelieden nog meer op de straat zullen worden aangelokt. Daargelaten dat die aanlokking ook tegenwoordig op groote schaal plaats heeft, komen zij dan weder bij een koppelaar of koppelaarster; op de straat zelve wordt in den regel de ontucht niet gepleegd. Ik weet wel, er zijn van die deernen, die zelve kamers hebben, maar de *regel* is toch deze dat zij zich naar een rendez-vous begeven. En de houders van *deze* huizen vallen onder dit artikel even goed als de bordeelhouders.

Overigens komt het mij voor dat men tot de geachte afgevaardigden, die, om de geheime prostitutie tegen te gaan, tot 21 of zelfs 18 jaren willen afdalen, zou mogen toevoegen: „Je permets à tout le monde de n'être pas de mon avis, mais je les défends de n'être pas du leur.” Als zij consequent waren, dan moesten zij niet blijven staan bij 21 of 18 jaren, maar dalen tot 17, 16, ja misschien tot 12 jaren, want het is een feit dat in onze groote steden personen gevonden worden, die, door koppelaars of koppelaarsters gesteund, juist azen op meisjes van 17, 16, 15 jaren en jongere. Indien dan ook bepaaldelijk de heer van de Werk vertrouwen stelt in zijne argumentatie, dan moet hij staatsbordeelen wenschen, waarin meisjes van elken leeftijd worden opgenomen, ten einde ieders smaak te bevredigen en de clandestine prostitutie voor goed te fnuiken.

Ik zal mij niet verder in dit onderwerp begeven; aangenaam is het niet zonder noodzaak in bijzonderheden te komen. Zoolang men op utiliteits-standpunt blijft, is geen oplossing mogelijk; waarschijnlijkheden worden gesteld tegenover waarschijnlijkheden. Ik houd eenvoudig vast aan het beginsel, dat een minderjarige staat onder de hoede, in de eerste plaats van de ouders; en, voor zoover deze dien pligt misskennen of niet in de gelegenheid zijn zich op zeker oogenblik daarvan te kwijten, dan verlang ik dat de maatschappij, de Staat, de minderjarigen beschermte tegen diegenen die er hun werk van maken hen te verderven.

Ten slotte heb ik de eer mede te deelen, dat ik het amendement, voorgesteld door den heer Lohman, overneem, en dus achter het woord *winstbejag* voeg het woord *opzettelijk*. Het gevolg van deze bijvoeging zal zijn dat, terwijl de houder van een publiek huis of rendez-vous (overeenkomstig de jurisprudentie van den Hoogen Raad, die thans reeds op dit stuk bestaat en voor de toekomst zal kunnen blijven gelden) verplicht zal zijn naar den leeftijd van de inwonende personen of habitués te informeren (uit het niet-informeren zou de dolus blijken), daarentegen ten aanzien van de tijdelijke bezoekers van dergelijke huizen de wetenschap van den jongen leeftijd zal moeten worden bewezen.

[De amendementen van de heeren *van de Werk* en *Patijn* werden verworpen met 40 tegen 14 en met 28 tegen 26 stemmen; het amendement van den heer *de Savornin Lohman* was door de Regeering overgenomen.]

Beraadslagingen in de Eerste Kamer.

(2 Maart 1881.)

De heer BORSIUS: Er is in dit Wetboek nog eene zaak teeder van aard, maar voor de maatschappij van belang, die ik hier met de meeste kieschheid wensch te bespreken; ik bedoel die waarover art. 250, n°. 2, handelt. Dat artikel kan van grooten invloed zijn op eene maatschappelijke kwaal, een kwaad, waarvan wij het bestaan allen moeten erkennen, dat niet geloofend worden kan. Het is de quaestie van den dag, door de hoogst lofwaardige pogingen van achtenswaardige mannen op den voorgrond getreden, ik bedoel de prostitutie.

Wij moeten de maatschappij nemen zoo als zij is; het kwaad bestaat en heeft altijd bestaan; reeds de Grieken en Romeinen hadden de hetairen en meretrices, — en het zal ook wel altijd blijven bestaan, en wel te zekerder naar mate de maatschappelijke behoeften toenemen en het huwelijk voor velen financieel te zwaar wordt.

Wat is nu in dezen toestand pligt van den Staat? Moet die de zaak ignoreren? Neen! Controleren? Ja, en dat wel binnen de grenzen van de feiten.

Wat zal nu het gevolg zijn wanneer die bepaling van het bewust artikel wordt toegepast? De publieke prostitutie zal weligt verminderen, maar de clandestine prostitutie, dat groter kwaad, zeer zeker vermeerderen.

Ik herinner er aan hoe in het oorspronkelijke ontwerp bepaald was dat zekere huizen gesloten moesten blijven voor personen beneden den leeftijd van 18 jaren; later is door 's Ministers voorganger die leeftijd gebragt op 21 jaren, terwijl deze Minister, op aandrang van een lid der Commissie, daarvoor den 23jarigen leeftijd in de plaats gesteld heeft. Nu geloof ik dat het gevolg hiervan zal zijn, dat men den maatregel wel zal kunnen handhaven wat de pensionnaires, de vrouwelijke personen betreft, maar dat dit zeer moeilijk, zoo niet op den duur onmogelijk zal zijn met betrekking tot de personen van de andere sexe.

Aangenomen echter dat de maatregel gehandhaafd wordt, dan zal, ten nadeele — ik herhaal het — van de maatschappij en van de hygiëne, het kwaad van de zooveel gevaarlijker clandestine prostitutie in veel sterker mate toenemen dan de publieke vermindert.

Sprak ik gisteren bij de behandeling van een ander punt van een vervallen van *Scylla* in *Charydis*, ik geloof dat hier dat beeld niet sterk genoeg is, maar dat men hier achteruitgaat, van de sloot in de gracht.

In de Tweede Kamer is de zaak uitvoerig besproken en niet één enkel lid heeft daar voorgesteld om die huizen eensklaps te sluiten, juist omdat men het gevaar

voorzag. De Minister duidde het mij niet ten kwade, dat ik ter beoordeeling van den werkelijken toestand meer hecht aan de meening van hen, die door hunne betrekking praktisch met de zaken bekend zijn en de gevolgen in de maatschappij kunnen nagaan, dan aan abstracte theorien van zedelijkheid.

Ik bedoel hier voornamelijk de groote plaatsen, waar het kwaad in zeer sterke mate bestaat, en daarom [verwijs ik naar] de rede van den heer Patijn, die niet alleen lid van de Tweede Kamer, maar ook officier van justitie in den Haag is.

De betrekking van dien spreker, wiens bezwaren door den heer van de Werk, substituut-officier van justitie te Rotterdam, gedeeld werden, weegt bij mij zeer, en daarom geloof ik te mogen zeggen dat hier het schoone doel des Ministers voorbijgestreefd wordt door den maatregel en dat die het tegenovergestelde gevolg zal hebben van hetgeen men zich heeft voorgesteld. De Minister hecht er aan, dat dit Wetboek een nationaal karakter drage, maar nu zou het mij leed doen dat in het buitenland als een nationale karakters trek werd beschouwd, dat de jeugd hier te lande twee jaar langer dan elders door de wet moet gedwongen worden om dergelijke plaatsen niet te bezoeken.

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: De heer Borsius heeft zijne aandacht ook gewijd aan het tweede lid van art. 250. Wat zou ik daarover nog voor nieuws kunnen zeggen, nadat die quaestie zoo breed in de andere Kamer behandeld is? Aan elke keuze van een leeftijdscijfer is altijd iets willekeurigs verbonden; door ook hier de distinctie tusschen meerder- en minderjarigheid vast te houden, heeft men althans een zuiver beginsel. Dikwerf is het mij reeds voorgekomen dat art. 250, 2°, scherp gekritiseerd werd door hen die, buiten de Kamer natuurlijk, het blijkbaar niet naauwkeurig gelezen hadden. Zij spraken er van als of door dat artikel getroffen werd hij die buiten echt met eene minderjarige leeft. Neen, de bepaling handelt alleen over *koppelaarij*, over het uit vuig winstbejag of lage hebbelijkheid debaucheren van minderjarigen ten bate van *derden*. Over het *stuprum* met jeugdigen handelen artt. 245 en 249. — Zal men, ten einde de clandestine prostitutie te breidelen, in de publieke huizen ieder toelaten die anders welligt het slagtoffer der clandestine prostitutie wordt? Maar dan moet gij ook kinderen van 12, 13, 14 jaar in de publieke huizen toelaten, want, helaas, ook op kinderen wordt soms geaasd.

Ik geloof dus dat het beroep op de clandestine prostitutie wel wat te veel bewijst.

Maar, voegde de geachte spreker er bij, laat ons toch niet afwijken van gansch Europa en het nationaal karakter van het Wetboek niet zoeken in eene nieuwigheid.

Dit gezegde verbaasde mij zeer, want in Duitschland gaat de wet nog veel verder dan ons art. 250 doet. § 180 van het Duitsche wetboek kent geene beperking van leeftijd; koppelaarij hetzij uit winstbejag, hetzij habitueel, is per se strafbaar, en het is bekend dat alle Duitsche universiteiten, op 1 of 2 na, uit die § de conclusie hebben getrokken dat het houden van publieke huizen in Duitschland niet meer geoorloofd is en dat zelfs Hamburg zich aan de Rijkswet zal dienen te onderwerpen.

Zóó ver gaat dit ontwerp niet; het heft die huizen niet op; maar sluit de minderjarigen er van uit. Wordt door dit laatste eenig maatschappelijk belang geschonden?

De heer VAN VOLLENHOVEN: De heer Borsius heeft, zooals hij dat noemde, behandeld de quaestie van den dag, namelijk de prostitutie, en daarbij zich beroepen op de ondervinding van de officieren van justitie.

Het is eene quaestie van overgroot belang voor iederen burgemeester van eene groote stad, en vermits ik nog kortelings de eer had die betrekking te bekleeden, kwam het mij voor, daar waar de geachte afgevaardigde zich op ondervinding beriep, niet te mogen zwijgen.

Vergunt mij evenwel, dat ik, onmogelijk kunnende en dus ook geenszins trachtende om hetgeen de heer Borsius omtrent dit punt gezegd heeft, in betere woorden te herhalen, alleen constateer dat het ook mijne overtuiging is dat de bepaling omtrent den leeftijd van die vrouwen, waarover de heer Borsius sprak, de strekking

zal hebben om hetgeen men noemt de geheime prostitutie te bevorderen, maar niet om de openbare tegen te gaan: de openbare prostitutie zal slechts in geheime veranderd worden, en de geheime prostitutie is een van de grootste bezwaren, die zich kunnen opdoen voor de zedelijkheid en de gezondheid van de bevolking eener groote stad.

Art. 251.

Bij veroordeeling wegens een der in de artikelen 239 en 241—250 omschreven misdrijven, kan ontzetting van de in art. 28 n°. 1—5 vermelde rechten worden uitgesproken.

Indien de schuldige aan een der misdrijven in de beide vorige artikelen omschreven het misdrijf in zijn beroep begaat, kan hij van de uitoefening van dat beroep worden ontzet.

O. R. O. ART. 269. Bij veroordeeling ter zake van een der in de artikelen 260 en 262—268 omschreven misdrijven, kan ontzetting van de in art. 36 n°. 1—5 vermelde regten worden uitgesproken.

Memorie van Toelichting.

Art. 269 strekt, voor de hier genoemde gevallen, tot aanvulling van art. 38 [30] n°. 2.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

In plaats van art. 36 [28] nos. 1—5 zou de Commissie willen lezen art. 36. Zie ad art. 115 [106, hiervoor bl. 33]. Het kan zeer wenschelijk zijn de uitoefening van het beroep te ontzeggen aan *tappers*, tevens dikwijls geheime bordeelhouders.

De bevoegdheid om vereeniging van het tappersbedrijf en het houden van een publiek huis te beletten, moet niet alleen bestaan ten aanzien van bordeelhouders die krachtens dezen Titel veroordeeld worden, maar ook ten aanzien van hen, die niet veroordeeld zijn. Art. 4, n°. 1, van het aanhangig ontwerp van wet tot beteugeling van het misbruik van sterken drank* geeft die bevoegdheid.

G. O. ART. 251. Bij veroordeeling wegens een der in de artikelen 239 en 241—250 omschreven misdrijven, kan ontzetting van de in art. 28 n°. 1—5 vermelde rechten worden uitgesproken.

Amendement ingediend door den heer de Jonge,

strekkende om te laten vervallen „n°. 1—5,” en alzoo te lezen: „van de in art. 28 vermelde rechten” enz. — met de volgende schriftelijke *toelichting*:

Blijkens het Verslag op art. 269 (oud), wilde de Commissie hetzelfde wat de ondergeteekende met zijn amendement bedoelt.

Het bezwaar om den rechter daardoor al te groote macht te geven (zie het Verslag op art. 115 (oud)) werd slechts door de *minderheid* der Commissie in het midden gebracht [zie hiervoor bl. 33].

Of nu datzelfde bezwaar dier *minderheid* ook moet geacht worden van toepassing te

* [Zie art. 3 n°. 6 der wet van 28 Junij 1881 (Stb. n°. 97), houdende wettelijke bepalingen tot regeling van den kleinhandel in sterken drank en tot beteugeling van openbare dronkenschap.]

zijn op het praeadvies der Commissie, uitgedrukt ten aanzien van bovengenoemd art. 269 (oud), en wel door de verwijzing met de woorden „*zie ad art. 115*”, komt den ondergeteekende twijfelachtig voor.

En wat betreft de wederlegging des Ministers, volgende op bedoeld praeadvies der Commissie, deze komt den ondergeteekende, het zij met bescheidenheid gezegd, weinig of niet afdoende voor.

Immers het beroep op eene bepaling ter neder geschreven in een wetsontwerp, dat ja, aanhangig maar wellicht nog verre verwijderd is van tot wet verheven te zijn, en in ieder geval nog bloot staat aan meer of min belangrijke wijzigingen, komt den ondergeteekende eenen te onzekeren grondslag voor, om niet verre de voorkeur te geven aan het reeds nu in deze strafwet opnemen eener bepaling, waarvan minst genomen de wenschelijkheid ook door de Commissie ad hoc, of althans door hare meerderheid wordt gedeeld.

Voorts wijst de Minister er op, dat wanneer al n°. 6 van art. 28 ook in art. 251 werd opgenomen, ten gevolge waarvan de schuldige bij rechterlijke uitspraak ook kan worden ontzet van „*de uitoefening van bepaalde beroepen*” en waarbij de ondergeteekende, even als de Commissie, vooral het oog heeft op *tappers*, tevens dikwijls *bordeelhouders*, dat dan toch daardoor alleen zouden bereikt worden de *bordeelhouders*, die krachtens dezen titel *veroordeeld* worden.

Doch wat schade? Ook hier, dunkt den ondergeteekende, is een half ei beter dan een ledige dop!

Voor de brave(?) *niet veroordeelde* *tappers*-*bordeelhouders*, of *bordeelhouders*-*tappers*, blijft dan den wetgever nog steeds de weg geheel ongepraedjudiceerd, om ook hunne bevoegdheid binnen de naauwst mogelijke perken terug te dringen.

Die welaangename tijd zal dan wellicht dáár zijn, wanneer het ontwerp van wet tot beteugeling van het misbruik van sterken drank, in de Staten-Generaal een punt van beraadslaging zal uitmaken.

In afwachting daarvan zou de ondergeteekende nu al vast de minst brave (?) van dat ras van burgers. in den cyclus van het thans in behandeling zijnde Strafwetboek wenschen opgenomen te zien, ook in den zin als waartoe het amendement strekt.

Beraadslagingen in de Tweede Kamer.

(3 November 1880.)

De heer DE JONGE: Bij nadere overweging wensch ik eene wijziging in mijn amendement te maken, namelijk dat het bepaalde onder 6°. van art. 28, dat de uitoefening van bepaalde beroepen door den regter *casu quo* kan verboden worden, alleen toepasselijk zal zijn voor de gevallen, vermeld in de artt. 249 en 250.

De reden die mij daartoe leidt, kan ik kortelijk hier zamenvatten, doordat het uit de toelichting van mijn amendement blijkt, dat ik in de eerste plaats het oog heb gehad op de uitoefening van het *tappers*- en *bordeelhouders*beroep; en dat de beperking daarvan alleen geacht kan worden toepasselijk te zijn op de zoo even door mij genoemde artt. 249 en 250. Wat de artt. 239, 241—248 aangaat, daarop is zeer te recht slechts n°s. 1—5 van art. 28 toepasselijk, en vallen die artikelen dus niet in de termen.

Gewijzigd amendement van den heer de Jonge,

strekkende: om in plaats der voorgestelde wijziging, aan het artikel een tweede lid toe te voegen, luidende: „Indien de schuldige aan een der misdrijven, in de beide vorige artikelen omschreven, het misdrijf in zijn beroep begaat, kan hij van de uitoefening van dat beroep worden ontzet.”

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: Nadat de geachte afgevaardigde het amendement nader heeft beperkt, bestaat er bij mij geen bezwaar om het over te nemen.

[Het amendement, gelijk het gewijzigd is, werd alzoo door de Regeering overgenomen.]

Art. 252.

Met gevangenisstraf van ten hoogste negen maanden of geldboete van ten hoogste driehonderd gulden wordt gestraft:

- 1°. hij die aan iemand die in kenlijken staat van dronkenschap verkeert, bedwelmenden *drank* toedient;
- 2°. hij die een kind beneden den leeftijd van zestien jaren *opzettelijk dronken* maakt;
- 3°. hij die iemand door geweld of bedreiging met geweld dwingt tot het gebruik van bedwelmenden drank.

Indien het feit zwaar lichamelijk letsel ten gevolge heeft, wordt de schuldige gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren.

Indien het feit den dood ten gevolge heeft, wordt hij gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste negen jaren.

Indien de schuldige het misdrijf in zijn beroep begaat, kan hij van de uitoefening van dat beroep worden ontzet.

Gewijzigd, wat het *cursief* gedrukte betreft, bij de wet van 15 Januari 1886 (*Stbl.* n°. 6):

drank verkoopt of
jaren *dronken*
maakt;

O. R. O. ART. 270. Hij die een kind beneden den leeftijd van zestien jaren opwekt of verleidt tot het gebruik van sterken drank, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie maanden of geldboete van ten hoogste drie honderd gulden.

Indien het feit zwaar lichamelijk letsel ten gevolge heeft, wordt hij gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren en zes maanden.

Indien het feit den dood ten gevolge heeft, wordt hij gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren.

Indien de schuldige het misdrijf in zijn beroep begaat, kan hij van de uitoefening van dat beroep worden ontzet.

Memorie van Toelichting.

II. *Andere strafbepalingen* (artt. 270—272).

A. Misdrijven tegen kinderen (artt. 270, 271).

Art. 270. De omschrijving van dit tegen een kind gepleegd feit is genoeg om het strafbaar te achten. Het behoort niet onder de overtredingen te worden gerangschikt, maar onder de misdrijven. Immers, de bevordering van het drankgebruik door kinderen is op zich zelf een onregt, gelijksoortig als de bevordering van *débauches* in engeren zin van het woord, en niet gelijk de dronkenschap in de artt. 480 [426] en 509 [453] alleen strafbaar te stellen ter voorkoming van het kwaad, dat in dronkenschap gepleegd wordt.

Het ontwerp van 1847 bevat dan ook reeds eene soortgelijke bepaling

(zie art. 14, tit. XVI, boek II, en de daarvan door de regering gegeven toelichting), waarvan de thans voorgedragene vooral in drieledig opzicht afwijkt door: 1°. in plaats van 14 jaren te kiezen den tijd der strafregtelijke meerderjarigheid (16 jaren); 2°. het opwekken of verleiden op zich zelf te straffen, terwijl »het werk maken tot opwekken of verleiden en het behulpzaam of bevorderlijk zijn» worden beheerscht door de gewone regelen van medepligtigheid; 3°. het gebruik van sterken drank te vermelden en niet het kwalijk te begrenzen misbruik.

Advies van den Raad van State.

»Gebruik van sterken drank» aan kinderen beneden de 16 jaren. De Raad betwijfelt, of dit in de praktijk zij vol te houden. Behalve voor den tapper zelven stelle men in plaats van »gebruik» »misbruik».

Rapport aan den Koning.

In de woorden: »opwekt of verleidt» ligt het correctief, dat de Raad zoekt. Schrijft men »misbruik» voor »gebruik», dan mist het artikel genoegzamen klem. Waar is de grens tusschen die beide?

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Opwekt of verleidt tot het gebruik. De Raad van State had bezwaar tegen dit artikel, en stelde voor het woord *gebruik* te vervangen door *misbruik*. De Minister antwoordt dat het correctief reeds ligt in de woorden: »*opwekt of verleidt*». Naar het oordeel der Commissie is dit antwoord niet afdoende. Het bezwaar toch ligt juist daarin dat elke opwekking tot eenig gebruik strafbaar zal zijn, bijv. ook die van den huisvader in den huiselijken kring. Eene minderheid der Commissie wilde daarom met den Raad van State *misbruik* in plaats van *gebruik*, aan den regter overlappende, naar omstandigheden te oordeelen of werkelijk misbruik moet worden aangenomen. De Commissie meent echter dat het bezwaar nog beter wordt opgelost door de woorden *opwekt of* weg te laten. *Verleiding tot gebruik* kan naar haar oordeel slechts in *malam partem* worden verstaan; en ook het *gebruik* van sterken drank kan reeds verderfelijk zijn.

Hier zij nog opgemerkt dat de Commissie niet kan instemmen met hen die meenen dat het *toedienen* van art. 510 [454] in sommige gevallen verder zou gaan dan de *opwekking of verleiding* bedoeld in dit artikel. De Commissie ziet in het feit omschreven in art. 510 eene handeling in aard geheel verschillend van het misdrijf van art. 270. Met *toedienen* wordt klaarblijkelijk bedoeld het verstrekken op bestelling.

De bij het gewijzigd ontwerp voorgedragen bepaling stemt overeen met art. 17 van het zoo even genoemd ontwerp*. Het kwam den Minister voor, dat art. 270 in zijne oorspronkelijke redactie deels te streng, deels niet streng genoeg was. Te streng, insoover het ook trof hem die, zelfs voor één enkele maal, een 15jarigen knaap aanspoorde om eenigen sterken drank te nuttigen. Niet streng genoeg insoover het 't feit thans onder n°. 1 opgenomen, aan het IIIde Boek [art. 510 O. R. O., zie bij art. 454] overliet en dat vermeld onder n°. 3 aan de algemeene bepaling betreffende de Nöthigung (art. 307 [284]). En al was de straf van art. 307 op zich zelve voldoende, men behoort hier de gevolgen als verzwarende omstandigheden in rekening te kunnen brengen.

* [Namelijk het bij art. 251, hiervoor op bl. 350, vermelde ontwerp, later geworden de aldaar in de noot vermelde wet van 28 Junij 1881 (*Stb.* n°. 97).]

De drie gevallen thans in art. 270 vereenigd, mogen geacht worden in strafbaarheid met elkander gelijk te staan, terwijl de straf niet lager mag gesteld worden dan die van art. 307.

Door de nieuwe redactie vervalt het bezwaar tegen de woorden »opwekt of». Wordt een kind niet bepaald dronken gemaakt, dan kan het toedienen, zelfs het opwekken slechts als *wetsdelict* beschouwd worden. Dat men een kind niet opzettelijk dronken moet maken, weet ieder evenzeer als dat men het niet mag aansporen tot *débauches*; in hoever echter zelfs de opwekking tot het gebruik van — of het eenvoudig toedienen van één enkele teug sterken drank strafbaar is, kan slechts de wet leeren.

Onder n°. 1 is het woord »toedienen» behouden. Dit woord is letterlijk en dus in zeer algemeenen zin op te vatten. Geenszins is het beperkt tot »verstrekken op bestelling».

G. O. ART. 252. Met gevangenisstraf van ten hoogste negen maanden of geldboete van ten hoogste driehonderd gulden wordt gestraft:

- 1°. hij die aan iemand die in kenlijken staat van dronkenschap verkeert, sterken drank toedient;
- 2°. hij die een kind beneden den leeftijd van zestien jaren opzettelijk dronken maakt;
- 3°. hij die iemand door geweld of bedreiging met geweld dwingt tot het gebruik van sterken drank.

Indien het feit zwaar lichamelijk letsel ten gevolge heeft, wordt de schuldige gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren.

Indien het feit den dood ten gevolge heeft, wordt hij gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste negen jaren.

Indien de schuldige het misdrijf in zijn beroep begaat, kan hij van de uitoefening van dat beroep worden ontzet.

Beraadslagingen in de Tweede Kamer.

(3 November 1880.)

De heer GOEMAN BORGESIU: Wordt dit artikel, gelijk ik hoop en verwacht, tot wet verheven, dan zal de daarin voorkomende strafbepaling voor menigen kroeghouder, die bang is voor de gevangenis, reeds eene afdoende reden zijn om aan de dronkaards, die nu van kroeg tot kroeg voortzwalken en telkens eene nieuwe dosis Schiedammer inslaan, onverbiddelijk de deur te wijzen. En in de tweede plaats zal vooral de 2de alinea van dit artikel er niet weinig toe bijdragen om ons van de ergste van alle prostituties, de drank-prostitutie van kinderen, te verlossen.

Maar dit neemt niet weg dat ik gaarne toestem dat men niet — enkel om het drankmisbruik te bestrijden — handelingen die op zich zelve niet strafwaardig zijn, hier met straf mag bedreigen. Daarvan is echter *in casu* geen sprake. Niemand toch zal ontkennen dat men, afgescheiden van alle mogelijke drankbestrijding, hier te doen heeft met zeer ergerlijke en strafwaardige feiten. Wie onzer kan willen dat de Staat de burgers vrij zal laten om beschonkenen in een staat van razernij te brengen, of kinderen dronken te maken, of iemand met geweld te dwingen tot het gebruik van drank die zijn verstand benevelt? Derhalve — reeds met het oog op de maatschappelijke veiligheid en met het oog op de bescherming, waarop alle burgers, maar vooral de minderjarigen recht hebben, zijn deze bepalingen zeer wenschelijk. Bevreemden kan het alleen dat de wetgever dergelijke feiten zoo lang straffeloos heeft gelaten.

Ben ik derhalve om die reden met dit artikel zeer ingenomen, het komt mij

voor dat het om geheel aan het doel te beantwoorden, nog eene kleine wijziging zal moeten ondergaan. Boven alles toch moet gewaakt worden, dat geen straffbare feiten, die men *wil* treffen, buiten het artikel vallen. En omdat ik dat bij de tegenwoordige redactie vrees, daarom acht ik eene kleine verandering wenschelijk, en het was mij aangenaam reeds bij voorbaat de verzekering te ontvangen, dat de door mij gewenschte wijziging noch bij de Commissie van Rapporteurs, noch bij den Minister bezwaar zal ontmoeten. Die wijziging is trouwens ook niet van zeer ingrijpenden aard, en strekt alleen om in n°s. 1 en 3 de woorden *sterken drank* te vervangen door *bedwelmdenden drank*. Dat is, mijns inziens, noodig, omdat de uitdrukking „sterken drank” te beperkt is, en alleen de *gedistilleerde* dranken omvat, ofschoon het zeker nooit de bedoeling is geweest om een kroeghouder *wel* te vergunnen aan iemand, die reeds beschonken is, nog zwaren wijn te schenken. En evenmin moet het geoorloofd zijn om iemand met geweld te dwingen wijn te drinken. Volgens de tegenwoordige redactie zou dat echter wel geoorloofd zijn, en daarom geef ik den Minister met bescheidenheid in overweging zijn artikel alsnog in den door mij aangegeven zin te wijzigen.

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: De wijziging, welke door den geachten spreker uit Winschoten wordt wenschelijk gekeurd, heeft bereids een onderwerp van beraadslaging uitgemaakt tusschen de Commissie van Rapporteurs en mij. Het resultaat is geweest dat ik aan het verlangen van den heer Borgesius kan voldoen. Ik wijzig dus in 1°. en 3°. het woord „sterken” in: „bedwelmdenden”.

[Het artikel werd alzoo van Regeeringswege gewijzigd.]

**Wet van 28 Juni 1881, Stbl. n°. 97,
gewijzigd bij de wet van 16 April 1885, Stbl. n°. 78,**

*houdende wettelijke bepalingen tot regeling van den kleinhandel in
sterken drank en tot beteugeling van openbare dronkenschap.*

In deze wet, van *latere* dagteekening dan het Wetboek van Strafrecht, komen de volgende, met art. 252 van het Wetboek overeenkomende bepalingen voor:

Art. 20 (in 1885 geworden art. 19).

Met gevangenisstraf van één dag tot negen maanden of geldboete van vijftig cents tot drie honderd gulden wordt gestraft:

1°. hij die een kind beneden den leeftijd van zestien jaren *opzettelijk*¹ dronken maakt;

2°. hij die iemand door geweld of bedreiging met geweld dwingt tot het gebruik van bedwelmdenden drank.

Indien het feit eene ziekte ten gevolge heeft, wordt de schuldige gestraft met gevangenisstraf van één dag tot vijf jaren.

Indien het feit den dood ten gevolge heeft, wordt hij gestraft met tuchthuisstraf van vijf tot tien jaren.

Indien de schuldige het straffbare feit in zijn beroep begaat, kan hij van de uitoefening van dat beroep worden ontzet voor een tijd, den duur der hoofdstraf ten minste twee en ten hoogste vijf jaren te boven gaande. Deze straf gaat in op den dag waarop de regterlijke uitspraak kan worden ten uitvoer gelegd.

Art. 21 (in 1885 geworden art. 20).

Met gevangenisstraf van één dag tot negen maanden of geldboete

¹ Dit woord *opzettelijk* is in 1885 weggelaten.

van vijftig cents tot drie honderd gulden wordt gestraft hij die aan iemand, die in kennelijken staat van dronkenschap verkeert, bedwelmenden drank *toedient*¹.

De drie laatste alinea's van het vorig artikel zijn in dezen mede van toepassing.

Deze beide artikelen waren, in het eerste ontwerp dezer wet, in één artikel vereenigd, gelijkloidend, wat de bepalingen sub 1°, 2° en 3° betreft, met art. 252 van het G. O. van het Wetboek.

In het *Voorloopig Verslag van de Tweede Kamer* dd. 6 September 1880 werd daaromtrent opgemerkt:

»*ad 1um*. Men gaf in bedenking om dit onderdeel... te verplaatsen, en zulks vooreerst omdat de feiten sub 2° en 3° van veel zwaarder aard zijn; in de tweede plaats omdat het de bedoeling niet kan zijn, dengeen, die in zijne woning aan zijne gasten te veel schenkt, te straffen. Tot zulk eene opvatting kon de bepaling leiden, omdat hier niet [zooals elders] enkel sprake is van den *verkooper* van sterken drank. Bleef de bepaling hier behouden, dan zouden verscheidene leden ze tot den verkooper beperkt willen hebben. Maar zou nu, vroeg men, een drankverkooper, die aan een beschonkene geen sterken drank, maar zwaren wijn toedient, niet strafbaar moeten zijn.»

»*ad 2um*. Het opzettelijk dronken maken laat zich moeilijk bewijzen. Sommigen wilden daarom het strafbare feit laten bestaan in: het opzettelijk zooveel sterken drank toedienen, dat het kind dronken wordt.»

De Regeering antwoordde in Februarij 1881:

»[Het] artikel is in overeenstemming gebragt met art. 252 van het [destijds door de Tweede Kamer aangenomen en bij de Eerste Kamer nog aanhangig] ontwerp strafwetboek.»

In de Tweede Kamer der Staten-Generaal werden de volgende *Beraadslagingen* over het hier in aanmerking komende onderwerp gevoerd:

(12 Mei 1881.)

De heer VAN DER KAAJ: In art. 252 van het Strafwetboek (art. 20 van dit ontwerp) werd aanvankelijk gesproken van *sterken* drank. Daarin werd straf bepaald in de eerste plaats tegen hem die aan iemand, in kennelijken staat van dronkenschap verkeerende, *sterken* drank toedient. Toen is door den heer Goeman Borgesius een amendement voorgesteld, omdat hij meende dat de uitdrukking „sterke drank” te beperkt was; die omvatte volgens hem alleen *gedistilleerde* dranken. En — voegde hij er bij — men kan toch niet ongestraft laten het toedienen aan iemand, die in kennelijken staat van dronkenschap verkeert, van zwaren wijn. Men moet hier dus in plaats van *sterken drank* lezen: *bedwelmende dranken*. De Regering heeft dat amendement overgenomen, natuurlijk op de motiven die er aan ten grondslag liggen. En daaruit volgt ontegenzeggelijk dat, wanneer nu in deze wet gesproken wordt van bedwelmende en sterke dranken, men dan ook onder *sterken* drank moet verstaan *gedistilleerd*. Omtrent die beteekenis zekerheid te hebben is noodzakelijk. Wij hebben hier te doen met een regtsbegrip en niet met eene feitelijke quaestie. De Hooge Raad zal eenmaal moeten uitmaken wat sterke drank is, en voor den regter moet een vaste regel zijn, die hij bij zijne vonnissen in het oog kan houden. Het is van te meer belang, omdat over deze wet niet alleen moet geoordeeld worden door de

¹ Het woord *toedient* is in 1885 veranderd in: »verkoopt of toedient”.

regterlijke magt, maar zij in de allereerste plaats moet worden uitgevoerd door de administrative magt....

Ik wensch de apotheken niet onder deze wet te brengen; wordt toch dit wetsontwerp aangenomen, dan mag een apotheker geen *spiritus* of *eau des carmes* verkoopen in mindere hoeveelheid dan 2 liter. Nu zegt men, dat men wel zoo verstandig zal zijn dergelijke zaken niet te vervolgen. Ik hoop en geloof het ook, maar zoo mag men geen wetten maken. Wanneer eene wet er eenmaal is, en het blijkt dat zij verder gaat dan in de bedoeling van den wetgever gelegen heeft, kan dat kwaad voorkomen worden door de wijsheid van het openbaar ministerie, maar het gaat niet aan om willens en wetens steunende op de hulp van het openbaar ministerie, zaken in eene wet te noemen, die er niet in behooren.

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: In deze wet (even als in het Strafwetboek, waar ook geene omschrijving van sterken drank voorkomt) wordt het woord „sterke drank” juist gebezigd in den zin van het dagelijksche leven. En waarom wordt geene definitie opgenomen in de wet?

De heer van der Kaay heeft, zich beroepende op de beraadslagingen over het Strafwetboek, eene zeer zonderlinge conclusie getrokken. Zeer juist heeft hij voorgelezen wat de heer Borgesius heeft gezegd: „sterke drank omvat *alleen* gedistilleerde drank”. *Derhalve*, zegt de heer van der Kaay, is sterke drank gedistilleerd. Maar die conclusie is niet juist. Als het *niet* is gedistilleerd, dan is het *geen* sterke drank; maar daaruit volgt niet dat alle gedistilleerd sterke drank zou wezen. Wanneer alle gedistilleerd sterke drank ware, zou gedistilleerd zeewater ook „sterke drank” zijn. Wat verstaat men in het dagelijksch leven onder sterken drank? Alcohol bevattende dranken, die door distillatie zijn verkregen en gebruikt worden als genotmiddel.

Wordt de drank *niet* gebruikt als genotmiddel, maar tot een geneeskundig doel, dan noemt men dien geen sterken drank.

Naar aanleiding van des heeren van der Kaay's beschouwing over *spiritus nitrodulcis* etc., heb ik een mijner ambtenaren gezonden naar een uitstekend apotheker te dezer stede, met de vraag of deze onder sterken drank ook begrijpt *spiritus nitrodulcis*. De man begon te lagchen en zeide: Denken de heeren *dat*?....

In deze vergadering zijn voorzeker leden van het genootschap tot afschaffing van sterken drank; maar geen hunner zal wel ooit geweigerd hebben een hem door een geneesheer voorgeschreven medicament in te nemen, op grond dat zich daarin alcohol bevindt. Lieden met gezond verstand rangschikken zoodanig geneesmiddel niet onder het begrip van sterken drank.

Met het oog op mogelijke ontduiking meent de Regering dat het beter is te vertrouwen op het gezond verstand van den regter, dan door eene definitie...de deur te openen voor ontduiking.

De heer DE BEAUFORT: Wat beteekent *sterke drank* in het gewone spraakgebruik? Ik heb zoo straks aan verschillende leden in deze Vergadering gevraagd: of marasquin sterke drank is of niet? Het bleek mij dat daaromtrent groot verschil bestond. De beteekenis die het spraakgebruik aan de woorden: „sterke drank” hecht is dus niet gevestigd.

Indien intusschen de Minister geen bezwaar ziet om het wetsontwerp te laten zonder definitie, dan zal ik de verantwoordelijkheid daarvan aan de Regering overlaten. Ik ben niet genoeg technicus om in dezen de taak van de Regering over te nemen en eene definitie te geven waarvan ik de verantwoordelijkheid aanvaard. Maar ik blijf er bij dat eene dergelijke definitie in deze wet behoorde te worden opgenomen.

(23 Mei 1881.)

De heer VAN BLOM: Met betrekking tot dit artikel zijn twee bedenkingen bij mij gerezen, die ik gaarne aan het oordeel van den Minister en van de Kamer onderwerp.

Mijne eerste bedenking geldt een conflict van eene der bepalingen van dit artikel met reeds andere aangenomene. Bij dit art. 20 wordt in de eerste plaats eene hoofd-

straf bepaald tegen drie verschillende feiten, en in de tweede plaats eene bijkomende straf. De laatste alinea geldt mijn bezwaar....

Wanneer wij ons voorstellen dat de regter den schuldige of in het geheel niet, of voor een beperkten tijd, bij voorbeeld voor twee jaren, van zijn beroep ontzet en de administrative magt — burgemeester en wethouders — de vergunning voor levenslang intrekken, dan ontstaat er een conflict tusschen regterlijke en administrative magten, dat dient voorkomen te worden.

Ik zou daarom meenen dat de laatste alinea van art. 20 behoort te vervallen. Maar daardoor zullen we vervallen in een belangrijk bezwaar. Indien toch deze alinea wegvalt, en het artikel overigens onveranderd blijft, dan zouden wij, mijns inziens, een artikel decreteren van zoo exorbitante gestrengheid, dat ik zou huiveren mijne stem er aan te geven. Dan zou iemand zijn leven lang het bedrijf van tapper niet mogen uitoefenen, wanneer hij slechts een der gevallen van art. 20 overtrad.

Ik spreek echter niet van de feiten onder nummers 2 en 3 vermeld. Voor hem die een kind beneden de zestien jaar opzettelijk dronken maakt of iemand door geweld tot het gebruik van bedwelmenden drank dwingt mag mijns inziens het imperative voorschrift tot intrekking van de vergunning behouden blijven. Mijn bezwaar geldt het feit onder n°. 1 genoemd.

Ik erken dat dit feit soms erg genoeg kan zijn, maar in vele gevallen kan het van zeer geringen aard zijn, dat de straf van levenslange ontzetting uit het bedrijf veel te zwaar ware.

Dit wensch ik te voorkomen, en daartoe wensch ik dat nummer uit art. 20 te ligten. Dit artikel toch, zoo als het nu luidt, zou ten gevolge hebben, dat ontzetting voor het gansche leven moest volgen. Maar als men het feit, in 1°. vermeld, regelt in een nieuw artikel, zou men daaraan kunnen toevoegen de laatste alinea van art. 20, waarbij facultatief is bepaald, dat de vergunning *kan*, maar niet *behoeft* te worden ontzegd.

De heer VAN DE WERK: Ter wille van de geschiedenis van de wet acht ik het in de eerste plaats wenschelijk dat duidelijk uitkome wat wij te verstaan hebben onder „bedwelmende dranken”, die door de Regering worden onderscheiden van „sterke dranken”. Zal iemand die een dronken persoon een glas bier of een glas wijn schenkt, deze wetsbepaling overtreden? Bier *kan* bedwelmen, evenzeer als wijn. Zij zouden dus gerangschikt kunnen worden onder bedwelmende dranken. Is het de bedoeling om soortgelijke dranken te begrijpen onder bedwelmende dranken? Ik geloof van ja, want anders had men hier, even als in de andere artikelen, het woord „sterken drank” kunnen behouden. Eene toelichting acht ik evenwel niet overbodig.

Eene tweede vraag betreft den aard der ziekte die het gevolg zal moeten zijn van het toedienen van bedwelmende dranken, wil zij beschouwd worden als eene verzwarende omstandigheid. Bij de bestaande wetten en ook bij het nieuwe strafwetboek stelt eene geringe ziekte, zoo daze het gevolg is van eenig misdrijf, geen verzwarende omstandigheid daar. Bij dit artikel is men daarvan afgeweken.

Iemand die aan een kind zooveel sterken drank geeft, dat het dronken wordt, zal daardoor bijna altijd eene ziekte veroorzaken, hoewel misschien van zeer korten duur. Ik acht die bepaling te streng, maar bovendien is het wel wat vreemd dat onder vigeur van deze wet, die naar ik hoop zeer kort zal werken, — want zoodra het nieuwe Strafwetboek wordt ingevoerd, vervalt in allen gevalle de werking van deze strafbepalingen — gedurende die enkele maanden of laat het misschien zijn een paar jaar, eene kortstondige ziekte van een of twee dagen, zelfs veroorzaakt door de bij dit artikel omschreven misdrijven, genoeg zal zijn om eene gevangenisstraf van vijf jaren te doen opleggen, terwijl naar het nieuwe Strafwetboek, eene ziekte zou moeten volgen, die geen uitzigt op volkomen herstel van gezondheid overlaat.

Ik geloof daarom dat het, om niet in strijd te zijn met de bestaande wetten en om niet in te grijpen in het stelsel van het nieuwe Wetboek van Strafrecht, wenschelijk zou zijn geweest, indien de Regering de ziekte slechts dan tot eene verzwarende omstandigheid had gemaakt, wanneer zij een beletsel om te werken van meer dan twintig dagen had veroorzaakt,

De heer HEYDENRYCK: Aanvankelijk had ik dezelfde bezwaren tegen art. 20, als die waarin de heer van Blom wil voorzien, maar mijn oog viel op het woord „beroep” in de laatste alinea van dat artikel. Verstaat de Minister onder dat woord „beroep” uitsluitend dat van tappers of slijters in den engeren zin van den heer van Blom? Indien ik het wel begrijp, bedoelt hij ook die slijters en tappers welke geene vergunning behoeven. Nu geloof ik dat eenvoudige weglating van deze alinea het kwade gevolg zou hebben, dat er niet voorzien zou zijn in het geval, wanneer iemand dezer laatsten zich aan het strafbare feit schuldig maakte. Hij zou dan niet onder de strafbepaling vallen.

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: Zelfs dan, als er geen onderscheid ware tusschen eene administratief-regtelijke incapaciteit en eene ontzetting van zekere bevoegdheden door den strafregter, zou toch het eerste bezwaar van den geachten afgevaardigde uit Sneek, naar mijne bescheiden meening, ongegrond zijn.

Gelijk de geachte afgevaardigde uit Nijmegen zeer juist heeft doen opmerken, is art. 20 niet gewijd uitsluitend aan den verkooper van sterken drank *in het klein*, allerminst uitsluitend aan den gelicensieerden, maar aan elk en een iegelijk, die de hier omschreven feiten begaat in de uitoefening van zijn beroep....

Maar nu ga ik een stap verder, en doe den geachten afgevaardigde in de tweede plaats met bescheidenheid opmerken, dat er groot verschil is tusschen eene administratief-regtelijke incapaciteit en ontzetting van eenig regt bij vonnis van den strafregter. Komt het op hetzelfde neêr, of ik administratief-regtelijk niet bevoegd ben het kiesregt uit te oefenen, dan wel door den strafregter van die bevoegdheid ben ontzet? Maakt het niet een groot verschil, of ik krachtens administrative bepalingen niet bevoegd ben voor de militaire dienst, dan wel bij vonnis van den strafregter van die bevoegdheid ben ontzet?

Wanneer men denkt b.v. aan het regt van *gratie*, dan voelt men onmiddellijk het verschil: maar er zijn talloze andere verschilpunten.

Als de geachte afgevaardigde nu zegt, dat hieruit conflicten zullen geboren worden, dan antwoord ik, dat dit te veel bewijst. Dergelijke conflicten; als men hier het woord wil gebruiken, zijn zoo talrijk als het zand der zee....

Wat het tweede punt betreft, sta ik niet zoo ver van den heer van Blom af. De geachte spreker vindt het wat heel streng, dat hij, die aan iemand in kennelijken staat van dronkenschap verkeerende, slechts éénmaal bedwelmenden drank toedient, daarvoor onvoorwaardelijk levenslang de bevoegdheid zal missen om het tappersbedrijf uit te oefenen.

Het komt mij voor, dat deze bepaling zich wel laat verdedigen. Er wordt immers uitdrukkelijk gevorderd dat die staat van dronkenschap kennelijk zij, en dat deswege vervolging en veroordeeling hebbe plaats gehad. Overigens, indien de Kamer deze bepaling te streng oordeelt, zal zeer zeker het wetsontwerp niet worden ingetrokken wanneer zij die strengheid tempert. Ik zou er geen overwegend bezwaar tegen hebben.

Blijft over de geachte afgevaardigde uit Zevenbergen.

Zijne twee vragen. Vooreerst: wat verstaat gij onder bedwelmenden drank? Indien die vraag bij de behandeling van het Strafwetboek ware gedaan, zou er bij art. 252, dat dezelfde uitdrukking bevat, eene geschikte gelegenheid zijn geweest om daarover uit te weiden. Zal ik mij nu begeven in casuïstiek en hier in het voorbijgaan van een tal van dranken uitmaken of zij bedwelmend zijn of niet? Ik geloof dat dit zeer gevaarlijk zou zijn.

Wat het bier betreft, geloof ik dat het eene *quaestio facti* is. Er zijn vele soorten van bier; men heeft er die de regter zal rangschikken onder de bedwelmende dranken, maar er zijn er ook die daar niet onder vallen. Ik wensch dus op die vraag niet vooruit te loopen en meen dat het door den regter zal worden beslist.

Ten aanzien van hetgeen de geachte spreker zegt omtrent „ziekte”, verkeeren wij op het oogenblik als het ware in een tusschentoestand. Wij hebben den Code Pénal veroordeeld door een nieuw strafwetboek tot stand te brengen, en toch kunnen wij

ons van de terminologie van dat strafwetboek nog niet bedienen, omdat zijn omschrijving van „zwaar lichamenlijk letsel” nog niet toepasselijk is. Wij moeten dus spreken van „ziekte”, en niet van „zwaar lichamenlijk letsel”. Om diezelfde reden wordt gesproken van „tuchthuisstraf” en niet van „gevangenis”.

Wanneer de geachte afgevaardigde meent, dat de dronkenschap zelve eene ziekte is, hoe kort dan ook, dan moet ik daartegen opkomen. Het moge in zekeren zin waar zijn, maar volgens dit artikel niet, want het zegt: „Indien het feit eene ziekte *ten gevolge* heeft”; daarin ligt dus duidelijk opgesloten, dat de dronkenschap zelve hier niet als eene ziekte beschouwd wordt.

Voorts wanneer de geachte afgevaardigde meent dat het woord: „ziekte” zeer ruim is, maak ik er hem attent op dat het minimum van straf 1 dag is, zoodat de regter de gelegenheid heeft de straf in overeenstemming te doen zijn met het feit.

Ten slotte beroep ik mij op hetgeen de geachte afgevaardigde zelf zeide: deze wet, wat de (meeste) strafbepalingen betreft, zal eerlang vervangen worden door het Wetboek van Strafrecht. Dan zal ook het formele bezwaar tegen het woord „ziekte” zijn opgeheven.

De heer VAN BLOM: Mijn eerste bezwaar was ontleend aan de woorden: „indien de schuldige het strafbare feit in zijn beroep begaat”. Die woorden schijnen niet zeer duidelijk te zijn. Zij worden thans door den Minister uitgelegd als te zijn van algemeenen aard, zoodat zij alle beroepen omvatten. Is dit de bedoeling, dan ware het wenschelijk dat dit duidelijk in de wet wordt uitgedrukt. Wij zijn bezig eene wet te maken waarin het bedrijf van verkoop van drank in het klein de hoofdrol speelt, en waarvan art. 1 bepaalt dat ieder die sterken drank in het klein wil verkoopen eene vergunning behoeft. Wanneer men nu in eene uiterst strenge strafbepaling een ander bedrijf bedoelt, dan dient die strafbepaling toch zoo duidelijk te zijn, dat men daaruit kan afleiden dat hier een ander bedrijf dan dat van verkooper van sterken drank in het klein wordt bedoeld. Bovendien, welk ander beroep kan hier zijn bedoeld? Wie kan iemand dronken maken *in zijn beroep*, wanneer hij niet is verkooper van drank? De Minister kan toch niet bedoelen, dat wanneer bijvoorbeeld een aannemer, die een werk voltooid heeft, zijne werklieden tracteren wil, dit doet als eene uitoefening van zijn beroep. Hij doet het hoogstens naar aanleiding van zijn beroep. Mij dunkt, een beroep of bedrijf is eene zaak waarvan iemand zijne gewone werkzaamheid maakt, om daardoor winst te behalen. Het schenken van drank bij eene buitengewone gelegenheid kan daaronder niet gerekend worden. Intusschen wensch ik hierover niet verder met den Minister te twisten. Het is mij voldoende dat wij eene uitlegging van het woord „beroep” in dit artikel, van den Minister hebben ontvangen, waardoor wij in het bezit zijn van eene authentieke interpretatie. Voortaan zal het woord „beroep” in de laatste alinea dus beteekenen: elk ander beroep dan dat van verkooper van sterken drank in het klein, en zal dus de regter iemand, die in zoodanig ander beroep het strafbare feit begaat, van de uitoefening van dat beroep kunnen ontzetten, terwijl hij dit zal nalaten bij den tapper, omdat dan de administrative magt dit moet doen.

„Ten aanzien van het tweede feit sta ik niet zoo ver van den voorsteller”, zeide de Minister. Toch achtte hij het niet bepaald noodzakelijk daaromtrent het imperatief gebod tot intrekking der vergunning te laten vervallen. Maar hiertegen zij mij toch vergund, door een enkel voorbeeld, op de uiterste gestrengheid dier bepaling te wijzen.

Ik stel mij eens de herbergen ten platten lande voor, waar Zaterdag- en Zondagavond jongelieden gewoonlijk bijeenkomen. In verschillende groepen gezeten worden zij wat luidruchtig, eene eigenschap der jeugd. De herbergier let daar niet op, maar denkt alleen aan zijne tapkast en bespeurt slechts te naauwernood dat iemand hunner wat te veel gedronken heeft. Wanneer die persoon nu nog een borrel vraagt en verkrijgt, moet dan de herbergier voor altijd uit zijn bedrijf gezet worden? Zoodanig geval nogtans kan zich zeer ligt voordoen. Een veldwachter bevindt zich mede in de gelagkamer, maakt op zijn ambtseed proces-verbaal, wordt geloofd, en de herbergier wordt veroordeeld. Bij naauwkeurig onderzoek blijkt echter den regter, dat het feit

niet van ernstigen, ja van geringen aard is; hij zal dus den man de laagste geldboete opleggen, maar toch zou de administrative magt tusschen beide treden en de vergunning voor altijd intrekken! Dat zou al te gestreng zijn.

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: Ik moet doen opmerken, dat ik niet heb gezegd, dat onder „het beroep” in art. 20 is te verstaan *elk* ander beroep dan dat van het verkoopen van sterken drank in 't klein... Vraagt de geachte afgevaardigde, of een timmermansbaas, die zijne werklieden onthaalt, dit doet *in zijn beroep*, dan antwoord ik ontkennend, want het beroep van een timmerman bestaat niet daarin, dat hij aan zijne lieden sterken drank schenke, terwijl evenmin gezegd kan worden, dat hij daardoor de magt, die hij aan zijn beroep ontleent, misbruikt.

Het tweede punt. Er kan op eenvoudige wijze ten aanzien van het tweede punt aan zijn bezwaar worden tegemoet gekomen.

Men zou in het nieuwe artikel eenvoudig kunnen lezen wat in het eerste nummer van het voorgedragen art. 20 geschreven staat, met bijvoeging: „De 3 laatste alinea's van het vorig artikel zijn in deze mede van toepassing.”

Door het nieuwe art. 20a immers wil de geachte spreker materieel in art. 20 zelf niets veranderen; dit zou ook niet kunnen geschieden zonder het verband met het strafwetboek te verbreken. De heer van Blom, wiens bezwaar eigenlijk ligt in art. 3, wil eenvoudig art. 20 in twee artikelen splitsen, ten einde het eerste daar genoemde geval aan de strenge bepalingen van art. 3, dat alleen naar het oude art. 20 verwijst, te onttrekken.

Zoo als ik reeds zeide, de Regering heeft tegen deze kleine beperking der absolute incapaciteit geen bezwaar en brenkt dus de volgende wijziging in het artikel. Uit art. 20 wordt weggelaten het n°. 1.

Achter dit artikel wordt ingevoegd een nieuw art. 20a, luidende:

„Met gevangenisstraf van één dag tot negen maanden of geldboete van vijftig cents tot drie honderd gulden wordt gestraft hij, die aan iemand, die in kennelijken staat van dronkenschap verkeert, bedwelmenden drank toedient.

„De drie laatste alinea's van het vorig artikel zijn in deze mede van toepassing.”

[Art. 20 der ontwerp-wet werd alzoo gesplitst in de twee artikelen 20 en 21 der wet van 28 Juni 1881, hiervoor op bl. 355 en 356 vermeld.]

De artt. 20 en 21 zijn geworden artt. 19 en 20 bij de **wet van 16 April 1885 (Stbl. n°. 78)**; en daarbij gewijzigd¹ als volgt:

Uit n°. 1 van art. 19 (oud art. 20) is weggelaten het woord »*opzettelijk*», zoodat n°. 1 thans luidt:

»Hij die een kind beneden den leeftijd van zestien jaren dronken maakt.”

De *Memorie van Toelichting* teekende hierbij aan:

Volgens de tegenwoordige redactie van art. 20, n°. 1, moet het bewijs worden geleverd, dat de beklagde *met opzet* het kind dronken heeft gemaakt. Dit bewijs is zeer moeilijk te leveren en het te vergen schijnt onnoodig. Het brengen van een kind in een staat van dronkenschap verraadt op zichzelf bij de schuldigen eene groote mate van ruwheid en liefdeloosheid. De woorden *dronken maakt* wijzen reeds genoegzaam aan, dat een ongeluk of bloote achteloosheid niet onder de bepaling valt.

Het *Voorloopig Verslag* deed opmerken:

Sommige leden wenschten hier het woord »*opzettelijk*», dat ook in art. 252, 2°., van het nieuwe Wetboek van Strafrecht voorkomt, te be-

¹ [Zie deel IV bl. 371 en 372.]

houden. Aan anderen kwamen de gronden, in de Memorie van Toelichting voor het weglaten daarvan aangevoerd, alleszins juist voor.

Hierop werd geantwoord in de *Memorie van Antwoord*:

Ook hier schijnt het niet wenschelijk, de redactie van het nieuwe Strafwetboek te volgen, wanneer eene betere is aangewezen.

En in het slot van het eerste lid van art. 20 (oud art. 21) werd, in plaats van »toedient'', gelezen »verkoopt of toedient''.

Als reden van deze wijziging werd in de *Memorie van Toelichting* opgegeven:

Ook in art. 21 is de toevoeging van de woorden »of verkoopt'' aan het slot der eerste zinsnede wenschelijk, daar verkoop van bedwelmenden drank in eene flesch, kan of kruik aan een beschonkene even na-deelig en gevaarlijk is als het toedienen in een glas.

Gelijk reeds is opgemerkt heeft de rechterlijke macht meermalen beslist dat onder »toedienen'' niet verstaan moest worden het verkoopen in een flesch of karaf (bij vonnis R. 's Gravenhage 8 Augustus 1882, *Weekblad van het Recht*, n°. 4847).

WIJZIGINGSWET VAN 15 JANUARI 1886 (Stbl. 6)¹.

Memorie van Beantwoording.

Bovendien vindt men in het gewijzigd ontwerp nog drie artikelen welke in het oorspronkelijk ontwerp niet voorkwamen, de artikelen 3, 4 en 5.

Het eerste dezer artikelen is het noodzakelijk gevolg van de onlangs door de beide Kamers aangenomen wijzigingen in de drankwet, waarvan in art. 12 der invoeringswet de strafrechtelijke bepalingen slechts in zoover worden gehandhaafd als zij feiten betreffen welke niet in het Wetboek van Strafrecht zijn voorzien. Nu sommige dier bepalingen dus overeenkomstig de ervaring gewijzigd zijn, is het wenschelijk de corresponderende artikelen van het Strafwetboek met die gewijzigde redactie in overeenstemming te brengen.

G. O. 1886. ART. 3. In artikel 252 van voormeld Wetboek worden onder 1°. tusschen de woorden »drank'' en »toedient'' ingevoegd de woorden: »verkoopt of'' en vervalt onder 2°. het woord »opzettelijk''.

Eindverslag der Tweede Kamer.

Ad art. 3. De Commissie kan zich niet vereenigen met het voorstel om in art. 252 sub. 2°. het woord *opzettelijk* te doen vervallen. Tegen deze weglating is reeds bij de laatste wijziging der wet tot regeling van den kleinhandel in sterken drank en tot beteugeling van openbare dronkenschap bezwaar gemaakt, en nu deze bepaling opgenomen zal moeten worden in het Wetboek van Strafrecht, verdient de vraag of zij in overeenstemming is met de terminologie van het wetboek, overwogen te worden.

Volgens het stelsel van het Wetboek wordt hij gestraft, die opzet-

¹ [Zie deel V bl. 63 volg.]

telijk, dat is willens en wetens, een misdrijf pleegt. Overal is dan ook in het Wetboek het aanwezig zijn van dien wil en die wetenschap, als noodig voor het strafbaar stellen van het gepleegde feit, uitgedrukt door het woord »opzettelijk», tenzij het geheele begrip van opzet reeds onmiskenbaar in de omschrijving van het misdrijf ligt ingesloten. Hier moet hij gestraft worden, die willens en wetens, dus opzettelijk, een kind beneden den leeftijd van 16 jaren dronken maakt, alzoo aan dat kind drank verschaft met het oogmerk om het dronken te maken. Wanneer dit opzet niet aanwezig is, bestaat er ook geen misdrijf.

De minderheid heeft geen bezwaar tegen het voorstel des Ministers.

Verslag der Bijeenkomst van de Commissie van Rapporteurs met den Minister.

Ad art. 3. Terwijl de Minister zijn voorstel handhaafde om het woord »opzettelijk» in art. 252 1e lid 2°. te doen vervallen....

Beraadslagingen in de Tweede Kamer.

(28 October 1885.)

Amendement van de Commissie van Rapporteurs,

om in de eerste alinea van art. 3 de laatste woorden „en vervall onder 2°. het woord opzettelyk” te doen vervallen.

De heer VAN DER KAAJ, *lid der Commissie van Rapporteurs*: In het Wetboek van Strafrecht is er naar gestreefd om bij alle misdrijven uitdrukkelijk te doen uitkomen dat het feit „opzettelijk” moet zijn gepleegd en de voorvoeging „opzettelijk” is bij de omschrijving van het feit daartoe noodzakelijk geacht.

Met groote consequentie is dit in het geheele Wetboek volgehouden. Zoo ook hier in art. 252, waarop thans eene wijziging wordt voorgesteld. Daar wordt straf bedreigd tegen hem die kinderen beneden 16 jaren opzettelijk dronken maakt.

Zóó stond het ook in de drankwet van den beginne af, tot aan de herziening in het begin van dit jaar.

Toen heeft de Regeering voorgesteld het woord: „opzettelijk” te doen vervallen, maar daartegen heeft men dadelijk bezwaar gemaakt. Om evenwel de discussie over dit wetsontwerp niet langer te rekken dan noodzakelijk was — de Kamer herinnert zich dat die discussie eindelijk op een Zaterdag voormiddag werd ten einde gebracht — heeft men de beslissing verdaagd tot de behandeling van het Wetboek van Strafrecht, om alsdan de zaak in verband met de overige artikelen van dat wetboek te beschouwen. Thans is dat oogenblik gekomen. De Regeering blijft nu volharden bij haar voornemen om hier het woord „opzettelijk” te schrappen.

De bedoeling is altijd geweest dat hij die een kind beneden de 16 jaren *willens en wetens*, dat is *opzettelijk* dronken heeft gemaakt, gestraft moet worden.

Indien dat niet bewezen kan worden, moet hij vrijgesproken worden, gelijk zou geschieden wanneer hij voor een ander misdrijf terechtstond.

Nu zegt de Regeering dat hier het bewijs zoo moeilijk is te leveren. Ik geef dat toe, maar is dat eene reden om de wet te veranderen? Ook is gezegd geworden dat in het woord „dronken maken” reeds het „opzet” ligt verscholen.

Als dit zoo ware, kon de Regeering, dunkt mij, er niet zoo veel prijs op stellen om het woord „opzettelijk” te verwijderen; want dan bleef de zaak onveranderd; dan was de bedoeling misschien al te duidelijk uitgedrukt en zou het woord „opzettelijk” ten hoogste overbodig geacht kunnen worden.

Maar hier schuilt wel degelijk gevaar.

Indien in het nieuwe wetboek het woord: „opzettelijk” overal met zorg wordt gehandhaafd, moet het ook hier gebeuren. Als het hier geschapt werd, dan zou dit aanleiding geven tot onjuiste opvattingen. De Commissie van Rapporteurs is daarom

van meening, dat het woord moet gehandhaafd worden en beveelt haar voorstel aan de Kamer aan.

De heer DU TOUR VAN BELLINCHAVE, *Minister van Justitie*: De heer van der Kaay heeft aangetoond bij de verdediging van het amendement der Commissie van Rapporteurs, dat het woord „opzettelijk” geheel past in het systeem van het Wetboek van Strafrecht. Zijn juridisch betoog daaromtrent en zijne opmerkingen acht ik volkomen juist; ik heb er niet het minst tegen aan te voeren en beaam ten volle wat de geachte afgevaardigde daaromtrent gezegd heeft. Maar wat is de quæstie? De Kamer heeft bij de laatste wijziging van de drankwet, na een zeer ernstig debat, het woord „opzettelijk” uit art. 17 van de drankwet genomen, omdat zij, zoowel als de Regeering, begreep, dat het bewijs, dat men iemand opzettelijk heeft willen dronken maken, bijna niet te leveren is.

Nu men de drankwet aldus heeft gewijzigd, moet men nu ook de bepalingen in het Wetboek van Strafrecht, dezelfde materie regelende, daarmede in overeenstemming brengen. Wat zou het geval geweest zijn, wanneer de Regeering dit voorstel niet had gedaan? Eenvoudig dit, dat men twee wetsbepalingen in twee verschillende wetten liet bestaan die met elkander in strijd zijn. Als de drankwet blijft bestaan nevens eene minder strenge wetsbepaling van het Wetboek van Strafrecht, dan zal voor den rechter de moeilijkheid rijzen, welke bepaling zal moeten toegepast worden. Want op dit oogenblik is er nog niets te zeggen omtrent de voorstellen die daaromtrent in de invoeringswet kunnen gedaan worden. Bij het besluit, weinige maanden geleden genomen door de Wetgevende Macht, zoude ik dus willen volharden en raad de aanneming van het amendement af.

De heer VAN DER KAAAY, *lid der Commissie van Rapporteurs*: Ik moet opkomen tegen de bewering van den Minister, dat dit punt bij de behandeling van de drankwet uitvoerig is behandeld. In de stukken is alleen tegen de verwijdering van het woord „opzettelijk” protest aangeteekend, maar men heeft de behandeling verschoven tot dat de wijziging van het Wetboek van Strafrecht zou behandeld worden. Bij de openbare beraadslaging is er geen woord over gezegd, en, naar ik meen, is er ook niet over het artikel gestemd. De Minister zegt: wat zal het geval zijn, als wij nu het strafwetboek niet in overeenstemming brengen met de drankwet, dan zal de drankwet naast het wetboek blijven bestaan. Dit kan de bedoeling van den Minister geenszins zijn. Het is zeer zeker de bedoeling van iedereen, dat de bepalingen betreffende dit punt in de drankwet zullen vervallen, wanneer het Wetboek van Strafrecht in werking treedt. Een artikel van de drankwet van gelijke strekking kan daarnaast niet gehandhaafd blijven en zal zeer bepaaldelijk vervallen. Daarover dunkt mij kan volstrekt geen quæstie bestaan, anders toch hadden wij dit artikel niet in het wetboek moeten opnemen; dat spreekt vanzelf. Wat moeten wij nu doen? Moeten wij een artikel van het Wetboek van Strafrecht wijzigen, omdat het gelijk-luidend moet zijn met een artikel van de drankwet, waarvoor het in de plaats komt, of, een artikel van de drankwet overbrengende in het wetboek, zorgen dat het in overeenstemming is gebracht met de beginselen van dat wetboek? Ik zou zeggen het laatste; dan maakt men een geheel.

Het wetboek heeft altijd zulk een artikel gehad; van den beginne af heeft het woord „opzettelijk” er in gestaan; de drankwet is aanvankelijk ook zoo geweest, maar eerst bij de laatste herziening is dat veranderd, zooals ik straks reeds opmerkte. Die verandering is door de Regeering voorgesteld en men heeft er toen niet over willen spreken, omdat men vooruit wist dat het artikel bestemd was om na zeer korten tijd te worden vervangen door de bepaling van het Wetboek van Strafrecht, en men dan de gelegenheid zou hebben om op de zaak terug te komen. Men bederve het wetboek nu niet; als gij een misdrijf wilt straffen met gevangenisstraf, eischt dan opzet, maar maakt geene uitzondering op de algemeene beginselen van het Strafwetboek ter wille van eene dubbelzinnige bepaling in de drankwet. Laat geen twijfel bestaan of het opzet een vereischte is of niet, en weest althans duidelijk.

De heer DU TOUR VAN BELLINCHAVE, *Minister van Justitie*: Ik vind het denkbeeld niet gelukkig om de quæstie over het opzet liever te verschuiven totdat de drankwet in de invoeringswet van het Strafwetboek zal behandeld worden, omdat men nu onmogelijk nog kan voorzien in welken geest de beslissing over dat onderwerp zal uitvallen. Nam de Kamer een besluit in overeenstemming met het amendement dat nu wordt voorgesteld, dan zoude men twee strafbepalingen kunnen krijgen, lijnrecht met elkander in strijd.

[Het amendement der Commissie van Rapporteurs werd verworpen met 38 tegen 17 stemmen.]

Voorloopig Verslag der Eerste Kamer.

Art. 3. Het vervallen van het woord »opzettelijk» onder 2°. van art. 252, werd door eenige leden betreurd. Zij zagen daarin eene afwijking van het stelsel van het Wetboek, die huns inziens bedenkelijke gevolgen na zich slepen kan. Is het motief van het doen vervallen geweest om deze bepaling van het Wetboek van Strafrecht in overeenstemming te brengen met de drankwet, men had volgens deze leden beter gedaan wanneer men »opzettelijk» in het Wetboek behouden en vervolgens andere wetten, waar dit vereischt werd, in dit opzicht met het stelsel van het Wetboek in overeenstemming had gebracht.

Antwoord der Regeering.

Art. 3. Ten aanzien van het vervallen van het woord »opzettelijk» onder 2°. van art. 252, neemt de ondergeteekende de vrijheid te verwijzen naar de beraadslagingen in de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Het scheen hoogst ondoelmatig, vooral van de zijde der Regeering, om thans terug te komen, of zelfs eene poging daartoe aan te wenden, op een voor zeer korten tijd genomen beslissing van de Wetgevende Macht.

Bedenkelijke gevolgen dezer afwijking van andere artikelen van het Wetboek worden door den ondergeteekende dan ook niet gevreesd.

Art. 253.

Hij die een onder zijn wettig gezag staand kind beneden den leeftijd van twaalf jaren aan een ander afstaat of overlaat, wetende dat het tot of bij het uitoefenen van bedelarij, van gevaarlijke kunstverrichtingen of van gevaarlijken of de gezondheid ondermijnenden arbeid zal worden gebruikt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren.

O. R. O. ART. 271. Hij die een onder zijn wettig gezag staand kind beneden den leeftijd van twaalf jaren aan een ander afstaat of overlaat, wetende dat het tot of bij het uitoefenen van bedelarij of van gevaarlijke kunstverrichtingen zal worden gebezigd, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twee jaren.

Memorie van Toelichting.

Art. 271 voorziet in twee andere misdrijven tegen kinderen, gepleegd door hen, die door de natuur en door de wet in de eerste plaats met hunne verzorging belast zijn. Er wordt bij de hier bedoelde feiten, evenals

bij het misdrijf van art. 268 [250] n°. 1, misbruik gemaakt van eene door de wet erkende en beschermde magt ten nadeele van het kind, een misbruik dat niet straffeloos mag blijven, al wenscht men overigens zoo ver niet te gaan als de fransche wet van 19 December 1874, »relative à la »protection des enfans employés dans les professions ambulantes». De leeftijd kan hier van 16 jaren tot 12 jaren worden verlaagd, omdat deze misdrijven gemeenlijk met zeer jeugdige kinderen worden gepleegd, en het weerstandsvermogen van oudere kinderen te dezen opzigte genoegzaam is ontwikkeld.

Wettig gezag. De uitdrukking omvat elk door de wet regtstreeks of door den regter krachtens de wet toegekend gezag, dus ook dat van den gene der ouders of van een derden persoon, wien in geval van echtscheiding of van scheiding van tafel en bed (art. 284, in verband met 301 B. W.), ingevolge regterlijke beslissing, het kind wordt toevertrouwd.

Regeeringsopmerking in het Verslag van de Tweede Kamer.

Behalve van »kunstverrichtingen», acht de Minister het wenschelijk ook van »gevaarlijken of de gezondheid ondermijnenden arbeid» te gewagen. — De *ratio* is dezelfde. Het kind behoort noch aan de ouders, noch aan den Staat; het behoort aan zich zelve en de Staat heeft te waken dat de ouders hunne macht niet misbruiken. In eene *speciale* wet, waarvan de Minister vertrouwt dat spoedig het ontwerp zal kunnen worden ingediend, behoort men in de beperking van den arbeid van kinderen verder te gaan. Wat thans in artikel 271 met straf bedreigd wordt, is een *rechtsdelict*, dat in het Strafwetboek tehuis behoort.

Opmerking van Prof. M. de Vries.

gebezigd. Liever gebruikt. Bezigen geschiedt bij voorkeur met een goed doel, en heeft altijd een zakelijk object. Van personen wordt het niet gezegd, gelijk reeds is opgemerkt in het Woordenboek op *Gebruiken*, kol. 531. *Gebruiken* is hier het ware woord. Zoo b. v. in de spreektaal: »'t is schande waar die man zijn kinderen al voor gebruikt!» »ik laat mij daar niet voor gebruiken», enz.

G. O. ART. 253 = art. 253 van het Wetboek.

Art. 254.

Mishandeling van een dier wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie maanden of geldboete van ten hoogste honderd twintig gulden.

Indien het misdrijf in het openbaar gepleegd wordt, wordt gevangenisstraf van ten hoogste vier maanden of geldboete van ten hoogste honderd twintig gulden opgelegd.

Indien tijdens het plegen van het misdrijf nog geen twee jaren zijn verlopen sedert de schuldige wegens hetzelfde misdrijf onher-

Gewijzigd, wat het *cursief* gedrukte betreft, bij de wet van 15 Januari 1886 (*Stbl.* n°. 6):

sedert
eene vroegere ver-

roepelijk is veroordeeld, kan de gevangenisstraf met een derde worden verhoogd.

Poging tot dit misdrijf is niet strafbaar.

oordeeling van den schuldige wegens gelijk misdrijf onherroepelijk is geworden, kunnen de straffen met

O. R. O. ART. 272. Hij die opzettelijk een dier wreed behandelt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie maanden of geldboete van ten hoogste honderd twintig gulden.

Indien hij dit in het openbaar doet, wordt hij gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vier maanden of geldboete van ten hoogste honderd twintig gulden.

Indien tijdens het plegen van het misdrijf nog geen twee jaren zijn verlopen sedert de schuldige ter zake van dit misdrijf onherroepelijk is veroordeeld, kan de gevangenisstraf met een derde worden verhoogd.

Poging tot dit misdrijf is niet strafbaar.

Memorie van Toelichting.

B. Wreede behandeling van dieren (art. 272).

Niet, gelijk in § 360 n°. 13 van het duitsche strafwetboek, is de wreede behandeling van dieren onder de overtredingen te rangschikken; zij behoort onder de misdrijven. Ook zonder wetsbepaling is het ongeoorloofde van het feit niet twijfelachtig, en het strafregtelijk voorschrift heeft geenszins eene uitsluitend preventieve strekking. Op den voorgrond staat de kwetsing der zedelijkheid. Niet alleen die wreede behandeling van dieren, welke in het openbaar geschiedt, maakt inbreuk op eens anders zedelijk gevoel, maar ook die welke niet in het openbaar geschiedt, is aanstootelijk voor huisgenooten en buren en, zoodra zij ruchtbaar wordt, voor iedereen. Vgl. voor 't overige het tweede lid van art. 379 [350].

Een dier. Eene verstandige toepassing van dit ruime begrip mag met grond van de praktijk worden verwacht.

Wreed behandelt. Het in den aanvang van het artikel geplaatste woord opzettelijk beheerscht ook (zie hierboven Algemeene beschouwingen § 5 [deel I bl. 78]) de woorden: wreed behandelt. Het opzet moet mede op de wreedheid gerigt zijn. De physiologische proeven, het snijden van dieren en in het algemeen elke handeling, die eene regtmatige, geoorloofde oorzaak heeft, waarbij het toegebragte leed slechts middel is, valt buiten het voorschrift. Alleen noodeloos aangedane smart, die niet door eenig maatschappelijk of wetenschappelijk belang geboden wordt, is strafbaar.

De strafverzwaring van het laatste lid kan worden toegepast, onverschillig of alle of een of geen der feiten in het openbaar zijn bedreven.

Door dit artikel zal dan het eerste lid van art. 7 der wet van 5 Junij 1875 (*Staatsblad* n°. 110) kunnen vervallen. Er is geen reden om die bijzondere bepaling met eene lichtere straf te handhaven naast de algemeene bepaling van het voorgestelde artikel.

Over de straffeloosheid der poging tot dit misdrijf, zie men de toelichting van B. I, ad art. 56 [**O. R. O.**, deel I bl. 430 volg.].

Advies van den Raad van State.

Art. 272. Dierenmishandeling is geene regtschennis. Dieren hebben geen regten. Het artikel behoort onder de overtredingen van boek III te worden opgenomen. Het woord »wreed" is te algemeen en zal beter vervangen worden door mishandelt.

[*onherroepelijk*. Zie het medegedeelde over het *Stelsel ten aanzien van herhaling*, in deel I bl. 418.]

Rapport aan den Koning.

De plaatsing dezer bepaling in den titel van »misdrijven tegen de zeden" toont, dat aan geene bescherming van regten van dieren gedacht is. Het onzedelijke der hier strafbaar gestelde handeling ligt juist in de wreedheid, waarop het opzet moet gerigt zijn. Mishandeling drukt minder helder uit, wat het artikel bedoelt. Bovendien zou dat woord, in zijne technisch-strafrechtelijke betee-

kenis (vgl. art. 324 [300] en volg.), ter dezer plaatse in het Wetboek ten eenenmale misplaatst zijn.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

De Commissie is het eens met den Minister en den Raad van State dat dieren geen regten hebben. Daaruit volgt evenwel, dat dierenmishandeling alleen strafbaar kan zijn wanneer zij in het openbaar geschiedt. Volgens de Commissie is in dat geval een *misdrijf* aanwezig; naar een afwijkend gevoelen zou men alleen aan eene *overtreding* mogen denken (vergel. § 360 n°. 13 Duitsche wetboek en art. 561 n°. 5 van den Code Pénal Belge)¹. Maar zoowel volgens de eene als de andere zienswijze moet openbaarheid het criterium zijn van het strafbaar feit. Wanneer men eenige waarde zou mogen toekennen aan het argument der Memorie van Toelichting dat de wreede behandeling welke *niet* in het openbaar geschiedt, zoodra zij ruchtbaar wordt, voor iedereen aanstootelijk is, dan zou deze redenering nog veel sterker gelden in het geval van andere vergripen tegen de zeden welke ook niet in het openbaar geschieden bijv. onnatuurlijke ontucht. Het argument is echter onjuist. Niet alles wat onzedelijk is en *daarom* aanstoet geeft is strafwaardig, maar alleen de aanranding ons ondanks van ons zedelijkheidsgevoel, om die reden dus ook de schending van de openbare eerbaarheid en de openbare schending van het gevoel van medelijden en barmhartigheid. Hetzelfde criterium wat de Memorie van Toelichting bij art. 260 [239, hiervoor bl. 280] voor openbaarheid geeft zou dus ook hier moeten gelden. Niet de toegankelijkheid van de plaats, maar de openlijkheid van het feit is hier beslissend. Het misdrijf moet geacht worden in het openbaar te zijn geschied, niet alleen wanneer het op een openbare plaats wordt gepleegd, maar ook als het door het publiek kan worden gezien of gehoord. Zie ad. art. 140 [131, hiervoor bl. 68—69].

Eene minderheid der Commissie was van oordeel dat de dieren, althans in zekere omstandigheden, wel degelijk *regten* kunnen hebben, bijv. ontwikkelde huisdieren en helpers in den arbeid. Zij beschouwt de qualifi-

¹ § 360 n°. 13 Duitsch Wetboek: Mit Geldstrafe bis zu ein hundert fünfzig Mark oder mit Haft wird bestraft: wer öffentlich oder in Aergerniss erregender Weise Thiere boshaft quält oder roh mishandelt.

Art. 561 n°. 5 Code Pénal Belge: Seront punis d'une amende de dix francs à vingt francs et d'un emprisonnement d'un jour à cinq jours, ou d'une de ces peines seulement: Ceux qui se seront rendus coupables d'actes de cruauté ou de mauvais traitements excessifs envers les animaux.

catie als misdrijf tegen de zeden als eene transactie, als een stap in de goede rigting, waarmede men zich voor alsnog kan tevreden stellen.

wreed behandelt. De Memorie van Toelichting teekent hierbij aan dat het in den aanvang van het artikel geplaatste woord *opzettelijk* ook de woorden »wreed behandelt" beheerscht. »Het opzet moet mede op de wreedheid gerigt zijn. De physiologische proeven, het snijden van dieren en in het algemeen elke handeling, die eene regtmatige geoorloofde oorzaak heeft, waarbij het toegebracht leed slechts *middel* is, valt buiten het voorschrift". Deze redenering is, naar het oordeel der Commissie, niet juist en in strijd met het systeem van het ontwerp. Het opzet moet gerigt zijn op de wreedte behandeling; dit is voldoende om het misdrijf te constitueren. Of de wreedheid middel is of doel, is volkomen onverschillig; de opzettelijk gepleegde objective wreedheid is al wat vereischt wordt, zonder dat bovendien mag gevorderd worden de subjective wreedheid of het doel om te mishandelen. De Regering ziet hier over het hoofd, dat volgens haar eigen stelsel het *opzet* nimmer het *oogmerk* insluit.

De Commissie meent echter dat, wanneer men van het feit een misdrijf wil maken, wanneer men dus wil straffen als vergrijp tegen de zeden, eene handeling, waarvan het ongeoorloofde ook zonder wetsbepaling niet twijfelachtig is, de subjective wreedheid wel degelijk, overeenkomstig de bedoeling der Regering, als element in het misdrijf moet worden opgenomen. Zij geeft daarom in bedenking te lezen: »Hij, die in het openbaar een dier uit wreedheid mishandelt enz".

De minderheid der Commissie was van een ander gevoelen. Volgens haar is de aanranding van het zedelijkheidsgevoel, welke in de openbare dierenmishandeling gelegen is, reeds op zich zelf regtschennis. Het motief, het oogmerk moet hier evenmin als bij openbare schennis der eerbaarheid in aanmerking worden genomen.

Dat bij physiologische proeven, zoogenaamd in het belang der wetenschap, somtijds de dieren *noodeloze* en *nutteloze* martelingen ondergaan, zou de Commissie niet durven tegenspreken. Volgens haar oordeel zou evenwel, zoo men deze materie wil regelen, daartegen in den geest der Engelsche cruelty to animals act van 11 Augustus 1876 bij speciale wet moeten worden voorzien, zoodat alsdan de niet-nakoming der daar te stellen voorwaarden den dader onder het bereik van deze strafbepaling zou brengen.

De stelling dat dieren geen regten hebben, heeft, naar het bescheiden oordeel van den Minister, geen anderen grond dan alleen de omstandigheid dat op de vraag: »wie heeft rechten?" het antwoord door menschen gegeven wordt. In de oudheid werd vrij algemeen aangenomen dat slaven geen rechten hebben, geen »personen" maar »zaken", geen subject maar object van recht zijn; kortom men sprak over den slaaf, gelijk in onze dagen wordt gesproken van het dier. Langzamerhand kwam daarin verandering; »ziekelyke philanthropen" en »sentimenteele materialisten" [moralisten?] verkregen dat door Senatusconsulten de slaaf tegen enkele wreedheden van den meester werd beschermd. Om die bescherming nog wat meer algemeen te kunnen maken en haar ook een, voor 't groote publiek meest begrijpelijken, utiliteitsgrondslag te geven, zei later een Keizer: »*interest reipublicae, ne quis sua re abutatur*". Door dat beroemde woord opende

ANTONINUS PIUS voor de slaven datzelfde overgangstijdperk, waarin de hedendaagsche maatschappij zich bevindt ten aanzien van het dier.

Doortrekking dezer vergelijking zou natuurlijk tot dwaling leiden. Maar de Minister aarzelt niet te verklaren, dat hij de stelling »het dier heeft geen recht», in hare algemeenheid niet onderschrijven kan. Een dier zoolang het leeft, staat niet in allen deele gelijk met eene zaak. Wie een hem toebehoorend boek verscheurt, zal hoogstens een dwaas genoemd worden; wie, al ware 't in 't geheim, hetzelfde gedaan had met zijn levenden hond of kat, zou zelfs van den eenvoudigsten werkman, wiens instinctmatig rechtsbewustzijn in menig opzicht van meer waarde is dan de bespiegeling van menig geleerde, kunnen vernemen dat hij *onrecht* gepleegd heeft.

Geen wonder dan ook dat de Minister 1°. er prijs op stelt in art. 379 [350] de daar gemaakte onderscheiding te behouden; 2°. niet besluiten kan de strafbaarheid van dierenmishandeling te beperken tot die welke in 't openbaar geschiedt. De door de Commissie gemaakte vergelijking met het misdrijf van art. 260 [239] gaat niet op. Wie binnen 's kamers ontucht pleegt en zich daarna op straat vertoont, geeft geen aanstoot; als daarentegen een binnen 's kamers verminkt dier zich later op straat vertoont, wordt wel degelijk aanstoot gegeven. Maar daarenboven, het geven van aanstoot is niet de eenige grond voor de bepaling van art. 272. De mensch pleegt onrecht, zoo dikwerf hij, zijne macht misbruikende, zonder eenig rationeel doel, m. a. w. *noodeloos*, opzettelijk doet lijden eenig wezen dat lijden kan. En al kan men niet alle onrecht, in zoo ruimen zin, straffen, in Nederland is, naar de juiste volksovertuiging, het oogenblik gekomen om dierenmishandeling onder de misdrijven op te nemen. Aan het Openbaar Ministerie en aan den rechter kan veilig worden overgelaten bij de toepassing van het artikel zoodanige grenzen te trekken dat niet de strafvervolgving een geneesmiddel worde erger dan de kwaal.

Wat de redactie betreft, ten allen overvloed is zij nog een weinig verduidelijkt, opdat zoo helder mogelijk uitkome dat het niet voldoende is dat de behandeling en opzettelijk en wreed is, maar dat het opzet op de wreedheid moet gericht zijn. Meent men dat dit zelfde denkbeeld nog duidelijker zou worden uitgedrukt door het woord »mishandeling», de Minister zal zich tegen deze wijziging niet verzetten. De bijvoeging »uit wreedheid» ware dan echter niet wenschelijk; zij zou dan, geheel noodeloos en in strijd met het algemeen stelsel van het Ontwerp, het *motief* uitdrukken.

Tegen de bewering dat »volgens het eigen stelsel der Regeering, het opzet *nimmer* het oogmerk insluit» moet de Minister, onder verwijzing naar zijn algemeene beschouwingen over »opzet», ten sterkste protesteeren. Of »opzet» formeel of materieel is op te vatten, hangt af van het verband waarin het voorkomt.

Wat ten slotte betreft de physiologische en andere proeven tot wetenschappelijk doel — voor zoover het wenschelijk is tegen excès door strafbedreiging te waken, kan dit, zoo als ook de Commissie erkent, slechts geschieden door een speciale wet, die juiste grenzen schept, en wier overtreding juist daarom slechts een wetsdelict zou kunnen wezen.

Ook na de nadere toelichting der Regering blijft de Commissie van gevoelen dat »opzettelijk wreede behandeling», volgens de terminologie van het Wetboek altijd aanwezig is wanneer de opzettelijke handeling (objectief) wreed is, ook al ontbreekt de wreedheid als animus (subjectief), zoodat tegen de bedoeling de vivisectie strafbaar zou worden. — De Minister heeft na mondeling overleg het reeds vroeger aangegeven denkbeeld uitgevoerd en »opzettelijk wreede behandeling» vervangen door »mishandeling». De Commissie kan zich met deze redactie vereenigen. De regter beoordeele in concreto wanneer wreede behandeling mishandeling wordt. De Commissie blijft echter van gevoelen dat alleen de openbaarheid aan het feit het karakter van misdrijf geeft. Dat de dieren, die toch altijd tot het roerend goed worden gerekend, *als zoodanig* door den wetgever moeten worden beschermd en dat dierenmishandeling dus *per se* een regtsdelict is, kan de Commissie niet erkennen. Zij stelt daarom voor in plaats van »*mishandeling van een dier*» te lezen: »*mishandeling van een dier in het openbaar*».

Opmerking van Prof. M. de Vries.

ter zake van DIT misdrijf. Liever van HETZELFDE misdrijf, evenals in art. 261 [240], al. 2 en in vele andere artikelen.

In art. 261, en ik geloof overal elders, staat: *WEGENS hetzelfde misdrijf*; hier *ter zake van*. Heeft dit verschil eene bedoeling, of is het alleen voor de *grata varietas*? In een wetboek schijnt het raadzaam, hetzelfde begrip *altijd* met hetzelfde woord uit te drukken. Juist daardoor krijgen de uitdrukkingen die vastheid en bepaaldheid, die zij behooren te hebben. Ook hier dus zou *wegens* te verkiezen zijn.

G. O. ART. 254 = art. 254 van het Wetboek.

Amendement van de Commissie van Rapporteurs.

De eerste alinea vervalt.

De tweede alinea wordt gelezen: „Mishandeling van een dier, in het openbaar gepleegd, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie maanden of geldboete van ten hoogste honderd twintig gulden.”

Beraadslagingen in de Tweede Kamer.

[Vgl. hierbij ook die Beraadslagingen, in deel I bl. 15—18, alsmede die over art. 300.]

(3 November 1880.)

De heer DE SAVORNIN LOHMAN, *lid der Commissie van Rapporteurs*: De grenzen van regt en zedelijkheid vallen niet altijd zamen. Het regt regelt alleen de betrekkingen van de menschen onderling; wij straffen niet de zonde, geene Godslastering, geene geheime zonde, maar alleen dan, wanneer de eene mensch den regtskring van een ander overschrijdt. Daarmede, meende de meerderheid der Commissie, zou men in strijd handelen door aanneming van dit artikel. Er is eene zekere ziekelijkheid in de tegenwoordige maatschappij, die veel medelijden betoont met het dier, bij voorbeeld met het paard dat bijna omvalt bij het voorttrekken van een schip, maar geen medelijden gevoelt als een man, vrouw en kinderen van 's morgens tot 's avonds zich moeten bezig houden met het voorttrekken van schepen.

Daarom wenschte de Commissie aan dat ziekelijk gevoel niet toe te geven. En zij werd daarin versterkt door het Verslag. Zij moet opkomen tegen de daarin voorkomende woorden: „De stelling dat dieren geene regten hebben, heeft naar het bescheiden oordeel van den Minister, geen anderen grond dan alleen de omstandigheid dat op de vraag: „wie heeft regten?” het antwoord door menschen gegeven wordt.” De Minister

heeft door zijne toelichting zijne eigene stelling benadeeld. Mensch en dier zijn in aard geheel verschillend; tot den regtskring behooren alleen de wezens die in hun wezen gelijk zijn. Het is dan ook geen philanthropie, gelijk de Minister in het Verslag [hiervoor bl. 369] zegt, die er ons toe heeft geleid aan de slaven regten toe te kennen; neen, toen door het Christelijk geloof het bewustzijn ontwaakte, dat alle menschen kinderen zijn van één Vader, allen zondig en allen verlossing noodig hebbende, toen is het begrip levendig geworden dat Koning en bedelaar in hun wezen niet verschillen. Voornamelijk zijn door de Christelijke Kerk die denkbeelden verbreid, waardoor de slavernij is vernietigd. Geene openbaring zal ons ooit mededeelen, heeft ons althans meêgedeeld, dat een dier met den mensch gelijk is; voor ons is het geen subject maar object van regt. Zeggen wij nu dat het afhangt van hen die het regt bepalen wie al dan niet regt heeft, gaan wij dan verder en stellen wij dat de dieren regt hebben van spreken, van zich te doen hooren, dan vraag ik of niet alle dieren die wij dagelijks eten, ons zouden verzoeken niet langer op hen een moord te plegen? Dan zullen wij hun leven moeten eerbiedigen en slechts ons voeden met de kruiden des velds. Om deze redenen konde de Commissie zich niet met het artikel vereenigen.

In het Verslag komt een en ander voor aangaande de *vivisectie*, en wel eenigzins als bijzaak. In het ons toegezonden boekje van von Weber¹ worden de namen genoemd van vele geleerde mannen, die proeven op dieren nemen. Dat boekje lezende, is mij de lust ontnomen tegen de bepaling, door de Regering voorgesteld, op te komen. Wanneer wij alleen door martelingen de wetten der natuur ontdekken kunnen, dan betwijfel ik of het geoorloofd is die wetten te onderzoeken. Zoo ik althans, ziek zijnde, door den geneesheer niet kon worden hersteld dan door het uren en dagen lang martelen van een dier, zoude ik liever ziek blijven. Intusschen veroordeel ik niet de *vivisectie*, maar alleen de noodellooze proeven en noodellooze martelingen.

Nu is de vraag: kunnen wij, alleen om diergelijke excessen van wreedheid te weren, voor dat artikel zijn? Ik geloof inderdaad dat men kan zeggen dat er een oogenblik is, waarop de Staat ook op dat gebied mag waarschuwen: gij moogt niet te ver gaan.

Ofschoon de Staat niet treedt op het gebied der zonde, zijn er misdrijven die zoo algemeen zijn, dat hij er moet optreden. Ik herinner aan de onnatuurlijke ontucht, die, afkomstig van heidensche volken, eeuwen geleden bedreven werd en zóó algemeen was geworden, dat men haar te vuur en te zwaard heeft moeten uitroeijen. In onzen tijd zien wij nog hetzelfde met stierengevechten, katten knuppelen en dergelijke barbaarschheden. Onze Staat bemoeit zich zooveel met de wetenschap; zij dwingt ons doctoren te nemen welke hij kweekt, en dwingt ons tevens de kweekscholen te bezoeken, waar het onderrigt door die geneeskundigen gegeven wordt; moeten wij nu gedwongen worden, onze kinderen naar doctoren te zenden, die er barbaren van maken? Is het niet schandelijk, wanneer men leest wat er in Duitschland geschiedt? Om een voorbeeld te noemen: om te toonen hoe lang een konijn leven kan indien men het levend verbrandt, wordt het uren lang in een fornuis geplaatst, waaronder vuur wordt aangebragt. En men brengt den kop van het dier buiten het fornuis, om aldus te constateren dat het dier op die wijze onder die aanhoudende marteling, dagen lang kan leven. Is dat nu voor de wetenschap noodig?

Wanneer iets ook nog zoo zeer wetenschappelijk vaststaat, herhalen sommige physiologen die proeven gedurig om nóg eens aan hunne kweekelingen te toonen hoe goed die proeven uitkomen. Zoo iets is eene barbaarschheid! En dat geschiedt in onze eeuw, onder toezigt en medewerking van wetenschappelijke mannen. Nu geloof ik dat in ons land zulke gruwelen geen plaats vinden. Maar wij nemen nog al eens gaarne dit een en ander uit Duitschland over. Het zou misschien daarom niet kwaad zijn in dit artikel evenzeer tot de physiologen als tot andere, gewone menschen te zeggen: Indien gij dergelijke noodellooze proeven neemt, waardoor gij dieren onnoodig martelt, dan is dat mishandeling, en zulks dulden wij niet.

¹ De *Folterkamers der Wetenschap*, door Ernst von Weber, vertaald door Rombouts.

Ik erken dat wanneer wij het artikel aldus opvatten, en het niet bezigen om te voldoen aan zekere ziekelijke neiging van sommige menschen, die niet kunnen dulden dat bijv. een paard wat hard trekken moet, terwijl de mensch soms nog harder trekt — dat er alsdan geen gevaar is om zoo groote bevoegdheid aan het openbaar ministerie te geven, als hier vereischt wordt. Die bevoegdheid is zeer groot. Om die reden is het goed, dat de zaken, in dit artikel bedoeld, vervolgd worden door de regtbank en niet door het kantongerecht, omdat het minder waarschijnlijk is, dat een openbaar ministerie eene vervolging zal instellen, wanneer er geene werkelijke mishandeling is.

Mogt het blijken dat de wetenschap eenigen hinder ondervindt door dit artikel, hetgeen niet te vermoeden is, daar een Nederlandsch physioloog een dier niet zal mishandelen dan voor de zeer noodzakelijke proeven, dan is het tijds genoeg om eene regeling te maken voor de vivisectie. Tot dusver is de noodzakelijkheid daarvan niet gebleken. Wij moeten beginnen vast te stellen wat niet geoorloofd is, want de dieren kunnen niet wachten op zulk eene regeling; de vivisectie daarentegen kan des noods wachten. Dit artikel beoogt mijns inziens alleen te waken tegen uitspattingen.

Ik meen hiermede eenigermate de motiven te hebben aangegeven die de Commissie hebben bewogen om haar amendement op dit artikel in te trekken.

De heer HEYDENRIJCK: De vivisectie speelt in deze, naar hetgeen wij hebben vernomen van den heer Lohman, de hoofdrol. Ik kan begrijpen, dat men door de lezing van dat werkje, in hooggekleurden omslag „De Folterkamers der Wetenschap” zich zeer heeft laten imponeren. Edoch de impressie is bij den heer Lohman zoo ver gegaan, dat hij een zeer gewigtig beginsel prijs heeft gegeven om enkele gevallen of misbruiken, en nog wel om gevallen die zich in ons land, meen ik, nog niet hebben voorgedaan.

De geachte spreker uit Goes heeft zeer goed begrepen welk gewigtig principe aan deze quaestie ten grondslag ligt en heeft daarom ook den heer Minister teregtge-
wezen over de stellingen welke Zijne Excellentie heeft verkondigd [zie Verslag der Commissie, hiervoor blz. 369], waar Zijne Excellentie de emancipatie van de slaven gelijk stelt met de emancipatie van het dier. Maar daarover zal ik natuurlijk niet uitweiden. Wat is de zaak? Ik weet wel dat even als men mij de vereerende qualificatie heeft gegeven van voorstander der inquisitie, van de autodafés, men mij nu ook beschuldigen zal van te zijn een dierenbeul. Of ik er naar uit zie weet ik niet, maar niemand is ook uit een Christelijk beginsel zachtzinniger gestemd jegens het dier dan ik. Daarom zou ik ook niet ongaarne dierenmishandeling gestraft zien, daar waar zij geschiedt in het openbaar, om te voorkomen kwetsing der zeden, maar daaraan ligt een geheel ander principe ten grondslag. In waarheid, het moet worden tegengegaan dat de mishandeling van dieren bij voorbeeld der spelende jeugd als 't ware een prikkel wordt tot wreedheid en ongeoorloofd genot. Daarover zijn wij het dus eens. Maar even waar is wat de Memorie van Toelichting ons te lezen geeft bij het oorspronkelijke art. 261 [240, hiervoor bl. 281], namelijk: „Tegen vrijwillig eigen zedenbederf de individuen te beschermen behoort niet tot de taak der strafwet. Zij heeft alleen te waken tegen het kwetsen van eens anders eerbaarheid”, enz.

Ziedaar het ware beginsel. Indien ik binnen 's kamers een dier mishandel, kan ik eigen zeden schenden, maar nimmer voor een ander aanstootelijk zijn.

Ziedaar de ware grens tusschen strafbaarheid en niet strafbaarheid van het mishandelen. Elke afwijking daarvan leidt tot de meest ongerijmde gevolgen. Indien het waar is dat het straffen van mishandeling binnen 's kamers niet gemotiveerd kan worden door een beginsel van zedelijkheid, dan zal men er toe moeten komen om een zeker regt van het dier aan te nemen. En daarmede kan ik mij volstrekt niet vereenigen.

De heer Lohman heeft mijne denkbeelden uitnemend ontwikkeld. Een wezen dat geen ziel heeft, dat geen persoon is, kan nimmer aanspraak maken op een regt. Men zal mij van zekere zijde te gemoet voeren, dat ook de dieren schepselen Gods

zijn. Zeer zeker, even als een boom of een plant; maar het zijn onredelijke schepselen Gods, tegenover wie de mensch gehouden is goed te handelen, maar die nimmer aanspraak kunnen maken op een regt, en bij wie dus schennis van regt ondenkbaar is.

Ik weet eigenlijk niet waar wij heengaan.

In het Verslag [hiervoor bl. 368] lees ik: „Eene minderheid der Commissie was van oordeel dat de dieren, althans in zekere omstandigheden wel degelijk *regten* kunnen hebben, bijv. ontwikkelde huisdieren en helpers in den arbeid. Zij beschouwt de qualificatie als misdrijf tegen de zeden als eene transactie, als een stap in de goede rigting, waarmede men zich voor alsnog kan tevreden stellen.”

Het zou mij hoogst aangenaam zijn, zoo eenig lid der minderheid zich wilde bekend maken en ons zeggen waar men ons tracht heen te voeren.

Ik voor mij zou schromen, door het doen van dezen eersten stap bij een stelsel te belanden, dat mij hoogst-waarschijnlijk alles behalve naar den zin zou zijn.

Over de ongerijmde gevolgen, waartoe men bij de aanneming van het ongewijzigd artikel moet komen, behoef ik werkelijk niet uit te weiden.

Indien ik zou zeggen: gij zult voortaan geen vogel meer in eene kooi mogen opsluiten — immers dat is, om met den Minister te spreken, het doen lijden van een wezen dat vatbaar is voor lijden — of indien ik zeide dat men een jagthond niet meer zou mogen afrigten, omdat dit soms pijnlijk voor hem kan zijn en men *noodeloos* kwelt, aangezien de jagt slechts een vermaak is; of indien ik zeide, dat de paté de foie gras ook eigenlijk verboden zou moeten worden, dan zal men mij misschien te gemoet voeren dat ik ondenkbare gevallen stel. Doch alles zal afhangen van de complaisance des regters, en indien zulke dingen logisch uit het beginsel volgen, deugt dit laatste niet.

Ook merk ik op, dat, zoo men een beest regtens niet mag mishandelen binnen 's kamers, men het ook niet dooden mag, want dat is de grootste straf.

De grootte en omvang van het dier doen niets af aan de zaak. Wij beginnen met de groote dieren, maar zullen teregtkomen bij de insecten. Tot zulke ongerijmde gevolgen moet zulk een ongerijmd beginsel leiden.

Door den heer Lohman is het beginsel van het ontwerp zóó bestreden, dat ik mij niet kan begrijpen hoe men, ter wille eener enkele toepassing van de vivisectie, voor gevallen die, volgens de eigen verklaring van den geachten spreker, zich hier te lande nog niet, of uiterst zeldzaam hebben voorgedaan, om dat motief zijn beginsel zou moeten prijsgeven.

De heer DE CASEMBROOT: De Minister durft tot de Nederlanders te zeggen: gij zult even als andere Staten overgaan tot het beschermen van dieren, met het doel om de *zedelijkheid* en de *beschaving* zooveel mogelijk te bevorderen. Wanneer ik op de woorden *zedelijkheid* en *beschaving* druk, dan wil ik in de eerste plaats wijzen op hetgeen ik in Amerika gezien heb...

Ik wil ook op Frankrijk wijzen, een land, dat meestal niet wordt genoemd, wanneer het de verbetering van zeden geldt...

Maar hoe is het in Duitschland, alwaar de dierenbescherming even goed door de wet wordt beschermd? Daar te lande zijn geleerde menschen, mannen die zich aan het hoofd der vivisectie stellen, zijn dat niet doctrinaireren der wetenschap? Hebben wij in de geschiedenis van ons lieve vaderland ook geen doctrinaireren gehad? Hebben wij niet gezien dat Israëlieten, Protestanten en Katholieken elkander de grootste folteringen deden ondergaan. elkander levendig verbranden? Men dacht den Heere God te dienen, door menschen die niet precies hetzelfde geloof hadden, levendig te verbranden. De doctrinaireren der wetenschap hebben daarvoor zulk eene groote liefde, dat alle mogelijke gevoel in hun binnenste wordt verstikt. De wetenschap eischt, zeggen zij, dat wij moeten weten, in hoeveel seconden een dier doodbloedt, wanneer het bijv. een poot wordt afgesneden of een oog uitgestoken. Voor hen houdt alle gevoel op, is alle gevoel belagchelijk, want de mensch en de wetenschap worden er door gediend.

Ik dank de Commissie ook voor de intrekking van haar amendement, zoodat het geheele artikel blijft, zoo als ik hoop dat het blijven zal. . . .

Nu heeft een der leden gezegd, dat wij niet meer zouden mogen slagten om ons te voeden, want als wij de opinie van de dieren konden hooren, dan zouden zij zeggen, dat zij er hartelijk voor bedanken. Wanneer men de zaak zoo opneemt, dan heeft men volkomen gelijk, maar men moet toch op het standpunt blijven van het gezond verstand.

Wanneer wij de dieren, die voor onze voeding bestemd zijn, met zoo weinig mogelijk martelingen slagten, dan acht ik dit een pligt. Om aan dien pligt te voldoen, worden in Amerika regelen gegeven om de dieren zoo te slagten, dat zij zoo weinig mogelijk pijn lijden.

Het gaat niet aan de zaak zoo voor te stellen als of de dieren regten hadden; men zou zich zoo doende geheel en al van het standpunt van het gezond verstand verwijderen.

Het is de vraag niet, zoo als de heer Heydenrijck zegt, of men een hond mag slaan om hem te dresseren voor de jagt, of een paard voor den rit waar ik het voor noodig heb; met de dieren kan men niet spreken; men moet op hun gevoel werken; dit kan geen mishandeling genoemd worden, maar tijdelijke opleiding voor een nuttig doel. Wij zijn verplicht onze kinderen behoorlijk te kastijden voor een nuttig doel, omdat zij te jong zijn om met hen te redeneren. Met de beesten kan men niet redeneren, en daarom komt men hen, platweg gezegd, op de huid.

De ongerijmde gevolgen, waarvan de heer Heydenrijck heeft gesproken, als zou bijv. de dierenbescherming zoo ver gaan dat men zelfs de insecten zou gaan beschermen, mogen ons er niet van terughouden aan de dieren de bescherming te verleen, die zij ook in andere groote landen ondervinden. . . .

Ik dank nogmaals den Minister, dat hij in dit artikel heeft geplaatst dat dierenmishandeling in het algemeen niet mag plaats hebben, maar ik wensch hem te vragen of hij bij latere gelegenheid ook zou kunnen goedvinden eene speciale wet voor te dragen omtrent de vivisectie. Wanneer men nagaat dat die zaak in Engeland vier jaren achtereen in het Parlement is behandeld en dat het bulldog like vasthouden der Engelschen zoo lang heeft volgehouden tot dat eindelijk zulk eene regeling is tot stand gekomen, dan meen ik den Minister te mogen vragen of hij ons niet kan beloven — hoewel de zaak voor het oogenblik niet zoo dringend noodig is — toch te gelegener tijd ook die quaestie bij de wet te regelen.

Amendement van den heer Heydenrijck,

zijnde hetzelfde als het ingetrokken amendement der Commissie van Rapporteurs (hiervoor op bl. 371 voorkomende).

De heer DES AMORIE VAN DER HOEVEN, *lid der Commissie van Rapporteurs*: De heer Lohman stelt het voor, alsof de éenige reden, waarom de Commissie het nu met de Regering eens is, is geweest de vrees voor overdrijving der vivisectie, gelijk die in Duitschland en andere landen plaats heeft. Hij is zelfs zóo ver gegaan van te zeggen dat hij zoo vreeselijke martelingen als in het door hem bedoeld werkje zijn opgegeven, niet wil toelaten, *zelfs indien* daardoor belangrijke resultaten voor de wetenschap konden worden verkregen, en dat hij voor zich liever zou willen sterven of eene lastige kwaal behouden, dan dat daarvoor een dier marteling zou moeten ondergaan. Zoo ver ga ik, althans voor *anderen*, niet. Ik acht marteling van een dier geoorloofd in het belang der wetenschap, maar er moet gezorgd worden dat daarvan door niet-deskundigen geen misbruik worde gemaakt. Daarom ben ik het eens met den heer de Casembroot, dat de vivisectie hier, even als in Engeland, moet worden verbonden aan voorwaarden, bepaaldelijk dat zij niet anders mag geschieden dan door bevoegden, waardoor men zeker kan zijn, dat het dier niet meer gemarteld zal worden dan noodig is. Maar is de vivisectie voor de wetenschap onmisbaar, dan verzet ik er mij niet tegen. Vivisectie te *verbieden* zou te ver gaan; zij moet alleen worden *geregeld*. En wanneer nu de heer Lohman het wil doen voorkomen als of het eerste lid van dit artikel alleen zou worden behouden tegen de vivisectie, dan vrees ik dat dit verkeerd kan werken bij

de regtspraak, want ik voor mij ben altijd geweest voor het behoud van het eerste lid, maar op een gansch anderen grond. Indien namelijk de heer Heydenrijck zegt: het is onzin, het is eene ongerijmdheid te beweren dat dieren, die toch redeloos wezens zijn, *regten* kunnen hebben, dan stel ik hem het volgende voor: gij hebt een trouwen hond, die jaren lang bij u is geweest en voor u en uwe kinderen een nederige huisgenoot is geworden; die hond heeft u tegen diefstal en roof beveiligd; hij heeft uwe kinderen bewaakt; enz. Heeft die hond geen *regt* op eene bete broods, geen *regt*, dat men hem niet de oogen uitsteke of op andere wreedaardige wijze mishandele? Wilt gij het geen *regt* noemen in schoolschen zin, wilt gij chicaneren op *het woord*, ik geef u dat woord gaarne ten geschenke.

Zeker, die hond zal geen deurwaarder en regter vinden om u een proces aan te doen, en wilt gij *daarom* niet spreken van zijne *regten*, noem het dan *aanspraken*; het is mij om het even welken naam gij gebruikt, — zeer zeker is *hij* een booswicht, die de trouwe diensten van een dier, den kameraad en huisgenoot van den mensch, met snooden ondank bejegent. En indien het dier geen *proces* kan aandoen aan den mensch, de geheele wereld zou toch zeggen dat gij uwe *pligten* tegen het dier op de schandelijkste wijze zoudt hebben geschonden, en zoo dat dier bij den aardschen regter ook geen gehoor vinden konde, *zeker* zou hij voor zijn geschonden *regt* een wreker vinden in God!

Ik hecht aan dit artikel dezen gezonden zin — geen onzer bedoelt af te dalen tot dergelijke ongerijmdheden als waarop door sommigen gewezen is, — dat, wanneer eenige meer ontwikkelde dieren zijn geworden de bescheiden kameraad, de nederige huisgenoot van den mensch, of wanneer zij geworden zijn de helpers van den mensch, bij diens arbeid om hem het brood te doen verdienen, om hem bij te staan in den moeilijken strijd des levens, men dan moge zeggen: de dieren hebben geen regten in *gelijken* zin als de menschen, maar zij hebben toch regtmatige aanspraken om niet mishandeld te worden. Die aanspraken zijn van zoodanigen aard en zoo wezenlijk, dat ik daarom eigenlijk dit artikel misplaatst vind in dezen Titel, dat ik het niet zou willen rangschikken onder de misdrijven tegen de zedelijkheid, maar het zou wenschen te behandelen als een delictum sui generis in eene speciale afdeling. Voor die bijzondere *soort* van regten die in kleinere sfeer aan de dieren toekomt, zou ik dan ook eene wettelijke regeling niet als eene onmogelijkheid en ongerijmdheid aanmerken.

De heer ROMBACH: Ik zou mij niet in deze discussie gemengd hebben, omdat in de toelichting der Regering omtrent dit artikel duidelijk wordt gezegd, dat natuurkundige proeven op dieren daarin niet begrepen zijn, en onidat ook het geachte lid dat namens de Commissie het woord voerde heeft gezegd, dat noodzakelijke proefnemingen op dieren ten behoeve der wetenschap hier niet worden bedoeld.

Ik heb echter het woord gevraagd nu de Minister door meerdere leden wordt aangezocht om een wetsartikel betreffende de vivisectie, waarbij men op het voorbeeld van Engeland wees. Daar kom ik tegen op, en om meer indruk te maken, niet met mijne woorden, maar met die van iemand van grooter invloed dan ik, van Virchow. Toen in het Duitsche Parlement het verzoek van de Duitsche dierenbescherming behandeld werd om de vivisectie te legaliseren, zeide die wereldbekende en geleerde staatsman ongeveer het volgende:

„De agitatie tegen vivisectie is eene agitatie tegen de experimentele methode op welke de vorming der geneeskunde thans berust. De methode dagteekent van 't ontdekken van den bloedsomloop door Harvey in 't begin der 17de eeuw door de vivisectie. — 2000 jaren lang had men lijken van dieren en op 't laatst van menschen ontleed zonder zelfs slechts een voorgevoel van 't bestaan van den bloedsomloop te verkrijgen. Eerst aan levende dieren leerde men dat de slagaderen geen lucht maar bloed voeren.”

Even zoo is het met de kennis der zenuwverrigtingen gegaan. De experimentele methode moet niet slechts in de physiologische maar ook in de pathologische, pharmacologische en veeartsenijscholen gevolgd worden. De kennis van het verloop der

ziekte, van de werking der geneesmiddelen en de behandelingsmethoden, heeft door proefnemingen op dieren groote vorderingen gemaakt. Bijvoorbeeld de chloralwerkingen.

Al maken die proeven soms den indruk van ongemotiveerde wreedheid, zoo als de studie der gevolgen van verbranding, dan vergete men toch niet dat zij in het belang van verbrande menschen worden verrigt.

Zoogenaamde *privaat-vivisectien* en die tot oefening zijn te zeldzaam om ze te noemen. De groote meerderheid der *vivisectien* geschiedt tot het vooruit brengen der wetenschap, een in verhouding klein getal tot demonstratiën bij het onderwijs. Ook deze kunnen niet gemist worden. Ieder arts moet éénmaal de bewegingen van het hart en de elektrische verschijnselen der zenuwen door eigen aanschouwing hebben leeren kennen.

Het gaat niet aan, het vragen der wetenschap wettelijk te begrenzen en hier is het allerminst noodzakelijk de misgrepen van enkelen, indien die er al geweest zijn, door eene wet te stuiten. In Engeland heeft die wet zoo schadelijk gewerkt, dat sedert dien tijd geen noemenswaardig physiologisch werk daar verschenen is. Hier is het allerminst noodzakelijk de misgrepen van enkelen door de wet te stuiten, zegt Virchow.

Hebben bij ons zulke *vivisectie-misgrepen* plaats gehad, men wijze ze mij aan; ik ken ze niet. Het toezigt op hooge- en middelbare scholen zou ze dan voldoende kunnen weren.

De heer MACKAY: De geachte rapporteur der Commissie, de heer Lohman, heeft zeer duidelijk aangetoond, dat er geen regtsgrond bestaat, waarop men zich plaatsen kan om mishandelingen van dieren, *niet* in het openbaar en zonder getuigen gepleegd, strafbaar te stellen. De geachte spreker heeft echter na de lezing van een boekje over de *vivisectie*, en na kennis te hebben genomen van de gruwelijke wredeheden die binnenskamers gebeuren, gemeend dat toch iets daartegen gedaan moet worden, en keurt nu maar het artikel der Regering goed.

Een andere geachte spreker, de heer de Casembroot, wenscht zelfs nog eene afzonderlijke wet op de *vivisectie*, en acht de strafbepaling in dit wetsontwerp onvoldoende.

Een tweede rapporteur, de heer van der Hoeven, is daarentegen van meening dat de *vivisectie* in het algemeen niet strafbaar is volgens dit artikel, en verlangt eene afzonderlijke wet om die te straffen.

Is de laatste opvatting juist, dan vervalt het eenige argument dat de heer Lohman tegen het amendement van den afgevaardigde uit Nijmegen heeft aangevoerd.

De heer van der Hoeven heeft voornamelijk op ons gevoel willen werken en gezegd: gij ontkent dat het dier *regten* heeft, maar ik ken het die toe. Later heeft hij die *regten* door *aanspraak* vervangen en weder later door de op ons rustende *verplichtingen* om de dieren goed te behandelen.

Dit is geheel iets anders. Wanneer de geachte spreker ons in schoone bewoordingen een getrouwen hond schildert, die zijn meester jaren lang trouw gediend heeft, dan pleit het zeker niet voor den meester van zulk een beest, wanneer hij dit slecht behandelt, of het den noodigen kost niet geeft. Maar wat heeft dit met de strafwet te maken, en blijft het voorbeeld niet volkomen hetzelfde, wanneer men in plaats van eenen *trouwen hond* een *trouwen dienstknecht* stelt, die jaren lang ons trouw gediend heeft? Jaagt een meester zulk een trouwen knecht op zijn ouden dag de deur uit, dan verdient hij den naam van een schandelijk mensch. Maar bemoeit zelfs in dat geval de strafwet zich er mede? In dit wetsontwerp is daar ten minste niets van te vinden.

Er is nog een punt waarop ik de aandacht wil vestigen. Van dieren sprekende, schijnt men alleen het oog te hebben op het paard, den hond, het konijn en den kikkvorsch. Waarom zorgt men dan toch niet voor de regten der andere dieren?

Waarom zorgt men niet voor de regten van het insect? Waarom is het te laken dat ik op een hond proeven neem, en niet wanneer ik een vlinder met een speld doorsteek? Waarom is het een erger dan het ander? Waarom? Omdat wij den hond meer als huisdier kennen en het andere dier — nu ja, men verbeeldt zich dat het beest geen gevoel heeft en niet lijdt.

Daar het naar mijne meening hoogst twijfelachtig is of vivisectie in het algemeen wel onder dit artikel valt, zal ik mijne stem geven aan het amendement van den geachten afgevaardigde uit Nijmegen.

De heer DE CASEMBROOT: Wat de vergelijking aangaat van den heer Mackay van dien ouden dienstknecht en den hond, hij vergeet daarbij een ding, dat is, dat de dienstknecht zijne regten kan doen gelden, maar het dier niet. Hoe zijn die beiden ooit met elkander te vergelijken? Het is mij een raadsel hoe een man van gezond verstand die twee tegenover elkander kan stellen.

De heer HEYDENRIJCK: De geachte afgevaardigde uit Breda heeft eene roerende schildering van een denkbeeldigen hond geleverd. De geachte afgevaardigde zal van mij niet onderstellen, dat ik ooit een dier mishandel, daarvoor kent hij mij te goed. Indien ik ooit handelingen kon plegen gelijk de heer van der Hoeven er schilderde, zou ik mij zelven verachten, en de verachting van het publiek niet behoeven af te wachten.

Hier is echter alleen en uitsluitend sprake van regt, zoo als de heer Mackay nogmaals heeft aangetoond. Het Strafwetboek heeft alleen te doen met het regt en de maatschappelijke orde. Men wilde het zelf zoo. En nu zeg ik, dat dit beginsel door den heer van der Hoeven is losgelaten. Hij speculeert op het gevoel van medelijden, van billijkheid. Op die wijze kunnen wij zeer ver komen. Ik kan dan bijv. op mijne beurt vragen, indien wij bij de vaststelling van het Strafwetboek buiten het menschelijk regt en buiten de maatschappelijke orde treden, waar blijft dan, vraag ik mij vriend, de straf op de Godslastering?.....

Mag ik er ten slotte nog aan herinneren hoe twee leden der Commissie omtrent de vraag of de vivisectie al dan niet onder dit artikel valt, onderling van gevoelen verschillen?

De heer CREMERS: Na de welsprekende rede van den heer van der Hoeven zal het wel niet noodig zijn te betoogen dat wij jegens dieren pligten te vervullen hebben. Niemand in de Kamer kan er meer aan twifelen.

Het tegengaan van de mishandeling der dieren is dus pligt en tevens een groot maatschappelijk belang. Ook door den heer Heydenrijck wordt toegegeven dat openbare mishandeling het zedelijkheidsgevoel kwetst en moet gestraft worden. Maar het bevreemdt mij, dat hij niet inziet, dat ergerlijke mishandeling in 't geheim begaan evenzeer het zedelijk gevoel kwetst, zoodra die mishandeling openbaar wordt. Ik vraag hem en zijne medestanders of het feit dat jongelieden in een groot, maar gesloten gezelschap dieren ergerlijk mishandelen en zich daarop beroemen, niet kwetsend is voor de zedelijkheid en of zulke handelingen straffeloos mogen gepleegd worden?

In bijna alle beschaaftde landen en in bijna alle landen van Europa wordt dierenmishandeling gestraft. Alleen Nederland, Spanje en Turkije maken daarop eene uitzondering. Is het dan niet meer dan tijd, dat wij in dit opzigt het goede voorbeeld van andere Staten navolgen? De bescherming van dieren toch heeft ook deze nuttige zijde, dat zij onze kinderen als van zelf leert zachtzinnig en zorgzaam te zijn voor dieren en menschen. Indien wij onze kinderen inprenten dat het eene schande is om dieren te plagen, te slaan, dat het een misdrijf is als zij de dieren die aan hunne zorg zijn toevertrouwd, van honger laten omkomen, dan zal dit bij hen den grond leggen voor menschenliefde en pligtbesef.

Ik zal mij als leek geen oordeel aanmatigen over de al of niet onmisbaarheid der vivisectie, maar wensch hier alleen te constateren dat het gevoelen der geleerden daaromtrent toch nog zeer verdeeld is. Sir Charles Bell verklaart „dat het openen van levende dieren er meer toe heeft bijgedragen om dwalingen in het leven te roepen dan om waarheden aan den dag te brengen.” Sir William Ferguson zegt: „dat de vivisectie voor de heilkunde volstrekt nutteloos is.” De Duitsche ontleedkundige Strauss-Dürkheim getuigt, dat de studenten er niets uit leeren.

Maar gesteld, dat de vivisectie noodig en nuttig ware, dan meen ik toch, dat altijd

en dus ook op wetenschappelijk gebied het nuttigheids-argument ondergeschikt moet blijven aan de wetten der zedelijkheid en humaniteit. En in elk geval mag en kan men niet toelaten, dat het zedelijkheidsgevoel gekwetst wordt, doordat onder den dekmantel der wetenschap onnoodige en nuttelooze martelingen van dieren geschieden.

Daarom dring ik er bij den Minister op aan, na overleg met de mannen der wetenschap, ons eene wettelijke beperking der vivisectie te geven.

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: De geachte afgevaardigde uit Nijmegen heeft op nieuw verhaald dat door mij zou beweerd zijn dat de dieren regten hebben. Dat staat er niet, evenmin als de stelling dat de dieren geen regten hebben. Ik heb alleen beweerd dat mijns inziens voor de laatste stelling geen grond bestaat, maar daaruit volgt nog niet dat de eerste stelling bewezen zijn zou. Ik heb te dezen aanzien het „drupje scepticisme” geopenbaard dat de geachte afgevaardigde uit Breda zoo gaarne in zijne mede-juristen opmerkt. Wel wordt in het Verslag gezegd dat dieren niet in alle opzichten met levenloze zaken gelijkstaan, dat er groot onderscheid bestaat tusschen het stuk scheuren van een boek en het mishandelen van een dier en dat door mishandeling van een dier *onrecht* wordt gepleegd. Maar daardoor wordt nog niet beweerd dat dit onrecht zou gepleegd worden *tegen* het dier. Die vraag kan men laten rusten, zoo slechts vaststaat — en dat is voldoende — dat door dierenmishandeling onrecht gepleegd wordt tegen de *maatschappij*.

Dit is dan ook de stelling, waarop dit artikel gegrond is. Door noodelooze wreedheid, door het opzettelijk mishandelen van een dier, hetzij in het openbaar of niet, wordt het regt van de maatschappij gekrenkt. De maatschappij heeft er regt op, niet gekrenkt te worden in haar zedelijk gevoel door daden die de maatschappelijke veiligheid ondermijnen. Daargelaten zelfs het onheil dat een door marteling verwoed dier kan stichten, wie weet niet dat de grootste misdadigers hunne carrière hebben voorbereid door wreedheid tegen dieren? De annalen der strafregtspleging leeren hetzelfde wat Hogarth door zijne platen: „*de vier trappen van wreedheid*” heeft trachten te doen opmerken. Is het niet verstandiger iemand in zijne jeugd eene kleine straf op te leggen wegens dierenmishandeling dan hem later te moeten straffen als moordenaar?

Het is dus geen ziekelijke philantropie die aan dit artikel ten grondslag ligt, maar veeleer de zucht om te waken voor het belang der maatschappij.

Een enkel woord nog over de beteekenis van het artikel; ik mag niet onopgemerkt laten dat daaromtrent het een en ander is beweerd, dat ik voor mij niet zou kunnen onderschrijven.

Het woord „mishandeling” is in de plaats gekomen van „opzettelijk-wreede handeling”. Dit is echter geschied onder uitdrukkelijke verklaring dat slechts verduidelijking, geenszins verandering van de bedoeling beoogd werd.

De Commissie meende dat het woord „mishandeling” de bedoeling nog duidelijker uitdrukte, en ik heb mij bij haar wensch om dit laatste woord te kiezen, nedergelegd. De bedoeling echter — ik herhaal het — is gedeelte dezelfde gebleven. Het is dus niet voldoende dat de handeling is en opzettelijk en wreed, maar zij moet zijn opzettelijk-wreed. Met andere woorden, het opzet moet gericht zijn op de wreedheid. Wanneer daarentegen de smart van het dier *niet* DOEL maar MIDDEL is voor een rationeel doel, dan is het artikel *niet* van toepassing. De vivisectie zal dus in den regel vallen buiten dit artikel. In den regel, dat wil zeggen wanneer zij werkelijk geschiedt met een wetenschappelijk doel, door een wetenschappelijk man, binnen de grens van de behoeften der wetenschap. Het is mogelijk dat eenmaal de behoefte zal geboren worden aan eene speciale wet die deze grens nader trekt. Maar reeds nu zal de justitie met dit artikel tegen klaarlijkkelijke excessen kunnen waken, bijv. tegen hen die, nadat zij eenig dier een operatie hebben doen ondergaan waarvan de dood het zekere gevolg is, na afloop der proef het dier geheel noodeloos een langzamen dood laten sterven in plaats van het den genadestoot te geven.

[Het amendement van den heer Heydenrijk werd verworpen met 26 tegen 25, en het artikel zelf aangenomen met 29 tegen 20 stemmen.]

Verslag van de Eerste Kamer.

» *Mishandeling van een dier*” zal ook strafbaar zijn als zij niet in het openbaar geschiedt. Gaat dit niet zeer ver? Men liet in het midden de moeilijkheid om het misdrijf te constateren, wanneer het binnen 's kamers plaats heeft, want menig ander misdrijf geschiedt ook binnen 's kamers. Maar men wees op de praktijk. Beoefenaars van het jachtvermaak houden vol, dat een hond menigmaal niet te dressereren is, zonder dat hem eene flinke kastijding wordt toegediend. Zal nu de opvoeding van den hond onder dit artikel vallen, ter beoordeeling van »de prudentie” van het openbaar ministerie? Is in ieder geval dit misdrijf niet ten onrechte onder de *rechtsdelicten* geplaatst?

Artt. 254 en 300. » *Mishandeling*”. Door deze uitdrukking is de oorspronkelijke »opzettelijk wreede behandeling” vervangen, zonder dat de bedoeling veranderd is [redevoering des Ministers in de Tweede Kamer over art. 254]: waartoe dan de oorspronkelijke niet gehandhaafd?

Thans staat men voor het gevolg, dat hetzelfde woord »mishandeling” in het Wetboek niet overal dezelfde beteekenis heeft: het heeft eene andere beteekenis in art. 300 [redevoering als boven over art. 300].

Antwoord der Regeering.

Mishandelen heeft ook in dit artikel, zooals bij de beraadslagingen in de Tweede Kamer herhaaldelijk is te kennen gegeven, de beteekenis van noodeloos wreed behandelen. Daaronder zijn nooit begrepen gevallen waarin pijnlijke behandeling *middel* is voor dressering, evenmin als de vaderlijke kastijding begrepen is onder »mishandeling.”

Over de plaatsing zie boven [onder de rubriek *Onderscheiding der strafbare feiten*, deel I bl. 72].

Antwoord der Regeering.

De bedenking is door den Minister in de andere Kamer uitvoerig beantwoord. Van verschillende beteekenis is geen sprake. En bij menschen, en bij dieren valt het veroorzaken van pijn als *middel* tot een geoorloofd doel buiten het begrip.

Beraadslagingen in de Eerste Kamer.

(2 Maart 1881.)

De heer BORSIUS: Er komen in dit Wetboek straffen tegen dierenmishandeling voor. Wij allen zullen dit toejuichen met het oog op hetgeen men zoo dikwijls ziet en waaraan men zich ergert, hoe paarden, ezels en andere trekdieren afgebeeld worden, en hoe men het voor de slagbank bestemde vee mishandelt. Dat geschiedt in het openbaar. Maar is het goed ook dierenmishandeling, die niet in het openbaar geschiedt, strafbaar te stellen? Men is daardoor blootgesteld aan eene aanklacht van een buurman op grond dat hij meent dat dierenmishandeling plaats heeft, terwijl hij die er van beklaagd wordt, kan antwoorden, gelijk reeds de Minister zelf heeft gezegd, dat het eene verdiende kastijding of eene poging tot noodige dressuur was, dit zou kunnen aanleiding geven tot veel vervolgingen die beter weggelaten bleven, daar zij toch zelden tot eenig resultaat zullen leiden.

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: Over dierenmishandeling zal ik, na hetgeen ik in de andere Kamer daarover sprak, maar niets meer zeggen. Juist dan als men verlangt, en daartoe heeft men regt, dat de keuromanie der gemeentebesturen worde gebreideld, dan is het zaak dat de Rijkswetgever het onderwerp regele.

[Zie over de wijziging van art. 254 bij de wet van 15 Januari 1886 (*Stbl.* n°. 6) hiervoor bij art. 113 op bl. 45.]

TITEL XV.

Verlating van hulpbehoevenden.

Memorie van Toelichting.

De Code Pénal ziet in het te vondeling leggen een soort van misdrijf tegen den burgerlijken staat en ook het belgische strafwetboek blijft in hoofdzaak getrouw aan dat begrip, al wordt het in het opschrift van den zevenden titel (»des crimes et des délits contre l'ordre des familles et contre la moralité publique») op eene meer onbepaalde wijze uitgedrukt. De grond der strafbaarheid ligt echter niet in de onzekerheid, die door dit misdrijf in den burgerlijken staat kan ontstaan, noch in eenige bijzondere kwetsing van de publieke zedelijkheid, maar in het ongeoorloofde om een kind, dat zich zelve niet helpen kan, in een hulpeloozen toestand te brengen of te verlaten, er zich van te ontdoen op eene wijze, die het kind aan velerlei gevaren blootstelt.

Dit werd begrepen in het deutsche wetboek (§ 221), blijkens de uitbreiding der bepaling tot andere personen dan jonggeboren kinderen en hare plaatsing onder de misdrijven tegen het leven. Intusschen verdient deze plaatsing geene navolging, omdat daardoor te groote nadruk wordt gelegd op een gevolg van de daad, dat wel mogelijk is, maar toch zelden voorkomt en nimmer in het oogmerk ligt van den dader. Is toch diens oogmerk bij het verlaten van het kind op zijn dood gerigt, dan is het te vondeling leggen slechts het middel tot het misdrijf van moord of doodslag.

Vereischt wordt steeds eene opzettelijke handeling, waardoor men zich onttrekt aan een pligt van hulp en verzorging van personen, die hulp behoeven. Voorzoover er alleen een zedelijke pligt bestaat, valt de handeling buiten het terrein van het strafregt, dat zich evenmin ten taak stelt menschlievendheid en hulpvaardigheid als zedelijkheid, ingetogenheid en andere deugden door repressieve maatregelen te bevorderen. Slechts waar men krachtens wet of overeenkomst tot verzorging verplicht was en het verzaken van dien pligt den hulpbehoevende in gevaar brengt, heeft de staat het regt, daartegen straf te bedreigen. Zoo kan het staken van eene ondersteuning, die men geheel vrijwillig aan een hulpbehoevende verleende, nimmer aanleiding geven tot eene strafvervolging. Daarentegen valt de schipper die, zonder geldige reden, een schepeling gedurende de reis in een vreemd land ontscheept en hulpeloos achterlaat, in de termen der strafwet, vermits hij in strijd handelt met eene contractuële verplichting.

Te onbepaald is om de vermelde reden in de deutsche wet de uitdrukking »unter seiner Obhut steht oder wenn er für die Unterbringung, »Fortschaffung oder Aufnahme derselben zu sorgen hat», terwijl ook het in de wet aanwijzen van bepaalde oorzaken van hulpbehoevendheid (»wegen »jugendlichen Alters, Gebrechlichkeit oder Krankheit») geen navolging verdient.

Art. 255.

Hij die opzettelijk iemand tot wiens onderhoud, verpleging of verzorging hij krachtens wet of overeenkomst verplicht is,

in een hulpeloozen toestand brengt of laat, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twee jaren of geldboete van ten hoogste driehonderd gulden.

O. R. O. ART. 273. Hij die iemand tot wiens onderhoud, verpleging of verzorging hij krachtens wet of overeenkomst verplicht is, opzettelijk in een hulpeloozen toestand brengt of laat, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twee jaren of geldboete van ten hoogste drie honderd gulden.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Het geldt hier eene speciale bescherming, verleend aan personen die regt hebben op onderhoud, verpleging of verzorging. Het opzet moet dus ook op die omstandigheid gerigt zijn en het artikel gelezen worden: »Hij die opzettelijk iemand enz.».

Aan de opmerking is gevolg gegeven.

Brengt of laat. Beter »brengt of achterlaat». De bedoeling is immers niet, op zich zelf strafbaar te stellen het zich onttrekken aan den civielrechtelijken plicht der alimentatie; de Memorie van Toelichting eischt te regt eene handeling, waardoor den hulpbehoevende in concreto gevaar wordt toegebracht.

Met de verandering van »laat» in »achterlaat» kan de Minister zich niet vereenigen. Achterlaten behoort tot het »brengen». De schipper die in het in de Memorie van Toelichting aangehaalde voorbeeld den schepeling hulpeloos »achterlaat», *brengt* hem daardoor in hulpeloozen toestand. Daarentegen moet worden voorzien in het geval dat iemand die reeds in hulpeloozen toestand *is*, daarin *gelaten* wordt door hem die tot zijn onderhoud verplicht is. De bedoeling is dan ook wel degelijk om hier strafbaar te stellen het zich onttrekken aan een civielrechtelijken plicht, mits daardoor slechts in concreto dat gevaar wordt teweeggebracht dat in een hulpeloozen toestand gelegen is.

[Vgl. het Regeeringsantwoord op het Verslag over art. 481 **O. R. O.** in deel III na art. 426.]

G. O. ART. 255 = art. 255 van het Wetboek.

Art. 256.

Hij die een kind beneden den leeftijd van zeven jaren te vondeling legt of, met het oogmerk om er zich van te ontdoen, verlaat, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren en zes maanden.

O. R. O. ART. 274. Hij die een kind beneden den leeftijd van zeven jaren te vondeling legt of, met het oogmerk om er zich van te ontdoen, verlaat, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren en zes maanden.

Memorie van Toelichting.

De volkomen afhankelijkheid der jeugdige kinderen, waarvoor de leeftijd van zeven jaren als grens kan worden aangenomen, regtvaardigt het

verschil in straf. De tweeledige uitdrukking »te vondeling legt of met het oogmerk om er zich van te ontdoen verlaat" wordt vereischt, naarmate al dan niet een pasgeboren kind het voorwerp is van het misdrijf.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Volgens de Memorie van Toelichting, slaan de woorden *te vondeling legt* alleen op een *pasgeboren* kind. Dit is echter in het artikel niet duidelijk. Men kan ook een pasgeboren kind verlaten met het oogmerk om zich er van te ontdoen, en in dat geval bedrijft men hetzelfde feit dat omschreven wordt door de woorden *te vondeling legt*. Er is dus hier tautologie, en de Commissie stelt daarom voor weg te laten: *te vondeling legt of*.

Eene minderheid der Commissie zou willen onderscheiden tusschen het feit der eenvoudige verlating en dat waarop de Memorie van Toelichting voornamelijk het oog heeft [zie de alg. beschouwing over dezen titel, hiervoor bl. 381] »het in *hulpeloozen toestand*" achterlaten van een kind dat zich zelve nog niet kan helpen. De verlating toch brengt het kind niet *noodzakelijk* in een *hulpeloozen toestand*; integendeel dikwijls wordt het feit met opzet bedreven in dier voege dat geenerlei gevaar of nadeel voor het kind te duchten is. De onderscheiding van de artt. 349 en 352 C. P. tusschen het te vondeling leggen in een »*lieu solitaire*" en een »*lieu non solitaire*" berust inderdaad op den hier aangegeven grond. Het is daarom beter het criterium meer algemeen uit te drukken, ook ter vermijding der praktische moeilijkheden waartoe de terminologie van den C. P. aanleiding geeft. Om deze redenen zou men op de eenvoudige verlating eene gevangenisstraf van hoogstens een jaar willen stellen en het maximum van 4 jaren en zes maanden alleen willen bedreigen, indien de verzwarende omstandigheid aanwezig is dat het kind door de verlating in *hulpeloozen toestand* wordt gebracht. Een strenge strafbedreiging tegen het eerstbedoelde feit zal ook ongetwijfeld kindermoord in de hand werken.

De Commissie acht de onderscheiding niet noodig. De omstandigheden waaronder het kind wordt achtergelaten kunnen een aantal schakeringen van meerdere of mindere *hulpeloosheid* medebrengen, waarop de regter bij de toepassing der straf zal hebben te letten. Tegen het laatstgenoemde bezwaar zal eene verstandige toepassing der wet beter dan het bedreigen van een lager maximum waken.

Terwijl de Minister met de meerderheid der Commissie van oordeel is dat het niet noodig is te onderscheiden of de verlating van het kind heeft plaats gehad in een »*lieu solitaire*" dan wel in een »*lieu non solitaire*", kan hij zich niet vereenigen met het voorstel der Commissie om weg te laten de woorden »te vondeling legt of". Men kan een kind — niet alleen een pasgeboren kind maar elk kind dat nog niet loopen kan — te vondeling leggen zonder het nog bepaald te verlaten, bijv. wanneer de moeder het op de stoep eener woning nederlegt en op den hoek der straat de gevolgen afwacht welke dit zal hebben.

Art. 257.

Indien een der in de artikelen 255 en 256 omschreven feiten zwaar lichamelijk letsel ten gevolge heeft, wordt de schuldige gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zeven jaren en zes maanden.

Indien een dezer feiten den dood ten gevolge heeft, wordt hij gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste negen jaren.

O. R. O. ART. 275. Indien een van de in de artikelen 273 en 274 omschreven misdrijven zwaar lichamelijk letsel ten gevolge heeft, of indien na verloop van drie maanden sedert het plegen van het in artikel 274 omschreven misdrijf nog geenerlei spoor van het kind is ontdekt, wordt de schuldige gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zeven jaren en zes maanden.

Indien een dezer misdrijven den dood ten gevolge heeft, wordt hij gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste negen jaren.

Memorie van Toelichting.

Nevens de gewone strafverzwaring voor zwaar lichamelijk letsel als onbedoeld gevolg van het misdrijf, wordt melding gemaakt van de omstandigheid, dat »na verloop van drie maanden sedert het plegen van het »misdrijf nog geenerlei spoor van het kind is ontdekt». Waartoe deze bijvoeging? Zij vervangt de onderscheiding van de artt. 349 en 352 C. P. (vg. art. 354 vlgg. C. P. B.) tusschen het te vondeling leggen in een »lieu solitaire» en een »lieu non solitaire». Deze onderscheiding toch gaf aanleiding tot moeilijkheden van praktischen aard¹ en is ook in beginsel minder juist, daar veeleer de gevolgen der handeling dan de aard der plaats tot strafverzwaring moeten leiden. Eene moeder, die haar kind te vondeling legt, kan ook bij die daad een wakend oog op het kind houden of doen houden; verzuimt zij dit, zoo vermeerdert het gevaar en verzwaaert hare schuld. Bij den toestand van onzekerheid omtrent het lot van het kind is daarvoor het ergste te duchten, en, subjectief gesproken, de schuld even zwaar als in geval het slagtoffer zwaar lichamelijk letsel of den dood ondervindt.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

De Commissie heeft bezwaar tegen de strafverzwaring wanneer »na verloop van drie maanden sedert het plegen van het misdrijf nog geenerlei spoor van het kind ontdekt is.» De fictie dat, wanneer onzekerheid bestaat omtrent het lot van het kind, de schuld even zwaar is als in geval het slagtoffer zwaar lichamelijk letsel ondervindt, is in facto onjuist. Waar bijv. het kind op eene druk bezochte plaats wordt achtergelaten, zal het spoor althans voor den dader gemakkelijk kunnen verloren gaan. De fictie is bovendien gevaarlijk, omdat zoo ligt na de veroordeeling hare onwaarheid kan aan het licht komen. Daarbij komt nog een bezwaar van praktischen aard, namelijk dat men, zoo de woorden blijven, gewoonlijk drie maanden zal moeten wachten met de vervolging. De Commissie geeft daarom in overweging het bedoelde criterium niet in het artikel op te nemen.

¹ Vgl. CHAUVEAU en HÉLIE, n°. 2989, 2995, 2997. v. HOLTZENDORFF t. a. p. III, 465

Misdrijven. Zou het niet beter zijn hier te lezen *feiten*? Er moet verband bestaan tusschen het bedreven feit en het gewraakte gevolg, maar het misdrijf op zich zelf, zoo als het in de artt. 273 en 274 [255 en 256] is omschreven, het *verlaten* alleen, kan nooit zwaar lichamelijk letsel ten gevolge hebben. Dit hangt af van de bijkomende omstandigheden, welke in het ruimere begrip *feit* kunnen geacht worden mede te zijn begrepen.

Negen jaren. Waarom hier een maximum van negen jaren, in afwijking van andere dergelijke bepalingen? In art. 324 [300] bijv. wordt voor mishandeling welke den dood ten gevolge heeft, een maximum van zes jaren bedreigd.

Met de eerste op dit artikel voorgestelde wijzigingen kan de Minister zich wel vereenigen.

Negen jaren. Het hier bedoelde misdrijf, verlating van een kind, kan met voorbedachten rade gepleegd worden; het maximum moet dan ook hooger zijn dan mishandeling *zonder* voorbedachten rade.

G. O. ART. 257 = art. 257 van het Wetboek.

Art. 258.

Indien de schuldige aan het in artikel 256 omschreven misdrijf de vader of de moeder is, kunnen te zijnen aanzien de in de artikelen 256 en 257 bepaalde straffen met een derde worden verhoogd.

O. R. O. ART. 276. Indien de schuldige aan het in art. 274 omschreven misdrijf de vader of de moeder is, kunnen ten zijnen aanzien de in de artikelen 274 en 275 bedreigde straffen met een derde worden verhoogd.

Opmerking van Prof. M. de Vries.

ten zijnen aanzien. Lees: *te* enz. Zie bij art. 21 [15, deel I bl. 279]. *bedreigde.* Liever: *bepaalde.* Zie bij art 10. [deel I bl. 214].

G. O. ART. 258 = art. 258 van het Wetboek.

Art. 259.

Indien de moeder, onder de werking van vrees voor de ontdekking van hare bevalling, haar kind kort na de geboorte te vondeling legt of, met het oogmerk om er zich van te ontdoen, verlaat, wordt het maximum der in de artikelen 256 en 257 vermelde straffen tot de helft verminderd.

O. R. O. ART. 277. Indien de moeder, onder de werking van vrees voor de ontdekking van hare bevalling, haar kind kort na de geboorte te vondeling legt of, met het oogmerk om er zich van te ontdoen, verlaat, wordt

het maximum der in de artikelen 274 en 275 vermelde straffen tot de helft verminderd.

Memorie van Toelichting.

Het artikel staat in regtstreeksch verband met art. 314 [290], waar de bepaling is toegelicht en de straf insgelijks de helft bedraagt van die tegen doodslag bedreigd ¹.

¹ Vgl. art. 265 Baden, art. 290 Hessen.

Advies van den Raad van State.

De vraag is of [het] artikel wel genoegzaam verband houdt met art. 314 [290].

Bij kinderdoodslag is het maximum der straf zes jaren; legt de moeder daarentegen het kind te vondeling onder de omstandigheden, (hier) omschreven, het maximum der haar op te leggen straf is niet hooger dan de helft van het maximum der straffen in artt. 274 en 275

[256 en 257] bedreigd, derhalve bij voorbeeld indien de te vondeling legging den dood ten gevolge heeft, slechts 4¹/₂ jaar hoogstens tegen 6 jaren ingeval van art. 314.

Kinderdoodslag door middel van te vondeling legging schijnt niet minder strafbaar dan de onmiddellijk gepleegde kinderdoodslag van art. 314.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Eene minderheid achtte het artikel bij de ruimte van straf in de vorige artikelen overbodig. Zie ad artt. 314 en 315 [290 en 291].

Het betreft hier een reden van verschooning die even als in de artt. 314 en 315, uitdrukkelijk in de wet moet worden erkend. Weglating zou tot die van de beide laatstgemelde artikelen moeten leiden.

Te vondeling legt of. Zie ad art. 274 [256, hiervoor bl. 382 en 383].

G. O. ART. 259 = art. 259 van het Wetboek.

Art. 260.

Bij veroordeeling wegens een der in de artikelen 255—259 omschreven misdrijven, kan ontzetting van de in artikel 28 n°. 4 vermelde rechten worden uitgesproken.

O. R. O. ART. 278. Bij veroordeeling ter zake van een der in de artikelen 273—277 omschreven misdrijven, kan ontzetting van de in artikel 36 n°. 4 vermelde regten worden uitgesproken.

G. O. ART. 260 = art. 260 van het Wetboek.

TITEL XVI.

Beleediging.

Memorie van Toelichting.

De bepalingen van dezen titel wijken in vele belangrijke punten van het stelsel van den Code Pénal af. Het kan wel niet anders, want sedert geruimen tijd vindt dat stelsel in de wetenschap geene verdedigers en in de praktijk steeds minder navolging, vooral wat betreft de bepalingen omtrent laster. Laster is logen en niettegenstaande de Code Pénal dit begrip geheel ter zijde stelt en door eene andere beteekenis heeft vervangen, is hij er gedurende zijne veeljarige heerschappij niet in geslaagd, die beteekenis ook in het volksbewustzijn te doen doordringen.

De hoofdbeginselen van dezen titel, in menig opzigt overeenstemmende met de italiaansche ontwerpen, kan men, behoudens de bijzondere bepalingen van de artt. 287, 289 en 290 [268, 270 en 271], zamenvatten in de drie volgende regels:

- a. geene beleediging zonder opzet om te beleedigen;
- b. geen laster zonder dat blijkt van de opzettelijke onwaarheid der betigting;
- c. geen onderzoek naar waarheid of onwaarheid dan in bepaalde door de wet genoemde gevallen.

Ad a. De wil van den dader is hier van overwegenden invloed. Het voornaamste vereischte voor beleediging is de aanwezigheid van den *animus injuriandi*, van het oogmerk hetzij om iemands eergevoel te krenken, hetzij om, in de oogen van anderen, iemands eer te verminderen. Ten onregte vermeldt § 187 D. W. nevens de krenking van de eer ook de krenking van het crediet; deze opvatting overschrijdt het begrip van beleediging¹.

Ad b. »Logen is het kenmerk van laster», zeide de regering in 1847, maar groot was de strijd tusschen deze volkomen juiste stelling der memorie van toelichting en art. 1 titel XVII boek II van het ontwerp aannemende, evenals art. 367 C. P., dat men ook kan lasteren zoowel wanneer men de waarheid spreekt, als wanneer men onbekend is met de onwaarheid van hetgeen men verspreidt. Dit stelsel is onverdedigbaar. Hij die de waarheid spreekt of meent te spreken kan beleedigen, nimmer lasteren. Alleen hij die tegen beter weten aan iemand, met het oogmerk om hem te beleedigen, onware feiten waardoor diens eer en goede naam worden aangerand, ten laste legt, is lasteraar.

Ad c. Is de uitsluiting van het bewijs van de waarheid der ten laste gelegde feiten bij het misdrijf van laster onverdedigbaar, aan den anderen kant zou het onvoorwaardelijk toelaten van het bewijs dier feiten niet slechts het doel verre voorbijstreven, maar voor de eer der personen, voor de rust der gezinnen en voor de openbare zedelijkheid ten hoogste

¹ »Wenn in § 187 auch der vermögensrechtliche Kredit als Gegenstand der Beleidigung bezeichnet wird, so muthet der Gesetzgeber dem Worte Beleidigung eine Spannkraft zu, welche ihn nicht beiwohnt. Diese Ausdehnung des Begriffes der Beleidigung ist eine Verirrung unseres bewusst und unbewusst der Plutokratie huldigenden Zeitgeistes». BERNER, t. a. p., S. 441.

gevaarlijk kunnen worden. Het moet niet aan den beleediger vrijstaan de private handelingen, het intieme leven van den beleedigde aan eene openbare instructie, een openbaar debat en eene regterlijke uitspraak te onderwerpen. De wetgever moet vóór alles zorgen, dat het lasterproces niet een middel tot verspreiding of voortzetting van den laster worde of buiten noodzaak den sluijer van het private leven opheffe. Alleen wanneer of de beleedigde zich bij zijne klagte uitdrukkelijk op de onwaarheid der ten laste gelegde feiten beroept, of aan een ambtenaar een in de uitoefening van zijne bediening gepleegd feit wordt ten laste gelegd, is het onderzoek naar de waarheid of onwaarheid van die feiten geoorloofd. Deze beperking van het misdrijf van laster is te meer aan te bevelen, omdat men geenszins te kiezen heeft tusschen gevaarlijke onthullingen en straffeloosheid. Een derde is mogelijk. Waar geen laster is, kan smaad of smaadschrift bestaan. Zoowel wanneer het onderzoek naar de waarheid of onwaarheid is uitgesloten, als ook wanneer het bewijs der waarheid van het ten laste gelegde feit geleverd wordt, blijft het mogelijk de telastlegging te straffen als smaad of smaadschrift. Voor den beklaagde blijft het onderzoek naar de waarheid van gewigt, ook omdat, indien hij aantoonde geen leugenaar te zijn, dit kan leiden tot het betoog, dat er evenmin *animus injuriandi* en dus in het geheel geene beleediging aanwezig is.

Dit ontwerp splitst de beleediging in 1°. smaad (*diffamazione*), namelijk telastlegging van bepaalde feiten door mededeeling aan onderscheidene personen hetzij vereenigd, hetzij afzonderlijk bij opvolging; 2°. smaadschrift (*libello famoso*), namelijk gelijke telastlegging door middel van verspreide geschriften of afbeeldingen; 3°. eenvoudige beleediging (*ingiuria*), die niet aan de vereischten van smaad of smaadschrift voldoet.

De Code Pénal kent geene andere beleedigingen tegen private personen dan die welke zich uiten in woorden. Andere even ergerlijke beleedigingen, b. v. het spuwen in het aangezicht, blijven daardoor ongestraft, weder andere vallen onder de qualificatie van mishandeling, ofschoon de slag of stoot niet werd toegebracht *animo laedendi* maar *animo injuriandi*. Dit stelsel verdient geene goedkeuring. De *animus injuriandi* kan zich even goed in daden uiten als in woorden. Terecht werd dit, op het voorbeeld van het romeinsche regt, erkend in het wetboek van 1809 (art. 164) en in de ontwerpen van 1814 (art. 252) en 1827 (art. 237). De *injuria realis* behoort dus opnieuw in het nederlandsche strafregt te worden erkend, evenals in schier alle deutsche wetboeken, laatstelijk in § 185 van het rijkswetboek. De praktische bezwaren die men daartegen heeft aangevoerd, en die ook den pruisischen wetgever bewogen, de *injuria realis* met stilzwijgen voorbij te gaan en haar dus alleen te straffen waar zij valt onder het begrip van mishandeling, zijn niet overwegend. Uit den aard van het feit zal in den regel reeds voldoende blijken of het gepleegd is om te beleedigen en dus strafbaar is als beleediging, niet als mishandeling. De verwonding zal wel bijna altijd tot de laatste, een ligte slag of stoot in het aangezicht meestal tot de eerste te brengen zijn; het ware leed is dan niet ligchaamssmart, maar de zedelijke grief. Praktisch levert dit ook het voordeel op, dat een groot aantal stooten en slagen van lichten aard, als beleedigingen, alleen op klagte vervolgbaar worden en dus het openbaar ministerie zich daarmede niet uit eigen beweging heeft in te laten.

Tot toelichting van de afzonderlijke artikelen strekke nog het volgende [zie dit bij de artikels].

Advies van den Raad van State.

Het onderwerp, in artt. 367 en volgende Code Pénal van 1810 behandeld, vindt in dezen titel eene regeling, op meer dan één punt afwijkende van het Fransche regt.

Eenvoudige belediging (art. 285 [266]), beledigende te last legging van een bepaald feit hetzij mondeling (art. 279 [261, 1e lid]) hetzij schriftelijk (art. 280 [261, 2e lid]), welk een en ander als smaad wordt gequalificeerd; smaad eindelijk, zonder dat het bewijs der waarheid van het feit kunne geleverd worden, laster (art. 281 [262]), maken de drie hoofdverdelingen van dezen titel uit.

Verslag van de Tweede Kamer.

Aan het slot van dezen titel zij nog opgemerkt, dat de vraag gedaan werd of beledigingen tegen personae morales of collectief tegen vereenigingen van personen, zooals tegen de *liberalen*, de *ultramontanen*, volgens dezen titel strafbaar moet worden geacht. De Commissie antwoordt ontkennend, omdat dergelijke belediging niet kan gezegd worden »iemand'' te zijn aangedaan. Zij acht strafbedreiging tegen dergelijke feiten ook niet wenschelijk met het oog op de gevaren welke daaruit voor de vrijheid van kritiek der openbare magten en der openbare aangelegenheden zou voortvloeijen. De strafbedreiging is ook daarom overbodig, omdat, waar het feit het karakter van individuele belediging zou aannemen, de strafbepalingen van het ontwerp reeds nu er in voorzien, en waar dit niet het geval is, niemand zich de belediging behoeft aan te trekken.

Art. 261.

Hij die opzettelijk iemands eer of goeden naam aanrandt, door telastlegging van een bepaald feit, met het kenlijk doel om daaraan ruchtbaarheid te geven, wordt, als schuldig aan smaad, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes maanden of geldboete van ten hoogste driehonderd gulden.

Indien dit geschiedt door middel van geschriften of afbeeldingen, verspreid, openlijk ten toon gesteld of aangeslagen, wordt de dader, als schuldig aan smaadschrift, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste een jaar of geldboete van ten hoogste driehonderd gulden.

Noch smaad, noch smaadschrift bestaat voor zoover de dader klaarblijkelijk heeft gehandeld in het algemeen belang of tot noodzakelijke verdediging.

O. R. O. ART. 279. Hij die, met het oogmerk om te beledigen, aan iemand onder welke inkleeding ook, hetzij in tegenwoordigheid van twee of meer personen, hetzij door opvolgende mededeeling aan twee of meer personen afzonderlijk, een bepaald feit waardoor diens eer of goede

naam wordt aangerand, ten laste legt, wordt, als schuldig aan smaad, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes maanden of geldboete van ten hoogste drie honderd gulden.

Onder de twee of meer personen in het eerste lid bedoeld, zijn de huisgenooten van den dader niet begrepen.

O. R. O. ART. 280. Hij die, met het oogmerk om te beleedigen, aan iemand onder welke inkleeding ook, door middel van geschriften of afbeeldingen, verspreid, openlijk tentoongesteld of aangeslagen, een bepaald feit waardoor diens eer of goede naam wordt aangerand, ten laste legt, wordt, als schuldig aan smaadschrift, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste een jaar of geldboete van ten hoogste drie honderd gulden.

Memorie van Toelichting.

Art. 279. Voor het misdrijf van smaad wordt gevorderd, dat men door mededeeling aan onderscheidene personen, gelijktijdig of bij opvolging, een bepaald feit aan iemand ten laste legt. De belangrijke jurisprudentie over *faits* (»bepaalde daden») volgens art. 367 C. P. kan dus geheel van toepassing blijven.

Het tweede lid bevat eene wenschelijke beperking van de bepaling van het eerste lid; tegenover huisgenooten moet de volkomene vrijheid van spreken door den strafwetgever worden geëerbiedigd.

Art. 280. Smaadschrift verschilt van smaad alleen in het middel waardoor het misdrijf gepleegd wordt, nl. door »geschriften of afbeeldingen». Tot afzonderlijke vermelding van beleediging in authentieke akten, zooals in art. 367 C. P., bestaat geen grond; zij zal of in art. 280, of in eene andere bepaling van dezen titel vallen.

Advies van den Raad van State.

Art. 279 levert, naar 's Raads inzien, hetzelfde bezwaar op, waar hiervoren reeds eenigermate op gewezen is bij art. 166 [152, hiervoor bl. 106], 3^e (tweegevecht), maar dat zich hier meer principieel en algemeen voordoet, namelijk dat het misdrijf niet slechts in het openbaar, maar zelfs »hetzij in tegenwoordigheid van twee of meer personen, hetzij door opvolgende mededeeling aan twee of meer personen afzonderlijk», dus niet noodzakelijk in het openbaar, zou kunnen gepleegd worden.

Dit komt niet overeen met art. 140 [131], welk artikel voor de opruijing openbaarheid als noodzakelijk kenmerk stelt.

Het begrip van smaad is aldus in titel XVI te uitgebreid genomen. Bijzondere gesprekken moeten geene

Rapport aan den Koning.

Bijzondere gesprekken moeten naar 's Raads oordeel geene aanleiding tot strafvervolging geven. Men mag vragen, waarom niet? Wanneer die gesprekken met het oogmerk om te beleedigen, buiten den huisselijken kring (art. 279, alin. 2) in tegenwoordigheid van derden of achtereenvolgens met verschillende personen gehouden, tot voertuig strekken van smaad of laster en wanneer de eerroof, gelijk doorgaans het geval is, zich alleen door die middelen een langzamen maar zekeren weg baant, omdat de lasteraar den moed mist om in het openbaar zijn veroefelijk bedrijf uit te oefenen?

De bedenkingen van den Raad van State zouden er toe kunnen leiden, om den nederlandschen wetgever op het belgische voorbeeld terug te voeren naar het noodlottige stelsel,

aanleiding tot strafvervolging kunnen geven.

Wel is waar behooren de voor het publiek niet openstaande vereenigingsplaatsen, als bij voorbeeld de zoogenaamde societeiten, niet tot de openbare plaatsen, en dient met het oog daarop de redactie des artikels te worden ingerigt.

Doch dit punt schijnt niet ongelukkig geregeld in de Belgische wet (art. 444 Code Pénal Belge), waar ook gesproken wordt van »*un lieu non public, mais ouvert à un certain nombre de personnes*».

Blijkens de memorie van toelichting omvat het laatste lid van art. 285 [266] ook de beleediging door brieven.

Om dezelfde reden — het gebrek namelijk van openbaarheid — is dit echter almede af te keuren.

dat den waren, listigen, boosaardigen lasteraar buiten het bereik der strafwet laat, maar den wuften prater en nieuwsverkondiger treft. Men was in België overtuigd, dat men door te spreken van »*lieu public*» of »*réunion publique*» niet genoeg had en voegde er daarom het »*lieu non public, mais ouvert à un certain nombre de personnes*» bij, woorden die in geen opzigt de bedoeling des wetgevers wedergeven.

Het stelsel van het ontwerp daarentegen is ook gehuldigd in de italiaansche ontwerpen. De memorie bij het ontwerp VIGLIANI zeide teregt: »Het karakter van het misdrijf ligt in de verspreiding van het lasterlijk gesprek; wanneer men er in geslaagd is om een gerucht te doen loopen, dat iemands goeden naam bederven kan, dan is het doel van den laster bereikt, en het doet er weinig toe of de gelegenheid om dat gerucht

gaande te maken op eene openbare of eene bijzondere plaats gegeven werd.» Van het ontwerp MANCINI vgl. men art. 415. Door de woorden »in tegenwoordigheid» enz. wordt het »behaupen oder verbreiten» der duitsche wet, die inderdaad de deur voor vervolging te wijd openzet, beperkt; terwijl bovendien het vereischte van »het oogmerk om te beleedigen» elke vrees doet verdwijnen, dat van bijzondere gesprekken misbruik zal worden gemaakt, om openbaar schandaal te verwekken.

De ondergeteekende mag bovendien er ten slotte op wijzen, dat de aanbevolen zinsnede van art. 444 Code Pénal Belge die bepaaldheid mist, welke wordt vereischt om het kenmerk van een misdrijf aan te duiden, en dat art. 140 van het ontwerp [131] hier niet ter vergelijking kan dienen, omdat opruijing, bij uitnemendheid een misdrijf tegen de openbare orde, in aard geheel verschilt van en om geheel andere redenen wordt gestraft dan smaad en laster.

[Zie ook bij art. 270, hierachter bl. 420.]

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Art. 279. Het stelsel van het ontwerp vond in de Commissie evenmin als in de afdeelingen bijval, ofschoon men erkende het gewigt van hetgeen in het rapport aan den Koning wordt betoogd. Het is waar, dat volgens het thans geldende stelsel de meest strafwaardige en tevens meest frequente laster aan het bereik der strafwet ontsnapt; terwijl de onware betichting op den openbaren weg, maar binnen de grenzen van de bijzondere intimiteit, als in het openbaar gepleegde laster kan worden gestraft, blijft de gevaarlijke en geheime verspreiding van lasterlijke aantijgingen straffeloos. Al erkent men echter dat het stelsel van den Code Pénal onhoudbaar is, men kan daarom nog niet instemmen met de bepaling welke het zou

moeten vervangen. In de eerste plaats werd gewezen op het willekeurige der omschrijving. Tot hoever zal de opvolgende mededeeling kunnen gelden? Volgens het ontwerp tot aan den verjaringstermijn. Het is echter eene tastbare inconsequentie dat de mededeeling aan een enkel persoon onvoldoende is om het misdrijf te constitueren, terwijl de mededeeling aan twee personen met eene tusschenruimte van eenige jaren strafbaar zou wezen. Maar reeds de uitsluiting van de mededeeling aan een enkel persoon is willekeurig. Immers het hangt geheel van den persoon aan wien de mededeeling wordt toevertrouwd af, of zij gevaarlijke eerroof is of niet. De mededeeling aan twee of meer vertrouwde personen kan zonder noemenswaardig gevolg zijn voor den betichte, de mededeeling aan een enkel individu het begin van den ergerlijksten vorm van kruipenden laster. Maar het ontwerp is niet alleen inconsequent, het streeft ook het gestelde doel voorbij door strafvervolgving mogelijk te maken ook in die gevallen waar de smaad in beperkten kring besloten blijft. Gewone achterklap kan niet vervolgd worden zonder schadelijke inmenging van de regterlijke magt in particuliere gesprekken. Wel kan het Openbaar Ministerie alleen vervolgen op klacht, maar van den beleedigde moet niet afhangen de beslissing of het publiek gezag al dan niet inquisitie zal uitoefenen over het gesprokene in besloten kring. Er is bovendien iets stuitends in, dat de vervolging afhangt van de meerdere of mindere mate van discretie van hen, in wier tegenwoordigheid het feit wordt ten laste gelegd of aan wie het bij opvolging wordt medegedeeld. Eindelijk zal, wanneer gewone achterklap strafbaar is, de beleedigde, wil hij niet stilzwijgend erkennen dat de beleediger gelijk heeft, zedelijk wel gedwongen zijn eene klagte in te stellen, zoodat in vele gevallen de hem verleende bescherming hem tot grooten last zal worden.

Al deze bezwaren kunnen, naar het oordeel der Commissie, worden voorkomen door scherper in het oog te vatten het feit waartegen men wil waken. Wil men den »waren listigen boosaardigen lasteraar" onder het bereik der strafwet brengen, men neme als criterium der strafbaarheid het oogmerk der publiciteit en treffe daardoor de gewraakte handeling zonder noodeloos verder te gaan. Van die gedachte uitgaande geeft de Commissie in overweging te lezen: »Hij die opzettelijk aan iemand, in het openbaar of met het kennelijk doel om het ter kennis van het publiek te brengen (of wel: »om daaraan ruchtbaarheid te geven"), een bepaald feit enz."

Hierbij valt nog op te merken dat naar het oordeel der Commissie het oogmerk om te beleedigen niet moet geëischt worden. Te regt zegt de Memorie van Toelichting »geen beleediging zonder opzet om te beleedigen". Maar het oogmerk dat de *wet* eischt gaat verder dan hetgeen de Memorie van Toelichting als criterium stelt. Het opzet om te beleedigen kan aanwezig zijn ook waar het oogmerk iets anders is, bijv. zedelijke verbetering of bevordering van het publiek belang. De krenking van de eer is echter voltooid door de objective beleediging, en de beleedigde heeft aanspraak, behoudens de na te melden uitzonderingen, op de bescherming van de strafwet onafhankelijk van het subjective doel dat de beleediger zich had gesteld. Bovendien zal het oogmerk om te beleedigen in vele gevallen niet zijn te bewijzen tenzij men, met de bestaande rechtspraktijk, dit oogmerk geregeld uit de gebezigde woorden zelve afleidt. Maar als men dat doet, erkent men dat het eigenlijk bij

den dader aankomt niet op het oogmerk, maar op de wetenschap dat het feit, objectief beschouwd, beledigend is. Doet men het niet, dan zal het eenig resultaat der vervolging wel meestal wezen dat aan zaken die anders weinig bekend zouden zijn nog meer ruchtbaarheid zal worden gegeven.

Eene minderheid der Commissie acht het niet wenschelijk ook de woorden »in het openbaar» op te nemen. Zij vreest dat de interpretatie tot tal van moeilijkheden aanleiding zal geven, en vooral dat te veel gewicht zal worden gehecht aan de plaats waar de belediging wordt uitgesproken. Bedoelde woorden zijn ook onnoodig, omdat deze qualificatie van het feit geacht kan worden reeds omvat te worden door de uitdrukking: »met het kennelijk doel om het ter kennis van het publiek te brengen» (of: »om daaraan ruchtbaarheid te geven»). Tegen de weglating geldt echter, naar het oordeel der Commissie, dat bij openbare belediging het subjectieve doel der ruchtbaarheid niet zal behoeven bewezen te worden. Ook waar dit bewijs zou ontbreken, moet tegen publieken eerroof worden gewaakt. Bij de toelichting op art. 260 (Mem. v. Toel. bij art. 239, hiervoor bl. 280) heeft overigens de Regering het begrip van openbaarheid voldoende van de plaats waar het feit wordt gepleegd losgemaakt.

De woorden »onder welke inkleeding ook» zijn, als volkomen overbodig, in het voorstel der Commissie weggelaten.

Alin. 2. In het stelsel der Commissie vervalt deze alinea.

Blijft het stelsel der Regering gehandhaafd, dan ware het in ieder geval beter in plaats van *huisgenooten* te lezen *leden van het gezin*. Onder *huisgenooten* zouden ook, tegen de bedoeling der Regering (de Minister spreekt in het Rapport van *huisselijken* kring), inwonende personen, commensalen of dienstboden begrepen kunnen worden. Het plegen van de daad in tegenwoordigheid van bedoelde personen is echter reeds genoeg om het gevolg te weeg te brengen, dat in het rapport wordt geschetst.

Eene minderheid zou de uitzondering ook wenschen uit te strekken tot de bloedverwanten en aangehuwden.

Art. 280. Men leze: »Hij die opzettelijk aan iemand door middel enz.» Zie ad art. 279.

Artt. 279, 280. Met voldoening bespeurt de Minister dat het stelsel van het Ontwerp om ook den zoogenaamden kruipenden laster strafbaar te stellen, geenerlei tegenspraak vindt. Het geopperde bezwaar geldt alleen de redactie en wordt, naar hij zich vleit, door de voorgestelde redactiewijziging weggenomen.

Dat oogmerk om te beledigen vereischt wordt, daarover bestaat geen verschil. Spreekt men *alleen* van »telastlegging», dan moet dat oogmerk afzonderlijk worden uitgedrukt. Onder »opzettelijk aanranden van eer of goeden naam» is echter het vereischte oogmerk begrepen, evenals onder opzettelijk dooden het oogmerk om te dooden.

Bij de vroegere redactie, zou het *feit* de eer of den goeden naam aanranden. Dit is echter, ook taalkundig, niet juist. Niet het *feit*, maar de telastlegger randt aan. Bij de gekozen redactie behoeft het feit niet nader gepreciseerd te worden; uit den aanhef van 't artikel blijkt reeds dat alleen die feiten in aanmerking komen, door wier imputatie aanranding van eer of goeden naam mogelijk is.

Door de woorden »met het kenlijk doel om daaraan ruchtbaarheid te geven» — een doel dat zonder moeite uit de omstandig-

heden zal kunnen worden afgeleid — kan de hier gevaarlijke bijvoeging »in het openbaar” gemist worden. Wie zonder dat doel, op straat zacht spreekt, moet niet onder het artikel vallen. — »Doel” en niet »oogmerk”; het »oogmerk” (dat om te beleedigen) is in het »opzettelijk aanranden” begrepen.

De artt. 279 en 280 zijn tot één artikel vereenigd en beide door het nieuwe derde lid verduidelijkt en beperkt. Met opzet zegt de Minister »verduidelijkt en beperkt”. Of — zoo de wet zweeg, — hij die »uitsluitend handelt in het algemeen belang, of tot noodzakelijke verdediging” gezegd zou kunnen worden »opzettelijk eer of goeden naam te hebben aangerand”, daarover zou zich laten twisten. De Minister zou de vraag ontkennend beantwoorden maar de voorzichtigheid, ook met het oog op den bij de Commissie gezeten twijfel, eischt uitdrukkelijke oplossing in de wet. Van het door de Commissie vermeld geval dat de imputatie, met het doel van ruchtbaarheid, moet strekken tot »zedelijke verbetering”, wenscht de Minister te zwijgen. Wie verbeteren wil, sla alle wegen in behalve dezen.

(Zie ook bij art. 119, hiervoor bl. 52.)

Opmerking van Prof. M. de Vries.

ten laste. Lees *te laste*, naar de gewone manier van spreken en naar den eisch der taal; zie bij art. 21 [15, deel I bl. 279]. Men legt iemand iets *te last*, men verwijt het hem zoodat het hem *tot last* is, maar niet *tot den last*. Het lidwoord zou hier niets beteekenen.

G. O. ART. 261 = art. 261 van het Wetboek.

Beraadslagingen in de Tweede Kamer.

(4 November 1880.)

De heer DE BEAUFORT: Het hoofdbezwaar dat ik heb tegen het beginsel van dezen Titel, is de onderscheiding die hier gemaakt wordt tusschen smaad en laster, het stempelen van laster tot een zelfstandig misdrijf. . . . [Zie deze rede verder onder de Beraadslagingen over artt. 262—265, hierachter bl. 401 volg.]

Als ik mijne bezwaren omtrent dezen Titel onder een vasten vorm zou willen brengen, wensch ik, dat art. 262, waarin laster als zelfstandig misdrijf wordt beschouwd, vervalle; dat, in art. 263, 1° en 3° worden weggenomen. Bij aanneming dezer wijziging zoude welligt aanbeveling verdienen het strafmaximum van art. 261 ten aanzien van smaad te verhoogen.

De heer DE SAVORNIN LOHMAN, *lid der Commissie van Rapporteurs*: Het stelsel dat aan dezen Titel ten grondslag ligt is zeer eenvoudig en het komt der Commissie volkomen juist voor. Er is smaad of smaadschrift zoodra iemand iets opzettelijk ten laste legt aan een ander, waardoor deze beleedigd wordt. In zekeren zin komt het daarbij niet aan op den *animus*. In de tegenwoordige procedure ten aanzien van smaad en smaadschriften wordt dan ook altijd door den regter uitgemaakt dat de dader heeft gehad den wil om te beleedigen omdat die blijkt uit de woorden. Dat is volkomen juist. Zoodra uit de woorden zelven blijkt dat iemand is beleedigd, kan het den beleedigde volstrekt niet schelen wat de *animus* van den beleediger geweest is. Hier is opzet dan ook genomen in de beteekenis, dat men de wetenschap heeft dat men doet wat het artikel verbiedt, meer niet. De regel is dus: iedereen, die een ander iets ten laste legt, waardoor deze wordt gesmaad, is strafbaar. In art. 263 echter wordt bepaald dat, wanneer iemand, die een ander iets ten laste legt, dat gedaan heeft met een geoorloofd inzicht, er, indien hij dat

feit bewijzen kan, geen smaad of smaadschrift is in den zin der wet. Maar in art. 262 is voorzien in een bijzonder geval.

Het kan zijn dat ik iemand iets ten laste leg volkomen te goeder trouw alleen uit kwaadsprekendheid, ligtzinnigheid of wat dan ook. In dat geval heb ik een ander gesmaad; om dien smaad moet ik worden gestraft, en de hoogste straf is in het eene geval van art. 261 zes maanden, in het andere geval een jaar. Maar nu zal iedereen toestemmen dat het iets geheel anders is, wanneer ik een ander een feit ten laste leg, omdat ik meen dat hij dat feit bedreven heeft, dan wanneer ik dat doe tegen beter weten in. Het onderscheid tusschen de artt. 262 en 263 ligt alleen hierin. . . . [Zie het vervolg dezer rede onder de Beraadslagingen over artt. 262—265, hierachter op bl. 403.]

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: Het geldt hier eene materie van buitengemeen moeilijken aard en waarbij de wetgever altijd tusschen twee klippen geplaatst is — aan den eenen kant het gevaar om, zonder nut voor de maatschappij en in strijd met het belang van gezin en familie, in het private leven te laten vroeten; — aan den anderen kant het gevaar om, door onvoorwaardelijk afsnijden van het onderzoek naar de waarheid der geimputeerde feiten, aan den beleedigde soms de gewenschte satisfactie, aan den beleediger soms de verdediging onmogelijk te maken.

Ik twijfel of er in gansch Europa nog een wetgever is geweest die beide klippen geheel ontgaan is en beweer ook volstrekt niet dat in dezen Titel de volmaaktheid zou zijn bereikt. . . . [Zie deze rede verder bij de Beraadslagingen over artt. 262—265, hierachter bl. 404 volg., waarin ook nog over het misdrijf van *smaad* wordt gehandeld.]

[Vgl. het Verslag van de Eerste Kamer over artt. 262 en 263, en het Regeeringsantwoord, hierachter op bl. 408.]

Art. 262.

Hij die het misdrijf van smaad of smaadschrift pleegt ingeval het bewijs der waarheid van het te laste gelegde feit is toegelaten, wordt, indien hij dat bewijs niet levert en de telastlegging tegen beter weten is geschied, als schuldig aan laster, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren.

Ontzetting van de in artikel 28 n°. 1—3 vermelde rechten kan worden uitgesproken.

Art. 263.

Het bewijs der waarheid van het te laste gelegde feit wordt alleen toegelaten in de volgende gevallen:

- 1°. wanneer de rechter het onderzoek naar de waarheid noodig acht ter beoordeeling van de bewering van den beklagde dat hij in het algemeen belang of tot noodzakelijke verdediging gehandeld heeft;
- 2°. wanneer aan een ambtenaar een feit begaan in de uitoefening zijner bediening wordt te laste gelegd.

Art. 264.

Het in artikel 263 bedoeld bewijs is niet toegelaten, indien het te laste gelegde feit niet dan op klachte kan worden vervolgd en geene klachte is gedaan.

Art. 265.

Indien de beleedigde aan het te laste gelegde feit bij rechterlijk gewijsde onherroepelijk is schuldig verklaard, is veroordeeling wegens laster uitgesloten.

Indien hij van het te laste gelegde feit bij rechterlijk gewijsde onherroepelijk is vrijgesproken, wordt dat gewijsde als volkomen bewijs der onwaarheid van het feit aangemerkt.

Indien tegen den beleedigde wegens het hem te laste gelegde feit eene strafvervolgung is aangevangen, wordt de vervolging wegens laster geschorst totdat bij gewijsde onherroepelijk over het te laste gelegde feit is beslist.

O. R. O. ART. 281. Hij die het misdrijf van smaad of smaadschrift pleegt in geval het bewijs der waarheid van het ten laste gelegde feit is toegelaten, wordt, indien hij dat bewijs niet levert en de telastlegging tegen beter weten is geschied, als schuldig aan laster, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren.

Ontzetting van de in artikel 36 n°. 1—3 vermelde regten kan worden uitgesproken.

O. R. O. ART. 282. Het bewijs der waarheid van het ten laste gelegde feit wordt alleen toegelaten in de volgende gevallen:

- 1°. wanneer de beleedigde zich bij zijne klachte uitdrukkelijk beroept op de onwaarheid van het ten laste gelegde feit;
- 2°. wanneer aan een ambtenaar een feit gepleegd in de uitoefening zijner bediening wordt ten laste gelegd.

O. R. O. ART. 283. Het in artikel 282 bedoeld bewijs is niet toegelaten, indien het ten laste gelegde feit niet dan op klagte kan worden vervolgd en geene klagte is gedaan.

O. R. O. ART. 284. Indien de beleedigde aan het ten laste gelegde feit bij regterlijk gewijsde onherroepelijk is schuldig verklaard, is veroordeeling wegens laster uitgesloten.

Indien hij ter zake van het ten laste gelegde feit bij regterlijk gewijsde onherroepelijk is vrijgesproken, wordt dat gewijsde als volkomen bewijs der onwaarheid van het feit aangemerkt.

Indien tegen den beleedigde ter zake van het hem ten laste gelegde feit eene strafvervolgung is aangevangen, wordt de vervolging wegens laster geschorst totdat bij gewijsde onherroepelijk over het ten laste gelegde feit is beslist.

Memorie van Toelichting.

[Zie ook deze Memorie over den Titel in 't algemeen, hiervoor bl. 387 volg.]

Art. 282. Het bewijs der waarheid van het ten laste gelegde feit is alleen toegelaten: *a* wanneer de beleedigde zich op de onwaarheid beroept, *b* wanneer de aantijging een feit gepleegd tijdens eene ambtsverrigting betreft.

Ad *a*. Dit beroep op de onwaarheid kan alleen bij de klagte gedaan worden; een later tijdstip zoude het strafproces belemmeren en ware toch steeds willekeurig. Intusschen zou er overijling kunnen plaats hebben, hetzij door in drift een onderzoek te vorderen, dat in 's klagers

belang beter achterwege bleef, hetzij door, uit onbekendheid met het toegekende regt, zich niet op de onwaarheid der aantijging te beroepen waar dit geraden was. Genoegzame waarborgen tegen dergelijke overijling kan eene wijziging van het wetboek van strafvordering geven en vindt men bovendien in de door art. 75 [67] verleende bevoegdheid tot intrekking binnen drie dagen.

Ad *b*. Bij telastlegging aan een ambtenaar van bepaalde handelingen tijdens hij in functie is, wordt steeds, onafhankelijk van zijn wil, het bewijs der waarheid toegelaten. Zoodanige aantijging reikt verder dan den ambtenaar dien ze onmiddellijk treft; zij tast een of meer klassen van ambtenaren aan en ook den staat, die zich van hem bedient. Dezelfde reden leidde er toe, alle beledigingen aan ambtenaren gedurende of ter zake van de regtmatige uitoefening hunner bediening aangedaan, ambtshalve te doen vervolgen (art. 288 [269]). De reden der beperking elders — bescherming van het geheim van het huisselijk of inwendig leven — bestaat hier niet; voor de bedoelde feiten is de ambtenaar toch reeds aansprakelijk aan het openbaar gezag of de openbare meening.

[onherroepelijk in art. 265. Zie het medegedeelde over het *Stelsel ten aanzien van herhaling*, deel I bl. 418.]

Advies van den Raad van State.

Art. 281. »Ingeval».... »indien». De redactie der Staatscommissie* schijnt beter dan de nieuwe redactie des Ministers. Bij de woorden »en hij dat bewijs» is het woord hij te veel.

Artt. 281 en 284. Veroordeeling wegens laster is uitgesloten, indien de telastlegger niet beter wist (art. 281); zij is mede uitgesloten in het geval, vermeld in art. 284, eerste lid.

Uit art. 281 schijnt te volgen, dat de zoogenaamde culpose laster onder bovenbedoelde omstandigheden gestraft worde als smaad of, *casu quo*, als belediging (art. 285).

Ook waar veroordeeling wegens laster ingevolge art. 284 eerste lid is uitgesloten, schijnt dit de bedoeling.

Uit het ontwerp en de memorie van toelichting blijkt die bedoeling echter niet duidelijk.

* [Deze redactie luidde, volgens art. 288 O. Stc. als volgt: »Hij die het misdrijf van smaad of smaadschrift pleegt en het bewijs der waarheid van het ten laste gelegde feit in de gevallen waarin het is toegelaten, niet levert, wordt, indien de telastlegging» en verder gelijk in art. 281 O. R. O.]

Rapport aan den Koning.

Art. 281. De redactie der Staatscommissie kon niet worden behouden omdat daaruit, tegen de bedoeling, ware af te leiden, dat het misdrijf van laster zich ook zou kunnen voordoen, wanneer het bewijs der waarheid van het te laste gelegde niet mogt geleverd worden. Die redactie toch nam alleen het niet leveren van dat bewijs als vereischte op, »in de gevallen waarin het is toegelaten».

Dat in de woorden »en hij dat bewijs» het woord hij te veel wordt geacht, schijnt het gevolg van min juiste lezing. De zinsnede »en hij dat bewijs niet levert» wordt immers mede beheerscht door het voorafgaande »in geval». Om evenwel alle aanleiding tot gelijke misvatting te voorkomen, zijn de bedoelde woorden omgezet.

Artt. 281, 284. Waardegene, die aan een ander een feit, waardoor diens eer of goede naam wordt aangetast, ten laste legt, dit feit teregt of ten onregte voor waar houdt, of waar eene veroordeeling ter zake van dat feit is uitgesproken, is elke vervolging wegens laster uitgesloten. Culposen laster kent het ontwerp niet.

Intusschen ook hij, die aan een telastgelegd feit bij regterlijk vonnis is schuldig verklaard, moet gevrijwaard worden tegen smaad (artt. 279, 280 [261]) of beleediging (art. 285 [266], die hem te dier zake zou kunnen aangedaan worden.

Afzonderlijk advies van den Staatsraad Mr. BACHIENE.

Lasterproces. Een derde vraag, die niet geheel bevredigend in den Raad werd opgelost, betreft art. 289 van het wetsontwerp der Staatscommissie [282 O. R. O.]. De drukpers zal, wordt het nieuwe strafwetboek aangenomen, niet meer belemmerd worden door bepalingen als die van art. 370 van het tegenwoordig strafwetboek, maar de vraag zij geoorloofd, of de bevoegdheid van den schrijver, om de waarheid van ten laste gelegde feiten te bewijzen, niet al te zeer wordt beperkt door die bevoegdheid geheel afhankelijk te stellen van den wil desgenen, wien de feiten ten laste zijn gelegd, namelijk van de houding, die hij tegenover het beweerde smaadschrift geeft aan te nemen. Indien hij bij zijne klacht zich niet beroept op de onwaarheid van het ten laste gelegde feit, dan zal de schrijver het de eer of den goeden naam aanrandende feit niet mogen bewijzen, terwijl het oogmerk om te beleedigen al ligt uit de uitgave en den inhoud of de strekking van het geschrift zelf zal worden afgeleid.

De beleedigde zal alsdan den schrijver van het zoogenaamde smaadschrift gestraft zien volgens art. 287 [O. Stc., gelijk 280 O. R. O. nu 261, 2^e lid], al behelst het geschrift de zuivere waarheid en al heeft de schrijver eenvoudig ten doel gehad in het algemeen belang onthullingen te doen, die wellicht tot de kennis van andere feiten bij het politie- of justitiegezag kunnen leiden.

Al wordt erkend, dat het lasterproces niet een middel moet worden tot opheffing van den sluier van het private leven (memorie van toelichting), zoo mag toch aan den anderen kant gevraagd worden, of het niet wat verre gaat om den beleedigde het middel in handen te geven in ieder geval, waarin het hem goed dunkt, het bewijs der waarheid van het ten laste gelegde af te snijden. Het belang van de vrijheid van drukpers wekt hier eenige bezorgdheid.

In beide gevallen echter kan eene vervolging wegens smaad, smaadschrift of eenvoudige beleediging (artt. 279, 280 en 285) worden ingesteld, als de telastlegging »met het oogmerk om te beleedigen» is geschied. Dit is zoo duidelijk uit de bepalingen van het ontwerp, in haar onderling verband, dat elke nog nadere uiteenzetting daarvan in de memorie van toelichting overbodig is.

Het bezwaar in het afzonderlijke advies van den Staatsraad mr. BACHIENE tegen art. 281 aangevoerd, schijnt op een misverstand te berusten. Geene veroordeeling wegens laster is mogelijk, dan bij bewezen onwaarheid der imputatie. Dit is echter geene voorwaarde van de veroordeeling wegens smaad of smaadschrift, maar in dit geval moet, zooals de artt. 279 en 280 uitdrukkelijk vorderen, de animus injuriandi tot de telastlegging geleid hebben.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Artt. 281—283. Ook met het stelsel van deze artikelen kan de Commissie zich niet vereenigen. De exceptio veritatis is, naar hare meening, al te veel beperkt door haar, behalve in het geval van art. 282, 2°.

van den wil van den beleedigde zelf afhankelijk te maken. Den beleedigde zal het in den regel niet te doen zijn om de onwaarheid van het ten laste gelegde te bewijzen, maar om voldoening voor den aangedanen smaad, eene voldoening welke hij gemakkelijker en veiliger zal verkrijgen door het bewijs van de waarheid te beletten, dan door de kansen van een laster-proces. Maar bovendien er zijn vele gevallen waar zedelijke pligt de openbaring der waarheid vordert, waar hogere belangen *straffeloosheid* eischen en niet alleen het bewijs der waarheid de veroordeeling wegens *laster* moet uitsluiten. Vrees voor eene vervolging ter zake van smaad of smaadschrift moet de vrije beoordeeling der publieke zaak niet aan banden leggen, zoo lang de kritiek blijft binnen de perken der goede trouw. Ook moeten de handelingen van private personen, gesteld bijv. dat zij openlijk zijn aangevallen, openlijk kunnen verdedigd worden, zelfs wanneer daardoor een ander iets zou moeten worden ten laste gelegd. De openbaring der waarheid moet alleen strafbaar zijn wanneer zij *noodeloos* een ander kwetst. Waar zij noodzakelijk is, primeert een hooger belang de bescherming die de wet anders den beleedigde verleent. In die omstandigheden valt het subjective criterium van misdrijf weg. Zelfs de civiele regtsvordering is in dat geval uitgesloten (zie art. 1412 B. W.). Dat van de uitbreiding der *exceptio veritatis* in dien zin te vreezen zou zijn het gevaar waarop de Memorie van Toelichting [hiervoor bl. 388] wijst, dat buiten noodzaak de sluier van het private leven zou worden opgeheven, kan reeds daarom niet worden toegegeven, omdat het van den beleedigde zelven afhangt of het laster-proces al dan niet zal worden gevoerd. Hij behoeft immers niet te klagen, wanneer hij vreest dat de waarheid van het geïmputeerde feit zal worden bewezen.

De Commissie zou om deze redenen art. 281 willen formuleeren aldus: »De strafbaarheid der in de beide vorige artikelen omschreven feiten vervalt, indien de te laste legging geldt het algemeen belang of noodzakelijke verdediging en het ten laste gelegde feit waar is of de dader genoegzame gronden had om het voor waar te mogen houden.

»Het bewijs van de waarheid van het ten laste gelegde feit kan worden toegelaten, tenzij dit niet dan op klagte vervolgbaar is en geen klagt is gedaan.»

Nevens het bewijs der waarheid wordt toegelaten het bewijs dat de dader genoegzame gronden had om het voor waar te houden. Deze bijvoeging is billijk, omdat, vooral bij de beoordeeling van de publieke zaak het bewijs der waarheid dikwijls niet is te leveren en eerst door de discussie mogelijk wordt. De goede trouw en de waarschijnlijkheid van het feit mogen echter ook in het geval van noodzakelijke verdediging voldoende worden geacht om de subjectieve strafwaardigheid uit te sluiten.

»Het bewijs der waarheid *kan* worden toegelaten.» De toelating is hier facultatief gesteld, om den regter gelegenheid te geven vooraf te beoordeelen of het aangeboden bewijs ter zake dienende en afdoende zou zijn.

Art. 281 van het ontwerp wordt in het stelsel der Commissie art. 282. De artt. 282 en 283 vervallen.

De woorden: »*indien hij dat bewijs niet levert en*» in art. 281 zijn overbodig. Wanneer telastelegging tegen beter weten in is geschied, wordt *a fortiori* het bewijs der waarheid niet geleverd.

Nu door de 3de alinea van art. 279 [van art. 261] gewaakt is dat niemand van zijn gepasten ijver voor het algemeen belang, of

van noodzakelijke verdediging de dupe worde, vleit zich de Minister dat de bezwaren tegen het in het ontwerp gehuldigde stelsel omtrent de *exceptio veritatis convicti* aanzienlijk zullen zijn verminderd.

Als noch het algemeen belang, noch noodzakelijke verdediging de openbaring van een waar doch den naaste compromitteerend feit eischt, met welk recht publiceeren wij dan dat feit?

La vie privée doit être murée. Juist door lieden voor wie z. g. waarheidsliefde en openhartigheid het masker zijn voor liefdeloosheid, jalousie en schaamteloosheid en die, in plaats van zich met eigen ondeugden bezig te houden, wroeten in het private leven van anderen, wordt onmetelijk veel onheil gesticht. Zonder onwaarheid geen *laster*, neen. Maar door de waarheid van het geimputeerde feit mag, buiten de uitgezonderde gevallen, het bestaan van *smaad* niet worden weggenomen. Erkent de Commissie niet zelve, dat openbaring der waarheid strafbaar zijn moet, wanneer zij »noodeloos» een ander kwetst? Door die woorden heeft de Commissie het stelsel der Staatscommissie onderschreven.

De bewering »de beleedigde behoeft niet te klagen, wanneer hij vreest, dat de waarheid van het feit zal worden bewezen» is niet afdoende. Neen, hij behoeft het niet, maar dan wordt hij ook straffeloos gesmaad.

De woorden »indien hij dat bewijs niet levert en» zijn niet overbodig. Het kan zijn dat iemand aan een ander een feit te laste legt, stellig overtuigd dat het niet gepleegd is, terwijl later blijkt en bewezen wordt dat het wel gepleegd is. Zoo iemand heeft immoreel gehandeld, maar is daarom rechtens toch geen lasteraar.

Na het mondeling overleg heeft de Minister art. 282 aangevuld door opneming van een derde geval: »wanneer de rechter het onderzoek naar de waarheid noodig acht ter beoordeeling van de bewering van den beklagde dat hij in het algemeen belang of tot noodzakelijke verdediging gehandeld heeft.» De bijvoeging is geschied, omdat zonder het bewijs der waarheid veelal het bewijs der exceptie van het nieuwe 3de lid van art. 279 [261] niet mogelijk zal zijn.

Na de wijzigingen, die de artt. 279 en vv. hebben ondergaan, zijn de bezwaren van de Commissie tegen het stelsel van het ontwerp in hoofdzaak weggenomen.

Opmerking van Prof. M. de Vries.

ten laste. Lees *te laste*. Zie bij artt. 279 en 280 [261, hiervoor bl. 394].

G. O. ART. 262 = art. 262 van het Wetboek.

G. O. Art. 263. Het bewijs der waarheid van het te laste gelegde feit wordt alleen toegelaten in de volgende gevallen:

- 1°. wanneer de beleedigde zich bij zijne klachte uitdrukkelijk beroept op de onwaarheid van het te laste gelegde feit;
- 2°. wanneer de rechter het onderzoek naar de waarheid noodig acht ter beoordeeling van de bewering van den beklagde dat hij in het algemeen belang of tot noodzakelijke verdediging gehandeld heeft;
- 3°. wanneer aan een ambtenaar een feit begaan in de uitoefening zijner bediening wordt te laste gelegd.

G. O. ARTT. 264 en 265 = artt. 264 en 265 van het Wetboek.

Beraadslagingen in de Tweede Kamer.

(4 November 1880.)

De heer DE BEAUFORT: Het hoofdbezwaar dat ik heb tegen het beginsel van dezen Titel, is de onderscheiding die hier gemaakt wordt tusschen smaad en laster, het stempelen van laster tot een zelfstandig misdrijf. Uit een strafregtelijk oogpunt is die onderscheiding niet gerechtvaardigd. Wat is het hoofdelement van het misdrijf dat wij nu behandelen? Vooreerst de *animus injuriandi*, gelijk dit zeer juist gezegd wordt in de Memorie van Toelichting [hiervoor bl. 387]: „het oogmerk hetzij om iemands eergevoel te krenken, hetzij om in de oogen van anderen iemands eer te verminderen.”

Nu geloof ik dat dit doel bereikt kan worden door ieder feit, dat eene belediging daargestelt, en dat de vraag of het feit waar of onwaar is, in strafregtelijken zin hier betrekkelijk op den achtergrond treedt. Er zijn toch zeer vele gevallen waarin de ten laste legging van een waar feit inderdaad veel erger is en van veel meer boosaardigheid getuigt dan de ten laste legging van een onwaar feit. Wanneer een lasteraar van beroep, die beoogt het huiselijk geluk te verwoesten of onmin te brengen tusschen de huisgenooten of de familiebetrekkingen, uit het verledene van een persoon een waar feit weet op te delven, dan heeft dit gewoonlijk voor dien persoon veel meer ernstige gevolgen dan wanneer hij onware, verdichte feiten ten laste legt, waarvan de beleedigde althans tegenover huisgenooten of vrienden en betrekkingen gemakkelijk de onwaarheid kan bewijzen. Wanneer men iemand van zekere positie in de maatschappij een misstap van het verledene voor de voeten werpt, dan is de belediging oneindig grievender dan wanneer men hem een of ander toedicht waarvan de onwaarheid door de meerderheid der personen, die hem kennen, gereedelijk zal worden toegegeven.

Nu is er behalve dit nog een praktisch bezwaar. Wanneer men het stelsel van het Wetboek consequent wil doorvoeren, dan zal men in elk geval de *exceptio veritatis* moeten toelaten.

Het hangt van omstandigheden, onafhankelijk van den wil van den dader, van omstandigheden, afhankelijk van den wil van derden, af of hetzelfde feit vervolgd zal worden als smaad of als laster. Het hangt er van af of de beleedigde zich beroept op onwaarheid en die onwaarheid laat bewijzen.

Het geval kan voorkomen dat de beleedigde als fatsoenlijk mensch, hoewel het feit volkomen onwaar is, toch in de onmogelijkheid is om de onwaarheid te bewijzen. Het kan zijn dat de ten laste legging loopt over feiten, te delicaat en te kiesch om daarvan op de correctionele terechtzitting de waarheid of onwaarheid te bewijzen. Het kan zijn dat de onwaarheid van het feit, dat ten laste gelegd is, gemakkelijk is te bewijzen, maar dat men als fatsoenlijk man voor dat bewijs terugdeinst, omdat men er andere personen door zou compromitteren. Nu zal in zoodanig geval de bedreven lasteraar, de lasteraar van professie, in tegenstelling van den plompen lasteraar, wel zorgen de feiten zoo te kiezen dat de beleedigde zich niet beroept op de onwaarheid; de sluwe lasteraar zal dan ten slotte nog triumfantelijk den beleedigde sommeren om het bewijs der onwaarheid te eischen, en het publiek zal, wanneer er niet geklaagd of wanneer er geklaagd wordt, zonder beroep op de onwaarheid, steeds aan de waarheid der belediging blijven gelooven.

Of ik de *exceptio veritatis* voor alle gevallen zou willen uitsluiten? Geenszins, er is een geval, en dit is in het ontwerp vermeld, art. 263 2°. [263, 1°.] waarin die *exceptio* moet worden toegelaten. Dit is het geval wanneer de schuld alleen bewezen kan worden door de waarheid te ontdekken, wanneer de *animus injuriandi* geheel afhangt van de waarheid of onwaarheid van het feit, wanneer de regter alleen tot de wetenschap kan komen noodig tot beslissing omtrent de schuld door een onderzoek van de waarheid of onwaarheid van het geïncrimineerde feit.

Dergelijke beperking is noodig; in elk vrij land moet de kritiek omtrent handelingen van de Regering en van openbare personen vrij worden gelaten, maar de *exceptio veritatis* moet, wanneer de beklaagde zich op het geoorloofd inzicht beroept,

toegelaten worden, natuurlijk wanneer de regter dit noodig acht. De lasterprocessen wensch ik niet te vermenigvuldigen; ik acht het voor het prestige der regterlijke magt niet wenschelijk, dat de correctionele teregtzittingen de plaats zijn, waar de leegloopers eener stad bij elkander komen om zich te verlustigen in het hooren publiek maken van schandalen van het privaat leven. De bank der beschuldigten wordt dan zeer ligt de plaats van waar de lasteraar zijne lasteringen en verdachtmakingen in nog ruimer kring kan verspreiden.

Als ik dus mijne bezwaren omtrent dezen Titel onder een vasten vorm zou willen brengen, wensch ik, dat art. 262, waarin laster als zelfstandig misdrijf wordt beschouwd, vervalle; dat, in art. 263, 1°. en 3°. worden weggenomen.

De heer GOEMAN BORGESIUS: Te regt toonde de heer de Beaufort aan tot welke moeilijkheden en ongerijmdheden men komt indien de bepalingen van dezen Titel ongewijzigd worden aangenomen, en het regt om het bewijs van de waarheid te leveren zoo ver wordt uitgebreid. Juist door die uitbreiding worden zij, die niet het bewijs der waarheid kunnen vorderen, van zeer ongunstige conditie.

Eén voorbeeld. Volgens art. 264 wordt het bedoeld bewijs niet toegelaten, indien het te laste gelegde feit niet dan op klagte kan worden vervolgd en geene klagte is gedaan. Wanneer dus eene fatsoenlijke vrouw, door omstandigheden buiten hare schuld in opspraak gekomen, van overspel wordt beschuldigd, zal de beschuldiger wegens smaad kunnen worden veroordeeld; maar de advocaat van den deliquent zal ter teregtzitting kunnen verklaren: Mijn cliënt moge nu wegens smaad veroordeeld kunnen worden; als hij slechts het bewijs der waarheid mogt leveren, dan zou het hem gemakkelijk genoeg zijn aan te toonen, dat het ten laste gelegde feit op waarheid berust. En dan kan het gebeuren, dat de vrouw haar man smeekt om maar eene klagt wegens overspel in te dienen, omdat dan ten minste hare onschuld in het licht zal kunnen komen.

Mogen wij een dergelijken toestand in het leven roepen? Ik geloof het niet. Waarschijnlijk zal mijn bezwaar niet weggenomen kunnen worden zonder het geheele art. 262 weg te laten en de volgende artikelen aanmerkelijk te wijzigen. Er zou dan alleen overblijven het misdrijf van smaad of smaadschrift. Natuurlijk dat dan toch altijd de omstandigheid, dat een onwaar feit is ten laste gelegd, van grooten invloed zou kunnen zijn op de hoegrootheid der straf.

Nog eene andere bedenking. In enkele opzigten zijn deze bepalingen mij niet streng genoeg. Een roekeloos man hoort bij voorbeeld dat een volksvertegenwoordiger vroeger een moord heeft bedreven, en hij schrijft aan een zijner vrienden: „Ik kom voor de waarheid op en zal een artikel leveren, waarin ik aantoon hoe verkeerd het is dat een dergelijk persoon tot volksvertegenwoordiger wordt gekozen.”

Daarop schrijft hij het artikel. Indien nu de regter overtuigd geworden is, dat die man heeft gehandeld in het algemeen belang, zal hij geene straf uitspreken. Is dat wenschelijk? Moet men de roekeloze beleediging, den laster op die wijze in de hand werken? Ik geloof het niet. Men schatte dit gevaar niet te ligt. Een slim lasteraar weet het zoo in te kleeden, dat het voor den regter blijken moet, dat hij heeft gehandeld in het algemeen belang. Voor hij het artikel tegen den afgevaardigde — om bij hetzelfde voorbeeld te blijven — in de courant plaatst, zal hij bij voorbeeld aan verschillende personen meedeelen dat hij zonder aanzien des persoons en als vriend der waarheid, niet wenschende, dat op dergelijke wijze de Volksvertegenwoordiging gedeclineerd wordt, in het algemeen belang den persoon in quaestie aan de kaak zal stellen.

Maar zelfs, al is hij op dat oogenblik stellig overtuigd, dat hij in dien volksvertegenwoordiger een moordenaar ziet, moet hij toch niet het regt hebben om, zonder nader onderzoek, den moord als werkelijk gebeurd voor te stellen en daarop lange redeneringen te bouwen. Niettemin zou hij volgens de tegenwoordige bepalingen — althans volgens de letter — geheel vrij zijn.

Blijkbaar heeft de Commissie bij haar onderzoek dat bezwaar gevoeld, want men leest in het Verslag: „De Commissie zou om deze reden art. 281 willen formuleren

aldus: „De strafbaarheid der in de beide vorige artikelen omschreven feiten vervalt, indien de te laste legging geldt het algemeen belang of noodzakelijke verdediging en het ten laste gelegde feit waar is of de dader genoegzame gronden had om het voor waar te houden.”

Toen voelde de Commissie, dat in dergelijke gevallen geene straffeloosheid moet kunnen bestaan. Toch meen ik, dat volgens de thans voorgestelde redactie in die gevallen wel degelijk vrijspraak zal moeten volgen.

Het lag eerst in mijn plan, om ook nog eenige inlichtingen te vragen aangaande de beteekenis die Minister en Commissie hechten aan de woorden: „*in het algemeen belang gehandeld heeft*”. Misschien echter is het beter daarop [later] terug te komen.

De heer DE SAVORNIN LOHMAN, *lid der Commissie van Rapporteurs*: (Vervolg der rede, hiervoor op bl. 394 en 395 opgenomen.) nu zal iedereen toestemmen dat het iets geheel anders is, wanneer ik een ander een feit ten laste leg, omdat ik meen dat hij dat feit bedreven heeft, dan wanneer ik dat doe tegen beter weten in. Het onderscheid tusschen de artt. 262 en 263 ligt alleen hierin: in het tegen beter weten in, niet daarin: of het feit waar is of onwaar. Maar wanneer ik iemand iets ten laste leg dat ik zelf heb moeten weten dat hij gepleegd heeft, bijv. gesteld dat een man aan eene vrouw ten laste legt dat zij met hem ontucht gepleegd heeft en dat het later blijkt dat het feit niet waar is, dan is natuurlijk te gelijk bewezen dat de ten laste legger ook tegen beter weten in gehandeld heeft; dan moet hij dus in zoodanig geval veel zwaarder gestraft worden, omdat in dat geval subjectief het misdrijf veel zwaarder is. De Commissie vindt dan ook geen reden om ten aanzien van art. 262 af te wijken van de door de Regering voorgestelde bepaling.

Nu is er ook eene opmerking gemaakt ten aanzien van het eerste en derde lid van art. 263 [G. O.]. Wat het eerste lid aangaat. De toestand volgens de bestaande wet is deze: Wanneer iemand aan een ander een feit ten laste legt, dan is de beledigde niet bevoegd de onwaarheid daarvan te bewijzen, noch den beleediger te dwingen de waarheid te bewijzen.

Dit kan in vele gevallen zeer onaangenaam zijn. Om nu aan dat bezwaar te ontmoet te komen, heeft men in het wetsontwerp voorgesteld om den beledigde de bevoegdheid te geven te eischen, dat het hem ten laste gelegd feit bewezen worde.

Het is echter niet te ontkennen dat het bezwaar, 't welk de geachte afgevaardigde, die zoo even het woord voerde, heeft aangevoerd, van zeer groot belang is. Door deze bepaling zal een ieder, die gesmaad wordt, zedelijk gedwongen worden om aan den beleediger te zeggen: bewijs mij dat feit.

Nu is het volkomen waar dat niemand, tenzij hij handele met geoorloofd inzicht, een ander van welk feit ook mag beschuldigen; *la vie privée doit être murée*.

Daartegen is niets te zeggen. Iedereen die een ander smaadt, wordt vervolgd en gestraft, onverschillig of het al dan niet waar is.

Daarom kan de Commissie zich wel vereenigen met het voorstel van den heer de Beaufort, om n°. 1 van art. 263 te doen wegvallen.

Wat n°. 3 aangaat, waarin staat dat, wanneer aan een ambtenaar in de uitoefening van zijne dienst een feit wordt ten laste gelegd, het bewijs wordt toegelaten, het is strikt genomen waar, dat dit nommer eigenlijk overbodig is, omdat het reeds in n°. 2 is begrepen. Men kan zeggen dat, wanneer een ambtenaar in de uitoefening van zijne dienst een feit begaat, een burger het regt heeft daarop eene aanmerking te maken en het ter kennis van het publiek te brengen, daar de ambtenaren zijn voor het publiek, en niet het publiek voor de ambtenaren. Zoo iemand handelt dus in het algemeen belang.

Nu echter n°. 3 eenmaal in het artikel is opgenomen, geloof ik dat er geen reden is om het weg te nemen. Het kan geen kwaad te bepalen om, wanneer een ambtenaar beschuldigd wordt in de uitoefening van zijne dienst een feit te hebben begaan, zoodanig feit, waarbij het publiek altijd belang heeft, openbaar te maken. In zulk een geval moet het niet van den regter afhangen of het bewijs zal toegelaten worden. Voor ambtenaren, die geene strafbare feiten plegen, is die bepaling

volstrekt niet hard en voor degenen die ze wel plegen behoeft men natuurlijk geene zachttere bepaling te maken.

Ten slotte kom ik aan het punt, door den geachten afgevaardigde uit Winschoten aangeroerd.

Die geachte afgevaardigde heeft gezegd dat n°. 2 te algemeen is, te groote ruimte geeft, omdat, wanneer iemand wel te goeder trouw, maar roekeloos en ligtvaardig iets vertelt, al is het zelfs dat er moordenaars in de Vertegenwoordiging zitten, hij toch kan worden vrijgesproken omdat hij te goeder trouw was. Ik geloof niet, dat dit de bedoeling van n°. 2 is.

Zoo als de geachte spreker heeft doen opmerken had de Commissie vroeger eene andere redactie voorgesteld. Die redactie was echter veel ruimer dan deze. Daarin stond dat, indien de te laste legging het algemeen belang geldt en waar is, of de dader genoegzame gronden had om het voor waar te mogen houden, de strafbaarheid vervalt.

Nadat daarover met den Minister geconfereerd was, is nog voorgesteld te bepalen, dat de beleedigde gehandeld heeft met het oog op het algemeen belang. Maar zelfs die redactie werd te ruim geacht. Men heeft gezegd: de regter moet in elk bijzonder geval beoordeelen of er gehandeld is in het algemeen belang, en dat mag niet afhankelijk gemaakt worden enkel van de verklaring of het inzicht des beleedigers.

Indien dit laatste het geval ware, zou de opmerking van den geachten afgevaardigde uit Winschoten volkomen juist zijn, maar het is thans de regter die beslist. De geachte afgevaardigde zal toch zelf toestemmen, dat men niet absoluut den eisch zou mogen stellen, dat iemand die te goeder trouw in het algemeen belang feiten mededeelt, van de waarheid dier feiten de *stellige zekerheid* moet hebben. Dat zou eene onderdrukking worden van de vrije beoordeeling van regeringsdaden. In den regel toch is het *onmogelijk* om stellige zekerheid te hebben; maar toch is het goed, dat men in een vrij land, altijd met het oog op het publiek belang, rond voor zijne meening kan uitkomen. De regter hebbe dan te beoordeelen, of men zich daarbij heeft verschanst achter quasi algemeen belang met de bedoeling slechts om te beleedigen, dan wel of men, zonder lichtzinnig te handelen, te goeder trouw omtrent de meêgedeelde zaken gedwaald heeft. En de beleedigde zelf kan daarbij slechts winnen, want het is beter dat er uitgemaakt wordt dat er eene dwaling bestond, dan dat men iemand in het geheim blijft beschuldigen van verkeerde daden. Als er geconstateerd kan worden, dat de dader heeft gehandeld ter wille van het algemeen belang, dan behoort hij niet te worden veroordeeld. Indien zich bij voorbeeld het geval voordeed, dat de geachte afgevaardigde stelde, namelijk dat iemand, die candidaat voor de Kamer gesteld is, beticht werd van wegens moord te zijn veroordeeld, dan is er immers niets tegen om de waarheid daarvan te onderzoeken. Het spreekt evenwel van zelf dat men zulks niet mag vertellen zonder dat men er goede gronden voor kan aanvoeren.

Indien ik bij voorbeeld gelezen heb dat iemand een vonnis heeft gekregen voor moord en hem op dien grond bij de verkiezing bestrijd, maar het later blijkt dat het vonnis gewezen is tegen iemand van denzelfden naam, doch een ander persoon betreft, dan zou ik, zoo mijne dwaling verschoonbaar is, daarvoor niet veroordeeld mogen worden. Het geldt hier dus eene zuivere *quaestio facti*, die men gerust aan de beoordeeling van den regter kan overlaten. In elk geval is het niet mogelijk eene meer bindende bepaling te maken.

Amendementen van den heer de Beaufort,

strekkende om in art. 263: *a.* de bepaling onder 1°. te doen vervallen;
b. de bepaling onder 3°. te doen vervallen.

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: (Wat aan de volgende redevoering voorafging, is hiervoor op bl. 395 opgenomen.)... De regeling van dit onderwerp in den Code Pénal is — het wordt algemeen erkend — zoo gebrekkig mogelijk: zóó gebrekkig zelfs, dat men reeds in 1819 in Frankrijk zelf de artt. 367 volg. Code Pénal heeft ingetrokken en vervangen door eene speciale wet, die door geheel

Europa, ook op dit ontwerp, een zeer grooten invloed heeft uitgeoefend. Eene vergelijking van dezen Titel (met of zonder het eerste amendement van den heer de Beaufort) met de artt. 367 en vlgg. Code Pénal zou zoowel den geachten afgevaardigde uit Tiel als dien uit Winschoten tot eenige tevredenheid kunnen stemmen. Volgens den Code Pénal kan lasteraar zijn ook hij die waarheid spreekt, terwijl omgekeerd, hij die, door authentieke stukken gestaafde feiten publiceert, altijd straffeloos blijft, hoe noodeloos grievend de imputatie ook zijn moge.

Geheel anders is het systeem van het ontwerp.

De drie hoofdbeginselen, die aan dezen Titel ten grondslag liggen, zijn:

- 1°. geen *laster*, dan wanneer een bewezen-onwaar feit is te laste gelegd;
- 2°. geen onderzoek naar de waarheid dan in exceptionele gevallen; in den regel is het onderzoek naar de waarheid uitgesloten;
- 3°. strafbaarheid der imputatie als *smaad*, ook dan als de waarheid (wat, ik herhaal het, in den regel 't geval is) *niet* wordt onderzocht.

Zoowel het 2de als het 3de beginsel vloeijen voort uit de volgende beschouwingen.

Niemand heeft het regt, tenzij het publiek belang het mogt eischen, om eenig feit te publiceren compromitterend voor den naaste. Door dergelijke publicatie wordt (altijd behoudens de exceptie van het publiek belang) geen nut maar integendeel onheil gesticht. Ieder houde zich met zijne eigen gebreken bezig naar hartelust en late zich niet in met het private leven van den naaste. Kan iemand zich van bemoeizucht nog niet geheel onthouden, dan drage hij in 's hemelsnaam zijne beschouwingen onder vier oogen voor, doch tot openbare aan-de-kaakstelling heeft de eene burger tegenover den ander nooit het regt. Door dergelijke aan-de-kaakstelling maakt hij *inbreuk* op het *regt*. Want wij hebben regt op eer en goeden naam en het staat den medeburger niet vrij ons, op zijn privaat gezag, onder het masker van „opregtheid” of „zedelijke verontwaardiging” te regt of te onregte te bekladden.

De stelling „*La vie privée doit être murée*” (sints 1819 eene regtsspreuk) heeft dan ook eene dubbele beteekenis. Straf voor hem, die noodeloos en ten koste van de eer van den naaste zelfs ware feiten publiceert. Weigering van de justitie om zich (behoudens uitzonderingen) in een onderzoek naar waarheid of onwaarheid in te laten.

Wanneer ik nu de drie genoemde beginselen vergelijk met de redevoering van den heer de Beaufort, dan bevind ik, dat hij geen bezwaar heeft tegen het eerste beginsel en evenmin tegen het derde. Ook het tweede op zich zelf keurt hij goed, maar hij meent dat de exceptionele gevallen waarin het onderzoek naar de waarheid is toegelaten en, bij gebleken onwaarheid, de *smaad* in *laster* overgaat, nog niet eng genoeg omschreven zijn. Ja, de heer de Beaufort zou de geheele onderscheiding tusschen *laster* en *smaad* willen laten vervallen en alzoo het onderzoek naar de waarheid slechts tot verdediging (G. O. 263, 2°), nooit tot bezwaar (G. O. 263, 1° en 3°) willen behouden, omdat in het laatste geval het publiek belang ontbreekt.

Het komt mij voor dat deze redenering in elk geval onjuist is voor zooveel betreft n°. 3 van art. 263, met welks weglating ik mij dan ook in geen geval zou kunnen vereenigen; wat echter n°. 1 betreft, wil ik wel erkennen, dat de geachte afgevaardigde door zijne rede eene vingerwijzing gaf voor de toekomst. Het publiek belang staat daar niet op den voorgrond.

Toch twijfel ik of voor weglating van art. 263, 1°. de tijd reeds gekomen is.

Ten bewijze dat de vraag: „waar of onwaar” geheel op den achtergrond moet treden, voerde de heer de Beaufort aan, dat het te laste leggen van een waar feit veel grievender kan zijn dan het te laste leggen van een onwaar feit. Ik erken dit laatste ten volle. Er laten zich gevallen denken, waarin dit juist is. Maar wat volgt daaruit? Alleen dat het maximum van straf bij *smaad* hooger moet zijn dan het minimum bij *laster*.

Dit heeft echter betrekking op de exceptionele gevallen die de heer de Beaufort aanwijst, maar wanneer men niet in de eerste plaats in exceptien vervalt, maar zich de vraag in het algemeen stelt, dan is de stelling van den geachten afgevaardigde mijns inziens niet juist. Daar is in het algemeen — exceptionele gevallen daargelaten — een veel grooter vergrijp gepleegd en tegen den individu en tegen de

maatschappij, wanneer het te laste leggen van compromitterende feiten nog gepaard gaat met den leugen, dan wanneer dat het geval niet is. Het is zeker grievend een werkelijk bestaand compromitterend feit gepubliceerd te zien; intusschen had de schuldige altijd min of meer op eenige ruchtbaarheid kunnen rekenen. Vergelijk daarmede den toestand van hem wien iets wordt te laste gelegd waaraan hij volkomen onschuldig is!

Ook het Burgerlijk Wetboek toont aan, dat de conclusie, die de geachte afgevaardigde uit zijne praemisse trok, niet juist is. Uit de praemisse, dat de imputatie van een waar feit nog grievender kan zijn dan van een onwaar, trekt hij de conclusie, dat daarom de waarheid maar nooit door den regter moet onderzocht worden. Maar hoe maakt men het dan met de civile actie? Het bedrag dat door den burgerlijken regter zal worden toegewezen, zal dan toch afhankelijk zijn van de grootte van het berokkende nadeel. En wanneer nu de geachte afgevaardigde zelf erkent, dat de waarheid of onwaarheid invloed heeft (hetzij dan in *plus*, hetzij in *minus*) op de hoegrootheid van het nadeel, dan zal toch *in foro civili*, door den regter dikwerf naar de waarheid of de onwaarheid onderzoek moeten worden ingesteld.

Het tweede bezwaar van den geachten afgevaardigde was van praktischen aard: indien men ooit de *exceptio veritatis convicii* toelaat, dan zal men het *altijd* moeten doen, beweerde hij; want anders zal het afhangen van den wil van den beleedigde of smaad dan wel laster gepleegd is. Mij dunkt dit bewijst te veel. Ditzelfde bezwaar zou tegen alle klagtdelicten kunnen worden aangevoerd. De eenige eigenaardigheid is, dat men hier aan den beleedigde een *dubbelen* invloed toekent, in zoover hij beslist 1°. over de vervolging in 't algemeen, 2°. over den omvang der vervolging, al naar mate hij al of niet een onderzoek verlangt naar de waarheid of onwaarheid van het geïmputeerde feit. Indien de geachte afgevaardigde er geen bezwaar tegen heeft dat in het algemeen smaad, laster en beleediging klagtdelicten zijn, zie ik voor mij niet in, hoe hij het in strijd kan achten met goede beginselen, dat de klager ingevolge art. 263, 1°., invloed kan oefenen op den omvang der vervolging.

Wat betreft de rede van den geachten afgevaardigde uit Winschoten, indien ik het goed begrijp dan staat de heer Borgesius lijnregt tegenover den heer de Beaufort. De laatste wil de *exceptio veritatis* bijna geheel uitsluiten, de eerste haar algemeen maken. Tegen dit laatste heb ik overwegend bezwaar. Voor zooveel het publiek belang het eischt, wordt door 263, 2°. en 3°., den beklaagde de *exceptio* gegeven. Wilde men de *exceptio* algemeen maken dan zou men de grondgedachte van den Titel „la vie privée doit être mûrée”: „tot publicatie van compromitterende, zelfs ware, feiten heeft men (anders dan in 't publiek belang) het regt *niet*”, omverwerpen.

Indien *alleen* het eerste amendement van den heer de Beaufort werd aangenomen, dan zou in den Titel een stelsel blijven bestaan, waarin *nog* strenger dan in den voorgedragen Titel het beginsel „la vie privée doit être mûrée” wordt toegepast. Zonder inconsequentie zouden dan en art. 263, n°. 2 en 3, en art. 262 kunnen en, mijns inziens, *moeten* behouden worden. Het is volkomen regtvaardig dat zwaarder dan de gewone imputateur gestraft worden: 1°. hij die te kwader trouw een ambtenaar een compromitterend feit ten laste legt, begaan in de uitoefening zijner bediening; 2°. hij die nog bij den regter de waarheid van het door hem ten laste gelegde volhoudt, beweert dat hij in 't publiek belang of tot noodzakelijke verdediging *waarheid* gesproken heeft en ten slotte (nadat hij dit een en ander met zoo veel schijn van waarheid heeft voorgedragen dat de regter het onderzoek noodig acht) overtuigd wordt onwaarheid gesproken te hebben en van den aanvang af te kwader trouw geweest te zijn. Want zoo iemand heeft met sluw overleg een tweede, en nog veel ernstiger, vergrijp gestapeld op het eerste; en, om aan de straf voor de imputatie te ontsnappen, met voorbedachten rade de justitie misleid, het leed van den gelasterde vergroot.

Zou ik mij dus desnoods bij het eerste amendement van den geachten afgevaardigde uit Tiel kunnen nederleggen, ik acht mij toch verplicht de redenen te doen kennen die mij onveranderd behoud van art. 263 doen wenschelijk achten.

Met den heer de Beaufort geloof ik, dat wij zoo weinig mogelijk lasterprocessen

moeten uitlokken. Ik zou niet ligt aan een vriend den raad geven om van de bevoegdheid verleend in art. 263, n°. 1 gebruik te maken en het ook zelf niet ligt doen. Het is maar al te waar, dat in den regel eene vervolging wegens laster den beleedigde geen herstel geeft, maar veeleer de ruchtbaarheid vergroot bij een publiek dat 't ergste 't liefst gelooft, en waarbij zelfs van de meest onware beschuldigingen altijd iets blijft hangen. Maar art. 263, 1°. legt den beleedigde geen verplichting, op, het geeft eenvoudig de gelegenheid, het regt.

Is er nu voldoende grond om den gelasterde onvoorwaardelijk het recht te ontnemen hem door art. 263 toegekend? Er laten zich, mijns inziens, gevallen denken — ik zeg niet, dat zij dikwijls voorkomen — waarin iemand wordt te laste gelegd een feit van dien aard, dat hij verlangen moet de onwaarheid daarvan te laten constateren. Zegt men, dat daarvoor de civile actie voldoende is, ik antwoord: als dan ten slotte toch de waarheid in foro zal worden onderzocht, waarom dan niet tevens den overtuigten lasteraar ook van Staatswege eene strengere straf opgelegd?

Om te resumeren: het weglaten van art. 263, n°. 1, zou het verband van den titel niet verbreken. De weglating daarentegen van art. 262 en van art. 263, n°. 2 of 3 zou eene omwerking van den ganschen Titel noodzakelijk maken. Maar ook het eerste amendement kan ik niet overnemen.

De heer DE BEAUFORT: Ik begin met het argument, geput uit het Burgerlijk Wetboek en de civile actie, ter zijde te stellen, want de Minister kan van mij niet vergen dat ik de logica van het Burgerlijk Wetboek in alles in bescherming neme. Maar de Minister zegt: als gij klagtdelicten wilt, dan kunt gij u er ook niet tegen verzetten dat aan een beleedigde worde overgelaten welke actie hij wil instellen. Ik wil klagtdelicten en ben het eens met de Memorie van Toelichting, dat het bijzonder belang soms grooter nadeel kan lijden door het instellen der strafactie dan het openbaar belang door het niet instellen; maar met deze exceptie kan men nimmer verdedigen dat de klager de keuze heeft van de actie die hij wil instellen en hetzelfde feit dan eens zoo, dan weer zoo kan laten kwalificeren. De Minister zegt: laster is logen. Dit stem ik toe, maar dit is meer een zedelijk dan een strafrechtelijk *adagium*. Maar is het een strafrechtelijk *adagium*, dat laster logen is en dat onwaarheid zwaarder moet gestraft worden, dan is het ook billijk dat de *exceptio veritatis* in geen enkel geval wordt uitgesloten.

Intusschen geven het gunstig onthaal dat mijne denkbeelden in hoofdzaak bij de Commissie gevonden hebben, en de wijze waarop de Minister zich daarover heeft uitgelaten, mij moed om te trachten eene wijziging in de wet te krijgen.

De hoofdquaestie ligt in art. 263, en de eerste vraag is: zal de *exceptio veritatis* beperkt blijven tot het eene geval van 2°. van art. 263? Voor het geval die vraag bevestigend beantwoord wordt, komt eene tweede vraag in aanmerking: moet, nu de *exceptio veritatis* alleen beperkt wordt tot 2°. van art. 263, niet laster als zelfstandig misdrijf vervallen? Bij bevestiging ook van die vraag, kan nog deze vraag zich voordoen: nu laster als zelfstandig misdrijf vervallen is, moeten dan niet de strafmaxima verhoogd worden?

De heer LENTING: De Minister heeft beweerd dat het geval zich kan voordoen dat iemand er belang bij heeft dat het hem ten laste gelegde feit worde bewezen. Ik kan mij ook een geval van dien aard denken. Maar men vergete daarbij niet dat de beleedigde dat resultaat niet altijd zal bekomen, want de beleedigde moet eischen dat de *beleediger bewijst*. En indien het den beleediger slechts te doen is [om] te lasteren, zal deze ten slotte verklaren het bewijs niet te kunnen leveren. De beleediger krijgt dan wel eene zwaardere straf, maar zijn doel is bereikt, de smet is geworpen, en de beleedigde is niet in zijne eer hersteld. Ik voer dit aan ter ondersteuning van het amendement van den heer de Beaufort.

De heer VAN NISPEN TOT SEVENAER: Wat ik zoo even heb hooren zeggen tegen de bepaling opgenomen onder 1°. van art. 263 schijnt mij inderdaad van over-

wegend belang. Ik vereenig mij met die leden, die de bepaling van dat 1°. van art. 263 bepaald verkeerd achten. Blijft die bepaling gehandhaafd, het zal altijd heeten: die man is wegens smaad gestraft; maar hij had toch wel de waarheid gezegd. Het is ten minste niet bewezen, dat zijne beschuldiging valsch was. De beleedigde heeft dat niet eens durven beweren. Ik geloof daarom dat 1°. van art. 263 onmogelijk behouden kan blijven.

Maar hoe moet dit punt dan worden geregeld? Zal altijd, als men eene zware beschuldiging en beleediging wil afwijzen, de aanklagt het *beweren van onwaarheid* moeten behelzen, en dus altoos het bewijs van de waarheid of onwaarheid der aanklagt moeten worden toegelaten? Volstrekt niet.

Neen, dat bewijs wil ik in den regel hebben uitgesloten, en ga met den Minister en de Commissie mede, als zij zeggen dat smaad reeds op zich zelf moet worden gestraft.

Maar hoe dan, wanneer iemand het in het belang zijner eer noodig acht verder te gaan, en het bewijs te leveren, dat hij niet alleen gesmaad maar ook *gelasterd* werd? Ik meen dat de Minister reeds het middel heeft genoemd, zonder het evenwel als middel aan te prijzen: namelijk de civile actie.

In het Burgerlijk Wetboek is wel een afdoend middel te vinden om de geschonden eer te herstellen; al erken ik dat daarbij die zaak welligt niet zoo goed is geregeld als behoorde te geschieden. Maar daarin kan later worden voorzien.

De groote moeilijkheden, die de regeling van dit onderwerp oplevert voor den strafwetgever, zullen, geloof ik, in dier voege nog op de meest praktische wijze worden opgelost.

Nogtans zullen zich ook wel eens gevallen voordoen, waarin zonder dat het bewijs van het bestaan of het niet-bestaan van het ten laste gelegde feit wordt toegelaten, toch reeds *a priori* blijkt, dat het geheel te kwader trouw werd ten laste gelegd. Dat kan den regter somwijlen, onafhankelijk van dat bewijs, blijken uit de omstandigheden. En nu zou ik voor die gevallen de afzonderlijke strafactie wegens laster en art. 262 willen behouden. Maar dit artikel zou dan aanmerkelijk moeten worden gewijzigd en aldus luiden:

„*Hij die het misdrijf van smaad of smaadschrift pleegt, wordt ingeval de telastlegging tegen beter weten is geschied, als schuldig aan laster, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren, enz.*” Dan zou altijd, behalve in de gevallen van 2°. en 3°. van art. 263, het bewijs van het ten laste gelegde feit zijn uitgesloten; maar zou de regter wanneer hij, onafhankelijk van dat uitgesloten bewijs, door bijzondere omstandigheden, die zich inderdaad soms voordoen, de zekerheid had verkregen dat de telastlegging werkelijk te kwader trouw was uitgebragt, wegens laster, de zwaardere straf van art. 262 moeten toepassen.

[Het eerste amendement (a) van de heer de Beaufort werd aangenomen met 35 tegen 17; het tweede (b) verworpen met 43 tegen 9 stemmen.]

Na de aanneming van art. 262 zonder hoofdelijke stemming, werd er twijfel geopperd, of dat artikel niet bij vergissing zonder hoofdelijke stemming was doorgegaan; daarop verklaarde

de heer DE BEAUFORT: Indien over art. 262 door mij geen stemming is gevraagd, dan is dit eensdeels te wijten aan den haast. Maar bovendien begreep ik dat de Kamer, na verwerping van mijn 2de amendement, art. 262 niet zou verwerpen. En daar bij ons herhaaldelijk op spoed wordt aangedrongen, heb ik de Kamer niet willen ophouden met eene stemming waarvan het resultaat gemakkelijk te voorzien was.

Verslag van de Eerste Kamer.

Artt. 262 en 263. Nauwelijks trof men in het ontwerp der Staatscommissie een misdrijf aan, dat met

Antwoord der Regeering.

De beteekenis van het amendement van den heer DE BEAUFORT wordt oneindig overschat. Het stelsel van

zoo veel zorg was uitgewerkt als het misdrijf van laster. Wie de toelichting van den XVIden Titel overweegt, zal daarin de vrucht van rijpe studie erkennen. Het Regeringsontwerp nam het stelsel der Staatscommissie over en, welke ook de wijzigingen geweest zijn, die in overleg met de Commissie van Rapporteurs in dezen titel werden gebracht, *het stelsel* trad ongedeerd uit de vuurproef van het voorbereidend onderzoek te voorschijn.

Dit stelsel ging bij de strafbepaling uit van de waarheid, dat *laster logen* is; het onderscheidde *laster*, opzettelijke onwaarheid, van *andere belediging*, te weten: *smaad*, *smaadschrift*, eenvoudige belediging. Het achtte de uitsluiting van het bewijs der waarheid van de ten laste gelegde feiten niet te verdedigen, maar rekende het aan de andere zijde noodig dat bewijs niet onvoorwaardelijk toe te laten, maar nauwkeurig de voorwaarden te omschrijven binnen welke het bewijs geoorloofd zou zijn. Tot die voorwaarden behoorde het geval, dat »de beledigde zich bij zijne klachte uitdrukkelijk beriep op de onwaarheid van het te laste gelegde feit."

Dit schreef het ontwerp, gelijk het in beraadslaging kwam uitdrukkelijk voor. Bij amendement is die bepaling uit het ontwerp gelicht.

Andermaal meende men niet onopgemerkt te mogen laten, dat ook deze wijziging niet vooraf bekend gemaakt was en te midden der discussie werd voorgesteld.

Men vroeg, of voorbeelden als dit en het bij **art. 249** vermelde den wensch niet rechtvaardigen, dat voor wetsontwerpen, zóó belangrijk als dit, in den een of anderen vorm eene tweede lezing worde bepaald?

Want men telle de gelaakte wijziging niet licht. Ieder die het hoogste goed dat hij bezit, zijn onbesproken naam en zijne eer, door laster voelde aangetast, had, *desverkiezende*, recht op een onderzoek en eene uitspraak door den rechter. Die waarborg is uit het Strafwetb. verdwenen. Voortaan staan particulieren tegenover laster als zoodanig in verreweg de meeste gevallen weerloos. **Art. 263**, 1°. *nieuw* toch zal uit den aard der zaak slechts zelden van toepassing zijn en de vuigste lasteraar zal doorgaans vrij komen met de hoogste (maar veel lagere!) straf op *smaad* of *smaadschrift*. [**Art. 261.**]

Had na het wegvallen van het oorspronkelijk [**G. O.**] art. 263 1°,

het ontwerp is geenzins veranderd, allerminst verbroken; het is alleen op één punt gemodificeerd.

Wat is veranderd? Niets hoegenaamd dan alleen dit dat de beledigde het recht mist de onwaarheid door den *strafrechter* te doen uitmaken. Maar de *civiele* actie blijft hem tot dat doel ten dienste staan *naast* de poenale actie wegens *smaad*. Welnu, waar is het *publiek* belang dat het graven en vroeten in het privaat leven eischt?

Hoe men beweren kan dat hier een waarborg is *weggenomen*, is den Minister een raadsel. Volgens den Code Pénal immers had de beledigde *nooit* het recht in het lasterproces de onwaarheid te doen onderzoeken of beslissen.

Dat de straf in **art. 261** thans iets zwaarder had *kunnen* wezen, is waar. Zes maanden cellulair is echter niet zoo heel gering en ook thans zou het moeilijk zijn een lasteraar aan te wijzen die tot zwaardere straf veroordeeld is.

De Commissie van Rapporteurs verwijst naar het slot van haar Verslag. [Zie dit onder de rubriek *Inhoud en inrichting* enz., deel I bl. 55 onder II en bl. 57 bovenaan.]

althans het maximum der straffen wegens smaad en smaadschrift (art. 261) niet moeten worden verzwaaard?

De Minister van Justitie heeft in het debat momenten gehad, waarin zijne houding krachtiger was dan dat, waarop hij dit amendement van den heer DE BEAUFORT bestreed.

In het hier ontwikkeld bezwaar werd bijna algemeen gedeeld.

Art. 264. Is dit artikel niet overbodig?

Antwoord der Regeering.

Art. 264. In geenen deele. Anders immers zou ook zonder klachte iemand aan een klachtdelict kunnen worden schuldig verklaard.

Beraadslagingen in de Eerste Kamer.

(2 Maart 1881.)

De heer THOOF: De Staatscommissie ging uit van het stelsel: *laster* is logen. Zij stelde in haar ontwerp in art. 289 voor, dat het bewijs der waarheid van het ten laste gelegde feit alleen kon worden toegelaten:

1°. wanneer de beleedigde zich bij zijne klacht uitdrukkelijk beroept op de onwaarheid van het ten laste gelegde feit;

2°. wanneer aan een ambtenaar een feit, gepleegd in de uitoefening zijner beëdiging, wordt ten laste gelegd.

Het primitief Regeringsontwerp bevatte diezelfde bepaling in art. 282. Eveneens het gewijzigd ontwerp in art. 263, maar voegde er aan toe, dat gemeld bewijs ook zou worden toegelaten, wanneer de *regter* het onderzoek naar de waarheid noodig achtte, ter beoordeeling van de bewering van den beklaagde, dat hij in het algemeen belang, of tot noodzakelijke verdediging gehandeld had.

Algemeen wordt deze toevoeging te regt eene groote verbetering genoemd. Daarbij wordt aan den regter, niet aan den beleediger overgelaten te beslissen of dat bewijs al dan niet zal geleverd worden.

Wij vinden daarin een waarborg, dat het niet aan den beleediger zal vrijstaan het private leven van den beleedigde aan eene openbare instructie te onderwerpen en dezen daardoor nog meer te grieven.

Het stelsel, waarvan de Staatscommissie uitging: *laster* is logen, datzelfde stelsel werd bij het primitief-Regeringsontwerp en bij het later gewijzigd ontwerp volkomen ongeschonden gehandhaafd.

Maar bij de openbare behandeling van het ontwerp werd art. 263, bij amendement staande de discussie ingediend, gewijzigd en verviel de bepaling, waarbij het bewijs der waarheid van het ten laste gelegde feit werd toegelaten, wanneer de beleedigde zich bij zijne klacht uitdrukkelijk beroept op de onwaarheid van het ten laste gelegde feit.

Door deze wijziging is niet alleen het stelsel: *laster is logen* verbroken, maar daardoor tevens de waarborg voor den beleedigde verloren, om door den strafregter de onwaarheid van het ten laste gelegde feit te doen uitmaken.

Een waarborg naar mijne meening zeer hoog te schatten, niet geringer te schatten daar waar het vooral geldt iemands goeden naam.

Gaarne geef ik volkomen toe dat de beleedigde volgens den Code Pénal ook geen regt heeft om in het lasterproces de onwaarheid of waarheid te doen onderzoeken. Maar het is juist dat regt, die bij het primitief ontwerp toegekende bevoegdheid om de waarheid of onwaarheid te doen onderzoeken, dat werd geacht eene groote verbetering te zijn van den Code Pénal. Die verbetering is nu komen te vervallen, hetgeen ik betreurt.

Ik spreek volstrekt niet tegen, dat de beleedigde de bevoegdheid heeft tegen den beleediger eene civile actie in te stellen, maar dat komt mij voor te zijn een weinig bemoeiigende troost, een schrale troost. Weinige personen zijn toch genegen een civiel proces aan te vangen wegens den omslag en de enorme kosten waarmede zulks gepaard gaat. Eene procedure waarvan men wel het begin naar in de verste verte

niet het einde kan voorzien. Kosten, die men bij den meest gunstigen uitslag (afloop) niet zeker is op de verliezende partij, in casu den beleediger, te kunnen verhalen. Hij die lastert kan niet gezegd worden moreel soliede te zijn, en veelal zal hij het financieel evenmin zijn. Maar bovendien wensch ik met nadruk gevraagd te hebben, of het beroep en de troost die de beleedigde moet zoeken bij de civile actie, wel strookt en in overeenstemming is met de hoogere zedelijke waarde door den Minister en ook gisteren nog door den geachten afgevaardigde uit Zeeland te regt toegekend aan het publiek regt boven het privaats regt.

Van daar dat ik den bescheiden wensch uit, dat Zijne Excellentie in ernstige overweging neme: om alvorens het ontwerp van strafwet in te voeren, hierin de gewenschte verandering te brengen, met andere woorden op dit punt met de plaats gehad hebbende toevoegingen terug te keeren tot het primitief ontwerp. Na de wijziging, die art. 263 nu heeft ondergaan, zoude het mede overweging verdienen, of het maximum der straffen wegens smaad en smaadschrift (art. 261) niet behoort verhoogd te worden. Maar dit punt acht ik van meer ondergeschikt belang, en vervalt van zelf, wanneer aan het boven vermeld hoofdbezwaar, dat is de verlangde wijziging, wordt te gemoet gekomen.

De heer VAN NAAMEN VAN EEMNES: Zoo even is te regt door den laatsten geachten spreker er op gewezen, dat de weglating van de eerste alinea van art. 263 [G. O.] over smaad en laster zeer te betreuren is. In dit opzigt ga ik mede met onze Commissie van Rapporteurs wanneer ik den wensch uit, dat de Minister bij het wetsontwerp tot invoering van het strafwetboek deze zaak nog eens in ernstige overweging neme en de vrijheid moge vinden dat artikel in eere te herstellen en zoodoende het stelsel, dat aanvankelijk volledig was, op nieuw volledig te doen worden.

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: De geachte spreker uit Gelderland zeide, dat het grondbeginsel van dit ontwerp: „laster is logen”, zou zijn omvergevoeren door het bekende amendement-Beaufort. Dit moet ik ten stelligste tegenspreken. Zeer zeker behoort de erkenning van het beginsel: „laster is logen” tot het stelsel van dit Wetboek. Het staat tegenover het beginsel van den Code Pénal, volgens hetwelk lasteraar kan zijn ook hij die de volle waarheid spreekt.

Naar den Code Pénal is lasteraar hij die, met het oogmerk om te beleedigen, in het openbaar iemand een feit te laste legt dat hem blootstelt, hetzij aan eene criminele of correctionele vervolging, hetzij à la haine ou au mépris des citoyens, en waarvan de waarheid niet blijkt uit een authentiek stuk. Als, ik herhaal, de waarheid niet blijkt uit een authentiek stuk, dan is men lasteraar, al mogt het geïmputeerde feit waar zijn. In tegenstelling van den Code Pénal nu hebben wij in het ontwerp tot beginsel aangenomen: „laster is logen”. Dat wil niet zeggen dat men straffeloos iemand, met beleedigend oogmerk, een *waar* en compromitterend feit kan te laste leggen. Neen, hij die dit doet wordt dan toch vervolgd wegens *smaad*. Maar wegens laster kan alleen hij worden veroordeeld van wien bewezen is dat hij, tegen beter weten aan, onwaarheid heeft gesproken.

Is nu in dat alles verandering gebragt door 't amendement van den heer de Beaufort? Volstrekt niet. Het eenige wat veranderd is, is dat de gevallen waarin onderzoek naar waarheid of onwaarheid is toegelaten en dus ook die waarin, casu quo, de smaad voor laster plaats maakt, met één verminderd zijn. Maar aan het beginsel „laster is logen” is niet geroerd.

Door de aanneming van het bedoelde amendement, dat staande de zitting werd ingediend zonder dat ik daarvan in de verste verte iets vernomen had en dat bijna onmiddellijk door de Commissie van Rapporteurs werd ondersteund, werd aan den *beleedigde* de bevoegdheid ontnomen om te eischen dat naar waarheid of onwaarheid zal worden onderzocht. Men zegt dat daardoor den beleedigde een waarborg is ontnomen. Maar in Nederland heeft hij dergelijken waarborg nooit gehad. De Code Pénal sluit het onderzoek naar de waarheid of onwaarheid onvoorwaardelijk uit. In het Belgische wetboek van 1867 wordt den beleedigde evenmin het bedoelde regt gegeven.

In België heeft men, wat dit punt betreft, hetzelfde stelsel als dit ontwerp. In de landen waar in meerdere of mindere mate onderzoek naar de waarheid is toegelaten of wordt geëischt, pleegt dat onderzoek *als exceptie* verbonden te worden aan het verdedigingsrecht van den *beklaagde*. Van daar dat men ook reeds van ouds gesproken vindt van de *exceptio veritatis convitii*; een middel van defensie wanneer de beklaagde van zijn kant bewijzen kan dat het feit *waar* is. Maar als middel van attaque is het onderzoek naar de waarheid niet bepaald noodig, omdat ook zonder het bewijs der *onwaarheid* toch altoos overblijft de schuldigverklaring aan *smaad*.

Zeër waar is het dat voor het oorspronkelijk ontwerp zooveel te zeggen is, dat ik er mij zonder bezwaar mede had vereenigd, ja de aanneming van het amendement heb ontraden. Voor het oorspronkelijk artikel, ontleend aan het Italiaansche ontwerp, pleit, gelijk de heer Thooft reeds deed opmerken, dat daardoor dengeen wien iets is te laste gelegd, de, in het afgetrokkene treurige, maar voor sommigen aangename voldoening gegeven wordt dat ook de strafregter de *onwaarheid* van het te laste gelegde constateert. De Tweede Kamer heeft echter het Fransche stelsel gekozen, het stelsel dat mijns inziens in de toekomst overal zal zegevieren en waarin het beginsel: *la vie privée doit être sacrée*, in de uiterste consequentie wordt toegepast zóó dat degen wien iets te laste is gelegd alleen de bevoegdheid heeft te klagen wegens diffamatie of *smaad*, niet om de *onwaarheid* te doen onderzoeken. Voor dat Fransche stelsel pleit onder andere dit, dat daardoor de strafjustitie wordt ontheven van de taak om in het private leven te wroeten. Wordt nu daardoor het belang van den beleedigde gekwetst? Neen, want indien hij, wien iets is te laste gelegd, de bevoegdheid heeft daarvan de waarheid of *onwaarheid* te doen onderzoeken, dan wordt voor hem de eisch van dat onderzoek eene gedwongen fraaijgheid. Ieder wien iets wordt te laste gelegd zal fatsoenshalve wel *moeten* verlangen dat de waarheid of *onwaarheid* onderzocht worde. Liet hij het na, men zou hem toevoegen dat hij dat onderzoek vreest.

Wordt dan wellicht het *publiek* belang door het amendement gekwetst? Mij dunkt dat de straf voor *smaad* en *smaadschrift* (zes maanden of één jaar *cellulair*) voldoende zal kunnen geacht worden om af te schrikken.

Overigens, ik herhaal wat ik gisteren zeide, wij hebben alleen te doen met de vergelijking van dit ontwerp, zooals het hier ligt, met de bestaande wetgeving; de vraag of nog iets beters dan het thans aangeboden kan worden verkregen is eene vraag der toekomst. Het geheele onderwerp (laster, hoon, *smaad*, beleediging) is, ook na aanneming van 't amendement, oneindig beter geregeld dan in den Code Pénal. Volgens dezen kan ook hij lasteraar zijn die de waarheid spreekt. Omgekeerd, wanneer iemand op zijn 20ste jaar veroordeeld werd wegens zeker feit dat hem tot oneer strekt, en er is een onbeschaamde die er genoegen in vindt dien man op zijn 60ste jaar in het openbaar dat feit te verwijten, dan kan dit, volgens den C. P., *niet* gestraft worden; volgens het ontwerp daarentegen kan men dan toch, wegens *smaad* worden vervolgd. Voorts was in den Code Pénal in 't algemeen ten onregte gezwegen van *injuria realis*.

Art. 266.

Elke opzettelijke beleediging die niet het karakter van *smaad* of *smaadschrift* draagt, iemand hetzij in het openbaar mondeling of bij geschrifte, hetzij in zijne tegenwoordigheid mondeling of door feitelijkheden, hetzij door een toegezonden of aangeboden geschrift, aangedaan, wordt, als eenvoudige beleediging, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie maanden of geldboete van ten hoogste driehonderd gulden.

O. R. O. ART. 285. Elke opzettelijke beleediging die niet het karakter van *smaadschrift* of *smaad* draagt, hetzij door daden, hetzij in het open-

baar bij monde of bij geschrifte, iemand aangedaan, wordt, als eenvoudige beleediging, gestraft met geldboete van ten hoogste honderd vijftig gulden.

Met beleediging in het openbaar wordt gelijk gesteld die welke plaats heeft in tegenwoordigheid van den beleedigde of in een tot hem gerigt geschrift.

Memorie van Toelichting.

[Vgl. van de Mem. van Toel., omtrent dezen Titel in 't algemeen, het laatste gedeelte, hiervoor op bl. 388 opgenomen.]

Het woord opzettelijk strekt tot uitdrukking van den *animus injuriandi*.

Door daden. Ligchamelijke aanraking is niet altijd vereischt; men kan ook b. v. door gebaren beleedigen, hetgeen thans naar de artt. 223—225 C. P. alleen ten aanzien van ambtenaren strafbaar is.

Bij monde of bij geschrifte slaat terug op de artt. 279 en 280 [261]. Van »afbeeldingen» is hier niet te gewagen, daar zij alleen in aanmerking komen voor zoover zij een bepaald feit, waardoor iemands eer of goede naam wordt aangerand, aanschouwelijk maken en dan onder het bereik vallen van art. 280.

Het tweede lid omvat ook de vooral jegens ambtenaren niet zeldzame beleediging door middel van brieven.

[Zie het Advies van den Raad van State over art. 279 [261] aan 't einde, hiervoor bl. 391.]

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

of in een tot hem gerigt geschrift. De Commissie heeft bezwaar tegen deze woorden. De bestraffing van dergelijke beleediging gaat te ver. Het artikel leze men liever aldus: »Elke opzettelijke beleediging, die niet het karakter van smaad of smaadschrift draagt, iemand hetzij in het openbaar bij monde of bij geschrifte, hetzij in diens tegenwoordigheid bij monde of door feitelijkheden aangedaan wordt, als eenvoudige beleediging, gestraft enz.»

Geldboete. De Commissie acht de hier bedreigde straf veel te ligt. Er zijn *persoonlijk aangedane*, regtstreeksche beleedigingen die veel zwaarder treffen dan menige smaad of smaadschrift. Juist die beleedigingen zijn het, die naar het nog bij velen heerschend gevoelen niet dan door bloed kunnen worden uitgewischt. Indien het duel strafbaar moet zijn, dan is daarbij ook *krachtige* bescherming der wet tegen *elke* beleediging noodig. De Commissie geeft daarom in overweging de straf te bepalen op drie maanden gevangenisstraf, of eene geldboete van ten hoogste honderd vijftig gulden.

Het is den Minister onmogelijk in te zien dat het te ver gaat beleediging strafbaar te achten ook dan als zij geschiedt door een toegezonden of aangeboden geschrift. Wie onder vier oogen, in een oogenblik van drift, iemand een scheldwoord naar het hoofd werpt, zou strafbaar zijn en daarentegen niet hij, die in koelen bloede een beleedigenden brief schrijft? Werd het denkbeeld der Commissie verwezenlijkt, dan zal het geraden zijn beleedigende woorden en uitdrukkingen eenvoudig op stukjes papier te schrijven — des noods drage men voorraad in zijn zakboekje — en die eenvoudig over te reiken.

Overigens is de redactie van het artikel een weinig vereenvoudigd.

De straf is verzwaaard en daardoor de anomalie weggenomen dat bij dit misdrijf de verspreider (art. 290 [271]) zwaarder wordt gestraft dan de dader.

De Commissie blijft bij haar gevoelen dat het te ver zou gaan *alle* eenvoudige beleediging bij geschriften strafbaar te stellen: bijv. die in een gesloten brief. Ten einde echter aan de bezwaren der Regering nog eenigermate te gemoet te komen stelt zij thans voor in de gewijzigde redactie te lezen voor: »aangeboden geschrift»: »aangeboden open geschrift».

[Zie ook bij art. 131, hiervoor op bl. 67.]

G. O. ART. 266 = art. 266 van het Wetboek.

Amendement van de Commissie van Rapporteurs.

Tusschen de woorden *aangeboden* en *geschrift* wordt ingelascht het woord: „open”.

Beraadslagingen in de Tweede Kamer.

(4 November 1880.)

De heer DE SAVORNIN LOHMAN, *lid der Commissie van Rapporteurs*: Wanneer het artikel aldus aangenomen wordt, dan zal iemand, die van een ander, die vertoord is en hem een brief schrijft waarin hij eene brutaliteit, eene beleediging of iets van dien aard nederschrijft, kunnen gaan naar het openbaar ministerie, en dan is op grond van dit artikel eene vervolging noodig. Nu kan het openbaar ministerie zeggen dat dit eene groote dwaasheid is, maar het moet wel aan een zoodanig verzoek, als er sterk op aangedrongen wordt, gevolg geven, en de regter moet veroordeelen. Dit artikel gaat dus wel een weinig te ver. Wat schaadt het of iemand aan een ander een brutalen brief schrijft zoolang dit volstrekt niet in het openbaar geschiedt? Het beste is in zulk een geval om daarop zeer kalm en bedaard te antwoorden, en, wanneer men dat verkiest, kan men ook op gelijke wijze antwoorden; dat verligt dan eenigzins het gemoed van weerszijden, maar er is geen reden om de menschen, die aldus met elkaar strijden, als het ware uit te noodigen naar het parket te gaan. Men heeft vooral op de parketten bij drukke regtbanken, nu reeds last genoeg van de aanklagten wegens beleediging. Maar wat zal het worden, als daar nu de beleedigingen in gesloten brieven bijkomen? Door zulke bepalingen wordt eene noodelooze sensabiliteit opgewekt.

Wij hebben thans, ten aanzien van dit punt art. 471, 11°. Code Pénal, dat tot dusver goed genoeg gewerkt heeft.

De Minister heeft zelf gezegd: laat ons vooral geen vervolgingen wegens smaad en smaadschriften uitlokken. Toch gaan wij, zoo beleedigingen in gesloten brieven gestraft worden, veel verder dan de Code Pénal. Art. 471 n°. 11 Code Pénal zegt: „Diegenen, die zonder daartoe uitgetergd te zijn, scheldwoorden tegen iemand geuit zouden mogen hebben,”... worden gestraft.

In dit artikel heeft men ten minste de provocatie, die men in dit wetsontwerp mist. Derhalve zal men, alleen omdat men in drift een beleedigend woord in een gesloten brief geschreven heeft, al is er provocatie van de andere zijde, worden gestraft!

De Commissie gelooft dat de strafwetgever zich met die zaken niet behoeft te bemoeijen, en daarom stelt zij voor bij het woord *geschrift* te voegen het woordje *open*.

Men treft dan de beleedigingen per briefkaart, die in kleine gemeenten nog al eens onaangenaamheden berokkenen.

Door deze bijvoeging wordt mijns inziens voldoende gezorgd voor de eer en de kalmte der Nederlandsche burgers.

De heer LENTING: Ik kan mij met het amendement van de Commissie niet verenigen, en ga liever met de Regering mede. Het onderscheid ligt in het woord *open*.

Ik meen dat de voorbeelden niet ontbreken, dat iemand voortdurend en achtereenvolgens in gesloten brieven een ander de grofste beleedigen aandoet, waardoor de gemoedsrust van den geadresseerde verstoord wordt. Naar mijn inzien moeten

daarom dergelijke feiten, die inderdaad dikwijls voorkomen, wel degelijk in deze strafwet worden opgenomen. Tot dusverre is het onmogelijk om op deze gesloten brieven eene aanklagt te gronden. Men kan niets meer doen, dan ze naast zich leggen.

Het komt mij dus voor dat de Regering te regt met dat stelsel gebroken heeft.

Te eer ga ik met de Regering mede, omdat volgens haar voorstel een open brief, dus ook een briefkaart, van zelf onder de strafbepaling valt.

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: Met het oog op de beslissing straks door de Kamer over n°. 1 van art. 263 [G. O.] genomen, meen ik thans met de Commissie te kunnen medegaan.

Niet, alsof ik de gronden van den heer Lohman alle zou onderschrijven. Het openbaar ministerie is geenszins *per se* verplicht aan alle klagten gevolg te geven.

Het mag niet vervolgen *zonder* klagte, maar hieruit volgt niet, dat uit het indienen der klagte de *verplichting* tot vervolging zou geboren worden.

Evenzeer moet ik opkomen tegen de bewering van den heer Lohman, dat openbaarheid tot het wezen van het misdrijf van art. 266 zou behooven.

Intusschen nu de Kamer zoo even door de verwerping van n°. 1 van art. 263 de ernstigste gevallen van beleediging heeft onttrokken aan de straf op laster, zich daarbij vergenoegd heeft met de ligte straf op smaad gesteld en overigens zich verlaten heeft op de civile actie, nu meen ik dat de ligste vorm van beleediging kan onttrokken worden aan art. 266 en geheel aan de civile actie kan worden overgelaten. De ligste vorm zeg ik. Hoewel ik den heer Lenting gaarne toegeef dat men door gesloten brieven iemand veel verdriet kan veroorzaken, zoo meen ik toch dat dat verdriet nog al te overkomen is. Als men ze eenvoudig naast zich nederlegt, zonder er notitie van te nemen, dan heeft de lage schrijver zijne straf juist door onze onverschilligheid. Toch zou men den burger, mijns inziens, het *regt* moeten geven openbare straf te provoceren. Nu echter de Kamer, door de verwerping van art. 263, n°. 1 den beleedigde zelfs in veel ernstiger gevallen de gelegenheid tot het verkrijgen van satisfactie door de zwaarste lasterstraf heeft ontnomen, acht ik het consequent het amendement der Commissie op art. 266 over te nemen.

[Het amendement der Comm. van Rapp. werd alzoo door de Regeering overgenomen.]

De heer MACKAY: Blijkens de Memorie van Toelichting heeft de Regering niet zonder aarzelen besloten om tegen beleediging door feitelikheden straf te bepalen. De argumenten daarvoor bijgebracht, zijn, mijns inziens, afdoende. Als men bedenkt dat er straf is bepaald op het tweegevecht, moeten, dunkt mij, feiten die daartoe aanleiding kunnen geven, eveneens gestraft worden. Te regt wordt er op gewezen dat vele daden als bijv. het spuwen in het aangezicht, het naar het hoofd werpen van een glas wijn of bier, in tegenstelling met vroeger, nu strafbaar worden gesteld. Daaruit volgt echter dat feitelikheden met de hand, bijv. het toebrengen van een slag, indien dit geschiedt *animo injuriandi* ook strafbaar is volgens dit artikel. Ik heb daar op zich zelf niets tegen, maar wel moet ik opkomen tegen hetgeen dien-aangaande gevonden wordt in de Memorie van Toelichting. Immers te regt werd reeds vroeger door den Minister zoo juist opgemerkt dat de inhoud der gewisselde stukken dikwijls op de interpretatie van het wetsartikel van invloed kan zijn.

In de Memorie van Toelichting nu wordt het voorgesteld als of de regter in het vervolg, ter beoordeeling of het geven van een slag al of niet onder dit artikel valt slechts heeft te vragen, of die slag zwaar of licht was.

Ik lees aldaar: „Uit den aard van het feit zal in den regel reeds voldoende blijken of het gepleegd is om te beleedigen en dus strafbaar is als beleediging, niet als mishandeling. De verwonding zal wel bijna altijd tot de laatste, een ligte slag of stoot in het aangezicht meestal tot de eerste te brengen zijn; het ware leed is dan niet ligchaamssmart, maar de zedelijke grief. Praktisch levert dit ook het voordeel op, dat een groot aantal stooten en slagen van ligten aard, als beleedigingen, alleen op klagte vervolgbaar worden en dus het openbaar ministerie zich daarmede niet uit eigen beweging heeft in te laten.”

Ik geloof die woorden te mogen kwalificeren als eene juridieke ketterij, want niet alleen kan een slag met zekere kracht zijn toegebracht, zoodat bijv. het bloed uit den neus springt, enkel met het doel om te beleedigen, terwijl een slag die zeer gering lichamenlijk leed veroorzaakte gegeven kan zijn *animo laedendi*; maar voornamelijk wijs ik er op dat het volstrekt de vraag niet is of de slag hevig of ligt was om te weten of het feit onder dit artikel of onder de mishandelingen valt, doch alleen of er *animo injuriandi* of wel *laedendi* [gehandeld] was. Van daar dan ook dat het praktisch gevolg van dit artikel niet zal zijn dat in het vervolg zeer vele slagen en stooten zullen gestraft worden volgens dit artikel en dan alleen op klagt. De gevallen, dat een slag wordt toegebracht *animo injuriandi*, zijn zeer weinig talrijk en zullen dit ook wel in het vervolg zijn; in den regel worden de slagen en stooten toegebracht *animo laedendi*, wel niet altijd om eene zware mishandeling te doen plaats hebben, dan toch om iemand een persoonlijk leed te berokkenen.

Ik heb gemeend dit in het midden te moeten brengen, om, terwijl ik niet twijfel dat de Minister mijne meening deelt, eene verkeerde opvatting van het artikel te voorkomen, waartoe de gemelde woorden van de Memorie van Toelichting aanleiding zouden kunnen geven.

Amendement van den heer Lenting,

strekkende om het woord „open”, door de Regeering ten gevolge van de overneming van het amendement der Commissie van Rapporteurs in het artikel gebracht, weder te doen vervallen.

De heer LENTING: Het doet mij leed dat de Regering er toe overgegaan is om dit amendement over te nemen, en ik kan ook niet de argumenten van den Minister deelen. Ik vermeen dat het de pligt van den Staat is om de rust van de huisgezinnen te beschermen; en er kunnen van die beleedigingen zijn, waardoor de rust van eene geheele familie wordt verstoord, enkel door middel van gesloten brieven. Nu kan men de schrijvers van zoodanige brieven, die herhaaldelijk worden bezorgd en die niet openlijk met hun laster of beleedigingen voor den dag durven komen, vervolgen.

De heer DE SAVORNIN LOHMAN, *lid der Commissie van Rapporteurs*: Mag ik doen opmerken, dat wat de geachte spreker zoo even zeide op zich zelf volkomen waar is. In enkele bijzondere gevallen kan dat voorkomen, doch men moet niet vergeten dat dergelijke brieven gewoonlijk anoniem zijn, zoodat men toch niet weet wie de briefschrijver is. Is hij wel bekend, dan zijn er betere middelen om zulke onruststokers te vervolgen.

Men behoeft niet alle particuliere zaken bij den strafregter te brengen. Alleen moet dit geschieden als de briefschrijver zich schuldig maakt aan een in het openbaar gepleegd feit, maar betrok men den regter in het geval waarop de heer Lenting doelt, het zou niet anders wezen dan den regter doen ingrijpen in het gewone dagelijksche leven. Men moet zich niet voorstellen dat er ooit volmaakte menschen zullen zijn. Op dit begrip is het artikel, zoo als het nu geredigeerd is, gegrond.

De heer LENTING: Tegen anonieme briefschrijvers kan men niets doen, maar als de brieven onderteeekend worden, als de schrijver bekend is, dan vraag ik, of tegen dergelijke beleedigingen in gesloten brief niet behoort te worden gewaakt, en of de strafregter dan niet moet worden ingeroepen?

Ik meen dat het eene belangrijke verbetering zoude zijn, indien de oude redactie hersteld werd.

De heer VAN NISPEN TOT SEVENAER: Ik herinner aan een vorm van beleediging bij gesloten geschrifte, die niet zonder voorbeeld is en waarbij per gesloten brief, dien men doet bezorgen door getuigen met den inhoud bekend, de grofste en zwaarste beschuldigingen aan iemand toegevoegd worden. Dit is dan vaak een middel om ook nog een ander delict uit te lokken. Dat is voorzeker een feit van het allerhoogste belang.

Wanneer men nu zegt, dat ook zeer ligte feiten onder de bepaling van het artikel zouden vallen, dan herinner ik dat er volgens het artikel ook een boete van slechts één gulden kan worden opgelegd.

[Het amendement van den heer Lenting werd met 29 tegen 22 stemmen aangenomen, en daardoor de redactie van het G. O. hersteld.]

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: In antwoord op hetgeen straks door den geachten afgevaardigde uit Amersfoort werd gezegd, merk ik op, dat ook de grens tusschen mishandeling en *injuria realis* in beginsel vaststaat. Natuurlijk kunnen er feitelijk gevallen van twijfel voorkomen, doch dat geldt voor alle mogelijke onderscheidingen. Het beginsel echter staat vast. Bij de mishandeling is het oogmerk gerigt op het lichamelijk leed; bij *injuria realis* op de krenking van het eergevoel.

De door den heer Mackay aangehaalde plaats in de Memorie van Toelichting [hiervoor blz. 388], is hiermede niet in strijd. Men lette slechts op de woorden: „*In den regel*” en „*bijna altijd*”. Met die reserve acht ik volkomen juist wat daar geschreven is.

Art. 267.

De in de voorgaande artikelen van dezen titel bepaalde straffen kunnen met een derde worden verhoogd, indien de belediging wordt aangedaan aan een ambtenaar gedurende of ter zake van de rechtmatige uitoefening zijner bediening.

O. R. O. ART. 286. De in de voorgaande artikelen van dezen titel bedreigde straffen kunnen met een derde worden verhoogd, indien de belediging wordt aangedaan aan een ambtenaar gedurende of ter zake van de regtmatige uitoefening zijner bediening.

Opmerking van Prof. M. de Vries.

bedreigde. Lees: *bepaalde*. Zie bij art. 10 [deel I bl. 214 en 215].

G. O. ART. 267 = art. 267 van het Wetboek.

Art. 268.

Hij die opzettelijk tegen een bepaald persoon bij de overheid eene valsche klachte of aangifte schriftelijk inlevert of in schrift doet brengen, waardoor de eer of goede naam van dien persoon wordt aangerand, wordt, als schuldig aan lasterlijke aanklacht, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren.

Ontzetting van de in artikel 28 n°. 1—3 vermelde rechten kan worden uitgesproken.

O. R. O. ART. 287. Hij die opzettelijk tegen een bepaald persoon bij de overheid eene valsche klagt of aangifte schriftelijk inlevert of in schrift doet brengen, waardoor de eer of goede naam van dien persoon wordt aangerand, wordt, als schuldig aan lasterlijke aanklagt, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren.

Ontzetting van de in artikel 36 n°. 1—3 vermelde regten kan worden uitgesproken.

Memorie van Toelichting.

De lasterlijke aanklagt (*dénonciation calomnieuse*) wordt somtijds met minder regt aangemerkt als een misdrijf tegen het openbaar gezag¹; de schuldige heeft het oogmerk om een bijzonder persoon te grieven en niet om de justitie te misleiden (vg. art. 205 [188, hiervoor bl. 188]). Intusschen is elke verwarring met het misdrijf van laster zorgvuldig te vermijden; als qualificatie is de gebruikelijke uitdrukking »lasterlijke aanklagt» behouden, zonder daarmede te willen aanduiden, dat de elementen van laster aanwezig zijn.

Of in schrift doet brengen strekt tot oplossing van eene twist-vraag, die zich onder de tegenwoordige wetgeving voordeed².

¹ Vgl. art. 164 D. Wb., art. 224 italiaansch ontwerp van 1874 en 227 italiaansch ontwerp van 1877.

² Vgl. bij SCHOONEVELD, ad art. 373 C. P., sub n°. 13.

Opmerking van Prof. M. de Vries.

klagt. In tal van andere artikels *klagte*. Hier vooral, in verbinding met *aangifte*, is die vorm met *e* te verkiezen.

G. O. ART. 268 = art. 268 van het Wetboek.

Art. 269.

Beleediging, strafbaar krachtens dezen titel, wordt niet vervolgd dan op klachte van hem tegen wien het misdrijf is gepleegd, behalve in het geval van artikel 267.

O. R. O. ART. 288. Beleediging, strafbaar krachtens dezen titel, wordt niet vervolgd dan op klagte van hem tegen wien het misdrijf is gepleegd, behalve in het geval van artikel 286.

Memorie van Toelichting.

Krachtens dezen titel, in tegenstelling van de beleedigingen vermeld in de artt. 120, 121, 126, 127 [111, 112, 117, 118]. Hierbij is te vergelijken de mem. van toel., ad art. 22, tit. II, boek I, ontwerp wetb. van strafv. 1863.

G. O. ART. 269 = art. 269 van het Wetboek.

Art. 270.

Hij die ten aanzien van een overledene een feit pleegt dat, ware deze nog in leven, als smaadschrift of smaad zou zijn gekenmerkt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie maanden of geldboete van ten hoogste driehonderd gulden.

Dit misdrijf wordt niet vervolgd dan op klachte hetzij van een der bloedverwanten of aangehuwden van den overledene in de rechte linie of zijlinie tot den tweeden graad, hetzij van zijn echtgenoot.

O. R. O. ART. 289. Hij die ten aanzien van een overledene een feit pleegt dat, ware deze nog in leven, als smaadschrift of smaad zou zijn gekenmerkt, wordt, indien het geschiedt met het oogmerk om nagelaten betrekkingen te grieven, gestraft met geldboete van ten hoogste drie honderd gulden.

Dit misdrijf wordt niet vervolgd dan op klagte van een der bloedverwanten of aangehuwden in de regte linie of in den tweeden of derden graad der zijlinie of van den echtgenoot of gewezen echtgenoot van den overledene.

Memorie van Toelichting.

Beleediging van afgestorvenen is evenmin denkbaar als mishandeling of aanranding hunner eerbaarheid. Wie op dooden schimpt krenkt zijn eigen eer, niet die eens anderen, moet zijn straf vinden in het publiek geweten, niet in de strafwet. Zelfs het leed daardoor aan hen toegebracht, die de nagedachtenis van den overledene vereeren, kan op zich zelf eene strafbepaling niet regtvaardigen. Het is ook niet mogelijk daartegen repressieve maatregelen te nemen zonder het regt der geschiedenis aan te tasten. Het oordeel van het nageslacht over de handelingen van het voorgeslacht mag niet aan banden worden gelegd, en wanneer een feit tot het gebied der vrije geschiedkundige beoordeeling behooren zal, hoe lang die beoordeeling nog uit consideratie voor de nagelaten betrekkingen aan banden zal gelegd worden, is onmogelijk te bepalen. Alleen wanneer dat leed opzettelijk wordt toegebracht, de beschimping van den overledene als een middel gebruikt wordt om levenden te grieven of hunne eer of goeden naam zijdelings te benadeelen, is de strafwetgever niet alleen bevoegd, maar verplicht tusschenbeiden te treden. Het feit verandert dan geheel van aard; het is niet het min of meer juiste of waarheidslievende oordeel over den afgestorvene, noch het onwillekeurige daardoor veroorzaakte leed, maar de opzettelijke aanranding van levenden, welke de strafbepaling regtvaardigt¹.

Hij overigens die, met het oogmerk om te beleedigen, geschriften van overledenen (bijv. brieven) uitgeeft, waarin feiten voorkomen, die strekken om de eer of den goeden naam van een nog levende aan te randen, is niet strafbaar krachtens art. 289; maar daarbij kunnen zich omstandigheden voordoen, in verband met welke hij krachtens art. 280 [261, 2e lid] schuldig zou kunnen zijn aan smaadschrift.

Nagelaten betrekkingen. Men kan het oogmerk hebben om één bepaald persoon of in het algemeen de gezamenlijke betrekkingen te grieven. De bevoegdheid tot het indienen eener klagte is echter slechts aan de in het 2de lid met name opgenoemde betrekkingen verleend. In beide hiervoren bedoelde gevallen evenwel aan ieder van die betrekkingen, anders toch zou de regter steeds vooraf omtrent het al of niet grievende voor den klager eene beslissing moeten nemen.

¹ Dezelfde strekking heeft in het burgerlijk regt de toekenning aan de naaste betrekkingen van de regtsvordering tot schadevergoeding en betering van het nadeel in eer en goeden naam geleden (art. 1411 B. W.), daar blijkens de gewisselde stukken de regering van oordeel was, dat de aan den overleden vader aangedane beleediging terugvalt op den zoon. (VOORDUIN, V., 87, 96.)

Advies van den Raad van State.

Art. 289 (in verband met art. 280 [261, 2de lid]). De memorie van toelichting zegt: Hij overigens, die geschriften van overledenen, bij voorbeeld brieven, uitgeeft, enz. is niet strafbaar krachtens art. 289, maar, als schuldig aan smaadschrift, krachtens art. 280.

Het feit, bedoeld in de memorie van toelichting ter aangeduider plaatse, valt echter niet onder de bepaling van art. 280, want de uitgever legt niet ten laste, gelijk art. 280 wil.

Zal men het feit, in de memorie van toelichting bedoeld, straffen, dan moet daartoe een afzonderlijk artikel in het ontwerp worden opgenomen.

Het tweede lid der artt. 62 en 63 [53 en 54] van boek I schijnt hier mede niet afdoende.

Rapport aan den Koning.

De in het advies aangehaalde te absolute uitdrukking der memorie van toelichting is gewijzigd. Het feit kan zich onder zeer verschillende omstandigheden voordoen en de ondergeteekende wenscht evenmin *a priori* met den Raad aan te nemen, dat daarin nimmer het misdrijf van smaadschrift kan gelegen zijn. Aan eene afzonderlijke strafbepaling bestaat geene behoefte.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Indien het geschiedt met het oogmerk om nagelaten betrekkingen te grieven. Dit oogmerk zal schier nimmer te bewijzen zijn. Uit het stelsel bij art. 279 [261] door de Commissie aangenomen volgt, dat ook hier het opzet om te beleedigen voldoende zou moeten worden geacht. Het woord *opzettelijk* is echter in dit artikel overbodig, omdat het reeds in het begrip *smaad* of *smaadschrift*, dat volgens artt. 279 en 280 [261] zal moeten worden verklaard, begrepen is. Wel is waar behoort alleen met het oog op en ter wille van de nagelaten betrekkingen vervolgd te worden, maar daarvoor wordt reeds voldoende gezorgd door het tweede lid van het artikel. De aangehaalde woorden zullen dus eenvoudig moeten wegvallen.

geldboete van ten hoogste drie honderd gulden. De straf moet in vergelijking met de vorige artikelen niet zwaar genoeg worden geacht, vooral wanneer men bedenkt, dat onder *smaad* ook *laster* is begrepen. De Commissie zou willen bedreigen nevens de geldboete eene gevangenisstraf van ten hoogste drie maanden.

in de regte linie of in den tweeden of derden graad der zijdlinie. De bijzondere bescherming van de eer van overledenen wordt hier, naar het oordeel der Commissie, te ver uitgestrekt, vooral in de regte linie, waar zij in het oneindige zou zijn toegelaten. Men leze daarom: »in de regte of zijdlinie tot den tweeden graad”.

of van den echtgenoot of gewezen echtgenoot van den overledene. Het is voldoende te gewagen van »den *echtgenoot van den overledene*”. Aan den gescheiden echtgenoot behoeft dit regt niet te worden toegekend.

Aan de opmerkingen der Commissie is voldaan.

Opmerking van Prof. M. de Vries.

De wetgever heeft het woord *echtgenoot* geregeld als *communis generis* genomen, en altijd *den echtgenoot* geschreven, ook al is de bepaling evenzeer op de vrouw toepasselijk. Op dat gebruik is, dunkt mij, niets aan te merken. Het is waar, in het vrouwelijk zegt men thans niet meer *echtgenoot*, maar *echtgenoote*, en in zóóverre klinkt de uitdrukking der

wet eenigszins ongewoon. Doch de tijd is nog niet vergeten, toen *echtgenoot* werkelijk van de beide geslachten gezegd werd, sommigen schrijven zelfs heden nog zoo, en er kan dus voor den wetgever geen bezwaar bestaan, het woord op de beide geslachten toe te passen, al wordt het lidwoord dan ook manlijk verbogen.

Ik moet echter in bedenking geven, dat gebruik in één geval te vermijden, t. w. wanneer *den echtgenoot* met een ander manlijk verbogen woord in verband gebracht wordt. Hier b. v.: *DEN echtgenoot van DEN overledene*. Dat geeft den schijn alsof een man met een man gehuwd ware. De bedoeling moge duidelijk zijn, en de uitdrukking, stipt genomen, in wetstijl wel te rechtvaardigen: toch kan het niet missen, of de zegswijze zou den spotlust opwekken. Met eene strafwet mag niet gespot worden, ook niet wat de taal betreft. Ik acht het dus raadzaam, in dit bepaalde geval, waar aan *den echtgenoot* een ander manlijk substantief beantwoordt, eene andere wijze van uitdrukking te kiezen, waardoor men dit gevaar vermijdt. Het geval komt in het Ontwerp viermaal voor: in dit art. 289, in art. 211 [191], 311 en 330, terwijl in art. 258, al. 2, [zie bij art. 237, hiervoor bl. 275] een soortgelijk geval plaats heeft, door de bijeenvoeging van *hij* met *wien*, in verband tot het aangaan van een huwelijk. In elk dezer vijf artikelen veroorloof ik mij eene andere redactie voor te stellen. Hier in art. 289, zou men kunnen lezen:

.... op klage *hetzij van een der bloedverwanten of aangehuwd van den overledene, in de rechte linie*, *hetzij van zijn echtgenoot*.

Zoo gesteld, blijft *echtgenoot* als een woord *communis generis* gelden, en het bezwaar is weggenomen, terwijl de zin wint in duidelijkheid en losheid van constructie.

G. O. ART. 270 = art. 270 van het Wetboek.

Verslag van de Eerste Kamer.

Alin. 2. Welke is de *ratio*, waarop de beperking tot den tweeden graad rust? Is niet zoo menige oom een tweede vader voor de kinderen van zijnen broeder of zijne zuster?

Antwoord der Regeering.

Indien de 3de graad gekozen ware, zou men precies dezelfde objectie kunnen maken.

Beraadslagingen in de Eerste Kamer.

(2 Maart 1881.)

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: Stelt u twee personen voor, van welke de een alle zorg heeft besteed aan zijne materiele belangen, hetgeen zeer prijzenswaardig kan zijn, maar in elk geval niet het eenige is wat eerbied verdient. De ander heeft zich gewijd aan kunst en wetenschap of aan de publieke zaak, doch heeft daarbij geen tijd of geen lust of geen slag gehad zijn eigen belang behoorlijk te behartigen. Beiden sterven; de een laat een millioen na, de andere niets dan eer en roem. Als nu een derde de kleinste kleinigheid wegneemt van dat millioen, dan wordt hij volgens den Code Pénal als dief gestraft. Daarentegen, als iemand de *zedelijke* nalatenschap aantast van hem dien ik in de tweede plaats noemde, als iemand de nagedachtenis van den edelen doode besmet, belastert, dan is dat volgens den Code Pénal niet strafbaar, want de nagedachtenis behoort niet tot het vermogen. Dit laatste is zeker waar; men kan de eer van den vaderlijken, voorvaderlijken naam niet op de beurs verzilveren; heeft ze daarom geen waarde? Slechts de platte

materialist kan voorbijzien dat de onbesmette nagedachtenis der ouders voor de kinderen het beste erfdeel is. En de bewering dat vaderlijke en voorvaderlijke deugden bij de beschouwing van den individu geheel buiten aanmerking kunnen blijven, heb ik nooit anders vernomen dan van hen die, bij gebrek van het regt om fier te zijn, hoogmoedig of ijdel waren. Wordt het ontwerp echter aangenomen, dan zal in Nederland gestraft kunnen worden hij die de nagedachtenis van uw vader of grootvader bekladt.

Art. 271.

Hij die een geschrift of afbeelding van beledigenden of voor een overledene smadelijken inhoud, met het oogmerk om aan den beledigenden of smadelijken inhoud ruchtbaarheid te geven of de ruchtbaarheid daarvan te vermeerderen, verspreidt, openlijk ten toon stelt of aanslaat, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste eene maand of geldboete van ten hoogste driehonderd gulden.

Indien de schuldige het misdrijf in zijn beroep begaat en er tijdens het plegen van het misdrijf nog geen twee jaren zijn verlopen sedert *hij wegens hetzelfde misdrijf onherroepelijk is veroordeeld*, kan hij van de uitoefening van dat beroep worden ontzet.

Dit misdrijf wordt niet vervolgd dan op klachte van de in artikel 269 en het tweede lid van artikel 270 aangewezen personen.

Gewijzigd, wat het *cursief* gedrukte betreft, bij de wet van 15 Januari 1886 (*Stbl.* n°. 6):

sedert eene vroegere veroordeeling van den schuldige wegens gelijk misdrijf onherroepelijk is geworden, kan

O. R. O. ART. 290. Hij die een geschrift of afbeelding waarin hij weet dat eene belediging voorkomt of het in artikel 289 omschreven misdrijf wordt gepleegd, verspreidt, openlijk tentoonstelt of aanslaat, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste eene maand of geldboete van ten hoogste drie honderd gulden.

Dit misdrijf wordt niet vervolgd dan op klachte van de in artikel 288 en het tweede lid van artikel 289 aangewezen personen.

Memorie van Toelichting.

Art. 290 te vergelijken met de artt. 122, 128, 141, 143, 261 [113, 119, 132, 134, 240], 388.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Waarom is hier niet eene bepaling opgenomen gelijk aan het 2de lid van art. 122 [113]? De gevallen staan volkomen gelijk.

Aan de opmerking der Commissie is voldaan.

G. O. ART. 271. Hij die een geschrift of afbeelding waarin hij weet dat eene beleediging voorkomt of het in artikel 270 omschreven misdrijf wordt gepleegd, verspreidt, openlijk ten toon stelt of aanslaat, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste eene maand of geldboete van ten hoogste driehonderd gulden.

Indien de schuldige het misdrijf in zijn beroep begaat en er tijdens het plegen van het misdrijf nog geen twee jaren zijn verlopen sedert hij wegens hetzelfde misdrijf onherroepelijk is veroordeeld, kan hij van de uitoefening van dat beroep worden ontzet.

Dit misdrijf wordt niet vervolgd dan op klachte van de in artikel 269 en het tweede lid van artikel 270 aangewezen personen.

Beraadslagingen in de Tweede Kamer.

[Vgl. ook de Beraadslagingen, in de Tweede Kamer gevoerd over art. 113 en art. 225, hiervoor bl. 41 volg. en 261 volg.]

(4 November 1880.)

Amendement van de Commissie van Rapporteurs,

strekken om den aanhef van het artikel te lezen:

Hij die een geschrift of afbeelding van beleedigenden of voor een overledene smadelijken inhoud met het doel om aan den beleedigenden of smadelijken inhoud ruchtbaarheid te geven of de ruchtbaarheid daarvan te vermeederen, verspreidt enz.

De heer PATIJN, *lid der Commissie van Rapporteurs*: Art. 271 heeft eene kleine wijziging ondergaan. De Kamer zal zich herinneren, dat, toen art. 113 aan de orde kwam, er [zie daarover hiervoor bl. 41—45] met den geachten afgevaardigde uit Groningen eenig verschil van meening is geweest omtrent de interpretatie van dat artikel. Ik heb toen uiteengezet welke de bedoeling was met dat artikel en met de andere verspreidingsartikelen.

Ten einde die nog juist te doen uitkomen heeft de Commissie in overleg met de Regering, en na bespreking met den geachten afgevaardigde uit Groningen — ik mag dit hier mededeelen — gemeend in de artt. 113, 119, 132, 134 en het alles beheerschende art. 271 eene kleine wijziging te moeten brengen, die na het bij art. 113 besprokene wel geen nadere toelichting zal behoeven.

Ik zou alleen nog, om in de terminologie van het geheele ontwerp te blijven, eene kleine wijziging in art. 271 willen brengen, die dan ook in de andere artikelen zal moeten gevolgd worden. In de artt. 113, 119, 132, 134 en 271 zal voor: *met het doel*, moeten gelezen worden: *met het oogmerk*.

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: Zoo als de vorige geachte spreker heeft medegedeeld, is deze verandering het uitvloeisel van het overleg tusschen de Commissie van Rapporteurs, den heer van Houten en mij. De amendementen der Commissie op art. 271, alsmede op de artt. 113, 119, 132 en 134 worden dan ook door de Regering overgenomen.

[Het door de Commissie van Rapporteurs zelve gewijzigde amendement van die Commissie werd alzoo door de Regeering overgenomen.]

[Zie over de wijziging van art. 271 bij de wet van 15 Januari 1886 (Stbl. n°. 6) hiervoor bij art. 113 op bl. 45.]

TITEL XVII.

Schending van geheimen.

In het O. R. O. luidde het opschrift: *Openbaring van geheimen.*

Verslag van de Tweede Kamer.

Openbaring van geheimen. In art. 345 [318] zou de Commissie ook gewag willen maken van openbaring van geheimen, ofschoon het woord daar niet de technische beteekenis kan hebben welke er door het opschrift van dezen titel aan wordt toegekend. Het is daarom beter, ten einde verwarring voor te komen, hier te spreken van *schending van geheimen*. Deze uitdrukking, elliptisch voor *schending van vertrouwen door openbaring van geheimen*, is in dien zin ook op zich zelve juister.

Art. 272.

Hij die opzettelijk eenig geheim, hetwelk hij, uit hoofde van zijn hetzij tegenwoordig hetzij vroeger ambt of beroep, verplicht is te bewaren, bekendmaakt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes maanden of geldboete van ten hoogste zeshonderd gulden.

Indien dit misdrijf tegen een bepaald persoon gepleegd is, wordt het slechts vervolgd op diens klachte.

Art. 273.

Hij die opzettelijk aangaande eene onderneming van handel of nijverheid bij welke hij werkzaam is of geweest is, bijzonderheden waarvan hem geheimhouding is opgelegd, bekendmaakt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes maanden of geldboete van ten hoogste zeshonderd gulden.

Geene vervolging heeft plaats dan op klachte van het bestuur der onderneming.

O. R. O. ART. 291. Hij die opzettelijk eenig geheim hetwelk hij uit hoofde van zijn ambt of beroep verplicht is te bewaren, openbaart, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes weken of geldboete van ten hoogste drie honderd gulden.

O. R. O. ART. 292. Hij die, bij eene onderneming van handel of nijverheid werkzaam of werkzaam geweest, opzettelijk bijzonderheden die onderneming betreffende waarvan hem geheimhouding is opgelegd, bekend maakt of mededeelt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes weken of geldboete van ten hoogste drie honderd gulden.

O. R. O. ART. 293. De in dezen titel omschreven misdrijven worden, indien zij tegen een bepaald persoon gepleegd zijn, niet vervolgd dan op zijne klachte.

Memorie van Toelichting.

Artt. 291—293. Het opzettelijk openbaren van een geheim is strafbaar, wanneer men hetzij door ambt of beroep, hetzij door eene aangegane over-

eenkomst tot zwijgen verplicht was. In die gevallen kan men niet volstaan met de waarschijnlijkheid, dat de schuldige disciplinair zal worden bestraft, of dat zijn beroep zal verlopen, of dat hij uit zijne betrekking zal worden ontslagen. Bovendien zouden dan de mededaders en medepligtigen ongedeerd blijven.

De verplichting tot geheimhouding spruit in art. 291 voort uit de wet of den aard van den werkkring waarin men geplaatst is, en geldt gelijkelijk voor allen die hetzelfde ambt of beroep uitoefenen¹; art. 292 onderstelt eene overeenkomst en geldt alléén voor hem, die deze overeenkomst sloot².

In beide bepalingen is strafbaar de opzettelijke schending van den pligt tot zwijgen, niet elke onbedachtzame mededeeling van hetgeen men geen geheim achtte.

Overigens moet telkens *in facto* door den regter worden beslist, in hoever eenig ambt of beroep tot geheimhouding verplicht³. Waar in bijzondere gevallen deze pligt tot zwijgen plaats maakt voor een pligt tot spreken, is geene toepassing van art. 291 te duchten, vermits dan de strafbaarheid is uitgesloten krachtens art. 52 [42]. Hij die ingevolge art. 189 wetb. van strafv. zich mag verschoonen maar van deze bevoegdheid geen gebruik maakt en getuigenis aflegt, heeft regt van spreken; indien hij getuigt, handelt ook hij »ter uitvoering van een wettelijk voorschrift» en is dus mede gedekt door art. 52.

De vervolging is, volgens art. 293, alléén dan afhankelijk van eene voorafgaande klagte, wanneer het misdrijf tegen een bepaald persoon gepleegd is, dus altijd in de gevallen van art. 292. Daarentegen staat, bij overtreding van art. 291, dewijl door de openbaring van het geheim het publiek belang wordt geschonden, in den regel de vervolging ambts-halve open.

¹ Vgl. art. 378 C. P., art. 458 C. P. B., art. 21, tit. XX, boek II, ontwerp 1847, ten onrechte gerangschikt onder misbruik van vertrouwen en bedrog.

² Vgl. art. 418 C. P., art. 309 C. P. B., art. 21 h. t. ontv. 1847.

³ Vgl. »stand, beroep of wettige betrekking» in art. 189 strafv. en in art. 19 der wet van 5 Aug. 1850 (*Staatsblad* n°. 45), tot regeling van het regt van onderzoek (enquête)

Advies van den Raad van State.

Art. 291. Het maximum der straf is te laag in verhouding tot de gevolgen, die het feit kan hebben.

Ook is de vraag, of het woord »opzettelijk» in de artt. 291 en 292 niet moet worden weggelaten. Het opzet blijkt uit de daad der openbaring.

Rapport aan den Koning.

De zienswijze van den Raad van State, dat de in dit art. bedreigde straf niet zwaar genoeg zijn zoude, wordt niet gedeeld. Men bedenke, dat, wanneer het belang der veiligheid van den Staat er bij betrokken is, het feit dan in andere bepalingen zal vallen en een zwaarder misdrijf wordt.

Het woord opzettelijk kan niet worden gemist. Het is toch mogelijk, dat iemand zich een geheim laat ontsnappen, zonder dat hij de openbaring wilde, of ook zonder te weten dat het een geheim is. Daarom moet het opzet aanwezig zijn, zal het feit strafbaar worden; daarom ook

Art. 293. Achter art. 293 zoude behooren te worden gevoegd: »ten ware het geheim het openbaar belang betreft." In dat geval is het de taak van het openbaar ministerie om *ex officio* te vervolgen.

werd het woord »opzettelijk" anders geplaatst dan in 't ontwerp der Commissie.

Art. 293. Aan de bedoeling der door den Raad van State gemaakte opmerking is door wijziging der redactie van het artikel voldaan.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Artt. 291 en 292. *Zes weken of geldboete van ten hoogste drie honderd gulden.* De Commissie zou de straf willen verhoogen tot *zes maanden of geldboete van ten hoogste zes honderd gulden.* Ten onrechte beroept zich de Minister, in antwoord aan den Raad van State, welke eveneens verzwareing van straf wenschelijk achtte, op de omstandigheid, dat het feit een zwaarder misdrijf wordt indien het belang der veiligheid van den Staat er bij betrokken is. Het misdrijf van dit artikel kan zeer ernstige gevolgen hebben voor dengene wien het geheim betreft, ook al is er geen Staatsbelang bij betrokken. Bovendien kan hieronder ook het feit vallen dat de dader door een eed tot geheimhouding verplicht was. De buitenlandsche wetten bedreigen dan ook in den regel zwaarder straf; (zie art. 309 Code Pénal Belge; § 300 Duitsche Wetboek, vgl. art. 418 Code Pénal) en het verschil tusschen 6 jaren (in art. 105 [98]) en 6 maanden is toch altijd aanzienlijk genoeg.

Eene minderheid der Commissie zou zelfs de gevangenisstraf in het geval van art. 292 op het voetspoor van den Belgischen Code willen brengen op drie jaren. Wil men, ofschoon niet zeer consequent waar de octrooijen zijn afgeschaft, de bijzondere nijverheid in dit opzigt beschermen, dan is, met het oog op de belangen die dikwijls bij een geheim van handel of nijverheid gemoeid zijn, alleen een zware straf voldoende afschrikkend om praeventieven invloed te mogen verwachten en ook, daar de dader gewoonlijk aanzienlijk voordeel of het toebrengen van groot nadeel beoogt, geregtvaardigd.

Art. 291. *van zijn ambt of beroep.* Ten einde duidelijker te doen uitkomen dat ook strafbaar is de openbaring van geheimen nadat het ambt is nedergelegd of het beroep niet meer wordt uitgeoefend, stelt de Commissie voor het woordje *zijn* weg te laten.

Art. 293. In de Memorie van Toelichting wordt gezegd: »De vervolging is, volgens art. 293, alléén dan afhankelijk van eene voorafgaande klagte, wanneer het misdrijf tegen een bepaald persoon gepleegd is, dus altijd in de gevallen van art. 292". Dit is echter niet *altijd* het geval. De openbaring van geheimen eener onderneming van handel of nijverheid, zal wel altijd een misdrijf zijn tegen die onderneming, maar daarom nog niet noodzakelijk tegen een *bepaald persoon*. De Commissie geeft derhalve in overweging te lezen: »De in dezen Titel omschreven misdrijven worden, indien zij tegen een bepaald persoon of eene onderneming van handel of nijverheid gepleegd zijn, niet vervolgd dan op klagte des benadeelden".

Aan de opmerkingen betreffende dezen titel is gevolg gegeven. Alleen is voor de gewenschte verduidelijking van art. 291 een andere weg ingeslagen en de eisch van klachte thans bij ieder der beide artikelen afzonderlijk uitgedrukt.

Zoowel voor »openbaart" in art. 291, als voor »bekend maakt of mededeelt" in art. 292, is de uitdrukking »bekendmaakt" gesteld. Deze laatste uitdrukking is de juiste en voor verschil in terminologie in de beide artikels geene reden. Zie ook de artt. 423 en 425 [372 en 374]. — »Openbaren" is te eng, want het veronderstelt dat iets ter algemeene kennis gebragt wordt; terwijl toch verraad ook aan één persoon strafbaar zijn moet.

Opmerking van Prof. M. de Vries.

Art. 291. Achter *geheim* behoort eene komma te staan, om gelijke reden als bij vorige artikels is aangemerkt.

Art. 292. *werkzaam of werkzaam geweest*. Het part. *geweest* mag niet zoo praedicatief aan het subst. toegevoegd worden. Wel: *hij is hier geweest*; maar niet, zonder *is*: *de man, hier geweest*. Men zou kunnen schrijven: *hij die aangaande eene onderneming bij welke hij werkzaam is of geweest is*, enz.

G. O. ARTT. 272 en 273 = artt. 272 en 273 van het Wetboek.

TITEL XVIII.

Misdrijven tegen de persoonlijke vrijheid.

Memorie van Toelichting.

Het gebied van dezen titel blijkt uit het opschrift: het omvat de wederregtelijke inbreuken op de persoonlijke vrijheid. De strafbaar gestelde handelingen belemmeren den persoon in zijne vrijheid van beweging, van doen en laten. Vóóraan staat het zware misdrijf van slavenhandel (artt. 294—297 [274—277]), gevolgd door menschenroof (art. 298 [278]), wegvoering van minderjarigen (art. 299 [279]) en schaking (art. 300 [281]). Hierna in de artt. 301 [447 G. O.] en 302 [280] twee lichtere misdrijven tegen de vrijheid van minderjarigen en de regten van hen onder wier magt zij staan. Voorts de wederregtelijke vrijheidsberooving (artt. 303 [O. R. O.], 304 [282]), met de bijzondere voorschriften omtrent het doen opnemen in en ontslaan uit krankzinnigengestichten (artt. 305 [O. R. O.], 306 [283]). Eindelijk het algemeene misdrijf van dwang door geweld of door bepaalde soorten van bedreiging (art. 307 [284]), benevens de bijzonder zware bedreigingen van art. 308 [285].

Art. 274.

Hij die voor eigen of vreemde rekening slavenhandel drijft of opzettelijk daaraan middellijk of onmiddellijk deelneemt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twaalf jaren.

Art. 275.

Hij die als schipper dienst neemt of dienst doet op een vaartuig, wetende dat het tot het drijven van slavenhandel bestemd is, of

het daartoe gebruikende, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twaalf jaren.

Indien het vervoer den dood van een of meer slaven ten gevolge heeft, wordt de schipper gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vijftien jaren.

O. R. O. ART. 294. Hij die voor eigen of vreemde rekening slavenhandel drijft of opzettelijk daaraan middelijk of onmiddelijk deelneemt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twaalf jaren.

O. R. O. ART. 295. Hij die als schipper dienst neemt of dienst doet op een vaartuig, wetende dat het tot het drijven van slavenhandel bestemd is, of het daartoe gebruikende, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twaalf jaren.

Indien het vervoer den dood van een of meer slaven ten gevolge heeft, wordt de schipper gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vijftien jaren.

Memorie van Toelichting.

I. *Slavenhandel* (artt. 294—297).

Slavenhandel kan evenzeer te land als ter zee gedreven worden en is daarom, ofschoon volkenrechtelijk dit misdrijf veelal gelijk wordt gesteld met zeeroof (art. 435 [381]), niet tot de scheepvaartmisdrijven te rekenen.

De omschrijving der strafbare feiten komt, behoudens vereenvoudiging van uitdrukking, in hoofdzaak overeen met die van de wetten van 20 November 1818 (*Staatsblad* n°. 39) en van 23 December 1824 (*Staatsblad* n°. 75), hetgeen te meer raadzaam is daar deze wetsbepalingen in verband staan met de tractaten, krachtens koninklijk besluit van 14 November 1848 (*Staatsblad* n°. 79) in het *Staatsblad* geplaatst.

Art. 295. Op het gebied van het strafregt is het te doen om de materiële waarheid; bedekte slavenhandel, die den schijn aanneemt van koelievervoer, terwijl in werkelijkheid de vervoerde personen van hunne vrijheid zijn beroofd en een zoogenaamd dienstcontract slechts voor de leus is opgemaakt, blijft strafbaar.

Dienst neemt of dienst doet. Laatstgenoemde uitdrukking ziet niet alleen op het gebruiken van het vaartuig tot slavenhandel, maar ook kan het zijn, dat de schipper eerst na zijn in dienst treden met zoodanige bestemming van het vaartuig is bekend geworden.

G. O. ARTT. 274 en 275 = artt. 274 en 275 van het Wetboek.

Art. 276.

Hij die als schepeling dienst neemt op een vaartuig, wetende dat het tot het drijven van slavenhandel bestemd is of gebruikt wordt, of vrijwillig in dienst blijft na die bestemming of dit gebruik te hebben vernomen, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste negen jaren.

O. R. O. ART. 296. Hij die in eenige andere betrekking dienst neemt op een vaartuig, wetende dat het tot het drijven van slavenhandel bestemd is of gebruikt wordt, of vrijwillig in dienst blijft na die bestemming of dit gebruik te hebben vernomen, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste negen jaren.

Memorie van Toelichting.

De bepaling moet aanwijzen, dat de met vrijen wil verrigte scheepsdienst strafbaar is. De schepeling die onderweg de bestemming van het vaartuig verneemt kan, eer hij feitelijk of zedelijk in de mogelijkheid was dien bodem te verlaten, daarop worden aangetroffen. Zoodra hij daartoe in de mogelijkheid is, moet hij zijne dienst verlaten.

Advies van den Raad van State.

Hetgeen de memorie van toelichting* te dezer plaatse met eene verwijzing naar de artt. 50 en 52 [40 en 42] zegt, moge op zich zelf juist zijn, toch schijnt de redactie van art. 296 te verre te gaan, en zou naar 's Raads inzien alsnog daarin behooren te worden nitgedrukt, dat de strafbaarheid eerst aanvangt dáár, waar de opvarende — na vernomen te hebben dat het schip tot slavenhandel dient — de zich voor hem opgedaan hebbende gelegenheid, om zich aan zijne dienst op het schip te onttrekken, ongebruikt zal hebben laten voorbijgaan.

Dezelfde aanmerking geldt bij zeeroof (art. 435 [381]) en kaapvaart (art. 443 [389]).

Zoo als deze artikelen op bedoeld punt luiden, zou de opvarende zijnerzijds de overmagt moeten bewijzen, hetgeen dikwerf onmogelijk zou zijn, terwijl het ook regtens de taak van het openbaar ministerie is te bewijzen, dat de beklagde gelegenheid gehad heeft het schip te verlaten en desniettemin in dienst gebleven is.

Aangezien de door de Staatscommissie beoogde aanvulling van art. 440 Wetboek van Koophandel † voor'shands door den Minister van Justitie is achterwege gelaten, zal hetgeen deswege in de memorie van toelichting op art. 296 voorkomt behooren te worden geschrapt.

Rapport aan den Koning.

Art. 296. Aan het door den Raad van State geopperde bezwaar is in dit artikel en in de artt. 435 en 443 te gemoet gekomen door invoeging van het woord »vrijwillig.”

* [De toelichting der Staatscommissie, toen het woord *vrijwillig* niet in het artikel voorkwam, luidde: »De bepaling behoeft niet aan te wijzen dat alleen de met vrijen wil verrigte scheepsdienst strafbaar is. De schepeling die onderweg de bestemming van het vaartuig verneemt en, eer hij in de mogelijkheid was dien bodem te verlaten, daarop wordt aangetroffen, kan zich beroepen op overmagt (art. 51 [40]). Zoodra het vaartuig in eene haven komt, behoort hij zijn dienst te verlaten, zonder deswege te duchten te hebben, hetzij eene strafvervolgung wegens desertie, want hij handelt ter uitvoering van een wettelijk voorschrift (art. 53 [42]), hetzij een burgerlijk proces wegens verbreking der overeenkomst, want het aangevuld art. 440 wetb. van kooph. erkent den slavenhandel als een wettigen grond voor die verbreking.”]

† [Namelijk met dit: »7°. indien de schipper het schip bestemt of gebruikt tot slavenhandel, zeeroof of strafbare kaapvaart.”]

Art. 277.

Hij die voor eigen of vreemde rekening middellijk of onmiddellijk medewerkt tot het verhuren, vervrachten of verzekeren van een vaartuig, wetende dat het tot het drijven van slavenhandel bestemd is, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste acht jaren.

O. R. O. ART. 297. Hij die voor eigen of vreemde rekening middellijk of onmiddellijk medewerkt tot het verhuren, vervrachten of verzekeren van een vaartuig, wetende dat het tot het drijven van slavenhandel bestemd is, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste acht jaren.

Memorie van Toelichting.

Dit feit is een eigen misdrijf en kan niet worden overgelaten aan de toepassing van de leer der deelneming. Immers, niet enkel medepligtigheid aan slavenhandel is strafbaar, maar ook reeds de bezorging van een vaartuig bestemd tot het drijven van slavenhandel, zonder dat nog aan die bestemming gevolg behoeft te zijn gegeven. Bovendien houde men in het oog, dat bevrachting van schepen en slavenhandel vaak internationale handelingen zijn, waarin wellicht slechts één Nederlander als makelaar of verzekeraar betrokken is. Er moet geen twijfel wezen, dat deze hier te lande strafbaar is ook wanneer de hoofdschuldigen in den vreemde teregtstaan. Vgl. ook art. 4 der wet van 20 November 1818 (*Staatsblad* n°. 39).

G. O. ART. 277 = art. 277 van het Wetboek.

Art. 278.

Hij die iemand over de grenzen van het rijk in Europa voert, met het oogmerk om hem wederrechtelijk onder de macht van een ander te brengen of om hem in hulpeloozen toestand te verplaatsen, wordt, als schuldig aan menschenroof, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twaalf jaren.

O. R. O. ART. 298. Hij die iemand over de grenzen van het rijk in Europa voert, met het oogmerk om hem wederregtelijk onder de magt van een ander te brengen of in hulpeloozen toestand te verplaatsen, wordt, als schuldig aan menschenroof, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twaalf jaren.

Memorie van Toelichting.**II. *Menschenroof* (art. 298).**

Dit misdrijf onderscheidt zich als zwaardere soort van de volgende soorten van vrijheidsberooving door het karakter van meerdere duurzaamheid dat het bezit. Zoolang de weggevoerde zich in Nederland bevindt, is duurzame vrijheidsberooving buiten het geval van opsluiting ondenkbaar, vindt de geroofde in de nederlandsche wet en hare organen overal be-

scherming en in de taalgemeenschap bovendien het middel om de hulp van anderen in te roepen. Indien de weggevoerde de opsluiting weet te verijdelen of zich in gemeenschap met anderen weet te stellen, is hij in staat zijne vrijheid te hernemen. De wegvoering daarentegen naar het buitenland, buiten het bereik der nederlandsche overheid, te midden van eene bevolking ook door taalverscheidenheid van den weggevoerde gescheiden of in landen waar hetzij bevolking ontbreekt, hetzij van de bevolking geen hulp te wachten is (onbewoonde landen of landen bewoond door onbeschaafde volken of volken, die de persoonlijke onvrijheid erkennen) geeft aan de wegvoering het karakter van duurzame vrijheidsberooving, welke zelfs geene stoffelijke banden of eene bepaalde opsluiting vordert voor hare voortdurend. Alleen in dat geval kan van eigenlijke menschenroof sprake zijn. Daarbij is het onverschillig, of die wegvoering geschiedt om den weggevoerde tot slavernij te brengen dan wel om hem buitenslands op te sluiten, aan een buitenlandsche overheid of aan de magt van private personen of aan vreemde roovers over te leveren, of hem hulpeloos ergens in den vreemde te verplaatsen.

Wederregtelijk. Immers de handeling kan ook geoorloofd zijn, b. v. het vervoer van een gevangene ter uitlevering, van een minderjarige naar zijne ouders of voogden.

In hulpeloozen toestand te verplaatsen kan nooit met regt geschieden.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

De Memorie van Toelichting zegt dat, »in hulpeloozen toestand te verplaatsen, nooit met regt kan geschieden". Maar het woord *wederregtelijk* slaat thans ook op die woorden. Er zou dus moeten gelezen worden: »of om hem in hulpeloozen toestand te verplaatsen".

De woorden »om hem" zijn herhaald.

G. O. ART. 278 = art. 278 van het Wetboek.

Art. 279.

Hij die opzettelijk een minderjarige onttrekt aan het wettig over hem gesteld gezag of aan het opzicht van dengene die dit desbevoegd over hem uitoefent, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren.

Gevangenisstraf van ten hoogste negen jaren wordt opgelegd, indien list, geweld of bedreiging met geweld is gebezigd, of indien de minderjarige beneden de twaalf jaren oud is.

O. R. O. ART. 299. Hij die opzettelijk een minderjarige onttrekt aan het wettig over hem gesteld gezag of aan het opzicht van dengene die dit bevoegd over hem uitoefent, wordt gestraft:

met gevangenisstraf van ten hoogste negen jaren, indien de minderjarige beneden de twaalf jaren oud is;

met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren en zes maanden, indien

deze twaalf jaren of ouder is, en met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren, indien list, geweld of bedreiging met geweld gebezigd is.

Deze straffen kunnen met een derde worden verhoogd, indien het misdrijf wordt gepleegd met een baatzuchtig oogmerk of met het oogmerk om den minderjarige tot ontuchtige handelingen te brengen.

Met het plegen van geweld wordt gelijk gesteld het brengen in een toestand van bewusteloosheid.

O. R. O. ART. 303. Hij die weigert een onder zijn opzicht gestelden minderjarige aan den reghebbende die hem als zoodanig bekend is, op diens vordering te laten volgen, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste een jaar.

Memorie van Toelichting.

III. Wegvoering van minderjarigen. Schaking (artt. 299—302).

Art. 299. De ontvoering van minderjarigen in titel XVI crimineel wetboek voor het koninkrijk Holland »kinderdieverij», geheeten, is in de omschrijving der strafbare handeling aanmerkelijk ruimer dan menschen-roof. Niet de wil van den minderjarige, alleen die der personen, die een wettig gezag over hem hebben, komt hier in aanmerking, zonder onderscheid of zij dat gezag persoonlijk uitoefenen dan wel door anderen, die zij met het opzicht over den minderjarige belasten, doen uitoefenen. Het kan zijn, dat de minderjarige zelf de wegvoering begeert en dat deze met de beste bedoelingen geschiedt, b. v. om hem aan wanbestuur van ouders of voogden te onttrekken; desniettemin blijft dit onttrekken aan het gezag van hen, die wettig over den minderjarige gesteld zijn of die bevoegd het opzicht over dezen uitoefenen, strafbaar.

De voor het object van dit misdrijf in de onderscheidene wetboeken aangenomen leeftijd loopt zeer uiteen. Zoo spreekt art. 238 crim. wetb. van het kon. Holland van »jonge kinderen», art. 205 Pruisen en art. 252 Beijeren van een mensch beneden de 16 jaren, art. 364 C. P. B. (waar de gedachtengang een andere is) van kinderen beneden de 7 jaren, artt. 2—5 titel XV boek II ontwerp 1847 nu eens van een kind beneden de 14 jaren, dan eens van een minderjarige, en § 235 D. Wb. van minderjarigen in het algemeen. Het verdient aanbeveling, wel den vollen leeftijd tot aan de meerderjarigheid te omvatten maar in de strafbaarheid en met het oog op de wijze van ontvoering te onderscheiden naarmate de minderjarige ouder of jonger is dan twaalf jaren, een leeftijd ook in art. 271 [253] als grens aangenomen. Alleen ten opzichte van minderjarigen van twaalf jaren of ouder is eene onderscheiding noodig, naarmate de ontvoering al dan niet met of tegen den wil der minderjarigen plaats heeft. Beneden dien leeftijd kan van toestemming geen sprake zijn. Ten onregte vordert dan ook § 235 D. Wb. ten aanzien van iederen minderjarige, hoe jeugdig ook, »List, Drohung oder Gewalt».

Opzettelijk een minderjarige geeft te kennen, dat de dader bekend moet zijn met het feit der minderjarigheid. Daarentegen is voor de strafbaarheid geen vereischte, dat hij geweten hebbe, of de minderjarige ouder of jonger dan twaalf jaren is.

Wettig...gezag. Vgl. de toelichting van art. 271 [253]. De uitdrukking heeft hier gelijke beteekenis als in dat artikel. Zij omvat dus ook het gezag van een der ouders of van een derden persoon, die door of krachtens art. 284 in verband met art. 301 B. W. met de zorg over den

minderjarige belast is. Degene der ouders, aan wien in dat geval of in de gevallen van art. 38 [30] van het tegenwoordig ontwerp de uitoefening van het gezag over zijn kind ontzegd is, kan zelf dader van het misdrijf zijn (arrest van den hoogen raad van 26 Junij 1876 in *Weekblad van het Regt*, n°. 3995).

Bevoegd. Het opzigt over den minderjarige wordt bevoegd uitgeoefend door ieder, aan wien dit is toevertrouwd door den vader, voogd of wie anders wettig gezag over hem heeft. De minderjarige moet even veilig zijn bij dezen lasthebber als bij den lastgever, en het gezag van ouders en voogden of van hen, die krachtens de wet in hunne plaats treden, eischt ook dan eerbiediging als de minderjarige zich met hun toestemming buiten hun woning onder het opzigt van een ander bevindt.

Baatzuchtig oogmerk, ruimer dan »winstbejag” (vg. art. 268 [250] n°. 2), omvat ook het meer verwijderd voordeel dat de schuldige zich van den minderjarige belooft, b. v. door hem voor zich te laten werken, bedelen enz.

Bewusteloosheid. Zie de toelichting van art. 193 [179, hiervoor bl. 168].

Art. 303 is met eenige wijziging overgenomen uit art. 6 T. XV, B. II ontwerp 1847; de aldaar vermelde uitzondering »zonder wettige redenen” wordt gedekt door de artt. 52 en 53 [42 en 43] van het eerste boek.

Advies van den Raad van State.

Art. 299 *. Het woord »deze” in de eerste zinsnede slaat verkeerdelijk op »vader, moeder” enz.

* [Destijds luidende: »Hij die opzettelijk een minderjarige aan zijn vader, moeder of voogd, onder wiens gezag deze staat, of aan hem wien deze op regterlijk bevel is toevertrouwd, onttrekt” enz.]

Rapport aan den Koning.

De omslagtige redactie van dit artikel is nu vermeden door eene geheele wijziging, ten gevolge waarvan het bezwaar van den Raad van State meteen is vervallen.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Art. 299. Men zou eene meer logische volgorde in acht nemen wanneer art. 300 aan dit artikel voorafging. Art. 300 [281], waarin sub 1°. een feit, waarbij minderjarigheid geen element van het misdrijf is, wordt gestraft, staat nu ingeschoven tusschen verschillende misdrijven tegen minderjarigen.

Er is, naar het oordeel der Commissie, geen voldoende grond voor het onderscheid dat hier gemaakt wordt tusschen den leeftijd beneden en boven de twaalf jaren. De grens is geheel willekeurig. Niet alleen is het moeilijker om naar het uiterlijk van een kind te beslissen of het al dan niet ouder dan twaalf jaren is, maar kinderen boven de twaalf jaren hebben soms meer bescherming noodig dan jongere, die fysiek en intellectueel gunstig ontwikkeld zijn. Bij sommige misdrijven is de willekeur, die in iedere grens gelegen is, niet een voldoende motief om geen grens te stellen, namelijk daar, waar de jeugdige leeftijd *per se* het misdrijf gevaarlijker of schandelijker maakt. Dit is echter hier het geval niet. Het wezen van het misdrijf bestaat hier in de onttrekking aan het bevoegd toezigt. De nevenomstandigheden beoordeele de regter bij de toepassing der straf. Waar echter andere feiten, zooals geweld of bedreiging, het misdrijf vergezellen en de handeling in haar geheel daardoor een ernstiger karakter aanneemt,

bestaat grond voor speciale strafverzwaring. Evenzoo kan de aard van het oogmerk invloed hebben op den aard van het misdrijf zelf. Het is echter, met het oog op de praktijk, minder juist eene *verzwaring* van straf voor te stellen voor eene gebleken slechte bedoeling. Daardoor zou, in strijd met de oeconomie van dit wetboek, de goede bedoeling als *regel* worden aangenomen. De Commissie zou de zaak willen omkeeren en eene *strafvermindering* willen voorschrijven voor het geval dat de goede bedoeling blijkbaar is.

De twee eerste alinea's zouden derhalve moeten luiden: »Hij die met een baatzuchtig oogmerk of met het oogmerk om den minderjarige tot ontuchtige handelingen te brengen enz. — uitoefent, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste negen jaren;

met gevangenisstraf van ten hoogste twaalf jaren indien list, geweld of bedreiging met geweld gebezigd is.

Deze straffen worden met de helft verminderd indien van zoodanig oogmerk niet blijkt."

De volgorde der artt. 299—303 [279—281] is, overeenkomstig den wensch der Commissie, veranderd, en van schaking eerst sprake, nadat alles wat alleen op minderjarigen betrekking heeft, is afgehandeld.

In geenen deele kan de Minister deelen in den wensch om de bijzondere bescherming van kinderen beneden de twaalf jaren te laten vervallen. Hij kan niet toegeven dat die grens »geheel willekeurig" zou zijn. Zoo dikwerf de wetgeyer zich van cijfers bedient, is er, in zekeren zin, eenige willekeur. Niemand kan bewijzen dat een jongmensch van 23 jaren en één dag zooveel wijzer en knapper is of er anders uitziet dan twee dagen vroeger. Is dat nu eene reden om de bepaling dat de meerderjarigheid met het voleindigde 23ste levensjaar intreedt, als »geheel willekeurig" ter zijde te stellen? Heeft niet de Commissie art. 271 [253] goedgekeurd waarin insgelijks de 12jarige leeftijd als grens werd aangenomen? Heeft zij niet bij art. 263 [243] den 16jarigen, bij art. 268 [250] den 21jarigen leeftijd aanbevolen?

En waarom zou het dan nu bij dit misdrijf anders wezen? »Het wezen van het misdrijf bestaat hier in de onttrekking aan het bevoegd toezicht." Toegegeven. Maar dat belet niet dat, even als bij het misdrijf van art. 263, zij het dan ook op eenigzins andere gronden, de jeugdige leeftijd op zich zelf eene verzwarende omstandigheid is, gelijkstaande met geweld of list tegen ouderen aangewend. Neemt men die gelijkstelling *niet* aan, dan zou het jeugdige kind, dat nog geen betrouwbaren wil heeft en zonder geweld of list gemakkelijk is mede te troonen, *minder* beschermd zijn dan de oudere. Onder de beste eigenschappen van het Ontwerp rekent de Minister de buitengewone zorg waarmede jeugdige kinderen beschermd worden (zie de artt. 38 [30], 48 [38] enz.). En bij *dit* misdrijf zou men dat beginsel laten varen? Zal het gelijkstaan of men zonder geweld of list een 22jarigen jongeling, die den naam zijner ouders wel onthouden en den weg naar huis wel vinden kan, wegvoert, dan wel een klein kind, dat spoorloos verdwijnen kan, zich zijne afkomst niet herinnert en wellicht niet meer te herkennen is?

Wat daarentegen betreft het oogmerk waarmede het misdrijf gepleegd wordt, of dit al of niet baatzuchtig is, al of niet met ontuchtige doeleinden in verband staat, dat alles moge door den rechter

worden in aanmerking genomen; de wetgever behoort er, behoudens het geval van schaking, van te zwijgen. En te meer kan hij dat, omdat, *indien* de weggevoerde tot ontucht gebracht wordt, strafverhooging mogelijk is wegens materieelen samenloop met de in den 14den Titel bedoelde misdrijven.

bevoegd. Moet niet hier en in de artt. 301 en 302 [280] gelezen worden *desbevoegd*?

Tegen de vervanging van »*bevoegd*» door »*desbevoegd*» bestaat geen het minste bezwaar.

Art. 303. De Memorie van Toelichting zegt: »Art. 303 is met eenige wijziging overgenomen uit art. 6 T. XV, B. II ontwerp 1847; de aldaar vermelde uitzondering »zonder wettige redenen» wordt gedekt door de artt. 52 en 53 [42 en 43] van het Eerste Boek». Het beroep op deze artikelen is evenwel niet afdoende. Immers er kunnen andere redenen zijn dan wettelijk voorschrift of ambtelijk bevel, die de weigering volkomen zouden regtvaardigen, bijvoorbeeld, tijdelijke verstandsverbijstering van den regthebbende of dreigend gevaar voor mishandeling. De uitdrukking »wettige redenen» kan echter niet worden behouden, omdat volgens de terminologie van het Wetboek onder »*wettig*» alleen verstaan wordt »hetgeen in overeenstemming is met de Rijkswet of een ander wettelijk voorschrift» (zie Memorie van Toelichting ad art. 52 [42, deel I bl. 409], noot 2). De Commissie zou daarom willen lezen: »Hij die zonder billijke redenen» enz. De billijkheid der redenen kan aan de beoordeeling van den regter worden overgelaten.

Zonder de bijvoeging van genoemde woorden zou de Commissie het artikel wenschen weg te laten. Die een minderjarige *na de vordering* van den regthebbende niet afgeeft, moet toch geacht worden hem aan het wettig gezag te onttrekken en zou dus reeds vallen onder het bereik van art. 299.

Te laten volgen. Beter over te geven. Men laat *goederen* volgen, niet *personen*.

De Minister vereenigt zich met de bewering der Commissie dat het hierbedoelde feit, voor zooveel noodig, valt onder bereik van art. 299 (»*onttrekt*») en laat dus het artikel weg.

G. O. ART. 279 = art. 279 van het Wetboek.

Art. 280.

Hij die opzettelijk een minderjarige die onttrokken is of zich onttrokken heeft aan het wettig over hem gesteld gezag of aan het opzicht van dengene die dit desbevoegd over hem uitoefent, verbergt of aan de nasporing van de ambtenaren der justitie of politie onttrekt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren of, indien de minderjarige beneden de twaalf jaren oud is, met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren.

O. R. O. Art. 302. Hij die opzettelijk een minderjarige die onttrokken is of zich onttrokken heeft aan het wettig over hem gesteld gezag of aan het opzicht van dengene die dit bevoegd over hem uitoefent, bij zich houdt, hetzij met een baatzuchtig oogmerk, hetzij met het oogmerk om hem tot ontuchtige handelingen te brengen, wordt gestraft:

met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren, indien de minderjarige beneden de twaalf jaren oud is;

met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren en zes maanden, indien deze twaalf jaren of ouder is.

Memorie van Toelichting.

Art. 302 is de *casus gravior* van het in het vorig artikel [nl. 301 O. R. O., later 447 G. O., waarover in deel III onder Tit. V van Boek III] omschreven misdrijf. Aan het vergrijp tegen het over den minderjarige gesteld gezag paart zich hier een zwaarder, steeds met ongeoorloofde en onzedelijke bedoelingen ondernomen, vergrijp tegen den minderjarige zelve. De straffen moeten dus ook veel zwaarder zijn.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Artt. 301 * en 302. In beide artikelen zal, op grond van hetgeen bij artikel 299 [279] is aangeteekend, het verschil van straf naar mate van den leeftijd moeten vervallen, met behoud van het hoogste maximum.

Art. 302. Het verschil van straf naar mate van den leeftijd wordt ook hier behouden, ja is hier in bijzondere mate van gewicht. Een ouder kind laat zich niet zoo gemakkelijk verbergen; een jong kind daarentegen kan men spoorloos doen verdwijnen. Overigens is de redactie gewijzigd. In plaats van een baatzuchtig oogmerk, (dat eene verzwarende omstandigheid zijn kan) wordt geëischt het bepaalde feit dat men den weggevoerde willens en wetens hetzij verbergt, hetzij aan de nasporing van justitie of politie onttrekt.

* [Over art. 301 O. R. O. zie in deel III het vermelde onder Titel V van Boek III.]

G. O. ART. 280 = art. 280 van het Wetboek.

Art. 281.

Als schuldig aan schaking wordt gestraft:

- 1°. met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren, hij die eene minderjarige vrouw, zonder den wil van hare ouders of voogden, doch met hare toestemming wegvoert, met het oogmerk om zich haar bezit in of buiten echt te verzekeren;
- 2°. met gevangenisstraf van ten hoogste negen jaren, hij die eene vrouw door list, geweld of bedreiging met geweld wegvoert, met het oogmerk om zich haar bezit in of buiten echt te verzekeren.

Geene vervolging heeft plaats dan op klachte.

De klachte geschiedt:

- a. indien de vrouw tijdens de wegvoering minderjarig is, hetzij door haar zelve, hetzij door iemand wiens toestemming zij tot het aangaan van een huwelijk behoeft;
- b. indien zij tijdens de wegvoering meerderjarig is, hetzij door haar zelve, hetzij door haren echtgenoot.

Indien de schaker met de weggevoerde een huwelijk heeft gesloten, heeft geene veroordeeling plaats, dan nadat de nietigheid van het huwelijk is uitgesproken.

O. R. O. Art. 300. Als schuldig aan schaking wordt gestraft:

- 1°. met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren, hij die eene vrouw door list, geweld of bedreiging met geweld wegvoert, met het oogmerk om zich haar bezit in of buiten echt te verzekeren;
- 2°. met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren en zes maanden, hij die eene minderjarige vrouw, buiten den wil van hare ouders of voogden, doch met hare toestemming wegvoert, met het oogmerk om zich haar bezit in of buiten echt te verzekeren.

Met het plegen van geweld wordt gelijk gesteld het brengen in een toestand van bewusteloosheid.

Geene vervolging heeft plaats dan op klagte van de weggevoerde, of zoolang zij minderjarig is hetzij van haar zelve, hetzij van de ouders of voogden. Indien er een huwelijk is gesloten, heeft geene veroordeeling plaats, dan nadat de nietigheid van het huwelijk is uitgesproken.

Memorie van Toelichting.

Schaking kan plaats hebben tegen of met den wil der ontvoerde. Het eerste wordt zwaarder gestraft zonder dat het verschil maakt, of de geschaakte vrouw al dan niet gehuwd is. Het tweede is alleen misdrijf ten aanzien van minderjarigen, die buiten den wil van hare ouders of voogden worden weggevoerd.

Bewusteloosheid. Zie de toelichting van art. 193 [179, hiervoor bl. 168].

De vervolging ter zake van schaking is afhankelijk gesteld van het indienen eener klagte. Hoe laakbaar toch het feit in het algemeen zij, het belang van den minderjarige, het belang van de eer der familie, welke ten grondslag ligt aan de strafbepaling tegen schaking, eischt in vele gevallen het nalaten eener vervolging. Zelfs wanneer geen huwelijk volgt en de schaking tegen den wil der geschaakte heeft plaats gehad, kunnen eene vervolging, openbaar onderzoek en debat zoo pijnlijk en schadelijk voor de verongelijkte zijn, dat het belang der openbare orde bij eene vervolging verre wordt overtroffen door het belang der verongelijkte bij eene nietvervolging.

De bevoegdheid tot het indienen der klagte is, zoolang de weggevoerde minderjarig is, aan haar zelve of aan hare ouders of voogden verleend; zoodra zij meerderjarig geworden is of wanneer zij op het oogenblik der wegvoering reeds meerderjarig was, komt haar alleen die bevoegdheid toe. In elk geval is dus de vervolging afhankelijk gesteld van het indienen eener klagte, ook al is de schaking door een huwelijk gevolgd. Wel is waar moet de nietigverklaring van dat huwelijk steeds aan de veroordeeling voorafgaan (vgl. art. 146 Zürich, § 238 D. Wb.), maar de openbaarheid van het burgerlijk geding tot nietigverklaring — dat zich bepaalt tot het bewijs van het enkele feit van gemis aan toestemming — is niet te vergelijken met de openbaarheid van een strafproces wegens schaking. Door het strafproces kunnen bijzondere belangen benadeeld worden, die in het burgerlijk geding ongedeerd blijven. Eene vervolging amtsshalve ware alzoo ongeraden.

Indien er een huwelijk is gesloten hetzij met den schaker, hetzij met een derde. Het huwelijk kan gesloten zijn, òf vóór de schaking in het geheim, òf na de schaking.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Alin. 1. met het oogmerk om zich haar bezit in of buiten echt te verzekeren. De uitdrukking is in onze taal niet geheel passend en bovendien te beperkt. Men leze daarom liever: »tot het plegen van ontuchtige handelingen of het aangaan van een huwelijk.

1°. zes jaren. De straf moet gebracht worden op negen jaren. Het ergste geval in art. 299 [279] is eveneens met een maximum van negen jaren bedreigd, en het feit kan ook hier tegen minderjarigen worden gepleegd en dan een even zwaar vergrijp opleveren.

bedreiging met geweld. Ook hier zouden, naar het oordeel van eene minderheid der Commissie de woorden »met geweld" moeten vervallen. Zie ad art. 134 [125, hiervoor bl. 59 en 60].

De uitdrukking »met het oogmerk om zich haar bezit te verzekeren" laat in duidelijkheid niets te wenschen over. Dat zij te beperkt zou zijn, kan niet worden toegegeven.

De straffen zijn met die in art. 299 in overeenstemming gebracht.

Alin. 3. Van de twee volzinnen make men liever twee alinea's. Het zijn verschillende gevallen. Voor en achter: *zoolang zij minderjarig is ontbreekt eene komma.*

Indien er een huwelijk is gesloten. De Memorie van Toelichting voegt hierbij: »ook met een derde". In dat geval is er echter geen reden voor deze bepaling. Waarom zou er geen klagt mogen worden ingediend indien de geschaakte haar huwelijk met den derde nietig wil verklaard hebben? Men leze daarom: »indien er een huwelijk is gesloten tusschen den dader en de geschaakte".

Aan de beide opmerkingen is gevolg gegeven. Tevens is eene lacune aangevuld. Het misdrijf van art. 300 n°. 1 kan ook ten aanzien van eene getrouwde vrouw gepleegd worden. In dat geval behoort ook vooral haar echtgenoot het klachtrecht te hebben. Ook was de uitdrukking »ouders of voogden" min juist. Als de ouders overleden zijn maar de grootouders nog leven, moeten deze tot klagen bevoegd zijn, evenals zij de nietigverklaring van een zonder hunne toestemming gesloten huwelijk kunnen eischen.

a. »Tijdens de wegvoering"; die bijvoeging is noodig omdat de minderjarige door het huwelijk, zoolang het niet is nietig verklaard, meerderjarig wordt. Volgens de oude redactie zou een meisje dat zich laat schaken en met den schaker trouwt, ook alleen op eigen klachte kunnen vervolgd worden, zoolang het huwelijk niet is nietig verklaard. Daardoor echter werd het goede doel aan het slot van het artikel (»geene veroordeeling") voorbijgestreefd.

»Hetzij door iemand wiens toestemming", enz. Het woord »hem" of »hen" ware hier onjuist. Als bijv. de voogd zijn pupil schaakt, moet de toeziende voogd kunnen klagen.

Opmerking van Prof. M. de Vries.

buiten den wil. Dit is min of meer nevelachtig. Er zijn twee gevallen: *zonder den wil en tegen den wil.* In 't eerste heeft men zich niet uitge-

laten, zijne toestemming niet gegeven; in het tweede is men er bepaald tegen. Het blijkt niet genoeg, welk van die twee door het ongewone *buiten* bedoeld wordt. Dus *of zonder of tegen*, al naar mate van de bedoeling.

G. O. ART. 281 = art. 281 van het Wetboek.

Verslag van de Eerste Kamer.

Art. 281, 1°. *in verband met a.*
Kan de vrouw, die in de wegvoering heeft toegestemd, een klachte indienen?

Antwoord der Regeering.

Ja, want zij wordt niet uitgezonderd. Het geldt hier een meisje aan welks toestemming geen waarde mocht worden toegekend.

Art. 282.

Hij die opzettelijk iemand wederrechtelijk van de vrijheid berooft of beroofd houdt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zeven jaren en zes maanden.

Indien het feit zwaar lichamelijk letsel ten gevolge heeft, wordt de schuldige gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste negen jaren.

Indien het feit den dood ten gevolge heeft, wordt hij gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twaalf jaren.

De in dit artikel bepaalde straffen zijn ook van toepassing op hem die opzettelijk tot de wederrechtelijke vrijheidsrooving eene plaats verschaft.

O. R. O. ART. 304. Hij die opzettelijk iemand wederregtelijk van de vrijheid berooft of van de vrijheid beroofd houdt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren.

Indien het feit zwaar lichamelijk letsel ten gevolge heeft, wordt de schuldige gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste negen jaren.

Indien het feit den dood ten gevolge heeft, wordt hij gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twaalf jaren.

De in dit artikel bedreigde straffen zijn ook van toepassing op hem die opzettelijk tot de wederregtelijke vrijheidsberooving eene plaats verschaft.

O. R. O. ART. 305. Hij die opzettelijk iemand wederregtelijk doet opnemen in een krachtens de wet erkend krankzinnigengesticht, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zeven jaren en zes maanden.

Memorie van Toelichting.

IV. *Wederregtelijke vrijheidsberooving* (artt. 304—306).

Art. 304. Kan alleen een ambtenaar zich schuldig maken aan het opsluiten van iemand in eene plaats door de wet aangewezen tot het stellen in verzekerde bewaring (artt. 412—416 [O. R. O.]), ieder kan iemand van de vrijheid berooven. Die vrijheidsberooving is *of* van den aanvang af wederregtelijk, *of* duurt wederregtelijk voort; zij kan zoo- wel door middel van opsluiting als op andere wijze, b. v. door vastbinden, worden uitgeoefend.

Onverschillene wetgevingen¹ verzwaren de straf naarmate van den duur der vrijheidsberooving. Ten onregte. Dit is een verschil niet in den aard der handeling, maar in graad, waarop de regter telkens naar omstandigheden heeft acht te slaan zonder door een willekeurigen wettelijken termijn te zijn beperkt.

De in het laatste lid van het artikel omschreven daad van medepligtigheid wordt als *delictum sui generis* strafbaar gesteld, omdat de straf hier dezelfde behoort te zijn als die tegen de vrijheidsberooving is bedreigd.

Art. 305. Hij die iemand van de vrijheid berooft door hem wederregtelijk op te nemen in een krankzinnigengesticht, valt onder de algemeene strafbedreiging van art. 304; het doen opnemen is in art. 305 strafbaar gesteld. De in eerstgemeld artikel genoemde verzwareningen indien de handeling zwaar lichamelijk letsel of den dood van het slagtoffer heeft ten gevolge gehad, blijven hier buiten aanmerking, omdat deze noodlottige gevolgen nooit regtstreeks te wijten zijn aan het doen opnemen.

¹ Art. 2, tit. XIII, boek II, ontw. 1847, art. 210 Pruisen, art. 255 Beieren, § 239 D. Wb., art. 435 C. P. B.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Art. 304. *Van de vrijheid berooft of van de vrijheid beroofd houdt, lees: van de vrijheid berooft of beroofd houdt.*

Aan de taalkundige opmerking is gevolg gegeven.

Alinea 2 en 3. Indien het feit — ten gevolge heeft. De Memorie van Toelichting zegt, dat de strafverzwareningen in art. 305 niet zijn opgenomen, omdat zwaar lichamelijk letsel of de dood van het slagtoffer nooit *regtstreeks* te wijten zijn aan het *doen* opnemen in een krankzinnigengesticht. Kan echter de vrijheidsberooving op zich zelve *wel* deze noodlottige gevolgen *regtstreeks* hebben? De behandeling gedurende de vrijheidsberooving, welke in § 239 van het Duitsche strafwetboek mede als oorzaak van de verzwarende omstandigheid wordt vermeld, kan hier niet in aanmerking worden genomen, want dan ware het letsel of de dood niet een *regtstreeksch* gevolg van het feit. In dat geval zullen de regelen van den concursus gelden. Is het dus niet beter beide alinea's te doen vervallen?

Alinea 2 en 3. De Minister gelooft dat wederrechtelijke opsluiting, waar ook, op zich zelve, en ook zonder bepaalde mishandeling, de gezondheid *kan* benadeelen, misschien zelfs iemand krankzinnig maken of doen wegkwijnen. De voorzichtigheid gebiedt alzoo de verzwarende omstandigheden te behouden.

Alinea 4. Deze alinea kan vervallen. De *casus gravior* van de hier omschreven daad van medepligtigheid, wanneer het verschaffen van eene plaats voor de vrijheidsberooving tevens is het beletten om de vrijheid te herkrigen, valt reeds onder het bereik der eerste alinea. Voor de lichtere gevallen is de straf op de medepligtigheid voldoende.

Alinea 4 mag niet vervallen. De bedoeling is juist dat hier nooit de lichtere complicitétsstraf maar alleen die van het 1ste lid in aanmerking komt.

Art. 305. *doet opnemen.* Het opnemen zelf valt onder art. 304, eerste lid. Intusschen is de straf daar minder. De Commissie zou daarom willen lezen »opneemt of doet opnemen». Of wel het geheele artikel zou kun-

nen vervallen, omdat het doen opnemen toch reeds, krachtens art. 57 (47), volgens art. 304 zou kunnen worden gestraft. In dat geval zou de straf in alinea 1 moeten gebragt worden op zeven jaren en zes maanden.

krachtens de wet erkend krankzinnigengesticht. Waarom hier krachtens de wet erkend, terwijl deze qualificatie in art. 306 (283) ontbreekt? Het feit kan ook gepleegd worden door het doen opnemen in een niet erkend krankzinnigengesticht en is dan zelfs gevaarlijker, omdat de erkende gestichten aan toezigt onderworpen zijn en het misdrijf dus gemakkelijker te constateren is.

Het artikel kan vervallen. Door de artt. 304 [282] en 249 (228), tweede en derde lid, wordt in dit misdrijf voldoende voorzien. Mitsdien is in art. 304 de straf op zeven jaren en zes maanden gesteld.

Opmerking van Prof. M. de Vries.

van de vrijheid berooft of van de vrijheid beroofd houdt. De herhaling der woorden *van de vrijheid* is onnoodig en doelloos. Liever dus: *van de vrijheid berooft of beroofd houdt.*

Al. 4. *bedreigde. Liever bepaalde.* Zie bij art. 10 [deel I bl. 214 en 215]. *vrijheidsberooving.* Dit woord betuig ik niet te verstaan. Men berooft iemand *van de vrijheid*, 't is waar. Maar *van* drukt daar niet den tweeden naamval uit: het komt overeen met Hoogd. *von*. Hier, waar *vrijheids* toch niet anders dan als tweede naamval kan opgevat worden, zou de beteekenis zijn: *de berooving der vrijheid*, t. w. dat de vrijheid beroofd wordt, dat haar iets ontfout wordt. Maar dat geeft geen redelijken zin. De uitdrukking is dus onjuist. De persoon wordt *beroofd*, de vrijheid *geroofd*. Het woord behoort dus *vrijheidsrooving* te luiden.

G. O. ART. 282 = art. 282 van het Wetboek.

Art. 283.

Hij aan wiens schuld te wijten is dat iemand wederrechtelijk van de vrijheid beroofd wordt of beroofd blijft, wordt gestraft met hechtenis van ten hoogste drie maanden of geldboete van ten hoogste driehonderd gulden.

Indien het feit zwaar lichamelijk letsel ten gevolge heeft, wordt de schuldige gestraft met hechtenis van ten hoogste negen maanden.

Indien het feit den dood ten gevolge heeft, wordt hij gestraft met hechtenis van ten hoogste een jaar.

O. R. O. ART. 306. Hij aan wiens schuld te wijten is dat iemand die als krankzinnig in een gesticht is opgenomen, doch omtrent wien de bij de wet gevorderde verklaring waarop het ontslag moet volgen is opgemaakt, niet wordt ontslagen, wordt gestraft met hechtenis van ten hoogste twee maanden of geldboete van ten hoogste drie honderd gulden.

Memorie van Toelichting.

Art. 306 vergelijke men met art. 23 in verband met art. 30 der wet van 29 Mei 1841 (*Staatsblad* n°. 20).

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

schuld. Het zeer onbestemde begrip van *schuld* kan vervangen worden door *nalatigheid*. De opmerking werd gemaakt, dat het dikwijls in het belang van den krankzinnige is, dat hij niet wordt ontslagen, bijv. wanneer de stukken voor de verlenging van het verblijf niet tijdig genoeg gereed zijn. In dat geval zal men echter in den regel niet mogen aannemen, dat het ontslag door *culpa* achterwege bleef. Door het gebruik van het woord *nalatigheid* springt dit in het oog.

Eene minderheid achtte de zaak van zoo bijzonderen aard, dat zij beter en duidelijker in eene bijzondere wet zou kunnen geregeld worden. De Commissie volhardt echter bij het eenmaal aangenomen stelsel, om alle misdrijven in het wetboek op te nemen.

Het woord »*schuld*» is niet meer onbestemd dan de benaderende omschrijvingen die men er voor in de plaats wil stellen. Overigens is het artikel anders geredigeerd en ontdaan van datgene wat alleen bij een wetsdelict te pas komt.

Men vergelijke 's Ministers antwoord ad art. 416 [O. R. O., hierachter na art. 366].

G. O. ART. 283 = art. 283 van het Wetboek.

Art. 284.

Met gevangenisstraf van ten hoogste negen maanden of geldboete van ten hoogste driehonderd gulden wordt gestraft:

- 1°. hij die een ander door geweld of bedreiging met geweld wederrechtelijk dwingt iets te doen, niet te doen of te dulden;
- 2°. hij die een ander door bedreiging met smaad of smaadschrift dwingt iets te doen, niet te doen of te dulden.

In het geval onder 2°. omschreven, wordt het misdrijf niet vervolgd dan op klachte van hem tegen wien het gepleegd is.

O. R. O. ART. 307. Met gevangenisstraf van ten hoogste negen maanden of geldboete van ten hoogste drie honderd gulden wordt gestraft:

- 1°. hij die een ander door geweld of bedreiging met geweld wederrechtelijk dwingt om iets te doen, niet te doen of te dulden;
- 2°. hij die een ander door bedreiging met smaad of smaadschrift dwingt om iets te doen, niet te doen of te dulden.

Met het plegen van geweld wordt gelijk gesteld het brengen in een toestand van bewusteloosheid.

Memorie van Toelichting.

V. Dwang (artt. 307, 308).

Wordt door de in de vorige artikelen omschreven feiten in de eerste plaats de vrijheid van beweging gekrenkt, hier (art. 307, 308 [284, 285]) treedt op den voorgrond de inbreuk op de vrijheid van handelen.

Art. 307. De omschrijving van het in dit artikel strafbaar gestelde mis-

drijf is zoo eenvoudig doenlijk gesteld. Men treft de uitoefening van een wederregtelijken dwang, waarvan de strekking zoo ruim mogelijk wordt aangeduid in de woorden »om iets te doen, niet te doen of te dulden''. Als middel tot dwang kan hetzij geweld, hetzij bedreiging worden gebezigd. Niet elke bedreiging echter is voldoende. Alleen de bedreiging met geweld of met smaad of smaadschrift is van genoegzaam ernstigen aard om in dit verband strafbaar te wezen.

Is de onder n°. 2 vermelde dwang door bedreiging met smaad of smaadschrift gerigt op een vermogensoordeel, zoo wordt hij als afzetterij (art. 345 [318]) strafbaar gesteld.

Onder de wetsbepalingen, die door het algemeene voorschrift van art. 307 overbodig worden, behoort ook art. 1 van de wet van 12 April 1872 (*Staatsblad* n°. 24) tot vervanging van de artt. 414—416 C. P.

Bewusteloosheid. Zie de toelichting van art. 193 [hiervoor bl. 168; vgl. echter art. 81].

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

De Memorie van Toelichting op art. 193 (179, hiervoor bl. 168) zegt, dat de strafbepaling van art. 307 voldoende is tegen dwang tot nalaten van *onregmatige* ambtelijke handelingen. Dit is echter onjuist. Dergelijke dwang toch is niet wederregtelijk. Het artikel stelt dus te regt het feit niet strafbaar. Of hecht de Regering aan het woord wederregtelijk de beteekenis dat de dwang wordt uitgeoefend niet krachtens wettelijk voorschrift of ambtelijk bevel? Maar waartoe het dan opgenomen? In dat geval zou het naast de artikelen 52 en 53 (42 en 43) overbodig zijn.

dwingt om iets te doen. Er zijn gevallen waarin hij, die een ander wederregtelijk dwingt om iets te doen, toch niet strafbaar moet zijn, namelijk, wanneer degeen die gedwongen wordt, verplicht was tot de handeling waartoe hij genoodzaakt wordt. Men zou daarom willen lezen: *om onverplicht iets te doen*. Eene minderheid der Commissie was evenwel van oordeel, dat wederregtelijke dwang *altijd* strafwaardig is. Eigenrigting mag ook in de hierbedoelde gevallen niet worden toegelaten.

Dwang tot nalaten van onrechtmatige ambtelijke of niet-ambtelijke handelingen is krachtens dit artikel strafbaar, *tenzij* de dader zich op de *faits justificatifs* van noodweer enz. beroepen kan.

Dat eigenrichting geen *fait justificatif* is, werd ad art. 165 [O. R. O. zie dit na art. 333] opgemerkt.

Het woord »wederrechtelijk'' moet in n°. 1 behouden blijven. Er laat zich een dwang denken die, al kan men zich niet op eenig in dit Wetboek erkend *fait justificatif* beroepen, toch *niet* wederrechtelijk is. Bijv. als een vader zijn minderjarig kind met geweld het bezoeken van sommige plaatsen belet. Die vader handelt niet wederrechtelijk en toch niet »ter uitvoering van een wettelijk voorschrift''.

Alinea 1, 2°. Dit feit moet alleen op klage vervolgbaar zijn, om dezelfde reden waarom klage ook bij smaad of smaadschrift zelve gevorderd wordt.

Aan den wensch der Commissie is voldaan.

[Vgl. ook het Regeeringsantwoord bij art. 252, hiervoor bl. 353.]

Opmerking van Prof. M. de Vries.

dwingt om iets te doen. Dat om is hier geheel overbodig en daarom onjuist. Waar het begrip van *doel*, *bestemming* of *strekking* moet worden uitge-

drukt, is *om* op zijne plaats. Bij een bloote bijstelling, verklaring enz. moge het in de volksspraak veel gebruikt worden, maar sedert lang wordt dat gebruik door keurige schrijvers in goeden stijl vermeden. De grenzen van het gebruik van *om* zijn nauwkeurig aangewezen in het *Woor-denboek*, op *Om* (1° art.), § 36, Aanm. 2 (kol. 146 vgl.).

G. O. ART. 284 = art. 284 van het Wetboek.

Beraadslagingen in de Tweede Kamer.

(4 November 1880.)

De heer VENING MEINESZ: In den Titel *Van belediging* wordt het doen van eene valsche aanklagt of aangifte niet begrepen onder hoon of smaad. Nu doet zich de vraag voor of eene bedreiging met het doen van eene aanklagt voor een feit, dat, zoo als art. 268 zegt, de eer of den goeden naam van een persoon zou kunnen aanranden, valt onder art. 284? Mijns inziens zou het zeer wenschelijk zijn dat dit duidelijk bleek, want juist dergelijke bedreigingen komen dikwijls voor. Het is een zeer gewone vorm van chantage. Men bedreigt iemand met het doen van aangifte wegens een of ander schandelijk feit.

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: Zoo als het artikel luidt, valt het gestelde geval er niet onder. Te regt merkt de heer Vening Meinesz op dat in den Titel *Van belediging* de lasterlijke aanklagt gesteld wordt *naast* smaad en smaad-schrift. Eene andere vraag is: of eene bijvoeging zou noodig wezen. En dan veroorloof ik mij den geachten spreker op te merken dat van twee dingen één waar zal zijn: de aanklagt waarmede men dreigt, betreft of een onwaar feit, of een waar feit. In het eerste geval zou men hebben eene bedreiging die vrij onschadelijk is. Wanneer iemand, die tegen mij eene lasterlijke aanklagt wil indienen, mij vooraf daarmede bedreigt, dan heb ik juist in die voorafgaande bedreiging, mij gedaan ten einde mij tot het een of ander te dwingen, tegenover den ambtenaar, bij wien de klacht zal worden ingediend, het middel om over de kwade trouw van dien persoon licht te verspreiden. In het tweede geval zou er zijn bedreiging met de „openbaring van een geheim”. De geachte afgevaardigde had meer bepaald op dergelijk geval het oog en scheen juist dit geval te vreezen als ergerlijke chantage. Maar als er chantage is, of zelfs poging daartoe, dan is immers art. 318 toepasselijk. In dit laatste artikel wordt opzettelijk van *openbaring* en niet van *schending* van geheimen gesproken, om te doen uitkomen dat hier geenszins uitsluitend de in den 17den Titel bedoelde beroeps- of ambtsgeheimen bedoeld zijn.

Art. 284 is voor Nederland eene geheel nieuwe bepaling, die dient om de gapingen aan te vullen, die de specificatie der gevallen, waarin wederregtelijk op iemands wil inbreuk wordt gemaakt, aan te vullen; de zoogenaamde *Nöthigung*. Het artikel reikt waarlijk reeds vrij ver. Tegen nog verdere uitbreiding zou geen principieel bezwaar bestaan, maar ik acht haar niet noodig.

De heer VENING MEINESZ: De Minister heeft mij niet overtuigd. Er zijn twee gevallen mogelijk, zegt de Minister; vooreerst, er is bedreiging met aanklagte wegens een waar feit, en dit valt onder bedreiging met het openbaren van een geheim, in art. 318 genoemd. Maar als ik dit artikel goed lees, beoogt het alleen afpersing, niet het dwingen om iets te doen of te laten, twee verschillende feiten.

Het tweede geval is, zegt de Minister, dat het feit onwaar is, maar dan heeft men juist door de voorafgaande aankondiging van eene aanklagt eene uitstekende gelegenheid om zich daartegen te wapenen. Zeer vele gevallen zijn echter denkbaar dat iemand wordt bedreigd met eene aanklagt wegens zeer schandelijke feiten; en ofschoon hij daaraan volmaakt onschuldig is, toch voor den verregaanden dwang bukt, ten einde die aanklagte te voorkomen. Hij vreest, en niet altijd ten onregte, dat alleen het feit dat dergelijke zelfs onware aanklagte zou worden gedaan,

voor hem en de zijnen veel onheil zou baren. Zij, die werk maken van chantage, weten dit zeer goed. Juist die vrees is de grondslag voor hun bedrijf. Ik acht het daarom zeer noodig dat dergelijke bedreiging strafbaar zij.

Men zou daarbij zelfs eenigszins verder kunnen gaan dan de inhoud van art. 268 medebrengt, waar alleen sprake is van *valse* klagte, en hier bepalen dat bedreiging met eene aanklagte, waardoor de eer of de goede naam van iemand kan worden aangerand, onder dit artikel valt.

Of de aanklagte valsch is doet er minder toe: wanneer iemand meent eene aanklagte te moeten doen, kan hij zich vervoegen bij de bevoegde magt, maar hij behoeft er geen middel van bedreiging van te maken.

Aanvulling van het artikel in dezen geest is zeer raadzaam, want de vorm van chantage, waarop ik doelde, doet zich zeer dikwerf voor en moet strafbaar zijn.

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: De juiste opmerking van den heer Vening Meinesz dat bedreiging met valsche aanklagt pleegt voor te komen als middel van chantage, bevestigt mijn regt om op art. 318 te wijzen. Men vergeet niet dat ook poging tot het misdrijf van art. 318 strafbaar is. Voor de strafbaarheid is dus niet noodig dat er iets is afgegeven, maar voldoende dat er een begin van uitvoering bestaat, met andere woorden, met het omschreven oogmerk eene bedreiging gedaan is.

Principieel bezwaar tegen aanvulling van het artikel zou er niet bestaan, maar mijns inziens dient men in de openbare zitting slechts die *vroeger niet besproken* veranderingen te maken, welke noodzakelijk zijn; en de noodzakelijkheid zie ik hier niet in.

De heer VENING MEINESZ: Ik acht het zeer gevaarlijk in de openbare zitting eene wijziging van eenige beteekenis voor te stellen. Neemt de Minister de verantwoordelijkheid voor de leemte op zich, dan zal ik mij er bij neêrleggen.

Nog slechts een woord ter beantwoording van den Minister.

In art. 318 is alleen sprake van het afdwingen eener geldsom, van afpersing. In geval eene fabriekarbeidster een opzigter bedreigt met eene aanklagt wegens een schandelijk feit, ten einde hem te nopen na te laten wat zijn pligt gebiedt, zou die bedreiging niet behooren onder art. 318, maar wel onder art. 284?

De heer RUTGERS VAN ROZENBURG: Het woord: „dwingt” onderstelt, naar het gewoon taalgebruik, dat er iemand is, die werkelijk gedwongen wordt, dat de geweldpleging enz. slage; maar daardoor wordt de strafbaarheid of de straffeloosheid van de daad afhankelijk van den man, die het object is van het geweld, de bedriegerij of den smaad. Is die persoon wat benaauwd uitgevallen, en die zich *laat* dwingen, een die bij voorbeeld, als hij wordt aangesproken met de woorden: uw beurs of uw leven, dadelijk zijn beurs overhandigt, dan zal de dader strafbaar zijn. Maar is die man meer cordaat, zoodat hij den aanrander staat, dan zal deze straffeloos blijven omdat niemand gedwongen werd. Nu zal men zeggen misschien: er is dan toch *poging*. Dat is waar, maar, zal die poging strafbaar zijn, dan moet worden uitgemaakt, dat het geweld, de smaad, de bedreiging geschikt waren en toereikend, om dwang uit te oefenen. En dan zal dat bewijs moeilijk te leveren zijn, en zal de dader zelfs het tegenbewijs of een gereed middel van verdediging hebben juist in het gemis van gevolg van zijne daad. Deze immers is gebleken niet toereikend te zijn om den ander te dwingen.

De oorzaak van het dubium is dat het criterium van strafbaarheid bij dit artikel gelegd is in den *dwang* in plaats van in het *geweld*, den *smaad*, de *bedreiging*. Er zou, dunkt mij, in te gemoet te komen zijn wanneer de redactie van het artikel gewijzigd werd, en 1°. en 2°. werden gelezen als volgt: 1°. hij die tegen een ander geweld oefent, of dezen met geweldoefening bedreigt, om hem wederrechtelijk te dwingen iets te doen, niet te doen of te dulden: 2°. hij die smaad, smaadschrift of bedreiging daarmede te baat neemt om iemand te dwingen iets te doen, niet te doen of te dulden.”

Wil nu de Minister niet in dien zin de redactie wijzigen, dan hoop ik dat door

hem althans hier de uitdrukkelijke verklaring gegeven worde, dat in dit artikel onder dwang eigenlijk, zij het al niet in overeenstemming met het taalgebruik, te verstaan zijn: geweld, smaad of smaadschrift en bedreiging, met het doel om dwang uit te oefenen, ook wanneer werkelijke dwang niet het gevolg is geweest.

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: Tot geruststelling van den heer Rutgers verklaar ik uitdrukkelijk dat in het door hem bedoelde geval zeer zeker strafbare poging aanwezig kan zijn. Elk misdrijf, en dus ook het hier bedoelde, wordt gedefinieerd met het oog op het *voltooide* delict. De vraag of de gebezigde middelen commencement d'exécution opleveren, zal moeten worden beantwoord naar de algemeene onderscheiding tusschen absoluut en relatief ondeugdelijke middelen. Het is niet noodig dat in concreto de dwang voldoende was, maar voldoende dat de dwang van dien aard was dat hij op den mensch in 't algemeen het bedoelde effect zou *kunnen* hebben. Ik doe den geachten afgevaardigde opmerken dat zijn bezwaar indien het gegrond ware, ook tegen tal van vroegere artikelen zou kunnen zijn aangevoerd. In den Titel „Misdrijven tegen de zeden” bijv. wordt gesproken van hem die „door geweld of bedreiging met geweld eene vrouw dwingt met hem buiten echt vleeschelijke gemeenschap te hebben” enz. Toch zal wel niemand beweren dat, indien de dwang onvoldoende bleek, zelfs van geen strafbare poging sprake zou kunnen zijn.

Art. 285.

Bedreiging met openlijk geweld met vereenigde krachten tegen personen of goederen, met eenig misdrijf waardoor de algemeene veiligheid van personen of goederen in gevaar wordt gebracht, met verkrachting, met feitelijke aanranding van de eerbaarheid, met eenig misdrijf tegen het leven gericht, met zware mishandeling of met brandstichting, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twee jaren.

Indien deze bedreiging schriftelijk en onder eene bepaalde voorwaarde geschiedt, wordt zij gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren.

O. R. O. ART. 308. Bedreiging met openlijk geweld met vereenigde krachten tegen personen of goederen, met eenig misdrijf waardoor de algemeene veiligheid van personen of goederen in gevaar wordt gebracht, met verkrachting, met feitelijke aanranding van de eerbaarheid, met eenig misdrijf tegen het leven gerigt, met zware mishandeling of met brandstichting, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste een jaar en zes maanden.

Indien deze bedreiging plaats heeft schriftelijk en onder eene bepaalde voorwaarde, wordt zij gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren.

Memorie van Toelichting.

Sommige bedreigingen met zware misdrijven tasten de persoonlijke vrijheid dermate aan, dat zij op zich zelve als misdrijf zijn aan te merken; zij kunnen hetzij tegen een bepaald persoon, hetzij tegen bepaalde groepen van personen, hetzij tegen het publiek gerigt zijn.

Van bedreiging met diefstal en daaraan verwante misdrijven kan gezwezen worden; het begrip van strafbare poging tot afpersing is hiervoor toereikend.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

De Commissie zou de straf willen verzwaren, vooral omdat krachtens dit artikel de zoo gevaarlijke brandbieven zullen moeten worden gestraft.

Slechts eene kleine verhooging is raadzaam. Men bedenke dat in de meest ernstige gevallen strafbare poging tot het misdrijf van art. 344 [317] zal aanwezig zijn.

Opmerking van Prof. M. de Vries.

Alinea 2 liever om te zetten, aldus: »Indien deze bedreiging schriftelijk en onder eene bepaalde voorwaarde *plaats heeft*,» maar nog liever *geschiedt*. Eene gebeurtenis *heeft plaats*; eene handeling *geschiedt*. Zooó wordt en de uitdrukking juist en de constructie beter en natuurlijker.

G. O. ART. 285 = art. 285 van het Wetboek.

Art. 286.

Bij veroordeeling wegens een der in de artikelen 274—282 en in het tweede lid van artikel 285 omschreven misdrijven, kan ontzetting van de in artikel 28 n°. 1—4 vermelde rechten worden uitgesproken.

O. R. O. ART. 309. Bij veroordeeling ter zake van een der in de artikelen 294—300, 302—305 en in het tweede lid van artikel 308 omschreven misdrijven, kan ontzetting van de in artikel 36 n°. 1—4 vermelde regten worden uitgesproken.

G. O. ART. 286 = art. 286 van het Wetboek.

TITEL XIX.

Misdrijven tegen het leven gericht.

Memorie van Toelichting.

Scherp begrensd is het onderwerp van dezen titel, het opzettelijk vernietigen van een menschenleven; reeds het opschrift wijst dit aan: misdrijven tegen het leven gericht, dus met opzet tegen het leven gepleegd. Uitsluitend gevallen van opzettelijke levensberooving en deze, behoudens de bijzondere misdrijven voorzien in de artt. 99, 117, 124 [92, 108, 115] en de tweede helft van het derde [vierde] lid van art. 168 [154], volledig, worden hier behandeld; geheel afgescheiden alzoo van die misdrijven, onverschillig van welken aard ook, waar de dood het onbeoogde gevolg der handeling geweest is. Dit geldt evenzeer voor mishandeling als voor opzettelijke levensberooving. Het ongewild gevolg heeft alleen op de straf invloed, niet op den aard van het misdrijf.

Mishandeling, die den dood ten gevolge heeft, wordt in het stelsel van het ontwerp zeer verschillend en daaronder somtijds even zwaar en zelfs zwaarder dan doodslag gestraft¹, maar blijft in elk geval mishandeling.

De hoofdvorm van opzettelijke levensberoofting is doodslag, waarvan de andere vormen slechts wijzigingen en schakeringen zijn².

Achtereenvolgens worden behandeld: de doodslag (art. 310 [287]) met hetgeen verzwaart (art. 310, 2de gedeelte, art. 312 [288]) of verligt (art. 311), de moord (art. 313 [289]), de kinderdoodslag en kindermoord (artt. 314—316 [290—292]), de levensberoofting op verzoek en de hulp tot zelfmoord (artt. 317, 318 [293, 294]), de vruchtafdrijving (artt. 319—322 [295—298]).

¹ Vgl. artt. 324 [300], derde lid, 325 [301], derde lid, 326 [302], tweede lid, 327 [303], tweede lid, 328 [zie bij 304], derde lid.

² Min juist stelt § 211 D. Wb. het begrip van moord op den voorgrond. Overbodig is het, gelijk art. 1, tit. X, boek II, ontwerp 1847, aan te vangen met eene algemeene bepaling van doodslag en daarna aan te wijzen de verschillende soorten van strafbaren doodslag.

Opmerking van Prof. M. de Vries.

De Wetgever stond in dezen titel voor een moeilijk vraagstuk: het vinden van juiste en bruikbare termen om de drie verschillende begrippen uit te drukken, die het Fransch door *homicide*, *meurtre* en *assassinat* onderscheidt. Wat het laatste (*assassinat*) betreft, behoefde geen twijfel te bestaan. *Moord* was daar de aangewezen term, die dan ook te recht door den Wetgever is aangenomen. Maar de beide andere termen leveren eene gewichtige zwarigheid op, omdat in de gewone spreek- en schrijftaal die begrippen niet bepaald onderscheiden of door bijzondere woorden uitgedrukt worden. De Wetgever, voor wien die onderscheiding noodzakelijk is, behoort dus twee termen vast te stellen en door zijn gezag in de rechtstaal in te voeren. Hoe juister die termen gekozen worden, hoe eigenaardiger zij het begrip te kennen geven, dat men er aan verbindt, des te meer kans is er, dat zij algemeen ingang zullen vinden en allengs ook in de volkstaal doordringen.

Terwijl voor *meurtre* in het Ontwerp het woord *doodslag* is aangenomen, wordt voor het begrip van *homicide* geen bepaalde term opgegeven, hetzij dat daartoe geene noodzakelijkheid bestond*, hetzij dat men het opzettelijk vermeden heeft bij gebrek aan een duidelijk aangewezen woord. Toch schijnt het wenschelijk dat de Wetgever de zwarigheid niet ontwijkte, maar ze eens voor al besliste. In de practijk is een vaste term voor *homicide* onmisbaar. Maar wordt de keuze aan het toeval overgelaten, dan kan er licht eene onjuiste uitdrukking insluipen, in strijd òf met de taalwetten, òf met het zuivere taalgevoel. Het gezag van den Wet-

* [Ook in het vastgestelde Wetboek is voor *homicide* geene uitdrukking opgenomen, omdat die daarin niet noodig was. Toch is hier deze opmerking van Prof. De Vries medegedeeld, omdat het voor rechtswetenschap en practijk zeer wenschelijk zou zijn, voor *homicide* eene vaste uitdrukking te hebben. Ten aanzien van het woord *ontlijving* schijnt uit een juridisch oogpunt geene bedenking te bestaan, mits in andere samenstellingen met *lijf*, dit woord de betekenis van *lichaam* kunne behouden. Het technische gebruik toch o. a. van *Lijfstraffen*, in den zin van lichamelijke straffen, als tegenstelling van levensstraffen, is meer en meer gevestigd. Zie b.v. het Voorl. Versl. van de Tweede Kamer over het ontwerp tot wijziging van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande en het Antwoord der Regeering, beide in §§ 2 en 3, enz.]

gever, die na rijp beraad zijne keuze bepaalt, zal dat gevaar afwenden en het belang der taal in dit opzicht bevorderen. Het is dus zeer te wenschen, dat een welgekozen term door hem worde vastgesteld.

Reeds vroeger omtrent dit punt door den Hoogleeraar Modderman geraadpleegd, heb ik na rijp overleg voorgesteld het begrip van *homicide* uit te drukken door *ontlijving*. Het woord moge een oogenblik vreemd klinken, omdat men er niet aan gewend is; maar *ontlijven* is een echt goed Hollandsch woord, reeds in het Middelnederlandsch bekend, bij onze schrijvers in de 17de en 18de eeuw meermalen voorkomende, en zelfs tot op onzen tijd bij dichters min of meer in gebruik gebleven. Het zal niet ondienstig zijn, door het aanhalen van eenige voorbeelden het recht des woords te staven.

Hooft, *Nederl. Hist.* bl. 194: »met den zwaarde *ontlijft* te worden."

Hooft, *Tacitus*, bl. 237: »Een wijf...is...door den blixem *ontlijft*."

Cats, *Tachtigj. Bedenck.* bl. 45:

En soo het niet gestaegh door voetsel wert *gestijft*,
Eylaes! ons kranck gestel dat is terstond *ontlijft*.

J. Luiken, *Beschouw. der Wereld*, bl. 191:

alle leven word *ontlijft*,
Gelijk gezien word alle dagen.

Bilderdijk, 3, 160:

Welaan! geen staal zal u *ontlijven*.

Staring, 2, 97:

lang *ontlijfd*
Door luchtgebrek zijn beide speellui!

Hofdijk, *Griifo de Saliër*, bl. 35:

Mocht ik, met hem te *ontlijven*,
't Hart van heel 't Frankenvolk vernielen in dien slag!

Hofdijk, *Aeddon*, bl. 125:

en drijft hem
Den scherpen steen door borst of ribben, en *ontlijft* hem.

Uit het bovenstaande blijkt genoegzaam, dat *ontlijven* een woord is, dat ons wel en wettig toebehoort, en dat wij gerechtigd zijn meer algemeen in gebruik te brengen. Geschiedt dit door het bevoegd gezag van den Wetgever, dan wordt het vanzelf bij onze rechtsgeleerden aangenomen; en door het publiek zal het gemakkelijk verstaan worden, want *lijf* voor *leven* is nog bekend genoeg, al ware het alleen in de samenstelling *lijf-rente* en in het nog altijd gebruikelijke *astijvig* en *astijvigheid*.

Dat nu *ontlijving* een zeer geschikt woord is om juist het begrip van *homicide* uit te drukken, kan, geloof ik, aan geen twijfel onderhevig zijn. *Ontlijven* geeft niets anders te kennen dan *het leven doen verliezen*, zonder iets te bepalen omtrent de wijze waarop dit geschiedt, noch omtrent de vraag, of er al of niet opzet mede gepaard gaat. *Ontlijving* heeft dus juist die algemeenheid, die vereischt wordt voor een woord, dat het doen ophouden van het leven moet uitdrukken, zonder te doen denken aan die bijzondere bijbegrippen, die aan *meurtre* en *assassinat* verbonden zijn.

De Hoogleeraar Modderman, wien ik het woord aanbeval, en die zich daarmede kon vereenigen, heeft het in de laatste jaren in zijne lessen reeds meermalen gebezigd, met dit gevolg, dat een aantal onzer jongere juristen reeds aan het woord gewend zijn. Des te gemakkelijker zal het in

gebruik komen, wanneer de Wetgever kan goedvinden het door zijn gezag te bekrachtigen. Goed gevormd, duidelijk van beteekenis, ruim van opvatting en zonder bepaald bijbegrip, en tevens sinds eeuwen in gebruik, bezit het alle eigenschappen om thans tot een nieuw leven te worden opgewekt, waarin het uitstekende diensten zal kunnen doen.

Nog mag als eene omstandigheid, die tot aanbeveling strekt, worden opgemerkt, dat nevens *ontlijving* ook het werkwoord *ontlijven* en het *nomen agens*, t. w. *ontlijver*, beschikbaar zijn: iets dat voor het gemak van uitdrukking in spreken en schrijven zeer bevorderlijk mag heeten. Dit leert ons het voorbeeld van het Fransch. Aan *homicide* beantwoordde geen werkwoord. Door nood gedrongen, heeft men *homicider* gesmeed, zeker geen fraai gevormd woord! Ons *ontlijven* en *ontlijving* behoeven de vergelijking met die Fransche woorden waarlijk niet te duchten.

[Hierop volgde eene afkeurende beschouwing over het woord *doodslag*, die hier evenmin (vgl. de Voorrede in deel I, bl. XIII, voorlaatste alinea) wordt medegedeeld, als de andere opmerkingen, aan welke in het Wetboek geen gevolg is gegeven.]

Ten slotte zij nog opgemerkt, dat in art. 310 [287], waarin van *opzettelijk dooden* (van *meurtre*) sprake is, de woorden *van het leven berooft* zeer juist gekozen zijn, omdat aan *berooven* uit den aard der zaak het begrip van *opzet* verbonden is. Waar men echter van *homicide* spreken wil, waar geen *opzet* bedoeld wordt, zou men niet moeten zeggen: *die een ander van het leven berooft*, maar *die een ander het leven doet verliezen*, of *die den dood van een ander veroorzaakt*. Het is niet overbodig dit aan te stippen, omdat het elders, b. v. in de taal der rechtspraak, te pas zou kunnen komen.

Art. 287.

Hij die opzettelijk een ander van het leven berooft, wordt, als schuldig aan doodslag, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vijftien jaren.

O. R. O. ART. 310. Hij die opzettelijk een ander van het leven berooft, wordt, als schuldig aan doodslag, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twaalf jaren.

Gevangenisstraf van ten hoogste vijftien jaren wordt opgelegd aan den schuldige die het misdrijf begaat:

- 1°. tegen zijne moeder of zijnen wettigen vader;
- 2°. tegen zijne vrouw;
- 3°. tegen een ambtenaar gedurende of ter zake van de regtmatige uitoefening zijner bediening.

O. R. O. ART. 311. Indien de doodslag wordt gepleegd onder de onmiddellijke werking van een hevigen toorn welken de verslagene zelf heeft opgewekt door opzettelijke feitelijkheden, belediging of terging hetzij tegen den dader, hetzij tegen derden, wordt het maximum der in artikel 310 bedreigde straffen verminderd tot de helft.

Gelijke strafvermindering is van toepassing op den doodslag door den eenen echtgenoot tegen den anderen of tegen den deelgenoot in diens overspel gepleegd, onder de onmiddellijke werking van een hevigen toorn ten gevolge van betrapping op overspel ontstaan.

Memorie van Toelichting.

I. *Doodslag* (artt. 310—312).

Art. 310. Als qualificatie van het misdrijf is het woord doodslag voldoende, daar dit, ook zonder de gebruikelijke bijvoegingen opzettelijke of moedwillige, nimmer gezegd kan worden van hem, die alleen door schuld eens anders dood veroorzaakt. Het opzet om te dooden is onmisbaar; de leer van de tegenwoordige regtspraak, die niet meer eischt dan een opzet om leed toe te brengen, is slechts in het stelsel van den Code Pénal te verdedigen. De straf wordt verzwaaard voor hem, die den doodslag pleegt:

a. tegen zijne moeder of zijn wettigen vader.

De strafverzwaring is gegrond op den natuurlijke band tusschen ouders en kinderen, op de geheel eenige piëteit, die het kind aan zijne ouders verschuldigd is. Die pligt bestaat evenzeer voor natuurlijke als voor wettige kinderen en is niet afhankelijk van de burgerlijke erkenning. Toch moet de natuurlijke vader hier worden buitengesloten; de aard dezer betrekking is te onzeker, zij blijft aan het kind dikwijls tot op meer gevorderden leeftijd onbekend en wordt zelfs door de erkenning meer formeel dan materieel bewezen. Er bestaat alzoo geen afzonderlijk misdrijf meer van vadermoord (artt. 299, 302 C. P.); veeleer ziet men in deze verhouding van het slagtoffer tot den dader eene verzwarende omstandigheid en handhaaft ook hier het in den Code Pénal te dezen aanzien niet voorkomende onderscheid tusschen moord en doodslag;

b. tegen zijne vrouw.

De man die zijne vrouw opzettelijk doodt, schendt bovendien den pligt tot bescherming hem door wet en natuur opgelegd; de vrouw is geheel aan zijne magt overgeleverd;

c. tegen een ambtenaar gedurende of ter zake van de regtmatische uitoefening zijner bediening.

Het misdrijf tegen het leven gaat hier gepaard met een zwaar vergrijp tegen het openbaar gezag. Toch is het laatste, niet, zooals in art. 233 C. P., het eerste accessoir.

Art. 311. In den Code Pénal is de regtskundige grond der verschoonbaarheid wegens voorafgegane provocatie niet stellig en duidelijk uitgedrukt. De fransche wetgever noemde de gevallen op waarin provocatie aanwezig was, knoopte de verschoonbaarheid als het ware vast aan bepaald uitgedrukte, voorafgaande feiten. Niet alleen verviel hij daardoor in de gewone fout van onvolledigheid in de opsomming dier feiten, maar ook werd in vele opzichten de eigenlijke grond der verschoonbaarheid uit het oog verloren. Het beginsel, dat aan de verschoonbaarheid van doodslag en mishandeling in geval van provocatie ten grondslag ligt en hare grenzen bepaalt, is niet eene soort van compensatie of eene beperkte erkenning der eigenrigting, welke het misdrijf ten deele in rekening brengt tegen de onregtmatische handeling van den verslagene of verwonde. De regtskundige grond der verschoonbaarheid ligt uitsluitend in den bijzonderen gemoedstoestand van den dader en de bijzondere redenen, welke dien gemoedstoestand hebben doen ontstaan. Dat ook de fransche wetgever dien grond erkende, blijkt uit de bepalingen van de artt. 322, 324 al. 2 en 325 C. P., waar het onmiddelijk volgen van de geprovoceerde handeling op het provocerende feit wordt gevorderd, maar hij verzuimde dien grond duidelijk

en stellig uit te drukken, nam uitzonderingen aan (art. 323 en 324 al. 1), die eene miskenning van dien grond bevatten, en maakte door andere bepalingen zelfs de grenslijn tusschen provocatie en noodweer onzeker (artt. 322, 324 al. 1).

In het ontwerp daarentegen is de regtskundige grond van de verschoonbaarheid op den voorgrond gesteld. Het gaat uit van het beginsel, dat de mensch de heerschappij over zijn wil steeds behouden kan en moet, zelfs onder den invloed der hevigste gemoedsbewegingen zijn wil vrijelijk kan bepalen en dus strafregtelijk verantwoordelijk blijft voor handelingen onder den invloed der gemoedsbewegingen gepleegd; maar dat er een toestand is waarin de heerschappij over den wil hoogst moeilijk wordt, eene gemoedsbeweging, die meer dan andere tot daden van geweld tegen personen aanleiding geeft. Waar die gemoedsbeweging, toorn, als het ware slechts de overdrijving van een edel gevoel, verontwaardiging over onrecht is, wordt die overdrijving te zeer een natuurlijk gevolg van het onvolmaakte in de zedelijke natuur van den mensch om die gemoedsbeweging niet bijzonder in aanmerking te nemen bij die misdrijven, waarbij reeds het onderscheid naarmate er al of niet met koel beraad gehandeld is, tot een aanmerkelijk verschil in de straftoepassing leidt.

In dit artikel is het beginsel zoo scherp mogelijk uitgedrukt en tevens zoo naauwkeurig mogelijk de grenslijn getrokken tusschen de gemoedsopwelling, die bij de toepassing van art. 310 in aanmerking kan worden genomen en de buitengewone gemoedsbeweging die tot de bijzondere strafvermindering op grond van provocatie leidt, terwijl het groot verschil tusschen provocatie en noodweer door het op den voorgrond stellen van den regtskundigen grond van beiden duidelijk uitkomt. Het bestaan van provocatie als grond van strafvermindering is afhankelijk gesteld van het bestaan van:

- 1°. eene buitengewone gemoedsbeweging, een hevigen toorn, die de heerschappij over den wil moeilijk maakt, niet elke opwelling van drift, die de redelijke mensch moet weten te bedwingen;
- 2°. een onmiddelijk verband tusschen die gemoedsbeweging en den gepleegden doodslag;
- 3°. een onmiddelijk verband tusschen die gemoedsbeweging en den verlagene, die zelf deze gemoedsbeweging door opzettelijke handelingen moet hebben opgewekt;
- 4°. bepaalde onregtmatische handelingen, waardoor de gemoedsbeweging is opgewekt.

De enge grenzen waarbinnen de drie eerste vereischen de provocatie beperken, maken het mogelijk bij de omschrijving van het vierde ruimer te zijn en rekening te houden met het oneindig verschil in prikkelbaarheid des gemoeds bij de onderscheidene individuen, dikwijls door zuiver fysieke redenen bepaald. Het min of meer zware der gepleegde mishandeling, het min of meer ernstige van het gepleegde onrecht speelt in den regel bij het opwellen van toorn eene geringere rol dan het fysieke gestel, de zedelijke en intellectuele ontwikkeling van het individu. Van daar dat niet alleen zware mishandeling of een ernstig misdrijf als provocerende handelingen zijn erkend, maar alle opzettelijke feitelikheden, elke beleediging en terging, mits zij de buitengewone gemoedsbeweging hebben opgewekt. Van daar ook dat het onverschillig is, of die handelingen regtstreeks zijn gepleegd tegen den dader van den doodslag, of tegen ver-

wante personen of personen den dader dierbaar. Verontwaardiging over onrecht aan vreemden toegebracht kan evenzeer tot zoodanigen toorn overslaan, dat de wilsbeheersching moeilijk wordt gemaakt.

Nevens de opgenoemde handelingen is in de tweede zinsnede nog het geval van betrapping op overspel opgenomen. De hevigheid der gemoedsbeweging is in dat geval te verklaarbaar, om niet een grond tot verschooning op te leveren. Zij is dan evenzeer verklaarbaar in de vrouw die haren man, als in den man, die zijne vrouw op ontrouw betrapt. De onderscheiding in de meeste wetgevingen te dien opzichte gemaakt, is niet te regtvaardigen en alleen te verklaren hetzij door eene erkenning van minderheid der vrouw als zedelijk of maatschappelijk wezen, hetzij door het wanbegrip, dat ontrouw der vrouw de eer van den man meer aanrandt dan ontrouw van den man de eer van de vrouw, een wanbegrip dat de wetgever niet zijdelings mag bevorderen.

Advies van den Raad van State.

Naar 's Raads inzien behooren in art. 310, 1°. alle ascendenten en niet alléén de moeder of wettige vader te worden genoemd.

In n°. 2 wordt alleen de vrouw genoemd. Doodslag door de vrouw op haren man gepleegd is niet minder schuldig. De memorie van toelichting regtvaardigt deze afwijking slechts zeer onvolkomen.

Rapport aan den Koning.

Art. 310. De memorie van toelichting schijnt de hier besproken beperkingen inderdaad volkomen te hebben geregvaardigd.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Art. 310. *doodslag*. De Commissie geeft in overweging te lezen *moord*. Doodslag is in vele gevallen, dat iemand opzettelijk van het leven beroofd wordt, niet de juiste uitdrukking; men denke b. v. aan vergiftiging. In de volkstaal hecht men aan *moord* niet anders dan het begrip van *opzettelijke doodslag*, ook zonder de verzwarende omstandigheid van den voorbedachten raad. Zoo spreekt men ook van kindermoord, vadermoord, in alle gevallen waar alleen van opzet om te dooden sprake is.

Eene minderheid der Commissie zou er zelfs geen bezwaar in zien hier het hoogste maximum te bedreigen en art. 313 [289] te doen vervallen. Het verschil tusschen het voorafberaamd plan van art. 313 en het opzet is volgens haar niet anders dan een gradueel verschil waarbij talloze schakeeringen maar geen vaste grens is waar te nemen. Ook het opzet vordert een voornemen om te dooden en een plan om aan het voornemen gevolg te geven, al kan tusschen het beraad en de uitvoering het tijdverloop somtijds buitengemeen kort zijn. Volgens dit stelsel zou, wil men de verzwarende omstandigheden van het tweede lid behouden, in de eerste alinea eene gevangenisstraf van 20 jaren moeten bedreigd worden, terwijl in de gevallen van het tweede lid ook de levenslange gevangenisstraf moet kunnen worden opgelegd.

De Commissie vereenigt zich evenwel met het stelsel van het ontwerp. De *voorbedachte raad* is, naar hare meening, niet alleen een gradueel verschillend opzet, maar eene bijzondere qualificatie waardoor het misdrijf een veel ernstiger karakter aanneemt. Volkomen te regt ziet de Memorie van Toelichting, op art. 313, [hierachter bl. 460] den bijzonderen aard van het feit in het tijdstip van kalm overleg, van bedaard nadenken, dat aan den

moord voorafgaat; en ook in het volksbewustzijn wordt groot onderscheid gemaakt tusschen gewonen moord en moord *in koelen bloede*. Het is zeer zeker dikwerf eene zeer moeilijke *quaestio facti*, of een zeker complex van handelingen opzet of voorbedachten raad bewijst, maar daaruit volgt geenszins dat de begrippen zelve niet generiek zouden verschillen. De Commissie zou daarom nevens moord, moord met voorbedachten rade willen behouden.

Doodslag en moord. Het criterium ligt geenszins in de kortere of langere tijdsruimte tusschen besluit en uitvoering, maar in den gemoedstoestand van den dader. Tegenover den »voorbedachten raad» staat het handelen »in impetu», waarbij en besluit genomen wordt en uitvoering geschiedt gedurende ééne onafgebroken gemoedsbeweging die het kalm nadenken uitsluit. De tijdsruimte kan eene gewichtige aanwijzing zijn voor het al of niet bestaan van den voorbedachten raad, maar bewijst dien niet *per se*. Wie, geheel kalm, het besluit neemt om een ander te dooden en het, na eenig overleg, bijna oogenblikkelijk daarna uitvoert, is moordenaar. Wie in drift ontstoken tot het feit besluit en het, zonder nog tot kalmte te zijn teruggekeerd, uitvoert, is doodslager, ook dan als de tijdsruimte tusschen besluit en uitvoering grooter was dan in het eerste geval.

Terminologie. Gaarne erkent de Minister dat het woord »doodslag» taalkundig niet zonder bedenking is. Het ware woord zou zijn »doodding.» Intusschen heeft dit laatste woord, voor zoover het nog gebruikt wordt, eene te zachte beteekenis gekregen; het gebruik van dat woord in de wet zou den indruk maken alsof men het feit als minder ernstig beschouwt.

Dat tusschen »doodslag» en »moord» verschil bestaat, wordt ook in de volkstaal erkend; hoort men niet tallooze malen gewagen van »moord EN doodslag?»

Nu is het volkomen waar dat in de volkstaal het verschil anders begrepen wordt dan in de taal der rechtsgeleerden. Wil men de volkstaal volgen? Zoo ja, dan zal men niet met de Commissie van »moord» en »moord met voorbedachten rade» moeten spreken, maar het woord »doodslag» moeten behouden, o. a. ook voor enkele feiten waarin de rechtsgeleerde een moord ziet en die de Commissie »moord met voorbedachten rade» wil noemen.

De volkstaal wordt ten aanzien van dit onderwerp nog altijd in meerdere of mindere mate beheerscht door verouderde begippen. »Doodslag» was oudtijds het *openlijk* dooden met geen ander doel dan om zich voldoening te verschaffen, open en lojtaal wraak te nemen. Zoodra men daarentegen iemand doodde hetzij uit eenig ander motief, hetzij *in 't geheim*, was het een moord. Vandaar: zelfmoord, kindermoord, omdat die feiten in 't geheim geschieden en men zich noch op zichzelfden noch op een pasgeboren kind heeft te wreken; vadermoord, omdat men zich op zijne ouders niet mag wreken; »*Raubmoord*», omdat het feit uit hebzuchtig motief gepleegd wordt enz. Door de Carolina (1532) werd het criterium veranderd en in 't wezen der zaak hetzelfde criterium aangenomen dat thans bij de rechtsgeleerden geldt. Wil men nu teruggegaan tot vóór de Carolina? Indien men het niet wil voor de zaak, waarom zou men het dan doen voor de namen?

De waarheid is dat niemand met zekerheid en nauwkeurigheid kan bepalen waarin, naar de tegenwoordige volksopvatting, het verschil

tusschen moord en doodslag eigenlijk bestaat. Daarentegen zijn en de rechtsgeleerden en de meeste wetgevingen in de terminologie eenstemmig. Aan het fransche »*homicide*» beantwoordt het Duitsche »*Tödtung*»; wat in 't fransch »*meurtre*» heet, dat wordt in Deutschland (§ 212), Zürich (§ 126) »*Todtschlag*» genoemd; in Hongarije (§ 279) »*vorsätzliche Tödtung*». »*Mord*» is bij alle Duitschsprekende volken hetzelfde als *assassinat*, hetzelfde wat onze juristen en ook dit Ontwerp »*moord*» noemen. Aanneming van het voorstel der Commissie zou dan ook geen ander practische resultaten hebben dan deze: 1°. Het volk zou met de beteekenis van het woord »doodslag», dan uit de wet verbannen, nog meer in de war geraken; 2°. Onze rechtsgeleerden zouden noodeloos hunne terminologie moeten veranderen; 3°. Bij vergelijking onzer crimineele statistiek met die van de landen waar de hoogduitsche taal gesproken wordt, zou misverstand niet uitblijven ¹; 4°. Evenzeer zou misverstand ontstaan bij de vergelijking der statistieke cijfers vóór en na de invoering van het nieuwe Wetboek; al namen de moorden af, het zou heeten dat zij waren toegenomen.

Op deze gronden wordt de terminologie van het ontwerp gehandhaafd.

Wat de *vergiftiging* betreft, maakt de Commissie zich geheel noodeloos bezorgd. Dat dit misdrijf *zonder* voorbedachten raad gepleegd wordt, is wel niet geheel onmogelijk, maar toch uiterst zeldzaam. Voor zooveel bekend is in de laatste 70 jaren, is hier te lande slechts éénmaal eene vergiftiging gepleegd waarbij de voorbedachte raad twijfelachtig zou hebben kunnen zijn (in Friesland, omstreeks 1820). Genoegzaam altijd zal, onder het nieuwe wetboek, vergiftiging als *moord* te qualificeeren zijn.

Alinea 2, 2°. tegen zijne vrouw. Ook moord door de vrouw tegen den man gepleegd moet zwaarder strafbaar zijn (zie advies Raad van State). De redenen welke de Memorie van Toelichting geeft om de bijzondere bescherming tot de vrouw te beperken is niet geheel juist. Ten aanzien van vergiftiging b. v. is de man nog meer aan de magt der vrouw overgeleverd dan omgekeerd. In naburige landen, Frankrijk en België, zijn dan ook de gevallen van vergiftiging van den man door de vrouw, dikwijls met het bezwarende doel om met een minnaar te huwen, niet zeldzaam.

Ook moord tegen eigen kinderen verdient zwaardere straf. Het motief dat hij die zijne vrouw doodt den pligt tot bescherming schendt, hem door wet en natuur opgelegd, geldt in dezelfde mate tegen hem die zijn kind van het leven berooft. De Commissie zou daarom n°. 2 willen lezen: »2°. tegen zijnen echtgenoot»; bijvoegen in »3°. »tegen zijn kind», en »3°.» veranderen in »4°».

De opmerking der Commissie wordt in art. 328 [304] gevolgd. Hier echter moet de alinea vervallen. De in art. 262 [242] aangenomen strafverzwaring brengt mede — wat ook op zich zelf wenschelijk is — dat reeds op den gewonen doodslag een maximum van 15 jaren moet worden gesteld.

¹ Dat deze vrees niet ongegrond is, moge uit een voorbeeld blijken. Het woord »Kindes-mord» heeft in 't Duitsch eene veel engere beteekenis dan de »kindermoord» van den Code Pénal; de gevallen waarin art. 13 n°. 4 der wet van 1854 de doodstraf handhaaft, vallen buiten het Duitsche begrip »kindermoord». Toch kon men in 1855 in een Duitsch tijdschrift, als bewijs van de barbaarsheid der Nederlanders, lezen dat wij nog in 1854 de doodstraf voor »Kindes-mord» behouden hadden!

Art. 311. Naar het oordeel der Commissie behoort het geheele artikel te vervallen. De juistheid van hetgeen de Memorie van Toelichting aanvoert zal de Commissie in het algemeen niet ontkennen, maar de motieven voor de mindere strafbaarheid van hem die onder den invloed van provocatie een misdrijf pleegt, zijn geen motieven om de provocatie, *bij uitzondering*, als verzachtende omstandigheid in de wet op te nemen. Er is geen generiek verschil tusschen provocatie en alle andere verzachtende omstandigheden; provocatie is eene *species* van verschoonbaarheid, die met andere *species* op dezelfde lijn staat. In het stelsel der wet wordt aan het *arbitrium judicis* de invloed van alle omstandigheden, aan de daad of den dader eigen, overgelaten. Waarom zal met *deze* eene uitzondering worden gemaakt? Was er in het stelsel der Staatscommissie nog eenige aanleiding om het artikel op te nemen, omdat daardoor ook het *minimum* kon worden verlaagd, in het ontwerp der Regering vervalt met het verschil in *minimum* ook dat motief.

Doodslag lees: moord. [Vgl. hiervoor bl. 453.]

Hevige toorn. Waarom niet de ruimere benaming: *hevige gemoedsbeweging*, welke de Memorie van Toelichting (n°. 1) bezigt? Drift is ook eene gemoedsbeweging, maar niet altijd synoniem met toorn. Toch kan ook drift de heerschappij over den wil moeilijk maken.

Verlagene. Beter gedoodde.

Feitelijkheden. Bedreiging kan evenzeer provocatie wezen als feitelijkheden of belediging. Zij zou dus, blijft het artikel behouden, moeten worden opgenomen.

Alinea 2. De tweede alinea is in ieder geval overbodig, ook als het artikel behouden blijft, als geheel begrepen in de algemeene omschrijving van provocatie in de eerste alinea.

De redactie is bovendien onjuist; immers tegen de bedoeling zou ook de echtgenoot, die op overspel betrapt wordt door den anderen echtgenoot en die deze doodt, onder de onmiddellijke werking van een hevigen toorn, ten gevolge der betrapping, verschoonbaar zijn. Men zou dus moeten lezen: »op den doodslag door den beleedigden echtgenoot tegen den anderen, enz.» of: »door iemand tegen zijn schuldigen echtgenoot enz.»

Eene minderheid der Commissie zou, indien het tweede lid behouden werd, onderscheid willen maken tusschen man en vrouw, overeenkomstig het stelsel van den Code Pénal. Volgens haar noemt de Memorie van Toelichting het ten onregte een wanbegrip, dat ontrouw van de vrouw de eer van den man meer aanrandt dan ontrouw van den man de eer van de vrouw.

De kritiek der Commissie kan niet geheel als juist erkend worden.

In art. 311 is geen sprake van eene *verzachtende* omstandigheid (*circonstance atténuante*) maar van een *verschoonende* omstandigheid (*excuse*). Het wegvallen der *minima* mag niet tot gevolg hebben dat men verschillen verwaarloost, die verschil van *maximum* eischen. Hoe men de tweede alinea »in ieder geval overbodig» kan noemen, is een raadsel. Wie met eene gehuwde vrouw overspel pleegt, moge haar man beleedigen in den *ruimen* zin, waarin men ieder tegen wien een misdrijf gepleegd wordt, »beleedigde» noemt; hij denkt er niet aan hem te beleedigen in den zin van Titel XVI, m. a. w. in den zin waarin dat woord in de 1^e alinea klaarblijkelijk gebezigd wordt. De schuldigen denken aan den afwezigen echtgenoot zoo weinig mogelijk en hebben allerminst te zijnen aanzien den *animus injuriandi*.

Overigens bleek uit het woord »diens'' genoegzaam dat alleen de bedrogen echtgenoot de verschoonende omstandigheid kan doen gelden.

Toch acht ook de Minister het raadzaam het artikel te laten vervallen. Tusschen die provocatie die *wel* en die welke *niet* tot verschooning kan strekken, is *a priori* geen juiste grens te trekken; ook bij 't behoud van 't artikel zou ten slotte alles afhangen van de wijze waarop de rechter de woorden »*onmiddelijke werking*'' »*hevige toorn*'' etc. interpreteert. Daarbij komt het gevaar voor redeneeringen *a contrario*. BEATRICE CENCI nam deel *niet* aan doodslag, maar aan moord; zelfs al ware het feit een doodslag geweest, zou zij toch art. 311 niet hebben kunnen inroepen. Toch werd zelden een misdrijf gepleegd zóó geprovoceerd, zóó verschoonbaar als het hare.

G. O. ART. 287 = art. 287 van het Wetboek.

Verslag van de Eerste Kamer.

Vergiftiging is geen *delictum sui generis*. [Verslag van de Tweede Kamer over art. 310 O. R. O., hiervoor bl. 453].

Onderscheidene leden gaven hierover hun leedwezen te kennen. Vergiftiging, waaronder nu verstaan wordt toediening van voor het leven schadelijke bestanddeelen, zal volgens de Regeering genoegzaam altijd te qualificeeren zijn als moord; doch op die wijze wordt het doel slechts langs een omweg bereikt. Het had de voorkeur verdiend om vergiftiging als *delictum sui generis* strafbaar te stellen. De Minister moest erkennen, dat de voorbedachte raad twijfelachtig kan zijn.

Antwoord der Regeering.

De Minister is hier min juist begrepen. Bijna altijd is vergiftiging »moord'', in zoover heeft men het *delictum sui generis* niet nodig. In zoover zij echter een enkel maal *zonder* voorbedachten rade gepleegd wordt, met andere woorden doodslag is, is het onrechtvaardig haar met de zwaarste straf te staffen. De opvatting der vergiftiging als *delictum sui generis* is afkomstig uit den tijd toen men dat misdrijf met magische kunsten, toovenarij en hekserij in verband bracht. Of het de voorkeur zou verdienen dergelijke tijden te doen herleven, mag worden betwijfeld.

[Zie ook de Mem. van Toel. van art. 313 [289], hierachter bl. 460, alsmede het Verslag van de Eerste Kamer bij art. 41, deel I, bl. 408.]

Art. 288.

Doodslag gevolgd, vergezeld of voorafgegaan van een strafbaar feit en gepleegd met het oogmerk om de uitvoering van dat feit voor te bereiden of gemakkelijk te maken, of om, bij betrapting op heeter daad, aan zich zelven of andere deelnemers aan dat feit hetzij straffeloosheid hetzij het bezit van het wederrechtelijk verkregene te verzekeren, wordt gestraft met levenslange gevangenisstraf of tijdelijke van ten hoogste twintig jaren.

O. R. O. ART. 312. Doodslag voorafgegaan, vergezeld of gevolgd door een strafbaar feit en gepleegd met het oogmerk om de uitvoering van dat feit voor te bereiden of gemakkelijk te maken, of om aan zich zelven

of andere deelnemers aan dat feit straffeloosheid te verzekeren, wordt gestraft met levenslange gevangenisstraf of tijdelijke van ten hoogste twintig jaren.

Memorie van Toelichting.

Van anderen aard is de strafverzwaring omschreven in art. 312. Doodslag gepleegd met het oogmerk om de uitvoering van een strafbaar feit voor te bereiden, gemakkelijk te maken, of de vervolging daarvan te beletten, grenst in strafwaardigheid zoo nabij aan moord, dat de straf dezelfde behoort te wezen. De oogenblikkelijke gemoedsopwelling, waarin dergelijke doodslagen gewoonlijk bedreven worden, heeft haren oorsprong in de strafbare handeling van den schuldige zelven. De meest gevaarlijke feiten behooren tot deze rubriek¹, zoodat een beroep op den *concurso realis* ongenoegzaam ware. Alzoo blijft het ontwerp getrouw aan het beginsel uitgedrukt in art. 13 n°. 3 der wet van 29 Junij 1854 (*Stb.* n°. 102), wijzigende art. 304 C. P. Er bestaat echter geen grond om de bepaling te beperken tot misdrijven; de strafbare handeling die tot den doodslag leidde, kan evenzeer eene overtreding zijn² en de lichtere strafbaarheid daarvan zal den dader eer tot verzwaring dan tot verschooning strekken.

Aan zich zelven of andere deelnemers. Hij die den doodslag pleegt, moet aan het andere feit althans hebben deelgenomen³. Hij die in geenerlei opzigt deel had aan het plegen van dit feit, maar alleen met het oogmerk om den dader, welligt een zijner bloedverwanten, straffeloosheid te verzekeren, een derde opzettelijk van het leven berooft, begaat het misdrijf van art. 310 [287], niet van art. 312.

¹ Van de 10 personen, die sedert 1847 de doodstraf hebben ondergaan, waren er 4 veroordeeld wegens doodslag, voorafgegaan, vergezeld of gevolgd van eene andere misdaad of een wanbedrijf.

² Niet zeldzaam bij jagtovertredingen. Vgl. § 214 D. Wb.

³ Vgl. de door de fransche wet van 1832 in art. 304 C. P. gebragte wijziging.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Art. 312. *Doodslag.* Lees *moord*. [Vgl. hiervoor bl. 453.]

Voorafgegaan, vergezeld of gevolgd door een strafbaar feit en. Deze woorden kunnen, als geheel overbodig, vervallen. Zij qualificeren in geen enkel opzigt het geïncrimineerde oogmerk. In plaats van »de uitvoering van dat feit» zal men dan moeten lezen: »de uitvoering van een strafbaar feit».

Het artikel maakt geen gewag van het oogmerk om zich het bezit van het door het misdrijf verkregene te verzekeren. Volgens het gevoelen der Regering (zie Memorie van Toelichting bij art. 339 [312]) zou in zulk een geval niet aan eene verzwarende omstandigheid maar aan een afzonderlijk misdrijf te denken zijn. De Commissie ziet echter niet in, waarin het verschil bestaat met de andere hier omschreven gevallen. Het motief voor de strafverzwaring is hetzelfde. Wanneer de geheele handeling die de dader zich voorstelt te volvoeren niet is voltooid, wanneer het doel dat hij wil bereiken nog niet bereikt is, en de doodslag als middel dient om het feit geheel tot een gewenscht einde te brengen, bestaat er zoodanig verband tusschen den misdadigen wil en den gepleegden moord, dat het opzet inderdaad boosaardiger wordt. Het doet minder ter zake of het misdrijf *juridisch* voltooid is, dan wel of *feitelijk* het oogmerk van den moord het misdadige van het feit verhoogt.

De woorden »voorafgegaan enz.» zijn volstrekt noodzakelijk. Werden zij weggelaten, dan zou, in strijd met de bedoeling, het artikel toepasselijk zijn ¹⁰. ook dan als het feit tot welks voorbereiding de doodslag dienen moest, *niet* gepleegd werd; ²⁰. ook dan als de doodslag misschien tien jaren *na* het andere feit gepleegd werd met het oogmerk om een eerst toen plotseling ontdekten getuige uit den weg te ruimen.

Ten einde de bedoeling van het artikel duidelijker te doen uitkomen en zijne interpretatie tegen opvattingen als die der Commissie te behoeden, zijn de woorden »*bij betrapping op heeter daad*» ingelascht. Voor de beide andere gevallen (»*voorbereiden of gemakkelijk maken*») is beperking door tijdsaanwijzing niet noodig; dat men een doodslag begaat ten einde jaren later een strafbaar feit te kunnen plegen, komt niet licht voor; maar, als het voorkwam zou er stellig moord wezen. Daarentegen laat het zich denken dat men geruimen tijd *na* het plegen van een strafbaar feit, geheel onverwacht bespeurt dat iemand er getuige van was, en in zijn angst zoo iemand doodt. Dit geval nu moet worden buitengesloten.

»*voorafgegaan, vergezeld of gevolgd.*» De orde moet worden omgekeerd, opdat overeenstemming besta met de orde der later volgende woorden »*voorbereiden, gemakkelijk maken enz.*» In art. 339 (312) daarentegen is de orde juist, want daar wordt niet het geweld, maar de diefstal op den voorgrond gesteld.

Aan den wensch der Commissie om hier ook de »handhaving in het bezit van het wederregtelijk verkregene» te vermelden, is (zoowel hier als in art. 339) voldaan. Uit het verband blijkt genoegzaam dat hier te denken is aan 't geen verkregen werd door het strafbare feit waarvan in den aanvang van het artikel sprake is.

Opmerking van Prof. M. de Vries.

door een strafbaar feit. In plaats van *door* zal men *van* moeten lezen.

Een persoon wordt gevolgd *door* een persoon, eene zaak wordt gevolgd *van* andere zaken.

Het andere deelwoord, *vergezeld*, wordt bijna uitsluitend met *van* verbonden. Eene dubbele reden dus om niet *door* te schrijven, maar *van*.

G. O. ART. 288 = art. 288 van het Wetboek.

Verslag van de Eerste Kamer.

Sommige leden waren van oordeel, dat in de artt. 312 en 382 eveneens levenslange gevangenis of tijdelijke van ten hoogste twintig jaren had moeten zijn voorgeschreven. Nu dit niet is geschied, zagen zij strijd tusschen de bepaling van art. 288 en die van de artt. 312 en 382.

Of lost de leer van den *concursum delictorum* de moeilijkheid op?

Antwoord der Regeering.

De aan 't slot gedane vraag wordt toestemmend beantwoord. De artt. 312 en 382 gelden alleen wanneer de dood het *niet* bedoelde gevolg was.

Art. 289.

Hij die opzettelijk en met voorbedachten rade een ander van het leven berooft, wordt, als schuldig aan moord, gestraft met levenslange gevangenisstraf of tijdelijke van ten hoogste twintig jaren.

O. R. O. Art. 313. Hij die met voorbedachten rade een doodslag pleegt, wordt, als schuldig aan moord, gestraft met levenslange gevangenisstraf of tijdelijke van ten hoogste twintig jaren.

Memorie van Toelichting.

II. Moord (Art. 313).

Moord is de doodslag met voorbedachten rade begaan. Ten onregte heeft art. 297 C. P. het begrip van voorbedachten rade omschreven door »dessein formé avant l'action". Immers aan elke opzettelijke daad gaat een »dessein" vooraf, al zij dit slechts door eene zeer kleine tijdsruimte van de daad gescheiden. De uitdrukking voorbedachte raad zelve, zonder eenige wettelijke omschrijving, wijst duidelijk aan wat vereischt wordt, namelijk een tijdstip van kalm overleg, van bedaard nadenken; het tegenovergestelde van oogenblikkelijke gemoedsopswelling. Overigens is ook hij schuldig aan moord, die het voornemen tot levensberooving wel in zoodanige gemoedsopswelling opvat, maar de daad in koelen bloede uitvoert.

Moord is in zóó volstrekten zin het zwaarste van alle misdrijven, dat de verzwarende omstandigheden, in het tweede deel van art. 310 [zie bij 287] en in art. 312 [288] vermeld, hier buiten aanmerking blijven.

Van welk middel de dader zich bedient om den moord te plegen, is onverschillig. Een eigen misdrijf van vergiftiging (art. 301 C. P.) kent het ontwerp niet; er bestaat evenmin reden, bij vergiftiging in elk geval voorbedachten raad te onderstellen, als dit misdrijf voltooid te achten door het toedienen der giftige stof, onafhankelijk van de daardoor te weeg gebragte gevolgen (vg. art. 328 [bij 304]).

[Vgl. over vergiftiging het Verslag van de Eerste Kamer, met het Antwoord der Regeering, bij art. 287, hiervoor bl. 457.]

Advies van den Raad van State.

Art. 313¹. »Opzettelijk en met voorbedachten rade" is een pleonasme.

¹ Toen, overeenkomstig het **O. Stc.** luidende: Hij die opzettelijk en met voorbedachten rade een ander van het leven berooft, wordt enz.

Rapport aan den Koning.

Ten gevolge van de gewijzigde redactie van het artikel behoeft de gemaakte bedenking niet te worden besproken.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Art. 313. De Commissie stelt voor dit artikel als derde alinea op te nemen in art 310 [287]. De tweede alinea in dat artikel zou dan eene geringe wijziging van redactie moeten ondergaan, die bovendien in de praktijk gemakkelijker zijn zou voor het aanhalen van de strafbedreiging.

Men zou moeten lezen: »met gevangenisstraf van ten hoogste vijftien jaren, indien de moord begaan wordt tegen enz.; met levenslange gevangenisstraf of tijdelijke van ten hoogste twintig jaren, indien de moord begaan wordt met voorbedachten rade.»

Samensmelting met art. 310 is niet aannemelijk. Ten einde overigens den rechter te ontheffen van de noodzakelijkheid om, bij veroordeeling wegens moord, steeds *twee* artikelen te insereeren, is aan de bepaling een zelfstandig karakter gegeven.

G. O. ART. 289 = art. 289 van het Wetboek.

Art. 290.

De moeder die, onder de werking van vrees voor de ontdekking van hare bevalling, haar kind bij of kort na de geboorte opzettelijk van het leven berooft, wordt, als schuldig aan kinderdoodslag, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren.

Art. 291.

De moeder die, ter uitvoering van een onder de werking van vrees voor de ontdekking van hare aanstaande bevalling genomen besluit, haar kind bij of kort na de geboorte opzettelijk van het leven berooft, wordt, als schuldig aan kindermoord, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste negen jaren.

O. R. O. ART. 314. De moeder die, onder de werking van vrees voor de ontdekking van hare bevalling, haar kind bij of kort na de geboorte opzettelijk van het leven berooft, wordt, als schuldig aan kinderdoodslag, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren.

O. R. O. ART. 315. De moeder die, ter uitvoering van een onder de werking van vrees voor de ontdekking van hare aanstaande bevalling genomen besluit, haar kind bij of kort na de geboorte opzettelijk van het leven berooft, wordt, als schuldig aan kindermoord, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste negen jaren.

Memorie van Toelichting.

III. Kinderdoodslag, kindermoord (artt. 314—316).

De bijzondere gemoedsbeweging waarin de moeder verkeert, onder den invloed van vrees voor de ontdekking van hare bevalling hetzij tijdens de baring of terwijl deze reeds hebbe plaats gehad, hetzij ze nog aanstaande zij, is de regtskundige grond van de lichtere strafbaarheid. Die grond is, evenzeer als bij provocatie, in de omschrijving zelve van de in de artt. 314 en 315 vermelde feiten uitgedrukt. Door die handelwijze blijft men bewaard voor de gevaren der casuïstiek, en kan de bepaling steeds worden toegepast overeenkomstig de bedoeling van den wetgever. Zoo toch heeft deze niet te beslissen, in hoever uitsluitend eene ongehuwde moeder — en dan nog al of niet de eerste maal — of wel ook eene

overspelige, of wel ook eene moeder van een vóór haar huwelijk door een ander dan haren echtgenoot verwekt kind, zich op de lagere strafbedreiging kan beroepen. Zoo stuit men niet op de moeilijkheid, dat daarvan misbruik zoude kunnen gemaakt worden door de ongehuwde vrouw van slecht levensgedrag, die geenerlei vrees heeft voor de ontdekking van hare bevalling, maar veeleer, met het oogmerk om onbezorgd hare losbandige levenswijls te kunnen voortzetten, haar kind van het leven berooft. Hieromtrent zijn geen algemeene regelen te stellen; de regter blijve vrij in zijne beslissing, naarmate van het antwoord door hem telkens te geven op de zuiver feitelijke vraag: heeft deze moeder gehandeld onder de werking van vrees voor de ontdekking van hare bevalling?

Bij of kort na de geboorte. Een geheel willekeurigen termijn aan te nemen, die van 24 uren in Saksen verschilt tot 5 dagen in de italiaansche ontwerpen, is niet raadzaam. Ook de uitdrukking van het ontwerp 1847 »pasgeboren kind» kon niet worden overgenomen, daar zij den doodslag en den moord tijdens het geboren worden gepleegd niet omvat.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Artt. 314 en 315. Eene minderheid wenschte, evenals in geval van art. 310 en 313 [287 en 289], ook hier het aangenomen verschil te doen vervallen. In de praktijk zal het bijna onmogelijk zijn, wanneer men het onderscheid wil behouden, de »casuïstiek» te vermijden die de Regering te regt wraakt (zie Memorie van Toelichting). De Commissie vereenigt zich ook in dit geval met het stelsel der Regering. Zij erkent dat feitelijk de beslissing dikwijls moeilijk zal zijn of een kindermoord onder art. 314 of onder art. 315 zal vallen, maar dit mag voor den wetgever geen motief zijn een kenmerkend verschil, in casu de tijd tot overleg en nadenken, over het hoofd te zien.

De Commissie geeft in overweging ook deze beide artikelen te vereenigen en te lezen: »De moeder enz. wordt als schuldig aan kindermoord, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren;

met gevangenisstraf van ten hoogste negen jaren, indien de moord gepleegd wordt ter uitvoering van een besluit, genomen onder de werking van vrees voor de ontdekking der aanstaande bevalling.»

Ook hier zou vereeniging der twee artikelen, bij het noodzakelijk behoud van de onderscheiding zelve, geen praktisch nut hebben.

G. O. ARTT. 290 en 291 = artt. 290 en 291 van het Wetboek.

Art. 292.

De in de artikelen 290 en 291 omschreven misdrijven worden ten aanzien van anderen, die er aan deelnemen, als doodslag of als moord aangemerkt.

O. R. O. ART. 316. De in de artikelen 314 en 315 omschreven misdrijven worden ten aanzien van anderen die er aan deelnemen, als doodslag of moord aangemerkt.

Memorie van Toelichting.

Bij mededaders en medepligtigen bestaat niet de bijzondere gemoeds-aandoening van de moeder. Alzoo wordt ten hunnen aanzien de handeling als gewone doodslag of moord aangemerkt, en moet de toepassing van de algemeene leer omtrent deelneming hier onmogelijk worden gemaakt (vgl. de toelichting van art. 60 [50, deel I bl. 445 volg.]).

Opmerking van Prof. M. de Vries.

Achter *anderen* behoort eene komma te staan, want dat woord moet onmiddellijk verbonden worden met *als doodslag*, en de woorden *die er aan deelnemen* moeten dus als bepaling afgescheiden zijn.

als doodslag of moord. Daar hier niet het gelijkstellende *of* (= *sive*), maar het onderscheidende (= *vel*, *aut*) bedoeld is, ware het beter het voegwoord *als* te herhalen: *als doodslag of als moord*.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Als gevolg van de voorgestelde wijziging op de artt. 314 en 315 [290 en 291] zal dit artikel moeten gelezen worden: »De in het vorig artikel omschreven misdrijven worden, ten aanzien van anderen die er aan deelnemen, als moord of als moord met voorbedachten rade aangemerkt».

Doodslag of moord. Lees in ieder geval *of als moord (vel niet sive)*.

Zie boven [over artt. 314 en 315, hiervoor bl. 462].

Aan de taalkundige opmerking voorzooveel het woord »*als*» betreft, is gevolg gegeven.

G. O. ART. 292 = art. 292 van het Wetboek.

Art. 293.

Hij die een ander op zijn uitdrukkelijk en ernstig verlangen van het leven berooft, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twaalf jaren.

O. R. O. ART. 317. Hij die een ander op zijn uitdrukkelijk en ernstig verlangen van het leven berooft, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twaalf jaren.

Memorie van Toelichting.

IV. *Levensberooving op verzoek. Hulp tot zelfmoord*. (artt. 317, 318).

Art. 317. Hij die voldoet aan iemands uitdrukkelijk en ernstig verlangen om hem van het leven te berooven, is aanmerkelijk ligter te straffen dan de schuldige aan gewonen moord. De toestemming kan de strafbaarheid van de levensberooving niet opheffen, maar zij geeft aan het feit een geheel ander karakter — de wet straft als het ware niet meer den aanval tegen het leven van een bepaald persoon, maar de schending van den eerbied aan het menschelijk leven in het algemeen verschuldigd — onverschillig uit welk motief de dader handelt. Misdrijf tegen het leven blijft, aanslag tegen den persoon vervalst,

Advies van den Raad van State.

Art. 317. *Doodslag op verzoek*. De woorden »uitdrukkelijk en ernstig" zijn overbodig.

Rapport aan den Koning.

Het blijft wenschelijk voorkomen de woorden »uitdrukkelijk en ernstig" te behouden.

Teregt heeft ook de duitsche wetgever in § 216 verlangd, dat de regter stellig moet uitmaken, dat het verlangen, zal het artikel toepasselijk zijn, uitdrukkelijk kenbaar gemaakt en ernstig gemeend was. Het verlangen moet meer zijn dan een licht voorbijgaande indruk van het oogenblik, misschien door den moordenaar zelve kunstmatig opgewekt.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Eene minderheid wilde deze bepaling doen vervallen. Op de omstandigheid dat de moord op verzoek van den gedooide plaats greep zal de regter acht moeten slaan. — De Commissie is van een ander gevoelen, op de gronden uitgedrukt in de Memorie van Toelichting a. h. a.

De Commissie zou het maximum aanzienlijk willen verlagen en brengen op 6 jaren. Het feit waarbij alle gedachte aan aanslag tegen den *persoon* is uitgesloten is eenerzijds veel minder immoreel of gevaarlijk dan moord volgens art. 310 [287], en verschilt anderzijds niet zooveel van hulp bij zelfmoord om een verschil in straf te regtvaardigen als nu in het ontwerp wordt aangenomen.

Het geval van JAN SLOTBOOM (Kalfjeslaan bij Amsterdam, 1851), die voor geld eene vrouw op haar verzoek slachtte, bewijst dat het *maximum* niet lager dan op twaalf jaren mag gesteld worden.

G. O. ART. 293 = art. 293 van het Wetboek.

Verslag van de Eerste Kamer.

Antwoord der Regeering.

De verhouding tusschen het maximum, bepaald in de artt. 287, 293 en 294, werd minder gelukkig geacht. De twaalf jaren in dit artikel zijn zeer hoog in vergelijking met de vijftien jaren van art. 287, en wederom zijn de drie jaren van art. 294 gering, vergeleken met de twaalf jaren van art. 293.

De Minister verwijst naar zijn schriftelijk antwoord aan de Tweede Kamer.

Art. 294.

Hij die opzettelijk een ander tot zelfmoord aanzet, hem daarbij behulpzaam is of hem de middelen daartoe verschaft, wordt, indien de zelfmoord volgt, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren.

O. R. O. ART. 318. Hij die opzettelijk een ander bij zelfmoord behulpzaam is of hem de middelen daartoe verschaft, wordt, indien de zelfmoord volgt, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren.

Memorie van Toelichting.

Naast de levensberoving op verzoek staat de hulp tot zelfmoord. Ook hier is schending van den aan het menschelijk leven verschuldigten eerbied de reden waarom, bij uitzondering, strafbaar gesteld wordt de hulp verleend bij een feit dat zelf niet strafbaar is. Moge het somtijds niet gemakkelijk vallen de feitelijke grens tusschen dit misdrijf en het in art. 317 [293] omschrevene vast te stellen, zoodra in elk bijzonder geval die grens eenmaal vastgesteld is, wordt door haar het verschil in strafbepaling voldoende geregtvaardigd.

Het bijzonder karakter van dit voorschrift heeft overigens ten gevolge, dat de strafbaarheid beperkt blijft tot die gevallen waarin, door het werkelijk volgen van den zelfmoord, het ernstig karakter van de handeling onbetwistbaar is.

Advies van den Raad van State.

Zelfmoord. Zelfmoord is geen misdrijf; daarom is ook poging daartoe niet strafbaar. De vraag rijst daarom, of er wel een genoegzame regtsgrond bestaat om hem strafbaar te stellen, die bij zelfmoord in den bij art. 318 omschreven zin behulpzaam is. Hoogstens schijnt die hulp als overtreding (boek III) te kunnen gestraft worden.

Rapport aan den Koning.

Het artikel is naauw verwant met het vorige en berust op gelijken grond, den eerbied voor het menschelijk leven ook tegenover hem, die voor zichzelf daaraan te kort wil doen. Van overtreding kan bij dit feit, een *delictum sui generis* waarvan elk, ook zonder wet, het ongeoorloofde beseft, in geen geval sprake zijn.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Ook dit artikel wenschte eene minderheid te doen vervallen. De praktijk heeft ook de behoefte aan eene dergelijke bepaling niet doen kennen. — De Commissie echter gaat ook hier met de Regering mede. De schending van den eerbied aan het leven verschuldigd is, ook volgens haar, voldoende grond voor de strafbaarheid van het feit.

Het ernstig karakter van de handeling is, volgens de Memorie van Toelichting, eerst dan onbetwistbaar wanneer de zelfmoord werkelijk gevolgd is. Dit is echter evenzeer het geval wanneer de handeling volbragt wordt, maar het gevolg toevallig wordt verijdeld, bijv. indien een gehangene tijdig door een derde wordt afgesneden of de vergiftigde door tegengif gered wordt. Men leze daarom: »indien de zelfmoord volgt, of de poging daartoe wordt verijdeld door omstandigheden onafhankelijk van den wil van hem die de poging pleegde of daartoe hulp of middelen verschaft» enz.

Eene minderheid der Commissie verklaarde zich tegen deze bijvoeging. De consequentie toch zou meebrengen dat ook de poging tot zelfmoord met straf werd bedreigd; het gaat toch niet aan, de hulp tot een feit strafbaar te stellen en het feit zelf niet onder de strafbare feiten op te nemen. Bestrafing van poging tot zelfmoord wordt echter door niemand verlangd. — De Commissie ontkent dat voor strafbaarheid van poging tot zelfmoord dezelfde redenen als voor strafbaarheid van hulp bij die poging zouden bestaan, en acht in elk geval de beweerde inconsequentie geen overwegend motief om de bijvoeging, waarvan de wenschelijkheid door de gelijkheid der *ratio legis* met het geval van voltooide zelfmoord blijkt, achterwege te laten.

De zaak DETTEMEIJER (Amsterdam, 1858) heeft, zooals destijds algemeen erkend werd, practische behoefte aan dit artikel ook hier te lande doen kennen.

Indien, naar den wensch door de Commissie ad Tit. VI [zie bij art. 154, hiervoor bl. 110] uitgedrukt, in het Amerikaansch duel zal worden voorzien, behoort dit, op het voorbeeld van Hongarije (§ 283), in dit artikel te geschieden. Boven eene uitvoerige beschrijving waardoor een, hier te lande nog niet voorgekomen, feit zou worden bekend gemaakt, geeft de Minister de voorkeur aan de kleine bijvoeging »*auanzet tot*». Zoodra hij die het gelukkige lot heeft getrokken, den ander tot de vervulling zijner belofte wil nopen, valt hij onder dit artikel. Verder te gaan schijnt op dit oogenblik noch noodig, noch zelfs wenschelijk.

Als het bij *poging* blijft, behoort ook de derde straffeloos te wezen. Het tegendeel ware bij uitnemendheid onpractisch. Aan poging tot zelfmoord kleeft iets ridicuuls. Werd die poging door vervolging van den helper ruchtbaar, dan zou de hoofdpersoon allicht in de verzoeking komen het feit te herhalen.

G. O. ART. 294 = art. 294 van het Wetboek.

Verslag van de Eerste Kamer.

Handhaving van den eerbied voor het leven is de grondslag van dit artikel: maar had men, hiervan uitgaande, niet ook poging tot zelfmoord moeten straffen?

Antwoord der Regeering.

[De Minister verwijst naar zijn schriftelijk antwoord aan de Tweede Kamer.]

Art. 295.

De vrouw die opzettelijk de afdrijving of den dood van hare vrucht veroorzaakt of door een ander laat veroorzaken, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren.

Art. 296.

Hij die opzettelijk de afdrijving of den dood der vrucht van eene vrouw zonder hare toestemming veroorzaakt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twaalf jaren.

Indien het feit den dood van de vrouw ten gevolge heeft, wordt hij gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vijftien jaren.

Art. 297.

Hij die opzettelijk de afdrijving of den dood der vrucht van eene vrouw met hare toestemming veroorzaakt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren en zes maanden.

Indien het feit den dood van de vrouw ten gevolge heeft, wordt hij gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren.

Art. 298.

Indien een geneeskundige, vroedvrouw of artsenijbereider medeplichtig is aan het misdrijf in artikel 295, of schuldig of medeplichtig aan een der misdrijven in de artikelen 296 en 297 omschreven, kunnen de in die artikelen bepaalde straffen met een derde worden verhoogd, en kan hij van de uitoefening van het beroep waarin hij het misdrijf begaat worden ontzet.

O. R. O. ART. 319. De vrouw die opzettelijk de afdrijving of den dood van hare vrucht veroorzaakt of door een ander laat veroorzaken, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren.

O. R. O. ART. 320. Hij die, behalve in geval van levensgevaar voor de vrouw of de vrucht, opzettelijk de afdrijving of den dood der vrucht van eene vrouw zonder hare toestemming veroorzaakt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste negen jaren.

Indien het feit den dood van de vrouw ten gevolge heeft, wordt hij gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twaalf jaren.

O. R. O. ART. 321. Hij die, behalve in geval van levensgevaar voor de vrouw of de vrucht, opzettelijk de afdrijving of den dood der vrucht van eene vrouw met hare toestemming veroorzaakt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren en zes maanden.

Indien het feit den dood van de vrouw ten gevolge heeft, wordt hij gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren.

O. R. O. ART. 322. Indien een geneeskundige, vroedvrouw of artsenijbereider medeplichtig is aan het misdrijf in artikel 319, of schuldig of medeplichtig aan een der in de artikelen 320 en 321 omschreven misdrijven, kunnen de in die artikelen bedreigde straffen met een derde worden verhoogd, en kan hij van de uitoefening van zijn beroep worden ontzet.

Memorie van Toelichting.**V. Afdrijving of dood eener vrucht (artt. 319—322).**

De vrucht heeft eene eigene ontwikkeling, daarom is het afdrijven een misdrijf tegen de vrucht zelve en niet slechts tegen de zwangere vrouw. Wanneer men dit erkent, bestaat er geen grond, ook de vrouw die hare vrucht afdrijft, niet te straffen, terwijl men daarbij anders zoude hebben te denken aan straffelooze zelfverwonding.

De strafbaarheid behoort te verschillen naarmate of de vrouw zelve de afdrijving of den dood van hare vrucht opzettelijk veroorzaakt of laat veroorzaken (art. 319), of een ander hetzij met (art. 321), hetzij zonder hare toestemming (art. 320) het feit pleegt, zonder dat het doel er op gericht was, om een voor de vrouw of de vrucht werkelijk dreigend levensgevaar af te wenden. Zie OPPENHOFF § 217, aant. 4.

Afdrijft of doodt. Overbodig is de in de laatste nota van wijzigingen over het ontwerp 1847 naast „afdrijving” en het weinig kenmerkende »verderving” nog gevoegde uitdrukking »of de ontijdige geboorte der vrucht.”

Vergelijk hierbij v. HOLTZENDORFF IV [lees III], 455 volg.

Advies van den Raad van State.

Artt. 319 en 321, 1ste lid. Even als in het Belgische en Duitsche strafwetboek wordt hier de afdrijving der vrucht (*abortus*) strafbaar gesteld, hetzij die door de vrouw zelve, hetzij door eenen andere, met hare toestemming of buiten die toestemming, gepleegd worde.

Het valt niet te ontkennen, dat, wat de vrouw zelve betreft, zoodanige strafbaarstelling vrij sterk in het private leven ingrijpt.

Het verdient overweging, of art. 319 niet zou behooren weg te vallen. In allen geval is de straf in dit artikel veel te zwaar en moet de poging (art. 87 [78]) voor de vrouw zelve niet strafbaar zijn.

Art. 322. De aanhef van dit artikel moet niet luiden: Indien een geneeskundige, vroedvrouw of artsenijbereider medepligtig »zijn» enz., maar »is». De woorden zijn disjunctief geplaatst.

Zoo ook moet »kunnen zij» veranderd worden in »kan hij».

De redactie moet op dit punt blijven zoo als zij door de Staatscommissie was ontworpen.

Het geval overigens, dat in de verloskundige praktijk het behoud der moeder somtijds den dood der vrucht noodzakelijk maakt, behoort in het ontwerp alsnog te worden voorzien.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Art. 319. De Regering zegt als motief voor de strafbaarheid van het hier omschreven misdrijf (Rapport): »Het mag der vrouw evenmin als iemand anders vrijstaan de vrucht die in haar leeft te dooden.» De strafbaarheid moet dus, volgens het gevoelen der Regering, afhangen van de vraag of de vrucht die *afgedreven* wordt *in de vrouw leefde*. Afdrijving eener doode vrucht ware dus poging met ondeugdelijk object. Maar wordt dit duidelijk genoeg uitgedrukt door eenvoudig te spreken van *hare vrucht*?

De Commissie zou hier dezelfde exceptie wenschen op te nemen welke ook voorkomt in art. 320, en derhalve willen lezen: »De vrouw die behalve in geval van levensgevaar voor haar zelve (of hare vrucht) enz.» De *ratio legis* is in beide gevallen dezelfde. De uitzondering staat geheel gelijk met de wettige verdediging bedoeld in art. 51 [41], en zou zelfs overbodig zijn, indien het niet gewrongen ware het afwenden van levensgevaar onder *verdediging* van eigen of eens anders lijf te begrijpen.

Wanneer in één adem gesproken wordt van »afdriving of dood veroorzaken», dan spreekt het toch wel van zelf dat hier alleen

Rapport aan den Koning.

Art. 319, 321, 1ste lid. Met het voorstel om art. 319 te doen wegvallen, kan niet worden meegegaan. De regtsgrond, waarop de artt. 319 tot 322 rusten, is in de memorie van toelichting uiteengezet. Het mag der vrouw evenmin als iemand anders vrijstaan de vrucht, die in haar leeft, te dooden. Een maximum van drie jaren gevangenisstraf, tegen dit feit bedreigd, is niet te zwaar. Eene reden, om, al heerscht over de strafbaarheid der poging van dit misdrijf volgens den Code Pénal groot verschil van gevoelen, haar in het nieuwe wetboek straffeloos te verklaren, bestaat er niet.

Art. 322. De taalkundige opmerking is juist, en derhalve de aangewezen fout verbeterd.

Ook de bedenking, dat er voorziening noodig is in het aangewezen geval wordt gegrond geacht. Daar aan is te gemoet gekomen door eene aanvulling van art. 320 en 321.

aan eene levende vrucht te denken is. Het uit te drukken ware voor juristen onnoodig en voor sommige vrouwen gevaarlijk. Nog altijd leeft bij velen het oude dwaalbegrip voort dat de vrucht eerst begint te leven omtrent het midden der zwangerschap. En het is bekend dat in sommige landen (bepaaldelijk in Amerika) niet weinige vrouwen daaruit de gevolgtrekking maken dat zij, gedurende de eerste maanden na de conceptie, de vrucht straffeloos mogen afdrijven.

De tweede opmerking wordt ad 321 beantwoord.

Art. 321. Dezelfde opmerking als bij het vorig artikel geldt ook hier.

Behalve in geval van levensgevaar voor de vrouw of de vrucht. Deze woorden, die in het ontwerp der Staatscommissie niet voorkwamen, zijn voor den Minister niet aannemelijk en daarom geschrapt. Zijne gronden zijn de volgende:

1°. de reserve is volstrekt overbodig. Is het ooit bij iemand opgekomen om art. 309 Code Pénal van toepassing te achten op den chirurgijn die eene operatie verricht of op den Israëlitischen besnijder? Als een letterknecht de toepasselijkheid beweerd had op grond dat in dat artikel, geheel in 't algemeen, van »*faire des blessures*» sprake is, dan zou de jurist, gedachtig aan het »*scire leges, non est verba tenere sed vim ac potestatem*» zelfs geen antwoord hebben noodig gekeurd.

In 't algemeen is de genees-, heel- en verloskundige volkomen gedekt, zoo dikwerf hij handelt naar de regelen zijner kunst. Toestemming van den patient is nóch altijd noodig — de patient is wellicht bewusteloos; — nóch op zich zelve voldoende — de chirurgijn die een gezond jongman op zijn verzoek een been afzette om hem van de militie vrij te maken, zou strafbaar zijn. Bij de beantwoording der vraag, of inderdaad naar de regelen der kunst gehandeld is, heeft men 1°. zich te verplaatsen op het tijdstip waarop gehandeld wordt. Het is mogelijk dat eene operatie *ex post facto* blijkt niet noodig geweest te zijn, toch is de medicus volkomen gedekt, indien hij slechts — en dat kunnen de vakgenooten beoordeelen — goede redenen had haar noodig of wenschelijk te achten; 2°. geen specialen maar een algemeenen maatstaf te gebruiken. Men mag van den medicus niet vorderen dat hij wete datgene wat de eerste specialiteit in het vak zou hebben geweten. Alleen dan valt zijne kunstfout onder 't begrip »culpa», »*si ignorabat quod omnes medici sciunt*», b. v. als hij (zooals eenmaal te Rotterdam is voorgekomen) de uithangende uterus voor een gezwel aanziet en dien afsnijdt.

Ook bepaaldelijk wat de juridieke appreciatie der handelingen van den accoucheur aangaat, bestaat tusschen medici en juristen geen verschil. Als conflict bestaat (op goede gronden vermoed wordt) tusschen 't belang van de moeder en dat van de vrucht, dan gaat 't belang van de moeder voor en weet de medicus wat hem te doen staat. Uit niets hoegenaamd is gebleken dat hier te lande de wetgever met zijne door hare algemeenheid altijd gebrekkige formules moet tusschen beide treden, hetzij om de medici te beschermen tegen de juristen, hetzij om de maatschappij te beschermen tegen de medici.

In dubbele mate is de bestreden reserve overbodig voorzoo veel betreft die operatie waarop men meer bepaald het oog had. De

opwekking van vroegtijdige baring, met medisch doel, kan geen »afdrijving» genoemd worden en wordt dan ook niet aldus genoemd. Die operatie is minstens reeds sinds 25 jaren gebruikelijk en toch is nog nooit beweerd dat onze medici, in wier academisch eedsformulier tot 1879 onder anderen voorkwam, »*nec abortum procuraturum*» daardoor meenedig geworden zijn.

2°. Voor elke vraag die de wetgever noodeloos wil oplossen, doet hij altijd tallooze anderen ontstaan. Werd de bestreden *reserve* weder in het wetboek gebracht, dan zullen de vragen en moeilijkheden nauwelijks te overzien zijn.

a. Volgens de bedoelde reserve zou strafbaar zijn de medicus die in den aanvang der zwangerschap, met zekerheid voorziende dat de moeder toch geen levend kind kan ter wereld brengen en geheel noodeloos langzamerhand zou wegwijnen, tot afdrijving de toevlucht neemt. Immers dan is er voor haar nog geen »*levensgevaar*». Intusschen ware deze strafbaarheid niet te verdedigen. Wat onder dergelijke omstandigheden te doen is, kan de wetgever niet uitmaken; hij late den medicus de vrije beoordeeling.

b. Uit de in art. 314 en 315 [290 en 291] voorkomende woorden »*BIJ de geboorte*», in verband met art. 316 [292], volgt dat zoodra de geboorte is *aangevangen* niet meer abortus, maar alleen doodslag of moord kan worden gepleegd. Neemt men dus wèl in art. 320/1 en niet in artt. 310 en 313 [287 en 289] de woorden »*behalve in geval van levensgevaar*» enz. op, dan zal daardoor de wetgever hebben beslist dat de accoucheur *tijdens* de baring het recht mist, om, tot behoud van de moeder, het kind op te offeren.

c. Ook zou dan voortaan het amputeeren bijv. van een been niet meer geoorloofd wezen. Het gemis van een been is ongetwijfeld »*zwaar lichamelijk letsel*»; art. 326 [302] maakt de reserve *niet*; ergo.

Dat, indien de reserve in art. 320 gemaakt werd, zij evenzeer in art. 319 zou moeten worden opgenomen, wordt der Commissie gaarne toegegeven. Beter echter schijnt het, haar overal weg te laten in 't vertrouwen dat de wet slechts zal worden geïnterpreteerd door rechtsgeleerden die, ook zonder wetsvoorschrift, het beginsel erkennen: »niet strafbaar is de geneeskundige, handelende naar de erkende regelen zijner kunst.»

Art. 322. Zie ad art. 115 [106]. Art. 322 eindige met woord *verhoogd*.

Zie boven ad art. 115 [106, hiervoor bl. 33] enz.

Opmerking van Prof. M. de Vries.

Art. 322, aan het misdrijf in artikel 319. Die woorden moeten aanvuld worden met *omschreven*, doch dit laatste volgt later niet in praedicatieve verhouding, gelijk de constructie vereischt, maar in attributieve, t. w. in de woorden *omschreven misdrijven*. Die woordvoeging is niet te rechtvaardigen. *Omschreven* behoort achteraan te staan, praedicatief en op de beide zinsneden slaande. Men schrijve derhalve: *medepligtig is aan het misdrijf in artikel 319, of schuldig of medepligtig aan een der misdrijven in de artikelen 320 en 321 omschreven, kunnen enz. bedreigde. Liever bepaalde*. Zie bij art. 10 [deel I bl. 214 en 215].

G. O. ARTT. 295—298 = artt. 295—298 van het Wetboek.

Art. 299.

Bij veroordeeling wegens doodslag, wegens moord of wegens een der in de artikelen 293, 296 en 297 omschreven misdrijven, kan ontzetting van de in artikel 28 n°. 1—5 vermelde rechten worden uitgesproken.

O. R. O. ART 323. Bij veroordeeling wegens doodslag, behalve in het geval bij artikel 311 voorzien, wegens moord of wegens een der in de artikelen 317, 320 en 321 omschreven misdrijven, kan ontzetting van de in artikel 36 n°. 1—5 vermelde regten worden uitgesproken.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

In art. 323 worde gelezen *artikel 36* in plaats van *artikel 36*, n°. 1—5. — *doodslag*, lees *moord*. — *moord*, lees *moord met voorbedachten rade*.

Zie boven ad art. 256 [235, hiervoor bl. 272] en art. 310 [287, hiervoor bl. 453].

G. O. ART. 299 = .art. 299 van het Wetboek.

TITEL XX.*Mishandeling.***Advies van den Raad van State.**

Het brengen van iemand tegen zijnen wil in eenen toestand van bewusteloosheid behoort te worden strafbaar gesteld, niet alleen waar het als middel dienen moet tot het bedrijven van eenig misdrijf, maar als *delictum sui generis*.

Wel is het teweegbrengen van bewusteloosheid voorzien bij de misdrijven tegen de zeden, genoemd in artt. 263 en 265 [bij 243 en 247] tweede lid, doch dit is niet genoeg.

de artikelen 193, 299 en 300 [179, 279 en 281] alsnog toe te voegen een nieuw lid, overeenstemmende met het laatste lid van artikel 339 [vgl. het nieuwe art. 81].

Rapport aan den Koning.

Het brengen van iemand tegen zijn wil in een staat van bewusteloosheid valt, waar dit geschiedt om zijne gezondheid te benadeelen, onder art. 324 [300]; waar het tot middel dient om een vergrijp tegen de zeden of om diefstal te plegen, onder een der artikelen 263, 265 of 339 [312]. Verder te gaan door eene algemeene bepaling, als door den Raad wordt voorgesteld, is noodig noch raadzaam. 's Raads voorstel heeft echter aanleiding gegeven, om aan artikel 307 [284] en aan

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Aan het slot van dezen titel wenscht de Commissie er nog op te wijzen dat de Raad van State voorstelde om strafbaar te stellen: het brengen van iemand tegen zijnen wil in eenen toestand van bewusteloos-

heid, niet alleen waar het als middel dienen moet tot het bedrijven van eenig misdrijf, maar als *delictum sui generis*. De Minister acht het »noodig noch raadzaam» (zie rapport). — De Commissie deelt echter in dat gevoelen niet. De bewusteloze is immers altijd aan groote gevaren blootgesteld; het feit is eene aanranding van den persoon, in zoover de persoonlijke integriteit wordt geschonden, en staat schier met vrijheidberooving op ééne lijn. Het feit moet derhalve strafbaar worden gesteld ook als niet van meer misdadig oogmerk bij den schuldige blijkt.

Voor strafbaarstelling van het opzettelijk bewusteloos maken *op zich zelf* is geen reden. De wetgever moet geene misdrijven scheppen. Feitelijk komt het geval niet voor, dan alleen in den vorm van »dronken maken» en daarin is thans door art. 270 [252] voorzien.

Art. 300.

Mishandeling wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twee jaren of geldboete van ten hoogste driehonderd gulden.

Indien het feit zwaar lichamelijk letsel ten gevolge heeft, wordt de schuldige gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren.

Indien het feit den dood ten gevolge heeft, wordt hij gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren.

Met mishandeling wordt gelijkgesteld opzettelijke benadeeling der gezondheid.

Poging tot dit misdrijf is niet strafbaar.

Art. 301.

Mishandeling gepleegd met voorbedachten rade wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren.

Indien het feit zwaar lichamelijk letsel ten gevolge heeft, wordt de schuldige gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren.

Indien het feit den dood ten gevolge heeft, wordt hij gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste negen jaren.

Art. 302.

Hij die aan een ander opzettelijk zwaar lichamelijk letsel toebrengt, wordt, als schuldig aan zware mishandeling, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste acht jaren.

Indien het feit den dood ten gevolge heeft, wordt de schuldige gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste tien jaren.

Art. 303.

Zware mishandeling gepleegd met voorbedachten rade wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twaalf jaren.

Indien het feit den dood ten gevolge heeft, wordt de schuldige gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vijftien jaren.

O. R. O. ART. 324. Hij die door eenige daad aan een ander opzettelijk lichamelijk leed toebrengt of opzettelijk diens gezondheid benadeelt, wordt, als schuldig aan mishandeling, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste een jaar en zes maanden of geldboete van ten hoogste vijftig gulden.

Indien het feit zwaar lichamelijk letsel ten gevolge heeft, wordt de schuldige gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren en zes maanden.

Indien het feit den dood ten gevolge heeft, wordt hij gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren.

Poging tot dit misdrijf is niet strafbaar.

O. R. O. ART. 325. Mishandeling gepleegd met voorbedachten rade, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren.

Indien het feit zwaar lichamelijk letsel ten gevolge heeft, wordt de schuldige gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste negen jaren.

Indien het feit den dood ten gevolge heeft, wordt hij gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twaalf jaren.

Poging tot dit misdrijf is niet strafbaar.

O. R. O. ART. 326. Hij die door eenige daad aan een ander opzettelijk zwaar lichamelijk letsel toebrengt, wordt, als schuldig aan zware mishandeling, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren.

Indien het feit den dood ten gevolge heeft, wordt de schuldige gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zeven jaren en zes maanden.

O. R. O. ART. 327. Zware mishandeling gepleegd met voorbedachten rade, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twaalf jaren.

Indien het feit den dood ten gevolge heeft, wordt de schuldige gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vijftien jaren.

Memorie van Toelichting.

Men heeft bij het onderwerp van dezen titel te onderscheiden, naarmate van den wil des daders en naarmate van de zwaarte van het toegebracht nadeel. Alzoo:

- a. mishandeling, waarbij het opzet van den dader alleen gerigt is op het toebrengen van eenig leed aan ligchaam of gezondheid (art. 324 [300]);
- b. zware mishandeling, waarbij het opzet van den dader gerigt is op het toebrengen van zwaar lichamelijk letsel (art. 326 [302], vg. art. 89 [82]).

Zowel de mishandeling als de zware mishandeling kunnen al of niet met voorbedachten rade gepleegd worden (artt. 325, 327 [301, 303]); hetzelfde verschil dus als tusschen doodslag en moord.

De strafbaarheid stijgt voor de zware mishandeling die den dood, voor de mishandeling die of den dood of zwaar lichamelijk letsel ten gevolge heeft.

Op die wijze is men in staat, de strafbaarheid van ieders daad naar billijkheid te waardeeren. Groot toch is het onderscheid tusschen: a. hem die in eene opwelling van drift aan een ander een slag toebrengt, waardoor deze b. v. het gezicht verliest (art. 324 al. 2, straf 4 j. 6 m.)

b. hem die zoodanig handelde met het vooraf beraamd overleg om een ander te slaan (art. 325 al. 2, straf 9 j.); c. hem die in eene opwelling van drift zijne tegenpartij van het gezigt wil berooven (art. 326 al. 1, straf 6 j.); d. hem die zoodanig handelde met het vooraf beraamd overleg om zijne tegenpartij van het gezigt te berooven (art. 327, straf 12 jaren).

Het begrip van zwaar lichamelijk letsel is in art. 89 omschreven. De bepaling van art. 309 C. P., waarin de zwaarte der mishandeling alleen afhankelijk wordt gesteld van het bestaan van ziekte of beletsel tot persoonlijken arbeid gedurende een tijdsverloop van twintig dagen, vindt teregt bijkans nergens meer navolging, zij kan op onderscheidene zware lichaamsbeledigingen, b. v. het verlies van een oog (vgl. arrest van den hoogen raad van 23 Aug. 1864 in *Weekblad* n°. 2616), niet worden toegepast, de gestelde termijn is geheel willekeurig, en het tijdstip waarop de arbeid kan worden hervat, is geen billijke maatstaf om de zwaarte der verwonding aan te wijzen. Andere kenmerken zijn in art. 89 gekozen; men heeft, op voorbeeld van art. 400 C. P. B., vooral in de duurzaamheid van het gevolg der ondergane mishandeling een grond tot strafverzwaring gezien. Enkele zeer ernstige soorten van lichamelijk leed (>verlamming, krankzinnigheid (§ 224 D. Wb.), vruchtafdrijving”) zijn daarnevens met name genoemd; de zwaarte van het gevolg der mishandeling weegt in die gevallen op tegen de onzekerheid of het nadeel blijvend zal wezen.

Poging tot eenvoudige mishandeling is, zoomin als nu, strafbaar om de bij de toelichting van B. I ad art. 56 [deel I, bl. 430] reeds vermelde redenen. Daar echter waar het voornemen om zwaar lichamelijk letsel toe te brengen door begin van uitvoering blijkt, is geen reden om, bij uitzondering op den in het ontwerp aangenomen regel, straffeloosheid aan te nemen. Poging tot zware mishandeling (artt. 326, 327) en tot het misdrijf van art. 328 [304, 3°] is dus strafbaar.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Artt. 324—328. Eene minderheid der Commissie zou geen onderscheid willen maken tusschen mishandeling en mishandeling met voorbedachten rade. De redenen welke pleiten tegen de afzonderlijke qualificatie van den voorbedachten raad bij moord gelden in nog sterker mate bij mishandeling. De meerdere of mindere tijdruimte welke verloopt tusschen het beraamde plan en de uitvoering is niet alleen *theoretisch* geen juist criterium, maar *practisch* zal het onbestemde begrip tot allerlei hoogst specieuse en willekeurige onderscheidingen leiden. Het is dan ook opmerkelijk dat het Duitsche wetboek, (§§ 223—233) dat bij moord nog aan het onderscheid vasthoudt, bij mishandeling de praemeditatie niet als verzwarende omstandigheid vermeldt.

Het ontwerp is ook niet consequent. Immers artikel 328 [zie bij 304 volg.] stelt het toedienen van voor het leven of de gezondheid gevaarlijke stoffen alleen strafbaar wanneer het oogmerk aanwezig is om iemands gezondheid te benadeelen. Daar wordt dus geen onderscheid gemaakt tusschen eenvoudig opzet en een vooraf in koelen bloede beraamd plan.

De Commissie is echter ook hier van gevoelen dat de praemeditatie aan het feit een ander karakter geeft. Het moge waar zijn dat in

den regel het verschil tusschen eenvoudig opzet en opzet na voorafgaand bedaard overleg moeilijk zal zijn te constateren, voor die gevallen waar het laatste werkelijk bewezen wordt is een *hooger* maximum noodig dan toegelaten mag worden waar alleen van opzet blijkt. De moeilijkheid van het bewijs mag geen reden zijn om eene feitelijk juiste distinctie over het hoofd te zien. De inconsequentie van het ontwerp in art. 328 is overigens geen argument om het stelsel in art. 325 en 327 te verlaten. In dat stelsel zou de consequentie alleen de zeer mogelijke toepassing van het beginsel ook in het geval van art. 328 eischen.

De inconsequentie van art. 328 is weggenomen.

Art. 324. Eene minderheid wenschte behalve *ligchamelijk leed* en *zwaar ligchamelijk letsel* nog te onderscheiden *ligchamelijk letsel*. Er is onderscheid tusschen letsel zonder *duurzame* nadeelige gevolgen en eenvoudige pijn zonder eenig nadeelig gevolg eenerzijds, en letsel met duurzame nadeelige gevolgen anderzijds. Inderdaad is het verschil tusschen letsel en leed in bedoelden zin nog grooter dan tusschen letsel en zwaar letsel, maar in ieder geval is er geen reden de eene distinctie op te nemen en de andere niet. — De Commissie acht de onderscheiding niet noodig. Feitelijk zal zij vaak uiterst moeilijk zijn te maken; juist echter om het willekeurige, dat in iedere dergelijke onderscheiding gelegen is, dient vermeerdering der verzwarende omstandigheden zooveel mogelijk vermeden te worden. Bovendien is door het geheele wetboek heen bij verschillende misdrijven het zwaar ligchamelijk letsel als verzwarende omstandigheid vermeld. De definitie van art. 89 [82] zal dus weldra door de jurisprudentie eene vaste feitelijke beteekenis verkrijgen, in veel sterker mate dan het geval zal zijn met eene onderscheiding, welke alleen bij dit misdrijf zou worden aangenomen.

door eenige daad. Deze woorden kunnen, als overbodig, vervallen.

opzettelijk ligchamelijk leed. Men betwijfelde of deze uitdrukking in de Nederlandsche taal geoorloofd is. Is, vroeg men, ligchamelijk leed niet eene contradictio in terminis, omdat leed alleen van morele smart gebezigd wordt? Er is echter nog een ander bezwaar. Die opzettelijk aan een ander ligchamelijk leed toebrengt is volstrekt niet altijd strafwaardig. Men denke aan heelkundige operaties en aan de *castigatio paterna*. Het misdrijf behoort zóó uitgedrukt te worden, dat deze en dergelijke gevallen er niet in begrepen zijn. De Commissie acht daartoe het woord *mishandeling* zonder nadere omschrijving volkomen geschikt; het begrip is voldoende bepaald en laat toch den regter ruimte voor eene redelijke toepassing zonder gedwongen interpretatie. Het artikel zou dus moeten gelezen worden: »Mishandeling wordt gestraft met enz.;

met gevangenisstraf van — indien het feit zwaar ligchamelijk letsel ten gevolge heeft;

met gevangenisstraf van — indien het feit den dood ten gevolge heeft.

Met mishandeling wordt gelijk gesteld het opzettelijk benadeelen der gezondheid.

Poging enz.”

Overal in het Wetboek is, op den bij dit artikel ook door de Commissie erkenden grond »leed” door »letsel” vervangen. Wordt door een reeds op zich zelf strafbaar feit *pijn* veroorzaakt zonder eenig letsel, dan behoeft, daar ’t feit zelf reeds voldoende strafbaar is, geen bezwarende omstandigheid te worden aangenomen.

Alleen bij mishandeling is het anders, het toebrengen van een eenvoudigen slag waardoor niets anders dan 't veroorzaken van *pijn* beoogd en verkregen wordt, moet op zich zelf strafbaar zijn. Dit is intuschen ook bij de nieuwe redactie voldoende uitgedrukt.

een jaar en zes maanden. De straf is naar het oordeel der Commissie te laag. Sommige feiten van eenvoudige mishandeling, — bijv. het zoogenaamde bekkesnijden — zijn niet voldoende met het hier bedreigde maximum gestraft. Maar bovendien is er nog een andere reden om het te verhoogen. Door de verhoogen van *een jaar en zes maanden* in het eerste lid tot *vier jaar en zes maanden* in het tweede, wordt de *dolus indirectus* te zwaar getroffen. De verhouding is ook geheel anders in art. 326. De Commissie zou daarom de straf hier willen brengen op *drie jaren*, en in het eerste lid van art. 325 op *vier jaren en zes maanden*.

Verhoogen is slechts mogelijk tot twee jaren. Tevens is thans als beginsel aangenomen dat de *premeditatie* de strafbaarheid der mishandeling met de *helft* verhoogt. Op deze wijze wordt in de 4 artikelen billijke evenredigheid in acht genomen.

Eene niet gepremediteerde mishandeling zonder blijvend gevolg en zonder dat het opzet op zwaar lichamelijk letsel is gericht, is betrekkelijk eene kleinigheid in vergelijking met de feiten der artt. 326 en 327.

De Code Pénal bedreigt tegen eenvoudige, niet gepremediteerde, mishandeling slechts twee jaren en de ervaring heeft niet geleerd dat het noodig zou zijn de straf in art. 324 op drie jaren te stellen.

Art. 325. De redactie kan ook hier en in de volgende artikelen eenigzins worden gewijzigd, zóó dat in de tweede en derde alinea de straf wordt vooropgesteld, en de zin van de eerste alinea doorloopt; zij zullen dus luiden: »met gevangenisstraf van ten hoogste enz. indien het feit enz.” Daardoor zal bij het citeren noodelooze herhaling kunnen vermeden worden.

laatste alinea. De motieven, welke in de Memorie van Toelichting worden aangevoerd, voor de straffeloosheid der poging van eenvoudige mishandeling, gelden niet waar de voorbedachte raad bewezen kan worden. In dat geval is er geen reden ook niet van praktischen aard, om de poging niet te straffen. De alinea behoort dus te vervallen.

Art. 325, *laatste alinea* is geschrapt.

Art. 326. *door eenige daad.* Deze woorden kunnen als overbodig weggelaten worden.

De bedoelde woorden zijn weggelaten. Zij waren opgenomen omdat zij in art. 324 noodig waren, doch dit argument is nu vervallen.

Opmerking van Prof. M. de Vries.

Art. 324 *leed*. Liever *letsel*. Zie bij art. 154 [141, hiervoor bl. 92 en 93].

Art. 325 en 327. De komma achter *rade* moet beide keeren wegvallen, om het subject niet noodeloos van zijn verbum te scheiden.

G. O. ARTT. 300—303 = artt. 300—303 van het Wetboek.

Beraadslagingen in de Tweede Kamer.

[Vgl. ook de Beraadslagingen over art. 266, hiervoor bl. 414—417.]

(4 November 1880.)

De heer VENING MEINESZ: Het doet mij leed dat ik gisteren aan den Minister niet gevraagd heb, om het artikel betrekkelijk de mishandeling van dieren, althans

voor zoover het woord mishandeling betreft, in zijn oorspronkelijken vorm te herstellen.

De Minister heeft toen [zie hiervoor bl. 379] gezegd, dat het woord *mishandelen* daar geheel hetzelfde beteekende, als, volgens de vroegere redactie, het *opzettelijk wreede behandelen* van een dier.

Ik zou den minister wel willen vragen of men hier onder mishandeling moet verstaan *opzettelijk wreede behandelen*. Ik betwijfel het.

Het woord *mishandeling* is hier in de plaats gekomen van *opzettelijk lichamenlijk leed aandoen*; en naar het mij voorkomt is *opzettelijk wreede behandeling* en *opzettelijk lichamenlijk leed aandoen*, niet volkomen hetzelfde.

Ik geef den Minister daarom in overweging om, met het oog op de bepaalde beteekenis door hem aan het woord *mishandelen* gegeven, in dit en de volgende artikelen de woorden van het eerste wetsontwerp te herstellen, en te spreken van *opzettelijk lichamenlijk leed aandoen*.

Die woorden mogen niet fraai zijn, maar zij drukken duidelijk de bedoeling uit, en zullen minder aanleiding tot misverstand geven.

De heer PATIJN, *lid der Commissie van Rapporteurs*: Ik geef den geachten spreker toe, wanneer men eenvoudig in plaats van de uitdrukking: *mishandeling*, die in dit artikel voorkomt, de definitie zou willen stellen, die de Minister gisteren omtrent dat woord gegeven heeft, daar waar het 't dier geldt, men tot eene onjuiste interpretatie zou komen.

Niet altijd toch zal *opzettelijk wreede behandeling* noodig zijn om mishandeling volgens dit artikel daar te stellen. Zullen we echter nu terug moeten keeren tot de oude redactie van art. 324 van het ontwerp en moeten spreken van „opzettelijk lichamenlijk leed”? Men zal uit de tusschen de Regering en de Commissie gewisselde stukken kunnen zien, dat er dan zouden kunnen zijn die er zelfs heelkundige operaties onder begrepen.

Een chirurgijn bijv. die een persoon behandelt brengt deze dikwijls opzettelijk leed toe, maar een leed dat tot genezing moet strekken en dus nimmer als „mishandeling” zou kunnen worden gequalificeerd. Ik geloof dat, wanneer men leest hetgeen in ons rapport staat, geen regter aan het woord *mishandeling* eene andere beteekenis zal hechten, dan daaraan tot nogtoe in de praktijk gegeven is, en ik meen derhalve dat het artikel zonder bezwaar kan blijven zoo als het nu is.

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: Ik acht mij verplicht op te komen tegen de bewering, als of door het gebruik van hetzelfde woord in de twee bedoelde artikelen, in verband met de toelichting gisteren door mij aan het eene artikel gegeven, moeilijkheden zouden kunnen ontstaan.

In beide artikelen (254 en 300) wordt de beteekenis van het woord „*mishandeling*” beheerscht door dezelfde gedachte: dat het niet voldoende is dat men opzettelijk leed doet, maar daarenboven een vereischte dat dit leed *doel* was. Dit wordt dan ook reeds in het spraakgebruik van het dagelijksch leven erkend. Wie zijn kind kastijdt of, als chirurgijn, iemand eene operatie doet ondergaan, veroorzaakt opzettelijk leed, maar wordt, daar leed daarbij geen *doel*, maar *middel* is voor een rationeel doel, niet gezegd te mishandelen. Komt deze verklaring nu niet precies overeen met hetgeen gisteren door mij gezegd werd ter toelichting van art. 254?

Zeker, zoodra men in bijzonderheden afdaalt, openbaart zich verschil. Dezelfde daad zou tegenover een kind wèl, tegenover een dier nog niet „mishandeling” kunnen heeten. Maar deze natuurlijke nuances in de toepassing van het begrip kan men gerust aan de beoordeeling van den regter overlaten.

De heer VENING MEINESZ: Ik moet er mijn leedwezen over betuigen dat de Minister niet aan mijn verzoek wil voldoen en dat daardoor een zelfde woord in een zelfde wetboek niet altijd dezelfde beteekenis zal hebben. Dit moet leiden tot verkeerde toepassing. Ik vrees dat men bij mishandeling van dieren dezelfde beteekenis aan het woord zal geven, als het hier moet hebben, en dat wij dus gisteren een

artikel hebben goedgekeurd, dat in de praktijk verdere strekking zal hebben dan men bij de aanneming kon vermoeden.

De heer PATIJN, *lid der Commissie van Rapporteurs*: Na de uitdrukkelijke verklaring van den Minister, dat onder mishandeling in dit artikel niet anders moet worden verstaan dan opzettelijk leed doen, maar dat toch dat opzettelijk leed doen, daar waar het menschen en geen dieren geldt, niet in geheel denzelfden zin zal moeten worden begrepen als waar van dierenmishandeling sprake is, geloof ik te meer dat wij het artikel onveranderd kunnen laten.

Verslag van de Eerste Kamer.

Art. 300. Over »mishandeling» verg. de aantekening op art. 254.

De Staatscommissie (art. 331) en het eerste ontwerp (art. 324) hadden het begrip van mishandeling beknopt omschreven. Het ontwerp doet dit niet en onttrekt daardoor de toepassing van het artikel aan den rechter in cassatie; een gevolg, te dieper ingrijpend omdat in hetzelfde artikel sprake is van »zwaar lichamelijk letsel.» Zie de aantekening op art. 82.

Antwoord der Regeering.

De beknopte omschrijving der Staatscommissie zou geen enkele moeilijkheid voorkomen, wel den rechter noodeloos gebonden hebben. Het woord »mishandeling» is minstens even duidelijk als elk der vele woorden, die men in de omschrijving zou moeten opnemen.

Art. 304.

De in de artikelen 300—303 bepaalde straffen kunnen met een derde worden verhoogd:

- 1°. ten aanzien van den schuldige die het misdrijf begaat tegen zijne moeder, zijn wettigen vader, zijn echtgenoot of zijn kind;
- 2°. indien het misdrijf wordt gepleegd tegen een ambtenaar gedurende of ter zake van de rechtmatige uitoefening zijner bediening;
- 3°. indien het misdrijf wordt gepleegd door toediening van voor het leven of de gezondheid schadelijke stoffen.

O. R. O. ART. 328. Hij die aan een ander voor het leven of de gezondheid gevaarlijke stoffen toedient, met het oogmerk om diens gezondheid te benadeelen, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste negen jaren.

Indien het feit zwaar lichamelijk letsel ten gevolge heeft, wordt de schuldige gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twaalf jaren.

Indien het feit den dood ten gevolge heeft, wordt hij gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vijftien jaren.

O. R. O. ART. 329. De in de artikelen 324—328 bedreigde straffen kunnen met een derde worden verhoogd ten aanzien van den schuldige die het misdrijf begaat:

- 1°. tegen zijne moeder of zijnen wettigen vader;

2°. tegen zijne vrouw;

3°. tegen een ambtenaar gedurende of ter zake van de regtmatische uitoefening zijner bediening.

O. R. O. Art. 330. Indien een der in de artikelen 324 en 326 omschreven misdrijven wordt gepleegd onder de onmiddellijke werking van een hevigen toorn welken de mishandelde zelf heeft opgewekt door opzettelijke feitelikheden, belediging of terging hetzij tegen den dader, hetzij tegen derden, wordt het maximum der in die artikelen bedreigde straffen verminderd tot de helft.

Gelijke strafvermindering is van toepassing op elk dezer misdrijven door den eenen echtgenoot tegen den anderen of tegen den deelgenoot in diens overspel gepleegd, onder de onmiddellijke werking van een hevigen toorn tengevolge van betrapping op overspel ontstaan.

Memorie van Toelichting.

Art. 328. De toediening van voor het leven of de gezondheid gevaarlijke stoffen, met het oogmerk om iemands gezondheid te benadeelen, is een afzonderlijk misdrijf (vgl. § 223 D. Wb.). Deze bijzondere strafbepaling is noodzakelijk, vermits bij gebreke daarvan de handeling ten hoogste als poging tot zware mishandeling zoude zijn aan te merken en zij, ook waar niet blijkt van »voorberechten rade», eene krachtiger repressie behoeft wegens het groot gevaar, waaraan het slagtoffer is blootgesteld en de boosaardigheid, die de schuldige aan den dag legt.

Voor het leven of de gezondheid gevaarlijke stoffen, vg. de artt. 185—188 [172—175].

Artt. 329, 330. Deze tot strafverzwaring en strafverligting leidende omstandigheden stemmen geheel overeen met die, welke onder de tegen het leven gerigte misdrijven als zoodanig in aanmerking komen (artt. 310, 311 [287]).

Advies van den Raad van State.

Overigens stelt de Raad voor het art. 328 uit art. 330 te doen wegvallen.

Het misdrijf van art. 328 vereischt te veel premeditatie, dan dat aan provocatie zou gedacht kunnen worden.

Rapport aan den Koning.

Uit art. 330 is, overeenkomstig 's Raads opmerking, de verwijzing naar art. 328 vervallen.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Art. 328. Dit artikel bevat, gelijk reeds bij de artt. 324—328 [300—303, hiervoor bl. 474 en 475] is opgemerkt eene inconsequentie door geen onderscheid te maken tusschen opzet en praemeditatie. Ook in een ander opzicht wijkt het af van de in het ontwerp aangenomen beginselen, doordien het de poging met het voltooide misdrijf gelijk stelt. Immers is reeds door het toedienen der gevaarlijke stoffen het misdrijf voltooid.

De Commissie acht beide afwijkingen, vooral de laatste, niet gerechtvaardigd. De aanslag, bedoeld in de drie eerste titels van Boek II, moge om geheel bijzondere redenen als voltooid misdrijf beschouwd worden, te ontkennen valt het niet dat het, waar zulke bijzondere redenen niet bestaan, onrechtvaardig is om, zoolang het misdrijf objectief niet tot stand gekomen is, te straffen als of dit wel ware geschied. Wel is waar

is, wegens het groot gevaar waaraan het slachtoffer is blootgesteld, de moeilijkheid om tegen zulk een aanslag te waken en de bijzondere boosaardigheid die de dader aan den dag legt, krachtige repressie van het in dit artikel bedoeld misdrijf noodig. Maar aan dezen eisch kan in dit, evenals in zoovele soortgelijke gevallen, volkomen voldaan worden door bedreiging met een hooger strafmaximum. De Commissie ziet er dan ook geen bezwaar in om op het misdrijf in zijn zwaarsten vorm, namelijk het met voorbedachten rade toedienen van gevaarlijke stoffen, waarvan de dood het gevolg is (welk feit zeer weinig van dat omschreven in art. 313 [289] verschilt,) de op één na zwaarste straf te bedreigen, doch wenscht van de algemeene beginselen niet af te wijken. Zij stelt daarom voor, het artikel te lezen als volgt: »Indien een der in de artt. 324—327 bedoelde misdrijven gepleegd is door middel van voor het leven of de gezondheid gevaarlijke stoffen worden de daar bedreigde straffen met een derde verhoogd.

De slotbepaling van art. 324 is daarbij niet van toepassing."

Art. 328. Aan de opmerking is gevolg gegeven. Uitsluiting van de bepaling dat poging in 't geval van art. 324 [300] straffeloos is, schijnt echter niet noodig. Verdient werkelijk de poging strafbaar te zijn, dan zal er ook wel voorbedachte raad wezen; is er geen voorbedachte raad, waarom zou men dan, nu het feit van art. 328 eenvoudig verzwarende omstandigheid wordt, van het in art. 324 aangenomen beginsel afwijken?

Art. 329 2°. *tegen zijne vrouw*. Zie ad art. 310 [287] *alin.* 2 n°. 2. Men leze hier *tegen zijnen echtgenoot* en voege eene nieuwe alinea tusschen: »*tegen zijn kind*." [Zie hiervoor bl. 455.]

Art. 329. Door de nieuwe redactie van de vereenigde artt. 328 en 329 (304 *nieuw*) is tevens eene fout weggenomen. Het was niet nauwkeurig de omstandigheid van art. 329, n°. 3 even als die der n°s. 1 en 2 door de woorden »*ten aanzien van den schuldige die*'' te subjectiveren. Wordt tegen een ambtenaar misdään, dan moet ook door de redactie uitkomen dat de strafverzwaring op *alle* deelnemers drukt.

Art. 330. Zie ad art. 311 [bij 287, hiervoor bl. 456 en 457].

Opmerking van Prof. M. de Vries.

Art 329. *bedreigde*. Liever: *bepaalde*. Zie bij art. 10 [deel I bl. 214 en 215].

G. O. ART. 304 = art. 304 van het Wetboek.

Art. 305.

Bij veroordeeling wegens een der in de artikelen 301 en 303 omschreven misdrijven kan ontzetting van de in artikel 28 n°. 1—4 vermelde rechten worden uitgesproken.

O. R. O. ART. 331. Bij veroordeeling ter zake van een der in de artikelen 325 en 327 omschreven misdrijven of ter zake van het in

artikel 328 omschreven misdrijf, indien het met voorbedachten rade is gepleegd, kan ontzetting van de in artikel 36 n°. 1—4 vermelde regten worden uitgesproken.

Opmerking van Prof. M. de Vries.

ter zake van. Elders veelal *wegens*. Verg. het opgemerkte bij art. 272 [254, hiervoor bl. 371].

G. O. ART. 305 = art. 305 van het Wetboek.

Art. 306.

Zij die opzettelijk deelnemen aan een aanval of vechterij waarin onderscheiden personen zijn gewikkeld, worden, behoudens ieders verantwoordelijkheid voor de bijzondere door hem bedreven feiten, gestraft:

- 1°. met gevangenisstraf van ten hoogste twee jaren, indien de aanval of vechterij alleen zwaar lichamelijk letsel ten gevolge heeft;
- 2°. met gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren, indien de aanval of vechterij iemands dood ten gevolge heeft.

O. R. O. ART. 332. Zij die opzettelijk deelnemen aan een aanval of vechterij waarin onderscheidene personen zijn gewikkeld, worden, behoudens ieders verantwoordelijkheid voor de bijzondere door hem bedreven feiten, gestraft:

- 1°. met gevangenisstraf van ten hoogste twee jaren, indien de aanval of vechterij alleen zwaar lichamelijk letsel ten gevolge heeft;
- 2°. met gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren, indien de aanval of vechterij iemands dood ten gevolge heeft.

Memorie van Toelichting.

Bij een aanval of eene vechterij waarin een groot aantal personen zijn betrokken, kunnen zeer ernstige verwondingen worden toegebracht zonder dat het mogelijk is met juistheid te bepalen, in welke mate ieder afzonderlijk strijder daaraan schuldig is. Hoe uitgebreider en verwoeder de aanval of vechterij wordt, hoe meer personen daaraan deelnemen, hoe meer slagtoffers er vallen, des te bezwaarlijker zal het in den regel zijn, een volledig bewijs te leveren omtrent het aandeel, dat ieder in dit bedrijf toekomt. Noodzakelijk is het mitsdien, het opzettelijk deelnemen aan dergelijk bedrijf als zoodanig te treffen met eene matige straf, zoodra iemand zwaar lichamelijk letsel heeft geleden of van het leven is beroofd (vgl. § 227 D. Wb., art. 173 Saksen, art. 241 Beijeren).

Alleen. In eene vechterij waarin onderscheidene personen zijn gewikkeld, kan de een zijn verwond, de ander van het leven beroofd. Ten einde nu alle gedachte aan *concursum realis* tusschen n°. 1 en 2 van dit artikel uit te sluiten, is het raadzaam n°. 1 uitdrukkelijk te beperken tot het geval dat er alleen zwaar lichamelijk letsel is ontstaan.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

De vraag werd geopperd of ook hij strafbaar moet zijn, die zijn hulp verleent om een zwakkere partij te ontzetten of hij die de vechtenden wil scheiden, en daardoor aan eene vechterij, waarin meerderen gewikkeld zijn, deel neemt. De Commissie is echter van oordeel dat voor deze gevallen geen afzonderlijke bepaling of uitzondering behoeft opgenomen te worden. Mogt men al willen volhouden, tegen de blijkbare bedoeling der wet, dat genoemde personen *opzettelijk* aan eene *vechterij* deel nemen, dan zal nog art. 51 [41] voldoende zijn om hen te beschermen.

Daar de strafwaardigheid in vele gevallen uiterst gering is geeft de Commissie in overweging nevens de gevangenisstraf eene geldboete te bedreigen van ten hoogste f 150 in het geval sub 1°. en van ten hoogste f 300 in dat sub 2°. omschreven.

De Minister vereenigt zich geheel met het antwoord op de eerste vraag gegeven.

Tot strafverlaging vindt hij geene reden. Eerder zou weglating van het geheele artikel in aanmerking kunnen komen.

Vechterij. Is *vechtpartij* niet beter?

»Vechterij» is ruimer en beter dan »vechtpartij».

Opmerking van Prof. M. de Vries.

onderscheidene. Liever *onderscheiden*. Verg. het opgemerkte bij art. 107 [99, hiervoor bl. 22]. In dit artikel zelf volgt straks te recht *bedreven* (niet *bedrevene*).

G. O. ART. 306 = art. 306 van het Wetboek.

TITEL XXI.

Veroorzaken van den dood of van lichamelijk letsel door schuld.

In het O. R. O. luidde het opschrift: *Onwillig veroorzaken van den dood of van lichamelijk letsel.*

Memorie van Toelichting.

Deze bepalingen slaan terug op die van de beide voorgaande titels. Iemand is van het leven beroofd of heeft lichamelijk letsel ondervonden, niet ten gevolge van eens anders opzet om hem te dooden of te mishandelen, maar ten gevolge van eens anders schuld.

Waar opzet ontbreekt en slechts schuld aanwezig is, wordt de strafbaarheid voornamelijk bepaald door de gevolgen der handeling. Eerst waar die gevolgen een genoegzaam ernstig karakter dragen, bestaat er reden, dengene aan wiens schuld zij te wijten zijn, wegens misdrijf te straffen. Vandaar dat in dezen titel niet elk door schuld toegebracht lichaamsleed strafbaar wordt gesteld, maar alleen leed van eenige beteekenis. Het elders gekozen begrip van zwaar lichamelijk letsel (vg. art. 89 [82]) verdient daarom ook hier aanbeveling; eenige uitbreiding is echter wenschelijk, en te dien einde zijn daarnevens gevallen van tijdelijke ziekte of verhindering in de uitoefening van ambts- of beroepsbezigheden in art. 334 [308] opgenomen.

Advies van den Raad van State.

Deze misdrijven behooren met gevangenis en niet met hechtenis te worden gestraft. De feiten hier bedoeld kunnen zwaar zijn.

Culpa lata staat dikwijls bijna met dolus gelijk.

Bij ontploffingen door schuld, bij voorbeeld van dynamiet, moet de regter zwaarder kunnen straffen dan met hechtenis van negen of zes maanden tot één dag.

Rapport aan den Koning.

Gevangenisstraf kan in het stelsel van het ontwerp in geen geval tegen een *delictum culposum* worden bedreigd. Culpa, zelfs indien men daarvan hier spreken wil culpa lata, kan strafregtelijk nooit met dolus gelijk worden gesteld.

Bij ontploffing van dynamiet zonder opzet, maar door schuld veroorzaakt, met doodelijk gevolg, is niet art. 333 [307], maar 172 [158], 3°. van toepassing en dan kan de hechtenis tot een jaar worden toegepast.

Opmerking van Prof. M. de Vries.

Onwillig. Dit woord zegt iets anders dan men bedoelt. *Onwillig* is tegen zijn wil, zijns ondanks, gedwongen. Wie iets doet omdat hij er toe genoodzaakt is, doet het *onwillig*. Het staat bijna met *tegenstrevend* gelijk. Maar het hier bedoelde woord is *onwillekeurig*, d. i. zonder of buiten zijn wil, bij ongeluk, door verzuim enz. Dergelijke in het taalbewustzijn vaststaande synonymieke onderscheidingen mogen in goeden stijl niet veronachtzaamd worden.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Onwillig beteekent tegen zijn wil, zijns ondanks, gedwongen. Het staat bijna met *tegenstrevend* gelijk. Daarom beter door schuld.

Het opschrift is gewijzigd. De wijziging geschiedt echter onder opmerking dat redeneering *a contrario* hier volstrekt is uitgesloten. Ook in die artikelen waar dood of lichamelijk letsel als verzwarende omstandigheid vermeld zijn, wordt geen opzet vereischt voor zooveel die omstandigheden betreft.

Art. 307.

Hij aan wiens schuld de dood van een ander te wijten is, wordt gestraft met gevangenisstraf of hechtenis van ten hoogste negen maanden.

Art. 308.

Hij aan wiens schuld te wijten is dat een ander zwaar lichamelijk letsel bekomt of zoodanig lichamelijk letsel waaruit tijdelijke ziekte of verhindering in de uitoefening zijner ambts- of beroepsbezigheden ontstaat, wordt gestraft met gevangenisstraf of hechtenis van ten hoogste zes maanden.

O. R. O. Art. 333. Hij aan wiens schuld de dood van een ander te wijten is, wordt gestraft met hechtenis van ten hoogste negen maanden.

O. R. O. ART. 334. Hij aan wiens schuld te wijten is dat een ander zwaar lichamenlijk letsel bekomt of zoodanig lichamenlijk letsel waaruit tijdelijke ziekte of verhindering in de uitoefening van ambts- of beroepsbezigheden ontstaat, wordt gestraft met hechtenis van ten hoogste zes maanden.

[Vgl. het Advies van den Raad van State en het Rapport, omtrent dezen Titel in 't algemeen, hiervoor bl. 483.]

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Art. 333 en 334. Zie ten opzichte der *bewuste schuld* ad art. 172 [158 hiervoor bl. 134]. De Commissie meent dat ook hier het vaag begrip van *schuld* kan vermeden worden, en dat hetzelfde criterium van strafbaarheid moet worden aangenomen als reeds bij art. 172 is voorgesteld. De artikelen zouden derhalve vervangen moeten worden door de volgende bepaling. »Hij die eene handeling pleegt of nalaat waarvan hij het gevaar had kunnen en moeten voorzien wordt gestraft:

met hechtenis (of gevangenisstraf) van ten hoogste negen maanden, indien de dood van een ander daarvan het gevolg is;

met hechtenis (of gevangenisstraf) van ten hoogste zes maanden, indien een ander daardoor zwaar lichamenlijk letsel bekomt of zoodanig letsel, waaruit tijdelijke ziekte of verhindering in de uitoefening van ambts- of beroepsbezigheden onstaat.”

De Minister is en blijft van oordeel dat het woord »*schuld*” niet meer onbestemd is dan de z. i. onvolledige paraphrase die de Commissie daarvoor in de plaats wil stellen en die in elk geval meer voor de *dolo* gepleegde gemeen-gevaarlijke misdrijven passen zou.

De Commissie berust in de redactie der Regering. Zij stelt echter als amendement voor te lezen in plaats van »hechtenis”: »hechtenis of gevangenis.”

G. O. ART. 307. Hij aan wiens schuld de dood van een ander te wijten is, wordt gestraft met hechtenis van ten hoogste negen maanden.

G. O. ART. 308. Hij aan wiens schuld te wijten is dat een ander zwaar lichamenlijk letsel bekomt of zoodanig lichamenlijk letsel waaruit tijdelijke ziekte of verhindering in de uitoefening zijner ambts- of beroepsbezigheden ontstaat, wordt gestraft met hechtenis van ten hoogste zes maanden.

Amendement van de Commissie van Rapporteurs.

Achter het woord *hechtenis* worden, in beide artikelen, gevoegd de woorden: „of gevangenisstraf”.

Beraadslagingen in de Tweede Kamer.

(4 November 1880.)

De heer VAN DER KAAJ, lid der Commissie van Rapporteurs: Hier heeft de Commissie van Rapporteurs een amendement voorgesteld van gelijke strekking als de amendementen welke reeds zijn aangenomen op de artikelen die culpose misdrijven betreffen, namelijk om achter het woord „*hechtenis*” ook te lezen „*of gevangenisstraf*”.

Ik hoop dat de Minister ook dit amendement zal overnemen, maar wensch vooraf eene opmerking te maken. Ten gevolge van de door den Minister reeds overgenomen amendementen en ook van de nu voorgestelde zouden de artikelen thans luiden: *dat de dader* (volgen de verschillende gevallen) *zal gestraft worden met hechtenis of gevangenisstraf*.

Nu acht ik het voor de oekonomie van het Wetboek wenschelijk, dat men deze woorden omkeere en leze: *met gevangenisstraf of hechtenis*. Dan staat de zwaarste straf voorop, zoo als dit overigens in alle artikelen van het Wetboek plaats heeft. Ik moet daarom aan de Kamer verlof vragen om deze omzetting, die niets aan de zaak verandert, maar alleen eene quaestie van redactie is, ook te brengen in de reeds aangenomen artikelen van gelijke strekking: 158, 163, 165, 167, 169, 171, 173 en 175.

De VOORZITTER: Volgens de verklaring van den Minister van Justitie wordt het amendement door de Regering overgenomen.

Wanneer de Kamer dit mogt goedkeuren, dan zal ik mij gemagtigd beschouwen om de artikelen, zoo even door den heer van der Kaay opgenoemd, te wijzigen zoo als die geachte spreker dit verlangd heeft.

[Het amendement der Commissie op beide artikelen werd alzoo, met de verlangde omzetting, door de Regeering overgenomen.]

Art. 309.

Indien de in dezen titel omschreven misdrijven worden gepleegd in de uitoefening van eenig ambt of beroep, kan de straf met een derde worden verhoogd, kan ontzetting worden uitgesproken van de uitoefening van het beroep waarin het misdrijf is gepleegd, en kan de rechter de openbaarmaking zijner uitspraak gelasten.

O. R. O. ART. 335. Indien de in dezen titel omschreven misdrijven worden gepleegd in de uitoefening van eenig ambt of beroep, kan de straf met een derde worden verhoogd, en kan de regter de openbaarmaking zijner uitspraak gelasten.

Memorie van Toelichting.

Op hem die een ambt of beroep aanvaardt, rust de verplichting om daarin met dubbele omzigtigheid werkzaam te zijn. Komt hij die verplichting niet na en heeft zijne schuld de gevolgen, in de artt. 333 en 334 [307 en 308] omschreven, dan moet aan hem eene zwaardere dan de daar bedreigde straf kunnen worden opgelegd: en dan moet bovendien de regter, door de openbaarmaking van zijne uitspraak te gelasten, het publiek kunnen doen kennis dragen van het gevaar, waaraan men zich blootstelt door de diensten van den schuldige in te roepen.

Hoezeer de voorbeelden voor de hand liggen (men denke bijv. aan artsen, artsensjbereiders, koetsiers enz.) kan de wet in geene opsomming treden van de verschillende ambten of beroepen, bij de uitoefening waarvan bijzondere voorzorgen en omzigtigheid worden vereischt. De regter moet in ieder voorkomend geval overwegen, of de facultatieve straf van openbaarmaking van de uitspraak doel kan treffen, of in het gepleegde feit aanleiding gevonden wordt om te vreezen, dat de schuldige bij de verdere uitoefening van het ambt of beroep gevaar voor meerdere ongelukken zal doen ontstaan, en of eene waarschuwing van het publiek er toe kan bijdragen om de verwezenlijking van dat gevaar te voorkomen.

Bij de algemeenheid van de bepaling van dit artikel kan de bijkomende

straf van ontzetting uit het beroep niet worden bedreigd. Die straf zou zelfs bij de daar bedoelde misdrijven niet zelden te zwaar treffen. Veelal zal het nadeel dat de schuldige, ten gevolge van de openbaarmaking van de uitspraak, in zijn beroep ondervindt, voldoende zijn om hem tot meerdere omzigtigheid aan te sporen en bij eene voortduring van zijne achteloosheid zal dat beroep van zelf geheel verlopen.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

In titel XXXIII [nu XXXI] is dit artikel niet vermeld onder de gevallen waarvoor strafverhooging bij herhaling wordt voorgeschreven. Toch bestaat, naar het oordeel der Commissie, allezins reden om de verzwaring in dit geval toe te passen, ook *ex analogia* van art. 480 [426].

Ook zou de Commissie den regter de bevoegdheid willen geven de bijkomende straf van ontzetting uit het beroep toe te passen. Vooral in geval van herhaling kan dit zeer gewenscht en gepast zijn bijv. bij apothekers, accoucheurs, bouwmeesters.

Voor het aannemen van culpose recidieve heeft de ervaring geen grond doen kennen.

Aan de andere opmerking is gevolg gegeven.

G. O. ART. 309 = art. 309 van het Wetboek.

TITEL XXII.

Diefstal en strooperij.

Art. 310.

Hij die eenig goed dat geheel of ten deele aan een ander toebehoort, wegneemt, met het oogmerk om het zich wederrechtelijk toe te eigenen, wordt, als schuldig aan diefstal, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren of geldboete van ten hoogste zestig gulden.

O. R. O. ART. 336. Hij die eenig goed dat geheel of ten deele aan een ander toebehoort, wegneemt, met het oogmerk om het zich wederrechtelijk toe te eigenen, wordt, als schuldig aan diefstal, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren.

De straf kan met een derde worden verhoogd:

- 1°. indien de schuldige in eenige dienstbetrekking staat en de diefstal is gepleegd ten nadeele van zijn meester, van een lid van het gezin zijns meesters of van iemand die in het huis zijns meesters is opgenomen;
- 2°. indien de schuldige is de meester, een lid van het gezin des meesters of iemand die in het huis des meesters is opgenomen en de diefstal is gepleegd ten nadeele van hem die tot dien meester in eenige dienstbetrekking staat.

Memorie van Toelichting.

I. *Diefstal* (artt. 336—340).

De vraag of niet de wetgever eene omschrijving van het begrip van diefstal veilig kan achterwege laten, is niet alleen door gezaghebbende schrijvers, maar ook door het stilzwijgen van sommige wetgevers, b. v. in Denemarken en Zweden, bevestigend beantwoord. Men heeft gewezen op tal van moeilijkheden en praktische bezwaren waartoe, blijkens de ervaring, elke zoodanige omschrijving aanleiding geeft, terwijl toch het volksbewustzijn daaraan volstrekt geen behoefte schijnt te hebben. Men heeft beweerd dat, terwijl in nagenoeg elk nieuw wetboek of ontwerp van lateren tijd min of meer is afgeweken van de voorbeelden in de vroegere gegeven, elke nieuwe bepaling door de bewoordingen waarin zij vervat is, ruime en rijke stof tot nieuwe strijdvragen heeft opgeleverd, terwijl nogtans de regtspraktijk zich bij de toepassing overal zoo naauw mogelijk aan de eenmaal in de volksvertuiging gewortelde beginselen heeft aangesloten. Deze en soortgelijke bedenkingen echter mogen den wetgever niet terughouden, om waar het noodig is duidelijk te verklaren welke kenmerken dit misdrijf van andere verwante feiten onderscheidt.

Het ontwerp wijst in de bepalingen van de artt. 336 [310], 344 [317] en 348 [321] aan, welke de eigenaardige karaktertrekken zijn van diefstal, afpersing en verduistering. Bij al deze misdrijven is het voorwerp aangewezen door de uitdrukking eenig goed. Dat bij afpersing nog iets anders daarmede wordt gelijk gesteld, kan voor het oogenblik buiten beschouwing blijven. Hier met de meeste nieuwere wetgevers van roerende zaken te spreken, schijnt onnoodig en onraadzaam. Onnoodig, vermits uit het gebezigde werkwoord wegnemen reeds volgt, dat de zaak voor verplaatsing vatbaar zijn moet. Onraadzaam, vermits elke aanleiding tot het beweren, dat het woord roerend uit de voorschriften van het burgerlijk wetboek moet worden verklaard, behoort te worden afgesneden, en daarenboven sommige voorwerpen eerst verplaatsbaar worden door de handeling van den dief.

Voorts is het een vereischte bij al deze misdrijven, dat het goed geheel of ten deele aan een ander toebehoore. Wie opzettelijk zijn eigen goed onttrekt aan een ander, die daarop een regt van pand enz. uitoefent, valt in de termen van art. 377 [348], maar pleegt geen diefstal. Ook is het niet toereikend (art. 379 C. P.), dat het goed den dader niet toebehoore, want de bemagtiging eener aan niemand toebehoorende zaak kan strafbaar zijn volgens art. 386 [O. R. O.], doch kan in geen geval als diefstal worden aangemerkt.

Eindelijk wordt in al de genoemde bepalingen van wederregtelijk zich toeëigenen gesproken. Bij verduistering bestaat het strafbare feit in de wederregtelijke toeëigening zelve; bij diefstal daarentegen en bij afpersing moet het strafbare feit (hier de dwang tot afgifte, daar het wegnemen) gepleegd worden met het oogmerk om het goed zich toe te eigenen. Dat oogmerk moet bewezen worden, en slechts onvolledig wordt dit vereischte in de fransche en belgische wetgevingen door *fraudeusement* aangeduid.

Sommige wetgevingen eischen hier iets anders, veelal nog iets meer. In het tweede italiaansche ontwerp van 1870 was gevorderd, dat de wegneming geschied zij »per appropriarsela o per trarne altrimenti profitto”.

Uit dat ander voordeel zou moeten volgen, dat ook de toeëigening tot eigen bevoordeeling moet strekken; in het ontwerp van 1874 zijn die woorden geschrapt en vervangen door »per fine di lucro'', hetgeen in het ontwerp van 1877 is gehandhaafd. Anders in Oostenrijk, waar het ontwerp van 1867 de woorden van het nog geldende wetboek »entziehen um seines Vortheils willen'' verving door »wegnehmen um dieselbe sich oder einem Dritten zuzueignen'' in het laatste ontwerp van 1876 (art. 261) aldus gewijzigd: »Wer eine fremde, bewegliche Sache einem Anderen in der Absicht wegnimmt, dieselbe sich rechtswidrig zuzueignen, »begeht einen Diebstahl''. Evenzoo het engelsche ontwerp van 1878 (Section 188 en 189), dat slechts de »intent to misappropriate'' vordert en ten overvloede nog daarbij voegt: »The purpose of the offender as »to the way in which the thing appropriated is to be disposed of is »immaterial''. Ook in Duitschland eischte het ontwerp van Julij 1869 nog, dat het feit gepleegd zij met het oogmerk »durch die Zueignung sich oder einen Andern Gewinn zu verschaffen''; doch bij de vaststelling van het latere ontwerp van December deszelfden jaars (zie § 242 van het D. Wb.) keerde men terug tot de beginselen van het pruisische wetboek, waarin van winstbejag geen sprake is. In het hongaarsche ontwerp van 1877 was het winstbejag nevens de toeëigening als alternatief vereischte gesteld, maar de uitdrukking van § 322: »in der Absicht sich dieselbe zuzueignen, oder zu seinem eigenen oder eines Dritten Vermögensvortheil zu verwenden'', werd door de commissie uit de kamer van afgevaardigden aldus gewijzigd: »in der Absicht sich dieselbe rechtswidrig zuzueignen''.

Van winstbejag behoort de wetgever in der daad hier ook niet te spreken. Het strafbare feit is bij diefstal het wegnemen; dit wegnemen moet hebben plaats gehad met het bepaalde oogmerk om zich het goed toe te eigenen. Daarbij is het onverschillig welk ander meer verwijderd doel de dief gehad hebbe, en welke voornemens hij koesterde ten aanzien van het voorwerp, waarvan hij zich heeft meester gemaakt. Wel verre van de geheel verwerpelijke leer te verdedigen, dat het winstbejag niet behoeft vermeld te worden, omdat men zoodanig oogmerk bij diefstal mag veronderstellen, behoort de wetgever zonder aarzelen uittespreken, dat hij voor het begrip van diefstal geen ander oogmerk kent dan dat eener wederregtelijke toeëigening.

Art. 336. Het tweede lid laat strafverhooging toe, indien de schuldige in eenige dienstbetrekking staat en de diefstal gepleegd is ten nadeele van zijn meester, van een lid van het gezin zijns meesters of van iemand, die in het huis zijns meesters is opgenomen (n°. 1). De betrekking van meester en bediende is eene zuiver persoonlijke omstandigheid, daarom is zij niet in een afzonderlijk artikel vermeld. Het noodzakelijk vertrouwen, dat tusschen leden van hetzelfde gezin moet heerschen, eischt die verhooging van het maximum der in het algemeen tegen diefstal bedreigde straf. Datzelfde noodzakelijk vertrouwen is ook aanwezig waar iemand, ofschoon geen lid van het gezin zijnde, tijdelijk in het huis is ontvangen of met anderen voortdurend of tijdelijk éézelfde huis bewoont. Doch tevens moet men met de ontwerpers van het italiaansche wetboek erkennen, dat ook in het omgekeerde geval (n°. 2) gelijke strafverzwaring behoort te worden toegelaten. De uitdrukking eenige dienstbetrekking verdient de voorkeur boven eene om-

slagtige en toch onvolledige lijst van betrekkingen, waarin iemand in eens anders dienst werkzaam zijn kan. Van de gekozene redactie is ook dit een gevolg, dat de eene dienstbode die de andere besteelt, valt onder het bereik van het tweede lid, n°. 1.

Nog zij opgemerkt, dat dit artikel de dienstbetrekking beschouwt als eene zuiver persoonlijke omstandigheid (art. 60 [50]), die aanleiding kan geven tot verhooging van straf, maar geene verandering brengt in den aard van het misdrijf.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Artt. 336—338. De Commissie kan zich niet vereenigen met het stelsel van verzwarende omstandigheden, zoo als dat in het ontwerp is uitgewerkt. De onderscheidingen zijn willekeurig en dikwijls hoogst onbeduidend. Sommige criteria, in buitenlandsche wetboeken opgenomen, zijn hier achterwege gelaten, andere, welke daar niet voorkomen, zijn hier wel vermeld, zonder dat een voldoende grond voor het een of het ander zou zijn aan te geven. Het voornaamste kenteeken voor de zwaarte van het misdrijf is wel het *quantum*. Zoowel wat aangaat de gevolgen voor den bestolene, als wat betreft den misdadigen wil van den schuldige, kan eenvoudige diefstal van eene groote waarde aan effecten bijv. een veel ernstiger feit zijn dan gequalificeerde diefstal van voorwerpen van geringe waarde. Het *quantum* is dan ook een criterium niet alleen naar de volksverteuging, maar ook in het stelsel van het ontwerp zelf. Immers het hoofdmotief voor de mindere strafwaardigheid der *strooperij* ligt, volgens de Regering (zie Memorie van Toelichting bij artt. 314, 315), in de uiterst geringe waarde van de ontvreemde voorwerpen. En toch wordt het *quantum* niet onder de verzwarende omstandigheden van diefstal opgenomen.....[zie vervolg hiervan bij art. 311, hierachter op bl. 500].

Aan het hoofd van hare beschouwingen over dezen titel plaatst de Commissie de stelling, »het voornaamste kenteeken voor de zwaarte van het misdrijf (van diefstal) is wel het quantum". Is deze stelling juist? Dit kan allerminst worden toegegeven, hetzij men let op het maatschappelijk gevaar, hetzij men meer in het bijzonder acht slaat op den bestolene of op den schuldige zelf.

Voor de maatschappij is een inbreker van beroep, hoe weinig hij ook bemachtige, oneindig gevaarlijker dan de arme knaap, die een bankbiljet van duizend gulden wegneemt, dat het toeval onder zijn bereik brengt.

Ten aanzien van den beslotene is de stelling evenmin juist, want voor A is f 10 meer waard dan f 100 waard zijn voor B.

Ook »de misdadige wil van den schuldige" kan naar het quantum van den diefstal in geen deele worden afgemeten, want in den regel is dat quantum volstrekt onafhankelijk van 's daders wil, terwijl in elk geval de morele en fysieke moeilijkheden die de dief had te overwinnen de voornaamste maatstaf van waardeering geven ook voor de subjectieve zwaarte van het misdrijf.

Dat de Regeering zelve het quantum als hoofdmotief zou aannemen voor de mindere strafwaardigheid der *strooperij* kan evenmin worden beaamd. De Memorie van Toelichting vermeldt naast en gelijktijdig met de uiterst geringe waarde der bedoelde voorwerpen

tevens de omstandigheden dat deze feiten veelal *a* in het open veld, *b* uit nooddrift gepleegd worden. Maar daarenboven is er voor de artt. 341 en 342 [314 en 315] nog eene andere ratio, waarover later zal gesproken worden. (Zie vervolg bij art. 311, hierachter op bl. 501.)

.....In hoofdzaak behoort het stelsel van 't ontwerp te blijven behouden. Alleen kan art. 337 (zie bij 311,) evenals het tweede lid van art. 336 worden weggelaten, en de straf, in verband daarmee, tot vier jaren worden verhoogd.

Art. 336. Eene minderheid der Commissie is van oordeel dat diefstal, volgens de taal en de volksovertuiging altijd gepaard gaat met oneerlijkheid. Diefstal is altijd *lucri faciendi causa*. Hij, die eens anders goed wegneemt ter voldoening van eene schuldvordering, maakt zich schuldig aan eigenrigting, maar hij is geen dief, niet alleen omdat hij niet oneerlijk is, maar omdat de toeëigening niet alleen berust op het wegnemen zelf, maar ook gegrond is op het regt van vorderen. Evenmin is hij een dief die eene zaak, welke aan een ander toebehoort, aan diens bezit onttrekt zonder oogmerk dat iemand voordeel uit het feit geniete, alleen dus om den eigenaar te benadeelen. De onzedelijkheid van diefstal ligt niet in het feit der wegneming, maar in de *oneerlijkheid*, in den wil om enkel op grond van (titulo) wegname eigendom te verkrijgen. Het is een vergrijp tegen de goede trouw evenzeer als tegen de regtsorde; het oneerlijke doel is in dit geval een element van den misdadigen wil. Ook de wetgever moet niet iemand tot dief stempelen, die in de volksovertuiging dien schandnaam niet verdient. Volgens de minderheid der Commissie zou daarom in de omschrijving van het misdrijf moeten worden uitgedrukt, dat wegneming moet geschieden met het oogmerk om door toeëigening zich of een ander wederregtelijk te bevoordeelen.

De Commissie is echter van een tegenovergesteld gevoelen, hoofdzakelijk op grond van hetgeen wordt aangevoerd in de Memorie van Toelichting. De volksovertuiging is in deze geen betrouwbare gids; volgens haar is ook hij een dief die niets wegneemt maar op andere wijze oneerlijk is, bijv. door iemand te veel in rekening te brengen, en aan den anderen kant ook hij die uit boosaardigheid eens anders zaak ontvreemdt. De strafwetgever lette hier evenmin als elders op het verwijderde doel, dat de dader zich voorstelde; voor hem zij de wederregtelijke inbreuk op eens anders eigendomsregt het motief der strafbaarheid. In ruimeren zin is inderdaad in de geordende maatschappij de krenking van dat regt niet alleen ongeoorloofd, maar onzedelijk en oneerlijk. Waar die krenking plaats grijpt door wegneming bestaat diefstal.

Het is echter eene andere vraag naar het oordeel der Commissie, of het misdrijf in die opvatting in het ontwerp wel juist is omschreven. *Wegneemt met het oogmerk om zich wederregtelijk toe te eigenen*. Is hier duidelijk genoeg uitgedrukt dat het naaste oogmerk, niet het verwijderd doel de toeëigening is, zoodat ook hij strafbaar is die het goed of nadat hij het weggenomen heeft vernielt of aan een derde overgeeft? Het is op goede gronden betwijfeld¹. Ook is *toeeigenen* een te eng begrip. Daaronder toch zou tegen de bedoeling niet vallen *gebruiken of in pand houden*, hetgeen trouwens volgens de minderheid der Commissie in geen geval strafbaar

¹ Zie. *Weekblad van het Regt* n°. 4466, p. 3.

zijn moet. Bovendien, wordt *toeeigening* in oneigenlijken zin verstaan, dan ligt in het woord dezelfde active zin die ook reeds in het woord wegnemen ligt opgesloten en bevat de qualificatie eene tautologie. Welligt ware het beter of wel te gewagen van »het oogmerk om wederrechtelijk over de zaak te beschikken» of wel om de uitdrukking van den Code Pénal te behouden en het oogmerk naast de woorden »arglistig wegneemt» niet verder te omschrijven. Deze laatste terminologie zou dit voordeel hebben dat het begrip bepaald is door eene vaste jurisprudentie, die wel als zoodanig voor het nieuwe strafwetboek niet zal kunnen gelden, maar toch als *communis opinio doctorum* hare waarde behoudt.

Met de Commissie kan de Regeering zich geheel gedragen aan de Memorie van Toelichting tot bestrijding van de leer der minderheid dat winstbejag (»oneerlijkheid») een noodzakelijk element van diefstal zou zijn.

Wegneemt met het oogmerk om het zich wederrechtelijk toe te eigenen. Voor de vrees dat »oogmerk» niet het naaste oogmerk maar »het verwijderd doel» zou uitdrukken, is te dezer plaatse evenmin grond als in andere bepalingen van 't ontwerp waar dezelfde uitdrukking voorkomt.

Toeeigening is: als heer en meester beschikken, en dus een niet te eng begrip.

De gebrekkige terminologie van den C. P. »arglistig wegneemt» is niet aannemelijk. De arglist (*contrectatio fraudulosa*) was alleen een juiste eisch, toen diefstal met geweld *geen* diefstal maar een *ander* misdrijf was (*vis*, roof).

Overigens worde opgemerkt dat de woorden »met het oogmerk om het zich wederrechtelijk toe te eigenen»: 1°. geheel overeenkomen met de uitdrukking in de meeste nieuwere wetgevingen gebezigd. (Duitsland § 242¹; Zürich § 162; Hongarije § 333); 2°. dat door die woorden inderdaad niets anders wordt uitgedrukt dan 't geen volgens onze praktijk de beteekenis is der onjuiste uitdrukking: »*soustraction frauduleuse*», zoodat de bestaande jurisprudentie waarde blijft behouden *niet* enkel als *communis doctorum opinio*, maar als de leer der Nederlandsche wetgeving.

gevangenisstraf. Het is wenschelijk in sommige gevallen, bijv. waar gierigheid het motief van den diefstal is, eene vermogensstraf te kunnen opleggen. De Commissie zou dus eene geldboete willen bedreigen naast de gevangenisstraf.

Ware »gierigheid» voor den wetgever voldoende grond om naast de gevangenisstraf *alternatief* geldboete te bepalen, zoo zou die ondeugd eene verzachtende omstandigheid worden.

1°. *is opgenomen.* De Memorie van Toelichting verstaat daaronder ook iemand, die tijdelijk in het huis is ontvangen, dus ook degenen die een bezoek komt maken, of eene boodschap doet ten huize van den meester.

¹ Duitsch wetboek § 242: »Wer eine fremde, bewegliche Sache einem Anderen in der Absicht wegnimmt, dieselbe sich rechtswidrig zuzueignen wird wegen Diebstahl, mit Gefängniß gestraft.»

Hongarije, § 333: »Wer eine fremde bewegliche Sache aus dem Besitze oder dem Gewahrsam eines Anderen ohne dessen Einwilligung in der Absicht wegnimmt, sich dieselbe rechtswidrig zuzueignen, begeht einen Diebstahl.»

Maar deze bedoeling wordt beter uitgedrukt door het woord »*vertoeft*».

Met het hier omschreven geval staat gelijk iedere diefstal gepleegd door iemand die in eenige dienstbetrekking is, wanneer het feit bedreven wordt in de woning zijns meesters, of in de woning waar hij werkzaam is. Eveneens geldt dezelfde *ratio legis* bij diefstal gepleegd door gasten tegen den gastheer of omgekeerd, of door gasten tegen gasten; en door den herbergier tegen in zijn herberg opgenomen personen of door een van dezen tegen den herbergier of een ander in de herberg opgenomen persoon. Bij behoud van de verzwarende omstandigheden zouden dus ook deze gevallen moeten worden vermeld.

De tweede zinsnede vervalt. Zie boven ad art. 336—338 [bl. 490].

G. O. ART. 310. Hij die eenig goed dat geheel of ten deele aan een ander toebehoort, wegneemt, met het oogmerk om het zich wederrechtelijk toe te eigenen; wordt, als schuldig aan diefstal, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren.

Beraadslagingen in de Tweede Kamer.

(4 November 1880.)

De heer VAN NISPEN TOT SEVENAER: Ik geloof dat de bepaling van dit artikel niet juist is. De Minister is het au fond met mij eens; maar nu begrijp ik niet hoe de Minister het met mij eens kan zijn, en toch iets geheel anders nederschrijven dan wij bedoelen. Ik begrijp niet hoe hij geheel noodeloos, lijnregt in tegenstelling van het gewone spraakgebruik kan zeggen: „hij die eenig goed dat geheel of ten deele aan een ander toebehoort, wegneemt, *met het oogmerk om het zich wederrechtelijk toe te eigenen*” enz. Dat is niet de vaste definitie van diefstal. Men kan even goed stelen ten behoeve van een ander of om de zaak eenvoudig weg te werpen, den eigenaar afhandig te maken. De Minister zegt: hij die over eene zaak; hoe dan ook, beschikt, eigent zich die toe. Onjuist! Dan zou *vernien* ook toeëigenen zijn. Bovendien niet elke beschikking geschiedt met het *OOGMERK van toeëigening*, zoo als het artikel luidt. Men kan zeer goed over eene zaak beschikken, zonder zich die toe te eigenen. Wanneer ik een voorwerp wegwerp, dat ik van een ander heb weggenomen, dan beschik er over, maar ik eigen het mij niet toe. Indien ik een voorwerp aan een derde geef, dat ik aan een ander heb ontnomen, dan beschik ik er over, maar eigen het mij niet toe. Maar vooral ik neem het niet weg *met het oogmerk om het mij toe te eigenen*. Het denkbeeld, dat de Minister wil uitdrukken, is, blijkens zijn antwoord aan de Commissie, hetzelfde als het mijne; maar waarom drukt hij het dan niet met klare en juiste woorden uit? Het criterium van diefstal is niets anders dan het *des bewust ontvreemden van eens anders goed*. Die woorden hadden er moeten staan. Ik wil geen amendement voorstellen, dat heb ik reeds gezegd, maar ik wijs er op, dat hier opzettelijk eene uitdrukking gebruikt is, die met het gewone en het juridische spraakgebruik niet te vereenigen is.

De heer LENTING: Bij **art. 310** wordt alleen als straf bedreigd gevangenisstraf. Nu zou ik den Minister wel willen vragen of hij er bezwaar tegen zou hebben, hier facultatief ook geldboete te stellen? De voorbeelden ontbreken niet, dat een beklaagde, die zich schuldig heeft gemaakt aan diefstal, veel doeltreffender kan gestraft worden door hem in zijne beurs te treffen dan door gevangenisstraf. Er zijn voorbeelden, om mij tot enkele te bepalen, dat hebzucht de drijfveer is geweest tot het plegen van een diefstal. Een gegoed landbouwer steelt bijv. plaggen, een feit dat in de provincie Gelderland zeer dikwijls voorkomt. Tegen een paar dagen gevangenisstraf zal hij niet opzien, maar wanneer men hem treft in zijne beurs en hem eene gevoelige geldboete oplegt, is dit voor hem eene zeer doelmatige straf.

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: Het komt mij voor, dat tusschen den geachten afgevaardigde uit Nijmegen en mij een misverstand bestaat.

Onze bedoeling is dezelfde, maar bij de beantwoording der vraag of de bedoeling in de woorden helder en ondubbelzinnig is uitgedrukt, blijkt dat wij dezelfde woorden verschillend opvatten.

Het woord „ontvreemden” door den heer van Nispen aanbevolen, is voor mij onaannemelijk, omdat door dat woord zouden zijn samengetrokken twee elementen, die voor de helderheid en de duidelijkheid behooren te worden onderscheiden: de materiele daad — het *wegnemen* — en het *oogmerk*, waarmede men dat doet.

Betreffende de redactie, zoo als zij thans luidt, herinner ik, dat volkomen dezelfde definitie voorkomt in andere Germaansche landen: men zie onder anderen het Duitsche en het Zürichsche wetboek; ook in Hongarije is dezelfde definitie overgenomen. En die definitie acht ik volkomen juist.

Wie iets wegneemt met het oogmerk om het aan een ander te geven, neemt inderdaad weg met het oogmerk om het zich toe te eigenen. Waar staat geschreven, dat in toeëigening is opgesloten de wil om het weggenomene zelf te benuttigen? Toeëigenen is: „zich als eigenaar gedragen”, voor hoe lang of hoe kort dan ook; om iets aan een ander te schenken moet ik, al ware het maar voor eene minuut, feitelijk als eigenaar over de zaak beschikken.

De geachte spreker stelt ook het geval dat iemand eene zaak wegneemt met het oogmerk om ze weg te werpen. Of dergelijk feit is diefstal dan wel zaakbeschadiging, is eene *quaestio facti*. De vraag is vóór alles: welk oogmerk was er op het oogenblik der wegneming? Gesteld, iemand neemt iets weg met het oogmerk om het zich toe te eigenen; hij krijgt berouw of ziet dat hij ontdekt is, en nu werpt hij de zaak weg; dit zou zeker zijn diefstal. Maar wanneer van den aanvang af uitsluitend bestond het oogmerk van zaakbeschadiging en de door dit oogmerk beheerschte handelingen één ondeelbaar geheel uitmaken, dan is er geen diefstal, maar zaakbeschadiging. Geene definitie is toereikend om feitelijke quaestien te voorkomen.

Door het onveranderd behoud van de voorgedragen definitie van diefstal wordt het voordeel verkregen dat wij ook van de Duitsche jurisprudentie gebruik zullen kunnen maken, terwijl wij daarenboven ook kunnen blijven benuttigen de definitie van art. 379 Code Pénal, want in laatstgemeld artikel wordt, hoewel gebrekkig, door „*soustraction frauduleuse*” precies hetzelfde denkbeeld uitgedrukt.

De opmerking van den heer Lenting is mij ook gemaakt door tal van mannen der praktijk, op wier oordeel ik grooten prijs stel; ook heden vóór den aanvang dezer zitting is door onderscheidene leden der magistratuur, hier aanwezig, op alternative boetebedreiging aangedrongen. Principeel bezwaar heb ik tegen de gevraagde wijziging niet.

Het moge waar zijn, dat in die gevallen waarin een diefstal met geldboete *alleen* voldoende zou zijn geboet, in den regel de vervolging geheel had kunnen achterwege blijven; dit neemt niet weg dat het openbaar ministerie soms vervolgen moet of althans vervolgt, waar de regter boete voldoende acht.

Ben ik dus bereid mij met het voorstel van den heer Lenting te vereenigen, dan toch alleen onder voorwaarde dat hij slechts eene *kleine* boete verlangt.

Het moet niet zijn eene hooge boete, want dan zou het gevaar ontstaan dat gevallen, die inderdaad gevangenisstraf zouden verdienen, welligt met het oog op de maatschappelijke positie van den dader, eenvoudig met geldboete werden gestraft. Dit laatste zou ongetwijfeld de bedoeling van den heer Lenting niet zijn. Intusschen stel ik er prijs op om over de alternative strafpositie zelve het advies van de Commissie van Rapporteurs te vernemen. Bij de schriftelijke gedachtenwisseling was alleen sprake van *cumulatie*.

De heer PATIJN, *lid der Commissie van Rapporteurs*: Wanneer het mij gegeven ware geweest te spreken voor den Minister, zou ik den heer van Nispen hetzelfde antwoord gegeven hebben dat hij nu van den Minister ontvangen heeft. In de Commissie heeft de definitie van diefstal een punt van ampel debat nitgemaakt, maar

we zijn ten slotte tot de overtuiging gekomen dat men niet gemakkelijk eene betere zal vinden dan die de Regering gegeven heeft. Niet weinig bragt daartoe bij de wetenschap dat onder andere in de wetboeken van Duitschland, Zürich en Hongarije dezelfde definitie voorkomt — zonder bezwaar op te leveren. Wij hebben ook ingezien het praktisch nut van de gekozen definitie, want omtrent de uitdrukking „soustraction frauduleuse” bestaat in ons land eene gevestigde jurisprudentie. Ik geloof dus dat de Kamer wel zal doen zich bij de voorgestelde bepaling neêr te leggen. Het geval, door den geachten spreker genoemd, valt daarin.

De Minister heeft het gevoelen der Commissie gevraagd over het bedreigen van eene kleine geldboete tegen diefstal. De Commissie erkent dat er sommige gevallen zijn waarin het verkieslijk is geen gevangenis maar geldboete op te leggen. In de praktijk hebben zich van die gevallen voorgedaan. De Commissie heeft dus geen overwegend bezwaar tegen de bijvoeging van eene alternative geldboete.

De heer VAN NISPEN TOT SEVENAER: Ik kan noch den Minister noch der Commissie in het algemeen toegeven, dat ik ongelijk heb. En dit doe ik hoegenaamd niet uit lust om mijn zin te hebben; dan zou ik althans een amendement voorstellen; wellicht ligt de fout dáárin, dat men niet onderscheidt tusschen de daad van toeëigening en het oogmerk van die daad. Ongelukkig heeft de minister in het artikel niet alleen de daad van wegneming geschreven die hij nu toeëigenen gelieft te noemen, maar hij heeft bovendien gewezen op het oogmerk van die daad, en dat oogmerk toeëigening genoemd. *Dat* is de fout. Degeen die wegneemt enkel met het doel om een ander te berooven, pleegt geen wegneming met het doel om zich iets toe te eigenen; maar toch pleegt hij ook, volgens den Minister, wel degelijk diefstal. Wanneer reeds als diefstal wordt beschouwd doleuse berooving, zoo als ook de Minister doet, dan kan er ook voorzeker niet gedacht worden aan *beschadiging*, waarvan de Minister spreekt. Ik laat de fonds van des Ministers gedachte geheel intact; maar zijne definitie deugt niet, omdat hij gebruikt de woorden: „*met het oogmerk om het zich wederrechtelijk toe te eigenen*”. Dat oogmerk behoeft volstrekt niet te bestaan en toch is er diefstal. De explicatie des Ministers kan niet prevaleren tegen de duidelijke woorden der wet. Minister en Commissie kunnen zich eene nieuwe terminologie scheppen: niemand heeft zich daaraan te storen.

De Minister zegt: alle Germaansche landen hebben dezelfde door u gewraakte uitdrukking gebezigd. Wanneer men dáár eene verkeerde uitdrukking bezigt, moeten wij die dan overnemen? Bovendien, de Minister is op onderscheidene plaatsen van de buitenlandsche wetgevingen afgeweken, bijvoorbeeld in de bepalingen omtrent *opzet*. Het geval van doleuse wegneming met geen ander doel *dan om te berooven* is niet in dit artikel begrepen, of men moet de woorden geweld aandoen.

De Minister heeft op de opmerking van den heer Lenting de bedreiging van eene *kleine* geldboete in uitzigt gesteld. Eene *groote*, daar was hij tegen. Men mogt eens op de gedachte komen, *meer gegoede* dieven met een flinke boete vrij te laten. In de woorden, die de Minister bezigde, lag, dunkt mij, iets, dat ik meer in de stukken heb meenen te ontmoeten, een zeker wantrouwen jegens den regter. En dat wantrouwen, zoo daarvan sprake mag zijn, bestaat niet altoos waar nog de meeste grond zou te vinden zijn. Overal worden den regter de handen sterk gebonden ten aanzien van de maxima van straf, maar men mogt wel eens liever, met het oog op zekere tendentien, waarborgen nemen tegen al te ligte straffen en dus te lage minima.

De Minister wil bij diefstal thans wel eene geldboete opleggen, maar vooral dan eene geringe, derhalve zal dus de diefstal, door het meewarig hart des regters vaak worden gestraft met die geringe geldboete, de diefstal, die volgens des Ministers eigen ontwerp altijd met gevangenisstraf moest worden bedreigd! Hoe dat te rijmen?

Eene flinke geldboete zou dikwerf goed kunnen werken, want er zijn gevallen waarin de grens tusschen eerlijkheid en oneerlijkheid, tusschen arglist en niet arglist, zeer moeilijk te trekken is.

Des Ministers wantrouwen jegens den regter acht ik niet geregtvaardigd.

De heer PATIJN, *lid der Commissie van Rapporteurs*: De laatste woorden van den geachten afgevaardigde uit Nijmegen, hoorde ik met de grootste verbazing. Wanneer ooit een Wetboek is gemaakt, waarbij den regter een grooter bewijs van vertrouwen is gegeven dan in dit wetsontwerp geschiedt, sommeer ik den geachten spreker het aan te wijzen. Wanneer hier den regter bij het opleggen van straf de vrijheid wordt gegeven om te kiezen tusschen eene geldboete van 50 cents en eene van duizenden guldens, tusschen levenslange gevangenisstraf en die van één dag, dan is dit wel het schoonste bewijs van vertrouwen, dat men den Nederlandschen regter kon schenken.

Ten aanzien van de eerste woorden van den geachten afgevaardigde meen ik dat hij in deze verwart *oogmerk* en *doel*. Hoewel wij tot dusverre zijne tegenwoordigheid hier moesten missen, zal de geachte afgevaardigde voorzeker de stukken hebben gelezen; en dan wordt in de Memorie van Toelichting omtrent het woord „toeëigenen” uitdrukkelijk gezegd, dat het daarbij onverschillig is welk ander meer verwijderd *doel* de dief gehad hebbe, en welke voornemens hij koesterde ten aanzien van het voorwerp, waarvan hij zich heeft meester gemaakt.

Neemt iemand iets weg met het *doel* om het aan een ander te geven, dan heeft hij toch het *oogmerk* gehad om dat voorwerp zich toe te eigenen, hoe kort dan ook, ten einde daarover de vrije beschikking te hebben. Dat oogmerk heeft evenzeer bestaan als hij het voorwerp wegwerpt.

Er zullen zeer zeker gevallen zijn waarin het niet gemakkelijk zal zijn te onderscheiden tusschen opzettelijke zaakbeschadiging en diefstal, maar laten wij de beslissing daarover overlaten aan het oordeel des regters, die bij ieder voorkomend geval het best uit de omstandigheden zal kunnen opmaken welk misdrijf in casu gepleegd is.

De heer DES AMORIE VAN DER HOEVEN, *lid der Commissie van Rapporteurs*: Ik kan mij niet vereenigen met de meening, door den heer Patijn, namens de meerderheid der Commissie verdedigd, dat het goed kan zijn diefstal facultatief met geldboete te straffen. Op diefstal moet mijns inziens geen lichtere straf dan gevangenisstraf worden gesteld. Naar mate van de zwaarte van den diefstal heeft de regter de keuze tusschen een hoog maximum en een gering minimum. Had ik hieromtrent getwijfeld, ik zou in mijne overtuiging zijn bevestigd door hetgeen is gezegd door den geachten afgevaardigde uit Zutphen.

Immers, wanneer een rijke landbouwer de onbeschaamdheid heeft plaggen te stelen om zich te bevoordeelen, zal hij dan voldoende gestraft zijn door eene geldboete, die hem in het geheel niet drukt? Volstrekt niet. Die man behoort niet anders te worden gestraft dan met eene betrekkelijk zware gevangenisstraf. Wil men in dergelijke gevallen de gevangenisstraf cumuleren met geldboete, dan zou ik mij daarmede kunnen vereenigen, maar geldboete alléén is in die gevallen *geene* straf, en bedoelde landbouwer zou misschien liever eene boete van f 10,000 betalen dan 3 dagen in de gevangenis door te brengen.

De heer MACKAY: De laatste geachte spreker ontkent de wenschelijkheid om den regter de gelegenheid te geven zoo noodig geldboete als straf op gepleegden diefstal op te leggen.

Indien ik mij beroepen mag op hetgeen thans kan geschieden en werkelijk plaats vindt, kan ik er op wijzen dat de misdrijven, bedoeld in art 310 en ten deele ook die in art. 315 van het ontwerp, nu vallen onder art. 401 van het Code Pénal en aldaar of met gevangenisstraf of met boete strafbaar gesteld worden.

Uit de statistiek blijkt, dat zulks *geene* overbodige bepaling is geweest, daar de regter het in tal van gevallen noodzakelijk oordeelt *geene* gevangenisstraf maar alleen eene geldboete op te leggen.

In de laatste vijf jaren zijn ruim 8700 personen veroordeeld op grond van art. 401 Code Pénal en daarvan hebben 651, dus 7½ %, geldboete bekomen.

Ik vereenig mij overigens volkomen met 's Ministers meening om de geldboete in

het artikel niet te hoog te stellen, omdat de Minister daardoor duidelijk wil doen uitkomen dat het niet de bedoeling is om de rijken boven de armen te bevoordeelen, daar de rijken anders met eene geldboete zouden vrijkomen, waar de arme gevangenisstraf zou moeten ondergaan, maar wel om in elk speciaal geval den regter te doen beslissen of het misdrijf zulk eene minime proportie heeft aangenomen, dat slechts eene kleine geldboete dient te worden toegepast. In de praktijk blijkt het, dat de regter reeds nu van dat stelsel uitgaat. Van voornoemde 651 personen zijn circa 400 veroordeeld tot eene geldboete beneden de acht gulden.

De heer DE SAVORNIN LOHMAN, *lid der Commissie van Rapporteurs*: Ik kan mij geheel vereenigen met het voorstel om ook voor diefstal boete te bepalen. Vele regters, met de praktijk bekend, zijn van hetzelfde gevoelen. Het is bovendien niet zulk eene principiele quaestie als mijn geachte mede-rapporteur, de heer van der Hoeven, het doet voorkomen, want juist in het door hem aangehaalde geval, namelijk dat een rijk landbouwer plaggen steelt, kan ook nu reeds, volgens art. 314, boete opgelegd worden. Het art. 314 betreft *strooperij*, en is geschreven voor gevallen die wel in den strikten zin diefstal zijn, maar waarin men toch den dader niet met den ootterenden naam van dief wil bestempelen.

Nu zal wel niemand ontkennen, dat er nog andere voorwerpen weggenomen kunnen worden, die wel niet juist vallen onder de bepaling van art. 314, maar die toch zoo onbeduidend zijn, of onder zulke bijzondere omstandigheden zijn weggenomen, dat men hem, die ze wegnam, zeer goed eene kleine boete kan opleggen. Daarom geloof ik dat het volkomen consequent is in het stelsel van het ontwerp en ook niet in strijd met de opinie van den Minister, om hier te bepalen eene geldboete van ten hoogste f 60.

De heer DES AMORIE VAN DER HOEVEN, *lid der Commissie van Rapporteurs*: Ik wensch alleen op te doen merken ter voorkoming van misverstand, aan mijn geachten collega lid der Commissie, dat ik het voorbeeld, door mij aangehaald, gebezigd heb in navolging van den heer Lenting, die zich daarop beroepen had. En ik meen dat ik volkomen het recht had hem op zijn terrein daarmede te beantwoorden. Overigens begrijpt die geachte spreker wel dat het mij volkomen onverschillig was wat die rijke landbouwer gestolen had, plaggen of iets anders. Een vermogend man die diefstal pleegt wil ik in het geheel niet straffen met boeten, maar hem nog meer dan een ander uitsluitend met gevangenisstraf.

Amendement van den heer Lenting,

strekkende om achter „vier jaren” te voegen de woorden: „of geldboete van ten hoogste zestig gulden”.

De heer DONNER: Ik kan mij niet vereenigen met het amendement van den heer Lenting. Het bedreigen van diefstal met gevangenisstraf of geldboete kan aanleiding geven dat het onzedelijk karakter van den diefstal wordt weggenomen. Indien de daad, die in de zedewet van God, in de Tien Geboden, is opgenomen, vergoed kan worden door eene enkele geldboete, dan verliest die het onzedelijk karakter, en brengt het regt in de tweede plaats in het mogelijke gevaar dat degene, die in staat is te betalen, er met geldboete afkomt, terwijl de arme gevangenisstraf moet ondergaan.

De heer DE SAVORNIN LOHMAN, *lid der Commissie van Rapporteurs*: De bedoeling is niet om rijke mensen te laten stelen, dat trouwens zoo dikwijls niet voorkomt, maar om een arm mensch, die gestolen heeft te gemoet te komen. Het amendement beoogt dus juist eene daad van barmhartigheid. Want men moet niet uit het oog verliezen dat er soms dieven door de bepaling van art. 310 zullen getroffen worden, van wie men bijna zeggen moet: „zij konden niet anders”. Eigenlijke overmagt is slechts in zeer zeldzame gevallen te bewijzen. En toch kan het gebeuren dat het feit, hoewel strafbaar, bijkans verschoonbaar is. Of wie zal bijv. eene moeder, die een paar dagen geen brood voor hare kinderen heeft kunnen krijgen, wegens

het wegnemen van eene kleinigheid zwaar durven straffen? Is er geen reden om in zulke gevallen eene kleine geldboete op te leggen?

De heer Donner verbeeldt zich immers niet dat de 600 gevallen, in welke, volgens den heer Mackay, blijkens de statistiek, boete is opgelegd, betrekking hebben op zoodanige rijkkaards, die zich aan eens anders eigendom hebben vergrepen? Neen! De bepaling wordt voorgesteld met het oog juist op arme, bekrompen menschen; en daarom geloof ik niet dat het in strijd is met den geest van de Openbaring, waarop de geachte spreker zich beriep, wanneer wij dat amendement aannemen.

De heer DONNER: De heer Lohman heeft mijn hoofdbezwaar niet beantwoord, dat door de geldboete aan den diefstal altijd meer of minder het onzedelijk karakter — ook naar de wet van God — ontnomen wordt. Wat het tweede punt betreft, heb ik alleen gezegd dat voor den regter de mogelijkheid aanwezig is, dat het facultatief stellen van eene geldboete of gevangenisstraf, maakt dat de rijke anders zal getroffen worden dan de arme.

[Het amendement van den heer *Lenting* werd met 32 tegen 16 stemmen aangenomen.]

Verslag van de Eerste Kamer.

I. Naar de zienswijze van vele leden is de omschrijving, die de Code Pénal van diefstal geeft, juistere dan die van dit artikel. Men achtte de bijvoeging: *»met het oogmerk om het zich wederrechtelijk toe te eigenen»* gevaarlijk. Zal het niet hoogst moeilij-

lijk, ja bijna ondoenlijk zijn om van dit vereischte het bewijs te leveren, als de beklagde bij voorbeeld beweert een kleedingstuk of een gereedschap slechts te hebben weggenomen om het tijdelijk te gebruiken, niet met het oogmerk om het zich wederrechtelijk toe te eigenen?

En hoe, wanneer iemand iets wegneemt niet »om het zich wederrechtelijk toe te eigenen», maar ten einde tot eene gevangenisstraf te worden veroordeeld?

Zal niet van den anderen kant menige dief, gelijk men het noemt, door de mazen kruipen?

Is de uitlegging van den Minister (Verslag van de tweede kamer [hiervoor bl. 491]), dat toeëigening is: *»als heer en meester beschikken»* bindend voor den rechter?

II. Met leedwezen misten eenige leden strafverhooging voor *diefstal in dienstbaarheid*.

De tweede zinsnede van het oorspronkelijk art. 336 is door de Regering ingetrokken (Verslag van de Tweede Kamer [hiervoor bl. 490]); men voorzag hiervan nadeelige gevolgen in de praktijk.

Antwoord der Regeering.

De Minister verwijst naar zijn antwoord aan den heer van Nispen.

De wensch om in de gevangenis te komen is een *motief*, dat den animus furandi ongedeedd laat.

Antwoord der Regeering.

De algemeene strafverhooging van art. 310 heeft ten gevolge, dat diefstal in dienstbaarheid, naar dit ontwerp, met *precies dezelfde* straf kan gestraft worden als die van het oorspronkelijk ontwerp.

De intrekking van het, thans overtollige, tweede lid van oud art. 336 kan dus geen nadeelig gevolg hebben hoognaamd.

Beraadslagingen in de Eerste Kamer.

(2 Maart 1881.)

De heer VAN NAAMEN VAN EEMNES: Een der punten waaromtrent ik nader gaarne eenig licht zou hebben van den Minister betreft de mogelijkheid — ook in

de discussie als 't ware bijgevoegd — om den diefstal te straffen met geldboete. Mij komt dat bedenkelijk voor, omdat het hier geen schadevergoeding geldt voor den persoon die bestolen is, maar boete ten behoeve van den Staat. Nu geloof ik, dat de persoon, die gestolen heeft, wel tijdelijk van zijne vrijheid kan beroofd worden, hetzij om hem te verbeteren, hetzij om hem onschadelijk te maken, maar het toepassen van eene geldboete is mijns inziens geene oordeelkundige straf.

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: Juist de practici aan de overzijde van dit plein hebben aangedrongen op de wederopneming van de bevoegdheid den regter op dit oogenblik toegekend om diefstal soms uitsluitend met geldboete te straffen. Die aandrang is gemotiveerd door de tegenwoordige praktijk. De statistiek leert dat tegenwoordig diefstal soms met geldboete gestraft wordt.

Art. 311.

Met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren wordt gestraft:

- 1°. diefstal van vee uit de weide;
- 2°. diefstal bij gelegenheid van brand, ontploffing, watersnood, schipbreuk, stranding, spoorwegongeval, oproer, mouterij of oorlogsnood;
- 3°. diefstal gedurende den voor de nachtrust bestemden tijd, in eene woning of op een besloten erf waarop eene woning staat, door iemand die zich aldaar buiten weten of tegen den wil van den rechthebbende bevindt;
- 4°. diefstal door twee of meer vereenigde personen;
- 5°. diefstal waarbij de schuldige zich den toegang tot de plaats des misdrijs heeft verschaft of het weg te nemen goed onder zijn bereik heeft gebracht door middel van braak, verbreking of inklimming, van valsche sleutels, van een valsche order of een valsch kostuum.

Indien de in n°. 3 omschreven diefstal vergezeld gaat van eene der in n°. 4 en 5 vermelde omstandigheden, wordt gevangenisstraf van ten hoogste negen jaren opgelegd.

O. R. O. ART. 337. Met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren en zes maanden wordt gestraft:

- 1°. diefstal van voorwerpen bewaard of tentoongesteld in eene kerk of openbaar gebouw, begaan door iemand aldaar toegelaten;
- 2°. diefstal van voorwerpen van wetenschap, kunst of nijverheid die in voor het publiek toegankelijke verzamelingen worden bewaard of van voorwerpen die op tentoonstellingen zijn bijeengebracht;
- 3°. diefstal van vee uit de weide;
- 4°. diefstal van dijkmaterialen of gereedschappen, bestemd tot het herstellen van dijken of tot het voorkomen of stuiten van overstroming.

O. R. O. ART. 338. Met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren wordt gestraft:

- 1°. diefstal bij gelegenheid van brand, watersnood, schipbreuk, stranding, oproer, mouterij of oorlogsnood;

- 2°. diefstal bij nacht in eene woning of op een besloten erf waarop eene woning staat, door iemand die zich aldaar buiten weten of in strijd met den wil van den regthebbende bevindt;
 - 3°. diefstal door twee of meer personen;
 - 4°. diefstal waarbij de schuldige zich den toegang tot de plaats des misdrijs heeft verschaft of het weg te nemen goed onder zijn bereik heeft gebragt door middel van braak, inklimming, ondergraving, valsche sleutels of andere tot opening van de plaats waar of het voorwerp waarin zich het goed bevindt, niet bestemde werktuigen, een valsche order of een valsch kostuum.
- Indien de in n°. 2 omschreven diefstal vergezeld gaat hetzij van de in n°. 3, hetzij van de in n°. 4 vermelde omstandigheden, wordt gevangenisstraf van ten hoogste negen jaren opgelegd.

Memorie van Toelichting.

Artt. 337—340. Spaarzaamheid in de aanwijzing van verzwarende omstandigheden bij diefstal schijnt aanbevelenswaard. De reeks van onderscheidingen, die in vele vroegere wetgevingen wordt aangetroffen, levert ruime stof tot strijdvrage in de praktijk, zonder noodzakelijkheid in het belang van de handhaving der maatschappelijke veiligheid. De verzwarende omstandigheden, die hier in aanmerking komen, zijn in het ontwerp in drie klassen gerangschikt.

Art. 337. In dit artikel verleent het ontwerp bijzondere bescherming aan sommige voorwerpen, die aan de openbare trouw zijn overgelaten.

Bij n°. 1 wordt uitdrukkelijk gevorderd, dat de persoon die eenig in eene kerk of openbaar gebouw bewaard of tentoongesteld voorwerp steelt, in die kerk of in dat gebouw zij toegelaten.

Kerken en openbare gebouwen zijn uit den aard hunner bestemming voor ieder toegankelijk, terwijl toezigt op hen die van dien toegang gebruik maken, niet wel mogelijk is. Al wat zich in die gebouwen bevindt, is aan de trouw van het publiek als het ware overgelaten, en het misbruik daarvan is voldoende grond voor eene verhoogde strafbepaling, onverschillig welk voorwerp wordt weggenomen. Maar van den anderen kant moet men ook alleen hen treffen, die van de toegankelijkstelling misbruik hebben gemaakt, die den diefstal plegen terwijl zij zich krachtens die toegankelijkstelling op de plaats des misdrijs bevinden.

Ten opzichte van de in n°. 2 omschreven voorwerpen is daarentegen eene verder strekkende bepaling noodig. In vele gevallen zal de dader daarvan reeds in de bepaling van n°. 1 vallen, maar die voorwerpen bevinden zich niet altijd in openbare gebouwen, door den aard hunner bestemming voor het publiek toegankelijk, en voorzoover het ingezonden of tijdelijk afgestane voorwerpen betreft, zijn zij niet alleen overgelaten aan de trouw van het publiek, maar ook aan die van commissiën, bedienden, opzigters en andere personen, op wier handelingen de eigenaars meestal geenerlei invloed noch toezigt kunnen uitoefenen. Eene beperking tot het publiek, tot de bezoekers dier verzameling is hier alzoo niet noodig, noch wenschelijk.

N°. 3 geeft met minder omhaal van woorden terug de qualificatie van art. 388 C. P., zooals dit is gewijzigd door art. 16 der wet van 29 Junij 1854 (*Staatsblad* n°. 102), terwijl n°. 4 voorziet in eene erkende leemte der geldende wetgeving.

Art. 338. Hier zijn eenige omstandigheden vermeld, die aan den diefstal een meer gevaarlijk karakter geven hetzij door de gelegenheid die een openbare ramp verschaft om het strafbare feit te volvoeren, hetzij door het nachtelijk uur waarop het misdrijf wordt gepleegd, hetzij door het aantal personen dat daaraan deelneemt, hetzij door de middelen die de schuldige bezigt. N°. 1 is ontleend aan het ontwerp van 1847 tit. XIX art. 13, met weglating evenwel der onbepaalde bijvoeging »of dergelijke rampen». Wat de wet in n°. 2 door nacht verstaat, is in art. 96 [O. R. O.; zie deel I bl. 540] aangewezen; wat zij als braak, inklimming, valsche sleutels enz. aanmerkt, behoeft, behoudens de wettelijke uitbreiding van het begrip van inklimming in art. 97 [89] vermeld, evenmin te worden uitgedrukt als wat zij met brand, watersnood of schipbreuk bedoelt. Zelfs de meest naauwkeurige bepaling van braak, gelijk die b. v. in art. 206 van het crimineel wetboek voor het koninkrijk Holland wordt aangetroffen, is niet anders dan eene opsomming van voorwerpen die gebroken of verbroken kunnen worden. De meeste latere wetgevingen bevatten dan ook dergelijke omschrijving niet.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Artt. 336—338. [Vervolg van het medegedeelde bij art. 310, hiervoor bl. 489].toch wordt het *quantum* niet onder de verzwarende omstandigheden van diefstal opgenomen; naar het oordeel der Commissie te regt, omdat het beter is de talloze schakeeringen aan het oordeel des regters over te laten dan een altijd willekeurige grens te trekken. Maar diezelfde reden geldt ook voor de andere verzwarende omstandigheden; de regter beoordeelt toch alle omstandigheden waaronder het feit is gepleegd in onderling verband; waarom dan een willekeurige greep doen door slechts enkele te vermelden en daardoor aanleiding geven tot allerlei chicanes en spitsvondige interpretatiën? De middelen waardoor het misdrijf wordt gepleegd, beoordeele en schatte de regter; de wetgever vermelde alleen die omstandigheden of gevolgen die, behoudens uitzonderingen, *altijd*, immers *uit hun aard*, aan het misdrijf een ernstiger karakter geven. Zoodanig is niet alleen bij diefstal maar ook overal elders het bijkomend *geweld* of de *bedreiging met geweld*. Zoodanig is ook veelal het onbeoogd noodlottige gevolg, omdat daardoor de grootere roekeloosheid wordt bewezen. De verzwarende omstandigheden, die bij diefstal *kunnen* voorkomen, zijn echter geen van alle, behalve geweld en bedreiging — de ervaring bevestigt trouwens deze theorie — *uit haren aard* verzwarende omstandigheden. Het verband met andere a priori niet te omschrijven feiten en toestanden maakt dezelfde omstandigheid nu eens verzwarend dan weder hoogst onbeduidend. Om deze redenen zou de Commissie het maximum op diefstal bedreigd willen brengen op negen jaren, en alle verdere onderscheidingen willen doen vervallen.

Eene minderheid der Commissie kon zich met dit stelsel niet vereenigen. De overweging dat één en hetzelfde misdrijf onder zoo geheel verschillende omstandigheden en met zoo groot verschil van boosaardige bedoelingen bij den dader, of wel met zoo groot verschil in de gevolgen kan gepleegd zijn, dat het voldoende moet worden geacht het *genus* van het misdrijf in het wetboek te omschrijven en aan den regter eene ruime keuze tusschen *minimum* en *maximum* te laten, moge in het algemeen juist zijn, zij mag niet daartoe leiden dat den regter *alles* worde over-

gelaten, ook daar waar het *genus* zelf zeer ruim is en vele *species* omvat die onderling, wat aangaat het *gevaar voor de maatschappij* en de *subjective strafwaardigheid*, groote verschillen kunnen opleveren. Doet men het, dan zou wel eens het *subjective* oordeel des regters omtrent de poenale waardeering der middelen die dienen om diefstal te plegen, kunnen blijken tot eene voor de maatschappij hoogst nadeelige ongelijkmatigheid van strafbedeeling te leiden. Ook in het stelsel der Commissie wordt de noodzakelijkheid van specificatie erkend voor sommige gevallen, met name voor geweld en *dolus indirectus*. Naar het gevoelen der minderheid zijn er echter andere omstandigheden die daarmede, wat aangaat het belang der afzonderlijke vermelding, op ééne lijn mogen worden gesteld. Wel ligt er altijd *iets* willekeurigs in iedere onderscheiding, en is de raad der Memorie van Toelichting »spaarzaamheid in de aanwijzing van verzwarende omstandigheden bij diefstal schijnt aanbevelenswaard" in het ontwerp al te weinig in praktijk gebragt, maar toch zijn er omstandigheden, die aan het misdrijf een *zoo gevaarlijk karakter geven*, dat het wenschelijk is de gevallen in de wet te noemen. Als zoodanig zijn te beschouwen: de vereeniging van twee of meer personen; het nachtelijk uur; de schending der woning en het misbruik van de ongelegenheid waarin de bestolenen zich reeds bevonden. De minderheid wijst daarbij nog op het feit, dat eene veeljarige jurisprudentie, al heeft zij omtrent het *karakter* der verzwarende omstandigheden van den Code Pénal menig geschil moeten oplossen, toch niet doet blijken van zoodanige onzekerheid omtrent den *vorm* waarin zij zich vertoonen, dat men daarom het bestaande stelsel zou moeten verlaten. De minderheid zou dus wel, ten einde ook voor de beoordeeling van andere omstandigheden, speciaal voor het quantum ruimte te laten, in art. 336 diefstal (het *genus*) willen bedreigen met eene straf van ten hoogste zes jaren, maar vervolgens de artt. 337—339 [311, 312] willen oplossen in de volgende bepaling:

»De straf kan met een derde worden verhoogd indien de diefstal gepleegd is:

- 1°. door twee of meer vereenigde personen;
 - 2°. bij nacht in een bewoond huis of op een besloten erf, waarop eene woning staat;
 - 3°. met geweld of middelen om vrees aan te jagen;
 - 4°. bij gelegenheid van brand, watersnood of andere openbare rampen.
- Indien het geweld den dood ten gevolge heeft, wordt levenslange gevangenisstraf of tijdelijke van ten hoogste 20 jaren opgelegd."

Ter wille van de consequentie zou, om in overeenstemming te blijven met andere artikelen van het wetboek, ook het geval vermeld kunnen worden dat de diefstal is begaan met behulp van braak, inklimming of valsche sleutels.

De Commissie acht het in 't ontwerp gevolgd stelsel van verzwarende omstandigheden »een willekeurige greep", en ziet alleen in geweld en bedreiging met geweld eene *uit haren aard* verzwarende omstandigheid. Maar is niet — om enkele sprekende voorbeelden te noemen — de diefstal bij nacht in eene woning, de diefstal met pluraliteit van daders eveneens *uit zijnen aard* verzwarend? Met recht merkt de meerderheid [minderheid] der Commissie op, dat waar van willekeur sprake is, ook aan den

rechter niet alles mag worden overgelaten. Een maximum tegen enkelen diefstal van negen jaren gevangenisstraf en daar naast, als verzwaring, alleen diefstal met geweld, zal aan den rechter een oneindig minder juist richtsnoer en derhalve aan de maatschappij een veel zwakkeren waarborg schenken dan het stelsel van het ontwerp. Door dergelijk stelsel zou tevens zijn beslist dat *alle* misdrijven door denzelfden rechter zouden worden berecht en alzoo gepraejudicieerd worden op de toekomstige rechterlijke organisatie.

Wat eenvoudigheid betreft, kan het ontwerp de vergelijking met andere wetboeken voorzeker doorstaan. Willekeurige onderscheidingen van gequalificeerde diefstallen zal men elders meer aantreffen dan hier.

Overigens erkent de Commissie zelve dat haar stelsel zou medebrengen: 1°. dat de eenvoudige maraudage met 3 jaren; 2°. dat afpersing met 12 jaren (m. a. w. even zwaar als verkrachting) zou moeten worden gestraft. Door die consequenties veroordeelt het stelsel zich zelf.

In hoofdzaak dus behoort het stelsel van 't ontwerp te blijven behouden. Alleen kan art. 337, even als het tweede lid van art. 336 [zie bij 310] worden weggelaten, en de straf, in verband daarmee, tot vier jaren verhoogd.

Art. 337. *De specificatie is niet volledig. Ook de werktuigen van den landbouw, aan den weg staand hout en te veld staande oogst verdienen bijzondere bescherming. Indien het artikel behouden blijft, zou men beter doen door den rechtsgrond der verzwarende omstandigheid zelf in de wet op te nemen en of de specificatie te vervangen door de algemeene uitdrukking: »voorwerpen uit noodzaak aan de openbare trouw overgelaten», of wel met behoud der specificatie bij te voegen: »alle andere voorwerpen uit noodzaak, enz.»*

1°. Kerk of openbaar gebouw. Volgens de Memorie van Toelichting zijn onder openbare gebouwen bedoeld die, welke door den aard hunner bestemming voor het publiek toegankelijk zijn. Daaronder behooren ook kerken. De woorden »kerk of» zijn dus overbodig.

begaan door iemand aldaar toegelaten. Deze beperking wordt in 2°. niet bijgevoegd en kan ook hier worden gemist.

3°. Het maximum is voor dit geval te laag, zoowel met het oog op de nadeelige gevolgen die het feit kan hebben als op de moeilijkheid om er tegen te waken. Het geval zou in art. 338 kunnen worden opgenomen.

4°. De hier genoemde voorwerpen zijn niet uit hun aard aan de openbare trouw overgelaten. Met evenveel regt zou diefstal van aan ambachtstieden toebehoorende gereedschappen, die op een onbesloten erf waarop gebouwd wordt achterblijven, strafverhooging eischen.

Art. 337 kan worden gemist, met overbrenging van n°. 3 naar art. 338. Wat de werktuigen van den landbouw betreft, zoo is er geen enkele reden om terug te komen op de bepaling van art. 16 der wet van 29 Junij 1854 (*Staatsblad* n°. 102), waarbij de diefstal van landbouwgereedschappen tot de eenvoudige diefstallen is teruggebracht.

Artt. 338 en 339. De straffen zijn, naar het oordeel der Commissie, te ligt. Het geldt hier de gevaarlijkste dieven, wier spoedige terugkeer in de maatschappij door het ondergaan van eene zeer zware straf moet kunnen belet worden.

Art. 338 1°. (*oud*). Hier zouden moeten worden bijgevoegd: 1°. *ontplofing*, die niet altijd brand veroorzaakt, maar een even groote openbare

ramp kan zijn; 2°. *spoorwegongevallen*. Beter dan de limitatieve opsomming ware ook hier eene algemeene omschrijving. »Diefstal bij gelegenheid van openbare rampen», zou den rechtsgrond der verzwareing aangeven en alle gevallen omvatten.

Blijkens de gerechtelijke statistiek is 6 jaar voor diefstal van vee uit de weide ruim voldoende¹.

Ontploffing en spoorweginheil zijn in de bepaling opgenomen. De algemeene uitdrukking »openbare rampen» is niet alleen te onbepaald, maar zou ook voor sommige gevallen nauwelijks toereikend zijn; men denke bijv. aan een binnenbrand door de huisgenooten gebluscht.

2°. (*oud*). *woning*. De *ratio legis* brengt mede dat het beter is hier van *bewoond huis* te gewagen. Voor diefstal in eene verlaten woning behoeft geen strafverzwareing te worden voorgeschreven. Ten einde de moeilijkheden, waartoe de uitdrukking aanleiding zou kunnen geven, althans ten deele te voorkomen, en de uit de ervaring bekende bezwaren evenzeer ten deele op te lossen, zou de Commissie daarbij in overweging willen geven in Titel IX van het 1ste Boek eene definitie van het begrip op te nemen en te bepalen: »Onder bewoond huis wordt begrepen ieder verblijf bestemd tot en ingerigt voor nachtverblijf».

Woning is te verkiezen boven »bewoond huis», omdat daaronder, zonder nadere definitie, ook bewoonde vaar- en voertuigen begrepen zijn. Een tot woning bestemd en ingerigt huis dat tijdelijk niet bewoond, ja zelfs ongemeubeld is, moet geenszins aan de strafverzwareing worden onttrokken en valt ook onder de definitie der Commissie.

De Commissie, ofschoon zich neerleggende bij het gevoelen van den Minister, meent evenwel, om misverstand te voorkomen, te moeten opmerken dat in dit artikel onder »woning» nu ook verstaan moet worden een huis in 't algemeen wel »bestemd en ingerigt tot bewoning», maar tijdelijk ongeschikt voor nachtverblijf. Het begrip is dus ruimer dan de definitie door de Commissie voorgesteld.

In strijd met den wil. Beter tegen den wil.

»Tegen den wil» is overgenomen.

4°. (*oud*). *Ex analogia* van art. 147 [138] zou ook moeten vermeld worden het gebruik van middelen om vrees aan te jagen. Daaronder zou tevens het overigens zeer onbestemde begrip van »met wapenen» kunnen vallen.

Het vermelden van vreeswekkende middelen komt bij dit misdrijf onnoodig voor; men bepale zich tot de bedreiging met geweld in art. 339 [312].

Het weg te nemen goed. Beter het weggenomen goed.

Het weg te nemen goed is, wegens de poging, de eenig mogelijke uitdrukking. »Weggenomen» ware ook daarom onjuist, omdat op het oogenblik van de braak het goed nog niet weggenomen is.

Naast »braak» is hier »verbreking» gevoegd, omdat het eerste woord niet voor kleine voorwerpen pleegt gebruikt te worden.

[Zie ook bij art. 351 O. R. O. onder art. 321.]

¹ In den regel wordt tegenwoordig wegens veediefstallen cellulaire gevangenisstraf opgelegd. In 1876 werd van 16 veroordeelden slechts aan 4, in 1877 van de 16 slechts aan 7, in 1878 van de 14 slechts aan 3 crimineele straf opgelegd.

Opmerking van Prof. M. de Vries.

2°. *in strijd met den wil*. Waartoe die omslachtige en min of meer deftige uitdrukking in plaats van het gewone *tegen den wil*, dat eenvoudiger, korter en juister is? *In strijd met den wil*, zou eigenlijk alleen dan juist zijn, wanneer de rechthebbende aan den dief te voren de opzettelijke verzekering had gegeven, dat hij niet wilde dat deze zijn erf zou betreden.

4°. *braak*. Door dit woord wordt in de gewone volkstaal in de eerste plaats dat *breken* verstaan, waardoor een huis, hetzij buiten hetzij binnen, wordt geschonden: t. w. het verbreken van muren, wanden, vensters, deuren enz. In de tweede plaats wordt het ook gezegd van groote meubels, als kasten, lessenaars enz., die deuren of gesloten laden hebben. Maar verder gaat het woord in de volksspraak niet. Het verbreken van kleinere voorwerpen, als trommels, doozen, kistjes, spaarpotten enz., zal niemand *braak* noemen. Toch is dit laatste, meen ik, onder deze bepaling mede begrepen. Om allen twijfel weg te nemen en alle spitsvondigheden in de uitlegging van het artikel te voorkomen, komt het mij dus raadzaam voor, achter *braak* het woord *verbreking* in te voegen, en te lezen: *braak, verbreking, inklimming* enz. De beide woorden te zamen omvatten elk breken, van welk voorwerp ook.

een valsche order. Lees: VAN een valsche order. Vergelijk bij art. 147 [138, hiervoor bl. 87].

Laatste al. Kortere en beter kon hetzelfde aldus worden gezegd: »vergezeld gaat van eene der in n°. 3 en 4 vermelde omstandigheden».

NOTA: Ofschoon de rechtskundige beteekenis van *braak* thans mede *verbreking* in zich sluit, is tegen de bijvoeging van *verbreking* in dit artikel geen bezwaar, daar het wenschelijke erkend wordt, dat in de rechtstaal zooveel mogelijk aan elk woord een gelijk begrip wordt gehecht als in de volkstaal. Niettemin moet men bij dergelijke wijziging van rechtstermen hoogst voorzichtig zijn. Ook in art. 344 [zie art. 317 coll. 312] zal *verbreking* er moeten worden bijgevoegd, doch in art. 147 [138] zal alléén van *braak* moeten worden gesproken, terwijl daarentegen in art. 351 (zie bij art. 321) enkel van *verbreking* sprake schijnt te kunnen zijn. Wordt toch *braak* wel gebezigd van goed, hetwelk de verbreker reeds onder zich heeft?

ANTWOORD: Wie eens anders eikenhouten kast of ijzeren geldkist te bewaren heeft, moet *braak* plegen, om zich den inhoud toe te eigenen.

G. O. ART. 311 = art. 311 van het Wetboek.

[Vgl. de Beraadslagingen in de Tweede Kamer over art. 459.]

Verslag van de Eerste Kamer.

I. Hier en in andere artikelen wordt gesproken van »woning», waarop onmiddellijk zonder tusschengeplaatst leesteeken volgt: »of op een besloten erf waarop eene woning staat».

Is het aannemelijk, dat de rechter »woning» ook toepassen zal op de bewoonde voer- en vaartuigen?

(Antwoord des Ministers, Verslag der Tweede Kamer, over art. 338, 2°. O. R. O. hiervoor bl. 503.)

II. Valt hij die een kist met waarde gestolen heeft, en deze kist later

Antwoord der Regeering.

I. Ongetwijfeld, gelijk hij het ook thans doet.

openbreekt, onder dit artikel? De weifelende uitlating des Ministers [bij art. 351 O. R. O. onder art. 321] van het Verslag [der Tweede Kamer] maakt nadere inlichting wenschelijk, of men in dat geval één feit, dan wel *concurfus* heeft?

III. Nadere inlichting is evenzeer noodig betrekkelijk de vraag, of toe-eigening van gevonden goed een misdrijf is, en zoo ja, welk? Dit hangt, zegt de Minister (Verslag over titel XXIV aan 't slot), van de omstandigheden af. Omstandigheden zijn intusschen een uiterst vaag begrip. Hier wordt dan ook weder zeer veel aan het oordeel van den rechter overgelaten.

Antwoord der Regeering.

II, III. De Minister heeft volstrekt niet »weifelend» gesproken, maar zóó dat in beide gevallen de beslissing, gelijk behoort, van de »omstandigheden» wordt afhankelijk gesteld.

Welke omstandigheden bedoeld zijn, blijkt ten duidelijkste uit de definitie van den diefstal. De Minister is bereid die omstandigheden nader te preciseeren, maar mag niet nalaten op te merken dat men zich daardoor begeeft op het gebied van de casuïstiek.

Art. 312.

Met gevangenisstraf van ten hoogste negen jaren wordt gestraft diefstal, voorafgegaan, vergezeld of gevolgd van geweld of bedreiging met geweld tegen personen, gepleegd met het oogmerk om dien diefstal voor te bereiden of gemakkelijk te maken, of om, bij betrapping op heeter daad, aan zich zelven of andere deelnemers aan het misdrijf hetzij de vlucht mogelijk te maken, hetzij het bezit van het gestolene te verzekeren.

Gevangenisstraf van ten hoogste twaalf jaren wordt opgelegd:

- 1°. indien het feit wordt gepleegd hetzij gedurende den voor de nachtrust bestemden tijd in eene woning of op een besloten erf waarop eene woning staat; hetzij op den openbaren weg; hetzij in een spoortrein die in beweging is;
 - 2°. indien het feit wordt gepleegd door twee of meer vereenigde personen;
 - 3°. indien de schuldige zich den toegang tot de plaats des misdrijs heeft verschaft door middel van braak of inklimming, van valsche sleutels, van een valsche order of een valsch kostuum;
 - 4°. indien het feit zwaar lichamelijk letsel ten gevolge heeft.
- Gevangenisstraf van ten hoogste vijftien jaren wordt opgelegd, indien het feit den dood ten gevolge heeft.

O. R. O. Art. 339. Met gevangenisstraf van ten hoogste zeven jaren en zes maanden wordt gestraft diefstal, voorafgegaan of vergezeld door geweld of bedreiging met geweld tegen personen, gepleegd met het oogmerk om dien diefstal voor te bereiden of gemakkelijk te maken.

Indien het geweld enig lichamelijk leed ten gevolge heeft, wordt gevangenisstraf van ten hoogste negen jaren opgelegd.

Indien het geweld zwaar lichamelijk letsel ten gevolge heeft of het

feit tevens valt in de slotbepaling van artikel 338, wordt gevangenisstraf van ten hoogste twaalf jaren opgelegd.

Indien het geweld den dood ten gevolge heeft, wordt gevangenisstraf van ten hoogste vijftien jaren opgelegd.

Met het plegen van geweld wordt gelijk gesteld het brengen in een toestand van bewusteloosheid.

Memorie van Toelichting.

Volgens de duidelijke woorden van het artikel moet de diefstal zijn voorafgegaan of vergezeld door het geweld of de bedreiging. Ten onregte wordt hier in sommige wetgevingen ook gewag gemaakt van geweld, gepleegd met het doel om het gestolene in veiligheid te brengen. Alleen dan toch kan het geweld als eene verzwarende omstandigheid van den diefstal worden aangemerkt, wanneer het de strekking heeft om den diefstal voor te bereiden of gemakkelijk te maken. Later gepleegd geweld levert een afzonderlijk misdrijf op en kan aanleiding geven dat de straf des daders, volgens de in het eerste boek omschreven regelen nopens den samenloop, wordt verhoogd.

Bewusteloosheid. Zie de toelichting van art. 193 [179, hiervoor bl. 168].

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Overeenkomstig hetgeen gezegd is bij art. 312 [288, hiervoor bl. 458] zal aan het slot der eerste alinea de zinsnede gevoegd moeten worden »of om zich het bezit van het gestolene te verzekeren." De woorden *voorafgegaan of vergezeld door*, zullen dien tengevolge moeten vervangen worden door »gepaard met."

Indien volgens het stelsel der Commissie de verzwarende omstandigheden in de vorige artikelen vervallen, zal de straf in de eerste alinea moeten gebracht worden op twaalf jaren, omdat het geval waarvoor de derde alinea in het ontwerp door verwijzing naar de slotbepaling van art. 338 [311] strafverhooging toelaat, reeds in het algemeene begrip *diefstal* begrepen is. Het gevolg daarvan is dat de tweede en derde alinea zullen moeten vervallen, omdat het hoogste maximum reeds in het eerste lid bedreigd wordt.

Eene minderheid der Commissie is van meening dat, evenals in art. 345 [318] dwang tot afgifte door bedreiging met smaad of smaadschrift genoemd wordt na dwang tot afgifte door geweld of bedreiging met geweld in art. 344 [317], hier ook gelezen behoorde te worden: »bedreiging met geweld, smaad of smaadschrift."

Zie ad art. 312 [288, hiervoor bl. 459].

»De vlucht mogelijk te maken" verdient hier (in navolging der Luxemburgsche en Belgische wetgevingen ¹ waarin het thans bijgevoegde aan »diefstal met geweld" geassimileerd wordt) de voorkeur boven de ruimere uitdrukking »straffeloosheid te verzekeren" in art. 312. Er is hier geen sprake van dooden om stilzwijgen te

¹ Art. 469 van de Belgische Code Pénal: »Est assimilé au vol commis à l'aide de violences ou de menaces, le cas où le voleur, surpris en flagrant délit, a exercé des violences ou fait des menaces, soit pour se maintenir en possession des objets soustraits soit pour assurer sa fuite." Art. 469 van den Luxemburgschen Code Pénal van 1879 is gelijklopende.

verzekeren. Aan den anderen kant zou het te ver gaan bedreiging met geweld voor 't geval geklapt wordt, voldoende te achten.

Alin. 2 (*oud*) is thans overbodig.

Alin. 3 (*oud*), 2 (*nieuw*) is thans, met verwijdering van de verwijzing naar art. 338, zelfstandig geredigeerd en wel zóó dat nu in art. 344, tegen welks derde lid de Commissie terecht bezwaar opperde [zie hierachter onder art. 317], naar art. 339 verwezen kan worden. Tevens is *a.* in 339, 2de lid sub 1°. de openbare weg en de in beweging zijnde spoortrein opgenomen; de reden die in art. 177 [164] vlgg. het woord »spoortrein" deed vermijden, bestaat hier niet; *b.* evenals reeds in art. 344 geschied was, *niet* geëischt dat de schuldige die het feit des nachts in een woning pleegt, zich daar buiten weten of tegen den wil van den rechthebbende bevond; tegenover het geweld verliest deze omstandigheid alle gewicht; *c.* de braak beperkt tot *buitenbraak*. In art. 344 ligt die beperking in den aard der zaak; ook in art. 339 is zij wenschelijk, want bij geweld tegen personen heeft de omstandigheid dat ook aan een kist of trommel gebroken is, geen gewicht genoeg om 9 jaar onvoldoende te doen zijn.

Alinea 4. Wegens het hoogst gevaarlijk karakter van het misdrijf, zou de Commissie hier, evenals in art. 312, een geval waarvan het in dit artikel omschreven misdrijf feitelijk naauwelijks zal zijn te onderscheiden, de straf willen brengen op levenslange gevangenisstraf of tijdelijke van ten hoogste 20 jaren.

Tegen het niet gewild doodelijk gevolg wordt in het ontwerp nooit levenslange gevangenisstraf bepaald.

Opmerking van Prof. M. de Vries.

door geweld. Lees: *van geweld.* Zie het opgemerkte bij art. 312 [288, hiervoor bl. 459].

[Vgl. voorts bij art. 344, onder art. 317 aan 't eind, de opmerking van Prof. de Vries.]

G. O. ART. 312 = art. 312 van het Wetboek.

[Zie het *Verslag van de Eerste Kamer* bij art. 288, hiervoor bl. 459.]

Art. 313.

Bij veroordeeling wegens diefstal kan ontzetting van de in artikel 28 n°. 1—4 vermelde rechten worden uitgesproken.

O. R. O. ART. 340. Bij veroordeeling ter zake van diefstal, kan ontzetting van de in artikel 36 n°. 1—5 vermelde regten worden uitgesproken.

Regeeringsopmerking in het Verslag van de Tweede Kamer.

Art. 340. Hier en elders (zie artt. 347, 353, 354 [320, 325, 326]) is de ontzetting uit de ouderlijke macht weggelaten, even als reeds het geval *was* bij valsheid. Zie ad art. 256 [235, hiervoor bl. 272].

Opmerking van Prof. M. de Vries.

De komma achter *diefstal* heeft geen recht van bestaan, want het voorgaande is alleen eene bepaling, en de zin loopt door. In art. 474 [417] staat zij dan ook niet. Maar wel in art. 347, 353 [320, 325]. Ik adviseer voor de weglating.

G. O. ART. 313 = art. 313 van het Wetboek.

Art. 314.

Hij die, zonder geweld of bedreiging met geweld tegen personen, geheel of ten deele aan een ander toebehoorende klei, bagger, ongesneden veen, zand, aarde, grind, puin, mestspeciën, zoden, plaggen, heide, helm, wier, riet, biezen, mos, onbewerkt en niet vervoerd hak- of sprokkelhout, ongeplukte of afgevallen boomvruchten of bladeren, te veld staand gras of te veld staande of na den oogst achtergebleven veldvruchten wegneemt, met het oogmerk om zich die voorwerpen wederrechtelijk toe te eigenen, wordt, als schuldig aan strooperij, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste eene maand of geldboete van ten hoogste zestig gulden.

Indien tijdens het plegen van het misdrijf nog geen twee jaren zijn verlopen sedert *de schuldige wegens hetzelfde misdrijf onherroepelijk is veroordeeld*, wordt hij gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twee maanden.

Gewijzigd, wat het *cursief* gedrukte betreft, bij de wet van 15 Januari 1886 (*Stbl.* n°. 6):

sedert eene vroegere veroordeeling van den schuldige wegens gelijk misdrijf onherroepelijk is geworden, wordt

Art. 315.

Met gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren wordt gestraft:

- 1°. strooperij gepleegd met behulp van vaartuigen, wagens, trek- of lastdieren;
- 2°. strooperij gepleegd onder eene of meer der in artikel 311 n°. 2—5 vermelde omstandigheden.

Ontzetting van de in artikel 28 n°. 1—4 vermelde rechten kan worden uitgesproken.

drie jaren of geldboete van ten hoogste zestig gulden wordt gestraft:

O. R. O. ART. 341. Hij die geheel of ten deele aan een ander toebehoorende klei, bagger, mestspeciën, zoden, plaggen, heide, helm, wier,

riet, biesen, mos, zand, aarde, grind, onbewerkt hak- of sprokkelhout, ongeplukte of afgevallen boomvruchten of bladeren, te veld staand gras of te veld staande veldvruchten wegneemt, met het oogmerk om zich die voorwerpen wederregtelijk toe te eigenen, wordt als schuldig aan strooperij, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie weken of geldboete van ten hoogste zestig gulden.

Indien tijdens het plegen van het misdrijf nog geen twee jaren zijn verloopen sedert de schuldige ter zake van hetzelfde misdrijf onherroepelijk is veroordeeld, wordt hij gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes weken.

O. R. O. ART. 342. Met gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren wordt gestraft:

1°. strooperij gepleegd met behulp van vaartuigen of trek- of lastdieren;

2°. strooperij gepleegd onder eene of meer der in artikel 338 vermelde omstandigheden.

Ontzetting van de in artikel 36 n°. 1—5 vermelde regten kan worden uitgesproken.

Memorie van Toelichting.

II. *Strooperij* (artt. 341, 342).

Bij een groot aantal arresten van den hoogen raad ¹ is uitgemaakt, dat de artt. 33—37 der wet van 6 October 1791 (Code Rural) over ontvreemdingen van mestspeciën, vruchten te velde, hout enz. in het fransche regt veelal bestempeld met de algemeene benaming van *maraudage* (strooperij), als vervallen door art. 401 in verband met art. 484 C. P., hier te lande nimmer hebben gegolden. Deze gevestigde regtspraak was de voorname aanleiding tot art. 18 der wet van 29 Junij 1854 (*Staatsblad* n°. 102).

»De regering» — zoo luidde de memorie van toelichting op art. 1b van het ontwerp der wet van 29 Junij 1854 (*Staatsblad* n°. 103), waarin oorspronkelijk waren opgenoemd de thans in art. 18 der wet van dezelfde dagteekening (*Staatblad* n°. 102) vermelde ontvreemdingen — »heeft gemeend voor de in art. 1 der voordragt vermelde diefstallen het maximum »der gevangenisstraf van art. 401 van het strafwetboek, bij art. 2 des »ontwerps ² te moeten matigen en in verband daarmede werd ook het »minimum dier gevangenisstraf verlaagd. Zij werd daartoe vooral geleid »door de overweging, dat dusdanige feiten, hetzij men die als dief- »stallen of als veld- en boschdelicten qualificeert, niet zoo streng »moeten worden gestraft als art. 401 toelaat; gelijk dan ook de wet van »1791 op enkele hunner slechts boete en korte gevangenisstraf stelde».

Niet alleen vond dit voorstel reeds dadelijk bij het onderzoek van het ontwerp in de afdeelingen der tweede kamer gereeden ingang, maar met nadruk werd in het voorloopig verslag ³ aangedrongen op eene vrijgevinger toepassing van het beginsel, aan de regeringsvoordragt ten grondslag

¹ Zie die arresten bij SCHOONEVELD, ad art. 401 C. P., n°. 2, 4, 5. In gelijken zin de mem. van toel. van het ontwerp van wet tot intrekking der wetten van 6 Oct. 1791 en van 26 Ventôse, jaar IV, § 5, en H. PH. DE KANTER, onderzoek naar de regtsgeldigheid van den Code Rural, bl. 94 vgg.

² »De gevangenisstraf van art. 401 wordt, voor de gevallen van art. 1, lit. b, tot »minstens ééne en hoogstens zes maanden beperkt».

³ Gedrukte stukken der tweede kamer, zitting 1853—54, LIX n°. 4, bl. 5.

liggende, eensdeels door uitbreiding van de voorwerpen welker ontvreemding als een lichter vergrijp aan de kennisneming van den kantonregter zoude worden onderworpen, en anderdeels door inkrumping van het maximum der straf tot het door de regering voorgestelde minimum van eene maand.

Aan dit tweeledig verlangen gaf de regering zonder aarzeling toe door het voorstellen van een nieuw artikel, geheel overeenstemmende met art. 18 der wet van 29 Junij 1854 (*Staatsblad* n°. 102), bij eene nota van nadere wijzigingen in het ontwerp dier wet¹.

Deze bepaling, zonder eenige tegenkanting tot wet verheven, geldt nu reeds sedert een groot aantal jaren. Het beginsel, daaraan ten grondslag liggende, is door die langdurige praktijk proefhoudend bevonden. Men is er aan gewoon geraakt die ontvreemdingen van voorwerpen van uiterst geringe waarde, veelal in het open veld uit nooddrift gepleegd en, zonder den omslag en de opspraak van een correctioneel of crimineel geding, door den kantonregter beregt, te beschouwen niet als eigenlijken diefstal, maar als, hoezeer dan ook ongeoorloofde en strafbare, toch minder gevaarlijke en misdadige inbreuken op het regt des eigenaars.

Wenschelijk is het echter bij de overneming van art. 18 der wet van 1854, behoudens de noodige aanvulling, wijziging en verduidelijking, met afwijking van de streng regtskundige opvatting der zaak, wat in het algemeen regtsbewustzijn niet heeft den aard ook niet langer te geven den naam van diefstal, maar dien van strooperij (*maraudage*).

Art. 341. Nevens heide, helm, riet, biesen, mede vermeld in de geldende wet, noemt het artikel nog, als daarmede gelijkstaande, wier. Nieuw is ook de vermelding van klei, bagger, verder die van zand, aarde, grint. Op de wenschelijkheid dezer laatste aanvulling werd reeds gewezen in het voorloopig verslag over het ontwerp der wet van 29 Junij 1854 (*Staatsblad* n°. 102). De redenen waarom toen aan het verlangen niet werd toegegeven, zijn niet overwegend. Ook deze voorwerpen staan geheel gelijk met de overige in het artikel genoemde.

Nevens afgevallen worden genoemd ongeplukte bladeren, en het artikel vermeldt eveneens ongeplukte of afgevallen boomvruchten. Het denkbeeld is hier evenals bij te veld staand gras en te veld staande veldvruchten, de ontvreemding te straffen niet als diefstal maar als strooperij, zoolang de bladeren of vruchten niet door de daad van den eigenaar of anderen regthebbende zijn afgezonderd uit den schoot der natuur, niet zijn losgemaakt van den boom of het veld². Voor eene onderscheiding tusschen boom- en veldvruchten, door de wet van 1854 gemaakt, bestaat geen redelijke grond. Worden boomvruchten in het algemeen genoemd, dan kan de afzonderlijke vermelding van denneknoppen en eikels vervallen.

De uitdrukking groen of ander hout, gehakt of ongehakt heeft, zooals bekend is, tot groot verschil van gevoelen aanleiding ge-

¹ Gedrukte stukken der tweede kamer, zitting 1853—1854, XLVII, n°. 10.

² »Le maraudage est un vol de fruits et récoltes non détachés de la terre». DALLOZ, in voce maraudage.

Art. 475, n°. 15 C. P., (nieuw nummer aan het artikel toegevoegd bij de wet van 1832): »Ceux qui déroberont, sans aucune des circonstances prévues en l'article 388, des récoltes ou autres productions utiles de la terre, qui avant d'être soustraites n'étaient pas encore détachées du sol».

geven. De jurisprudentie, meer berustende op de kennelijke bedoeling dan op de zonder onderscheiding sprekende woorden der wet, is thans gevestigd in dien zin, dat daaronder alleen te verstaan is onbewerkt hak- of sprokkelhout. (Vgl. de regtspraak bij SCHOONEVELD, ad art. n°. 1—7, 9, 10.) Het nieuwe wetboek moet dat buiten twijfel stellen. De bijvoeging groen of ander is overbodig, waar in het algemeen van hak- of sprokkelhout wordt gesproken. Om gelijke reden kunnen de woorden gesneden of ongesneden achter riet, biezen vervallen.

Art. 342. De eenvoudige strooperij krijgt een meer gevaarlijk karakter en wordt zwaarder gestraft, zoodra uit de aanwending van de in n°. 1 van dit artikel genoemde middelen, of uit een der in art. 338 vermelde omstandigheden blijkt van sluw overleg, en daardoor niet alleen grooter gevaar dreigt, maar dikwijls ook reeds aanmerkelijk nadeel aan eigenaars of regthebbenden is toegebracht. Toch blijft het misdrijf strooperij, in tegenstelling van het stelsel der geldende wet, dat in die gevallen geen onderscheid meer kent tusschen strooperij en diefstal. Van art. 339 [312] behoefde hier geen gewag te worden gemaakt, daar in de zeer zeldzame gevallen van strooperij met geweld of bedreiging de samenloop van dit misdrijf met de zwaardere van artt. 307, 308 [284, 285] en titel XX voldoende ruimte laat voor de toepassing van eene genoegzaam zware straf.

Advies van den Raad van State.

Art. 341, straf bedreigende tegen diefstal van mestspecien enz. behoort ook op te noemen diefstal van klei of bagger, waarvoor almede de strafbedreiging van art. 336 [310] minder getigend schijnt.

Rapport aan den Koning.

Klei en bagger zijn overeenkomstig 's Raads voorstel in het artikel opgenomen.

[*onherroepelijk* in art. 314. Zie het medegedeelde over het *Stelsel ten aanzien van herhaling*, deel I bl. 418.]

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

[Vgl. ook hiervoor bl. 489 bij art. 310].

Indien, volgens het stelsel der Commissie, de verzwarende omstandigheden bij diefstal wegvallen, zal het maximum in art. 341 moeten gebracht worden op drie jaren en art. 342 moeten vervallen. In ieder geval, dus ook bij behoud van het stelsel der Regering, komt het der Commissie wenschelijk voor te voorzien in het geval dat geweld of bedreiging met de toeëigening gepaard gaat. De Regering (Memorie van Toelichting) acht het niet noodig, omdat in dat geval de regelen van samenloop van misdrijven zouden gelden. Het motief is echter onvoldoende, omdat het geweld of de bedreiging die de toeëigening vergezellen, het feit zelf kwalificeren en van karakter doen veranderen. Ware het juist, dan zou het evenzeer gelden moeten bij diefstal. De Commissie geeft in overweging toeëigening met geweld of bedreiging altijd tot diefstal te brengen en dus art. 341 te lezen: »Hij die zonder dat de verzwarende omstandigheden van art. 339 aanwezig zijn, geheel of ten deele enz.»

Art. 341. De Commissie geeft in overweging achter *bagger* in te voegen *ongesneden turf*, dat ook voorkomt in art. 348 der Staatscommissie, maar door de Regering, zonder opgave van redenen, niet is overgenomen; voorts achter *grind*: *puin* en achter *veldvruchten*: *tuinvruchten*, *bloemen* of *bloembollen*. Wat het laatste aangaat, zegt de Minister in antwoord aan den Raad van State (rapport [bij art. 350] ad art. 379), dat het plukken van

bloemen, met het oogmerk om ze zich toe te eigenen, *diefstal* is en dus niet *strooperij*. Naar het oordeel der Commissie staan zij, zoowel wat den aard als wat de waarde van het voorwerp betreft, met veldvruchten ongeveer op eene lijn. Achter het woord *sprokkelhout* zou de Commissie de woorden willen inlasschen: *zoo lang deze voorwerpen nog niet zijn vervoerd*. De hier bedoelde ontvreemdingen zijn, naar het algemeen regtsbewustzijn, niet uitsluitend om de geringe waarde niet gelijk te stellen met diefstal, maar ook omdat, zoolang nog geen eigenlijk gezegde daad van toeëigening door den regthebbende plaats heeft, de bedoelde voorwerpen nog een zeker karakter van gemeenheid dragen, waardoor de misdadige inbreuk op het regt des eigenaars voor het bewustzijn minder evident is. De toeëigening verkrijgt een ernstiger karakter wanneer de eigenaar of regthebbende door het vervoer der zaken zijn regt heeft doen gelden.

drie weken. De straf is ook in het stelsel der Regering te laag. Onder de genoemde voorwerpen zijn er ook waarvan de waarde niet onbelangrijk kan zijn, bijv. boom- en veldvruchten.

Art. 342. Indien het artikel behouden blijft, zouden in 1°. ook *handwagens* en *manden* vermeld dienen te worden, en in 2°. zou nevens art. 338 [311] ook gewag gemaakt moeten worden van art. 336, 1°. [zie bij 310]. Het misdrijf wordt gevaarlijker en misdadiger indien het gepleegd wordt door iemand die in dienstbetrekking is van den regthebbende, of op andere wijze van diens vertrouwen misbruik maakt, op dezelfde wijze als ook in art. 336 bij diefstal het geval was.

Aan onderscheidene opmerkingen is voldaan. *Bloemen* evenwel zijn niet vermeld; zij kunnen niet alleen somtijds van groote waarde zijn, maar dienen ook nimmer tot bevrediging van noodduft. *Tuinvruchten* zijn of boom- of veldvruchten en vereischen dus geen afzonderlijke vermelding. »Manden» kunnen niet vermeld worden; men zou dan ook zakken moeten noemen. Zou de wetgever de grootte der manden bepalen? Zoo neen, zal dan het kleinste mandje voldoende zijn om de strooperij te qualificeeren?

Evenals bij de diefstal, is de dienstbaarheid niet afzonderlijk vermeld en de straf van art. 341 met $\frac{1}{3}$ verhoogd. Voor zwaardere straf dan eene maand bestaat geen reden. (Vergelijk art. 18 der wet van 1854.)

Naar aanleiding van de algemeene beschouwingen der Commissie over dezen Titel [zie bij art. 310, hiervoor bl. 489] en de Memorie van Toelichting ad artt. 341 en 342, merkt de Minister op, dat zijns inziens de ratio van exceptioneele behandeling der maraudage ook vooral ligt in het volksrechtsbewustzijn. De hierbedoelde feiten, hoewel naar strikt recht diefstal, worden door 't volk beschouwd niet als inbreuk op *eigendomsrecht*, maar als inbreuk op *occupatierecht*. Het is niet wenschelijk onder de dieven in te lijven hen die den afkeer van diefstal nog te overwinnen hebben; de wetgever erkenne hier daarom het volksbewustzijn, voor zoover de geringe waarde van het weggenomene en het ontbreken van verzwarende omstandigheden dit veroorlooft.

G. O. ART. 314. Hij die, zonder geweld of bedreiging met geweld tegen personen, geheel of ten deele aan een ander toebehoorende klei, bagger, ongesneden veen, zand, aarde, grind, puin, mestspeciën, zoden, plaggen,

heide, helm, wier, riet, biezen, mos, onbewerkt en niet vervoerd hak- of sprokkelhout, ongeplukte of afgevallen boomvruchten of bladeren, te veld staand gras of te veld staande veldvruchten wegneemt, met het oogmerk om zich die voorwerpen wederrechtelijk toe te eigenen, wordt, als schuldig aan strooperij, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste eene maand of geldboete van ten hoogste zestig gulden.

Indien tijdens het plegen van het misdrijf nog geen twee jaren zijn verlopen sedert de schuldige wegens hetzelfde misdrijf onherroepelijk is veroordeeld, wordt hij gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twee maanden.

G. O. Art. 315 = art. 315 van het Wetboek.

Beraadslagingen in de Tweede Kamer.

(4 November 1880.)

De heer PATIJN, *lid der Commissie van Rapporteurs*: De geachte afgevaardigde uit Steenwijk heeft mij eenigen tijd geleden medegedeeld dat hem was gevraagd of de in sommige streken van ons vaderland zeer hinderlijke gewoonte, om, zonder vergunning van den eigenaar, bij den oogst achtergebleven aren op te zoeken en mede te nemen of uitgerooide aardappelenlanden na te rooijen, ook onder de bepaling viel van dit strafwetboek. Ik meen die vraag bevestigend te moeten beantwoorden. Dergelijke feiten vallen mijns inziens onder het bereik van art. 310, maar met het oog op het weinig beteekenende van die diefstallen geeft de Commissie in overweging het thans anhangig artikel ook op die handelingen van toepassing te verklaren en stelt derhalve voor om bij art. 314 achter de woorden „te veld staande” in te voegen: „of na den oogst achtergebleven”.

[Dit voorstel werd door de Regeering overgenomen.]

De heer MACKAY: Ik dacht dat de Minister of de geachte afgevaardigde uit Zutphen het woord zou gevraagd hebben om te wijzen op de verandering die gebragt is in art. 310, want diezelfde verandering zou nu ook moeten gemaakt worden in dit artikel (315), waar het zelfs een iets ligter feit, namelijk strooperij, geldt.

Ik vermeen dat de Minister geen bedenking zal hebben om ook in dit artikel bij te voegen de woorden: „of geldboete van ten hoogste zestig gulden.”

De heer LENTING: Ik geloof dat in dit artikel de geldboete niet behoeft te worden opgenomen, want in het artikel wordt een zwaarder misdrijf omschreven en ik vermeen dat hier geen termen zijn om een geldboete te bepalen. Ik geloof ook dat dit ook de bedoeling is van den Minister en van de Commissie.

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: Ik kan mij geheel aansluiten bij hetgeen de heer Lenting gezegd heeft. Bij art. 314 is voor de eenvoudige strooperij bedreigd gevangenis of geldboete. Art. 315 echter handelt over gequalificeerde strooperij; welnu, ook voor gequalificeerden diefstal wordt uitsluitend gevangenisstraf bedreigd. Hetgeen de heer Mackay wenscht, zou dus geen noodzakelijk gevolg zijn van de wijziging op voorstel van den heer Lenting in art. 310 gebragt.

De heer MACKAY: Ik geef volkomen toe dat dit artikel handelt over gequalificeerde strooperij, maar daarop is eene nog lichtere straf gesteld en het is een minder delict dan de niet gequalificeerde diefstal van art. 310. Het zwaardere feit wordt nu met geldboete gestraft, terwijl voor het lichtere, de gequalificeerde strooperij, de regter steeds gevangenisstraf zal moeten toepassen. Ik dacht dat de heer Lenting zich daar tegen zou verklaren, en wel lettende op het eenig geval door hem aangehaald, om aan te dringen op het opnemen van geldboete. Hij heeft er op gewezen dat het dik-

wijls wenschelijk kon zijn om op den diefstal van plaggen geldboete te stellen; maar dit is juist strooperij, volgens art. 314 reeds strafbaar met geldboete, en doet hij het met kar en paard, gequalificeerde strooperij, vallende onder art. 315 n° 1; blijft nu dat artikel zoo als het nu luidt, dan kan de regter hem niet anders dan tot gevangenisstraf veroordeelen.

Het eenige voorbeeld dat de heer Lenting dus aangehaald heeft, om ons te overtuigen dat geldboete moet worden toegepast, blijft nu buiten aanmerking, en wordt dit artikel niet veranderd, dan is dit feit, tegen de bedoeling van den heer Lenting, slechts strafbaar met gevangenisstraf.

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: De redenering van den geachten afgevaardigde uit Amersfoort bewijst te veel. Hij zal toch wel niet beweren dat overal waar gevangenisstraf van vier jaren of lager bedreigd wordt, thans alternatief gevangenisstraf of geldboete moet bedreigd worden. Men heeft telkens te rade te gaan met den aard van het feit. Al moet het maximum voor eenvoudigen diefstal zwaarder zijn dan het maximum voor gequalificeerde strooperij, daaruit volgt niet dat tusschen de minima niet de omgekeerde verhouding zou mogen bestaan.

Verslag van de Eerste Kamer.

Art. 314. Overmatige strengheid mag het heeten, dat het plukken eener enkele bloem, niet onder strooperij opgenomen, als diefstal zal moeten worden gequalificeerd.

(Antwoord des Ministers, Verslag Tweede Kamer over art. 342 O. R. O. hierboven bl. 512.)

Art. 315. I. Gequalificeerde strooperij kan onder sommige omstandigheden een minder zwaar delict zijn, dan eenvoudige diefstal. Dit laatste misdrijf kan na de wijziging, die art. 310 bij de beraadslaging onderging, met geldboete worden gestraft; art. 315 bleef ongewijzigd, en mitsdien is gequalificeerde strooperij *nimmer* met geldboete strafbaar.

Dit achtte men niet vrij van bedenking.

II. In het Verslag [Tweede Kamer over art. 342 O. R. O.] werd de opmerking gemaakt, dat *handwagens* dienden te worden vermeld; de Regering schreef daarop in het artikel *wagens*. Vallen onder *wagens* nu ook *handwagens* (kruiwagens)?

Antwoord der Regeering.

Bij bloemen ontbreekt de ratio waarop art. 314 steunt. Daarenboven bloemen plukken geschiedt nooit uit nooddrift. In »het plukken eener enkele bloem» voorziet overigens het minimum en de nooit te missen prudentie van het openbaar Ministerie. Zou iemand eene speciale strafbepaling verlangen voor 't geval een stalen pen gestolen wordt?

Art. 315. I. Juist daarom is het minimum bij gequalificeerde strooperij lichter dan het maximum bij eenvoudigen diefstal. Bij de discussie in de Tweede Kamer is de bedenking opgelost.

II. Dat handwagens onder »wagens» begrepen zijn, is niet twijfelachtig.

WIJZIGINGSWET VAN 15 JANUARI 1886 (Stbl. 6)¹.

[Zie over de wijziging van art. 314 hiervoor bij art. 113 op bl. 45. — De wijziging, in art. 315 gebracht, was het gevolg van het aannemen van een amendement bij de openbare behandeling der wet.]

¹ [Zie deel V, bl. 69—75.]

Beraadslagingen in de Tweede Kamer.

(28 October 1885.)

Amendement van den heer Æ. MACKAY,

om in het wetsontwerp te voegen een nieuw ART. 3a [later geworden art. 5 der wijzigingswet], luidende:

„Het eerste lid van art. 315 van voormeld Wetboek wordt gelezen:

„Met gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren of geldboete van ten hoogste zestig gulden wordt gestraft:”

Dit amendement was ingeliend met de volgende schriftelijke *toelichting*:

Het is den ondergeteekende gebleken dat in vele gevallen van strooperij, die vallen onder art. 315 van het Wetboek van Strafrecht, de rechter tot nog toe slechts tot eene geldboete veroordeelt. Het komt hem niet wenschelijk voor den rechter de gelegenheid daartoe in het vervolg te ontnemen. In vele gevallen van het wegnemen van heideplaggen enz. met behulp van kar en paard of gepleegd door meer dan één persoon, heeft men te doen met eene, onder soms zeer verzachtende omstandigheden, gepleegde eigenrichting, waarvoor eene boete eene veel betere straf is dan gevangenisstraf.

De heer Æ. MACKAY: Ik heb gemeend de vrijheid te moeten nemen om nog een amendement voor te stellen op een van de artikelen van het Wetboek van Strafrecht. Ingrijpend is het niet, maar ik meen dat bij de behandeling van het Strafwetboek er niet op is gelet welke gevallen onder art. 315 zullen vallen en of er ook geen feiten onder zouden zijn waartegen facultatief geldboete zou kunnen worden bedreigd. Bij onderzoek is mij gebleken dat onder de feiten die volgens art. 315 met ten hoogste drie jaren gevangenisstraf worden bedreigd, er gevonden worden die tegenwoordig zeer licht gestraft worden, en dikwijls slechts met geldboete.

Er zijn er die zelfs thans tot de competentie van den kantonrechter behooren, als strafbaar volgens art. 18 der wet van 29 Juni 1854 (*Staatsblad* n°. 102) en waartegen slechts eene straf bedreigd is van hoogstens een maand of geldboete; er zijn er die tot de competentie van de rechtbank behooren, maar ook dan, als vallende onder art. 401, mede strafbaar met geldboete. Nu is mij tevens gebleken dat voor verschillende feiten, die onder het art. 315 zullen vallen, voor zoover zij thans voor de rechtbank komen, in vele gevallen geldboete wordt opgelegd, zoodat de behoefte zich doet gevoelen om die straf te blijven bedreigen. Bij de rechtbank, waarin ik zelf zitting heb, heb ik nagegaan de in de laatste twee jaren behandelde gevallen, die onder dit artikel vallen, en ik heb gezien dat ongeveer 50 pct. daarvan met geldboete is gestraft, eene geldboete die varieert van f1.50 tot f12 à f15.

Het zijn dan ook somtijds delicten van geringen aard, die onder dit artikel vallen, al worden zij ook genoemd gequalificeerde strooperij, waaronder, zooals den leden bekend is, niet bedoeld wordt een jachtdelict, maar de zogenaamde velddelicten.

Bij voorbeeld het gebeurt in sommige streken dikwijls dat de boeren hetzij twee personen in vereeniging of wel met kar en paard plaggen halen van een weg gelegen in de heide. Dit is wel is waar verboden, maar in vroegeren tijd was het een algemeen geldend gebruik dat de boeren een recht hadden op de plaggen van den weg, waaraan zij woonden en dien zij onderhielden.

Dat recht nu is bijkans overal afgeschaft, maar toch gaan de boeren soms voort op die wegen plaggen te maaien en te vervoeren met kar en paard, terwijl zij den weg in bruikbaren toestand houden, maar vervolging wegens dien diefstal is het gevolg en zou vallen onder art. 315; daarom heb ik in de toelichting van mijn amendement gezegd dat men bij deze delicten te doen heeft met eene, onder soms zeer verzachtende omstandigheden, gepleegde eigenrichting, waarvoor eene boete eene veel betere straf is dan gevangenisstraf.

De strekking van mijn amendement is echter niet om in *al* die gevallen eene geld-

boete op te leggen, maar om den rechter de bevoegdheid te geven *daar waar het hem noodig voorkomt*, het delict te straffen met eene geldboete en niet met gevangenisstraf, en in dit opzicht de nieuwe strafwet niet zwaarder te maken dan de oude.

De heer VAN DER KAAJ, *lid der Commissie van Rapporteurs*: De Commissie heeft tegen dit amendement weinig bezwaar en wil gaarne de beslissing daarover aan de Kamer overlaten.

Tegenwoordig is deze zaak bij de wet van 29 Juni 1854 geregeld. Volgens art. 18 van die wet worden enkele diefstallen van mestspeciën, zoden, plaggen, heide, helm, enz. gestraft met gevangenisstraf van zes dagen tot eene maand, met of zonder geldboete van acht tot vijf en zeventig gulden. Daarbij is echter deze bepaling gevoegd: „mits deze enkele diefstallen zijn gepleegd noch met behulp van vaartuigen, noch met behulp van trek- of lastdieren, noch in vereeniging van meer dan vier personen.”

Wat is nu het geval als het misdrijf gepleegd wordt onder verzwarende omstandigheden. Dan wordt het gelijkgesteld met gewonen diefstal, omschreven in art. 401 van den Code Pénal.

Nu is in art. 310 van het Wetboek van Strafrecht — en dit heeft vooral invloed gehad op de meening van de Commissie van Rapporteurs — de gewone diefstal strafbaar gesteld met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren of geldboete van ten hoogste zestig gulden.

Zwaarder dan gewone diefstal zal deze gequalificeerde strooperij toch niet gelden; zij wordt dan ook niet gestraft met gevangenisstraf van vier maar van drie jaar.

En als men nu diefstal strafbaar stelt met hoogstens vier jaar gevangenis of hoogstens met eene geldboete van f 60, is het dan inderdaad wel een zoo overwegend bezwaar om gequalificeerde strooperij strafbaar te stellen met hoogstens drie jaar gevangenis of minder, of hoogstens eene geldboete van f 60?

Ziedaar de overwegingen die de Commissie er toe geleid hebben tegen de aanneming van dit amendement geen bezwaar te maken. Er zijn inderdaad gevallen van dien aard die, meent de Commissie, zwaar genoeg gestraft worden met eene geldboete van ten hoogste f 60.

De Commissie, thans bestaande uit drie leden, denkt wel niet volkomen eenstemmig omtrent dit punt, de een zou het amendement aanbevelen, de ander aarzelen, maar uit naam van al de leden kan ik toch wel verklaren dat zij er geen groot bezwaar tegen hebben en het aan de Kamer verder overlaten.

De heer DU TOUR VAN BELLINCHAVE, *Minister van Justitie*: Ik moet dezelfde verklaring afleggen als de laatste geachte spreker. Van Regeeringswege bestaat er weinig of volstrekt geen bezwaar tegen de wijziging door den geachten afgevaardigde voorgesteld.

De heer BEELAERTS VAN BLOKLAND, *lid der Commissie van Rapporteurs*: Eene vraag aan den geachten voorsteller van het amendement. Hij stelt voor om tegen gequalificeerde strooperij ook boete te bedreigen; dat is art. 315. Maar houdt dit wel verband met het tweede lid van art. 314, waarin gehandeld wordt over recidive bij enkele strooperij?

Wanneer men de hier in de wet genoemde voorwerpen voor het eerst wegneemt, dan is er de enkele strooperij strafbaar gesteld met gevangenisstraf of geldboete. Doet men het voor de tweede maal binnen twee jaar, dan is de straf uitsluitend gevangenisstraf. Dan kan men dus niet veroordeeld worden tot geldboete.

Nu stelt de geachte spreker voor om op gequalificeerde strooperij ook geldboete te bedreigen. Maar wat zal dan het gevolg zijn ten opzichte van de herhaling?

Wanneer iemand zich dan voor de tweede maal binnen twee jaren schuldig maakt aan enkele strooperij, dan zal hij volgens het 2de lid van art. 314 moeten gestraft worden met gevangenisstraf. Maakt hij zich daarentegen voor de tweede maal binnen twee jaren tijd schuldig aan gequalificeerde strooperij, waarbij geen speciale bepalingen omtrent recidive bestaan, dan zal hij kunnen verkrijgen boete.

Met andere woorden: wanneer een strooper, na eens gestraft te zijn, opnieuw zich aan strooperij wil schuldig maken, dan is het hem geraten, gebruik te maken van trek- of lastdieren of vaartuigen, die de zaak tot eene gequalificeerde strooperij maken. In geval toch hij zich hiervan bedient, kan hij tot boete veroordeeld worden; maar wanneer zijne zaak minder zwaar is, zal het noodzakelijk zijn hem te veroordeelen tot gevangenisstraf.

Men ziet hier weder een voorbeeld hoe voorzichtig men met amendementen moet zijn.

De heer A. MACKAY: De aanmerking van den geachten spreker is in zooverre gegrond, dat wanneer de recidive plaats vindt bij eenvoudige strooperij, de rechter verplicht is gevangenisstraf op te leggen, terwijl hij bij recidive van gequalificeerde strooperij geldboete mag opleggen, evenals bij de recidive in geval van diefstal voorzien bij art. 310. Maar ik meen dat daar waar de rechter een beklaagde vroeger voor dergelijk feit geldboete heeft opgelegd, het in den regel wel het geval zal zijn dat hij bij recidive gevangenisstraf zal opleggen.

Ten aanzien van het andere geval dat de geachte spreker stelt, namelijk dat de beklaagde er een voordeel in zal zien, om, als hij gestraft is volgens art. 314, hetzelfde delict te plegen onder verzwarende omstandigheden, om zodoende te vallen onder art. 315, omdat hij er dan met eene geldboete af kan komen, moet ik opmerken, dat de rechter dan ook wel gebruik zal maken van de bevoegdheid van art. 315, om hem gevangenisstraf op te leggen, want er wordt niet imperatief geldboete voorgeschreven.

Het ware misschien goed geweest aan het einde van al. 2 van art. 314 ook nog geldboete te bedreigen; maar ik geloof niet dat het in de practijk zal blijken noodig te zijn. Meent de geachte afgevaardigde dat het wel noodig is, dan zou hij daartoe een voorstel kunnen doen.

[Het amendement werd aangenomen met 50 tegen 11 stemmen en in de wet als Art. 5 opgenomen.]

De heer RUYS VAN BEERENBROEK: Ik heb de eer voor te stellen de discussie over het zoo even goedgekeurde art. 315 te heropenen, omdat ik aan de Kamer wensch in overweging te geven daaraan nog eene slotalinea toe te voegen van dezelfde strekking als de slotalinea van art. 314.

[Dienovereenkomstig werd besloten en de discussie over Art. 315 alzoo heropend.]

De heer RUYS VAN BEERENBROEK: De geachte afgevaardigde uit Tiel, lid der Commissie van Rapporteurs, heeft betoogd dat door de aanneming van het amendement van den geachten afgevaardigde uit Amersfoort het verband tusschen de artt. 314 en 315, Strafwet is verbroken. Ik had dus voorondersteld dat of de Commissie van Rapporteurs of het geachte lid zou hebben voorgesteld, ten einde dat verband te herstellen, aan art. 315 eene slotalinea toe te voegen ongeveer gelijkluidend met de tweede alinea van art. 314. Nu dit niet is gebeurd, ben ik zoo vrij als amendement voor te stellen aan art. 315 de volgende slotalinea toe te voegen:

„Indien tijdens het plegen van het misdrijf nog geen twee jaren zijn verlopen sedert eene vroegere veroordeeling van den schuldige wegens gelijk misdrijf onherroepelijk geworden is, wordt hij gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren.”

Ik meen vooralsnog met deze korte toelichting te kunnen volstaan.

Amendement van den heer RUYS VAN BEERENBROEK,

om aan art. 315 toe te voegen een nieuw lid, luidende:

„Indien tijdens het plegen van het misdrijf nog geen twee jaren zijn verlopen sedert eene vroegere veroordeeling van den schuldige wegens gelijk misdrijf onherroepelijk geworden is, wordt hij gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren.”

De heer VAN DER KAAÏ, *lid der Commissie van Rapporteurs*: Met leedwezen moet ik der Vergadering mededeelen, dat de Commissie op dit punt niet geheel eenstemmig is. Het is waar, de recidive binnen twee jaren wordt bij gewone strooperij uitsluitend met gevangenisstraf strafbaar gesteld, en dit zou nu bij gequalificeerde strooperij niet het geval zijn. Dit is inderdaad een argument voor het amendement. Doch daartegenover staat dat bij gewonen diefstal, die dan toch niet van minderen aard is en gestraft kan worden met eene gevangenisstraf van vier jaren, ook geen afzonderlijke straf is bepaald in geval van recidive. Ook diefstal zal bij recidive nog kunnen gestraft worden met eene geldboete van ten hoogste f 60.

Pleit dus het eene artikel, wat het verband betreft, voor de aanneming van het amendement, het andere verzet zich eenigszins daartegen. Wat de gequalificeerde strooperij aangaat hebben wij reeds te doen met zeer uiteenlopende zaken. Wat is gequalificeerde strooperij? Diefstal bijv. van gras of helm, als die werd gepleegd in vereeniging door twee personen, maar ook wanneer die diefstal is gepleegd bij nacht; wanneer de schuldige zich den toegang tot de plaats van het misdrijf heeft verschaft door middel van braak of inklimming, valsche sleutels enz.

Daarom blijft het de vraag, of het niet beter is in deze den rechter vrij te laten, wanneer het een zoo klein vergriep betreft als diefstal van zoden of gras somtijds kan zijn, in geval van recidive ook enkel geldboete op te leggen.

Wat mij betreft: men late den rechter deze vrijheid, want bij recidive kan de rechter altijd gevangenisstraf toepassen tot drie jaar toe, en hij zal niet in gebreke blijven, als de aard van het misdrijf daartoe aanleiding geeft, gevangenisstraf uit te spreken. Maar bij de zeer uiteenlopende omstandigheden die tot het verzwaren der straf aanleiding kunnen geven, is het misschien te sterk, de recidive uitsluitend met gevangenisstraf te bedreigen.

De Commissie denkt echter over deze zaak niet eenstemmig. Ik heb het voor en tegen aan de Vergadering medegedeeld; de Commissie als lichaam zal niet anders kunnen doen dan zich tot deze mededeeling bepalen en de beslissing aan de Kamer overlaten.

De heer A. E. MACKAY: Ik kan mij moeilijk vereenigen met het voorgestelde amendement.

Om te gemoet te komen aan het bezwaar van den heer Beelaerts van Blokland, zou ik meenen, zooals ik reeds gezegd heb, dat achter de tweede alinea van art. 314, waar gesproken wordt van recidive bij enkele strooperij, ook facultatief eene geldboete zou moeten bedreigd worden. Dan zouden de gevallen alle gelijk zijn. Bij recidive van diefstal, van enkele strooperij en van gequalificeerde strooperij zoude men dan geldboete toepassen. Nu bestaat die harmonie niet, maar zij wordt er niet beter op door het aannemen van het amendement. Recidive bij diefstal tegen welke zwaarder straf is bedreigd is strafbaar met boete, en nu zou de recidive in zake strooperij van ons artikel, die lichter strafbaar is, niet met boete mogen gestraft worden, waarvoor ik geen reden zie, al zal die waarschijnlijk zelden in dat geval worden opgelegd. Wil men de zaak verhelpen, dan stelle men eene boete voor de recidive van enkele strooperij. Ik heb dat niet voorgesteld, daar ik meen dat het gemis van die bepaling niet veel moeilijkheden zal opleveren in de praktijk.

Mocht de geachte afgevaardigde kunnen overgaan om zijn amendement in dien geest te wijzigen, dan geloof ik wel dat daartegen zeer weinig bezwaar zou zijn.

De heer RUYS VAN BEERENBROEK: De heer Van der Kaay wees op art. 310, waarin sprake is van gewonen diefstal, die gestraft wordt met een maximum van 4 jaren of met geldboete, en meende dat in vele gevallen de gequalificeerde diefstallen, waarvan in art. 315 spraak is, van zoo geringen aard zijn, dat zij werkelijk met gewone diefstallen kunnen worden gelijkgesteld, en derhalve tegen de eerste geen zwaardere straf behoeft te zijn bedreigd; dat bij gewonen diefstal van art. 310 recidive niet is voorzien en dat dit dus ook in art. 315 niet behoeft te gebeuren. Ik geef toe dat er zeer vele gequalificeerde diefstallen zijn van weinig beteekenis, die vallen onder bereik van art. 315, maar dat is hier de vraag niet. De vraag is: of er

verband bestaat tusschen de artt. 314 en 315. Art. 314 bepaalt op eenvoudige^e velddiefstallen en dergelijke als maximum eene gevangenisstraf van eene maand of f60 boete, bij recidive *alleen* gevangenisstraf. Art. 315 voorziet in de gevallen van gequalificeerde strooperij enz., en die zal, volgens het aangenomen amendement van den heer Mackay, ook bij recidive gestraft kunnen worden met geldboete. Nu zegt de heer Mackay dat dan ook de tweede alinea van art. 314 behoort veranderd te worden. Wanneer dit was voorgesteld, zou ik met dat voorstel hebben kunnen medegaan. Maar dit is niet geschied. Ik acht mij tot het voorstellen daarvan ook niet geroepen. . . . Maar wat ik wel meen te moeten en kunnen doen is, nu art. 314 in zijn geheel blijft bestaan, te trachten art. 315 daarmede in overeenstemming te brengen. En dan moet zeer zeker waar eenvoudige diefstal van veldvruchten enz., bij recidive gepleegd, wordt gestraft met gevangenisstraf, de gequalificeerde strooperij enz. van art. 315 bij recidive ook gestraft worden met gevangenisstraf, en niet worden toegelaten dat die feiten met enkele geldboete worden gecorrigeerd. Omtrent de bewoordingen van het amendement vermeen ik nog te moeten opmerken, dat die dezelfde zijn als die welke voorkomen in de tweede alinea van art. 314, zooals het nu is gewijzigd.

De heer DU TOUR VAN BELLINCHAVE, *Minister van Justitie*: Ik betreur eenigszins het voorstel van den geachten afgevaardigde, want het is ontegenzeggelijk wederom een greep in het Wetboek van Strafrecht, die oogenschoonlijk tamelijk onschuldig is, maar toch een stelsel aantast.

Ik moet hierop de aandacht vestigen. De geachte spreker stelt voor, om in geval van recidive den rechter de gelegenheid te geven ook geldboete op te leggen. Systematisch is dat nu juist bij artikel 314 uitgesloten.

Ik bekén dat naar aanleiding van de aanneming van het amendement van den heer Mackay, wij daaromtrent nu wel eenigszins zijn afgeweken.

Maar de geachte voorsteller heeft slechts een enkel geval op het oog gehad, dat niet in alle opzichten eene vergelijking kan doorstaan met de strafbare feiten, bij art. 314 bedoeld.

Immers, de heer Mackay zegt in de gedrukte toelichting van zijn amendement: „In vele gevallen van het wegnemen van heideplaggen enz. met behulp van kar en paard of gepleegd door meer dan één persoon, heeft men te doen met eene, onder soms zeer verzachtende omstandigheden, gepleegde eigenrichting, waarvoor eene boete eene veel betere straf is dan gevangenisstraf.”

Men kan deze daad werkelijk moeilijk bestempelen met de benaming „diefstal.” Vooral in het graafschap Zutphen, waar men nog altijd de slechte gewoonte heeft om met plaggen te mesten en niet in de gelegenheid is zich die meststof voor geld te kunnen aanschaffen, is men in de noodzakelijkheid die te stroopen, hetgeen in vroegere jaren door de eigenaars oogluikend werd toegestaan. Worden er thans vervolgingen tegen ingesteld, dan verdient het geen goedkeuring het feit met gevangenisstraf te straffen, maar is de boetestraf *ver* te verkiezen.

Hier hebben wij echter met allerlei soort van diefstallen en strooperij te doen, zoodat het niet aangaat de verschillende gevallen bij de artt. 314 en 315 bedoeld, met elkander op ééne lijn te stellen.

De heer RUYS VAN BEERENBROEK: De Minister voert als hoofdargument tegen mijn voorstel aan, dat het inbreuk zou maken op het systeem, dat in het Wetboek is aangenomen.

Wanneer dit waar was, zou ik geen oogenblik aarzelen om mijn amendement in te trekken. Ik meen echter dat het juist in het systeem van het Wetboek past. En waarom?

Toen de wetgever art. 314 in de wet neerschreef, stelde hij zich voor dat voor eenvoudigen diefstal geldboete eene genoegzame straf kon zijn, maar dat voor het geval dat de veroordeelde zich binnen twee jaren nogmaals aan dergelijk feit schuldig maakte, hij zou moeten gecorrigeerd worden met gevangenisstraf.

Daarna volgde art. 315, en daarbij heeft de wetgever dezelfde bepaling niet ge-

voegd, omdat hij daar *in elk geval* gevangenisstraf tegen het misdrijf bepaalde en daar geen sprake was van geldboete. Daar behoefde de wetgever op dat oogenblik dus niet te treden in het geval van recidive.

Nu echter in art. 315 ook geldboete als straf bedreigd wordt en dat artikel dus komt in dezelfde conditie als art. 314, is en blijft het in het systeem van de wet dat ook de bepaling der tweede alinea van art. 314 in art. 315 wordt opgenomen. Ik meen dat daartegen niets te zeggen valt.

De wetgever heeft bij het schrijven van art. 315 niet gedacht aan geldboete en behoefde ook niet te denken aan gevangenisstraf, op te leggen bij recidive.

[Het amendement van den heer Ruys van Beerenbroek werd verworpen met 37 tegen 25 stemmen.]

Voorloopig verslag der Eerste Kamer.

Art. 315. Eenige leden achtten eene geldboete van ten hoogste zestig gulden te gering in vergelijking met gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren. Andere leden keurden de bepaling goed.

Antwoord der Regeering.

In alle artikelen, waarin vrijheidstraf of geldboete is bedreigd, is de laatste zeer gering in verhouding tot het maximum der eerste. Dit is met opzet geschied. Men ging daarbij uit van het denkbeeld, dat, indien in de hier bedoelde gevallen het feit met eene matige geldboete

te licht zou worden gestraft, de vrijheidstraf behoorde te worden opgelegd.

Art. 316.

Indien de dader van of medepligtige aan een der in dezen titel omschreven misdrijven de niet van tafel en bed of van goederen gescheiden echtgenoot is van hem tegen wien het misdrijf is gepleegd, is de strafvervolging tegen dien dader of dien medepligtige uitgesloten.

Indien hij zijn van tafel en bed of van goederen gescheiden echtgenoot is of zijn bloed- of aanverwant, hetzij in de rechte linie, hetzij in den tweeden graad der zijlinie, heeft de vervolging, voor zoover hem betreft, alleen plaats op eene tegen hem gerichte klachte van dengene tegen wien het misdrijf is gepleegd.

O. R. O. ART. 343. Indien de dader van of medepligtige aan een der in dezen titel omschreven misdrijven de niet van tafel en bed gescheiden echtgenoot is van hem tegen wien dit misdrijf is gepleegd, is de strafvervolging tegen dien dader of dien medepligtige uitgesloten.

Indien hij zijn van tafel en bed gescheiden echtgenoot is of zijn bloed- of aanverwant hetzij in de rechte linie, hetzij in den tweeden graad der zijlinie, heeft de vervolging, voor zoover hem betreft, alleen plaats op eene tegen hem bij name gerigte klachte van dengene tegen wien het misdrijf is gepleegd.

Memorie van Toelichting.

III. Bepaling aan diefstal en strooperij gemeen (art. 343).

Bekend is het groote verschil, dat in de wetgevingen van den nieuweren

tijd wordt aangetroffen ten aanzien van den zoogenaamden familie-diefstal, of wat de Duitschers (die veelal het begrip niet tot de gevallen van echt en verwantschap beperken) »privilegirte Diebstahlsarten» noemen. Terwijl hier volkomen straffeloosheid wordt uitgesproken voor alle in de wet opgesomde of aangeduide gevallen (art. 380 C. P., art. 463 C. P. B., art. 305 Canton de Vaud), wordt daar in geen geval zoodanige straffeloosheid erkend, maar alleen ten aanzien van sommige personen eene klagte van den beleedigde vereischt (art. 290 Beijeren). Terwijl elders behalve van klagte nog van relatieve strafvermindering sprake is (art. 170 Zürich), wordt ginds straffeloosheid ten opzichte van sommige betrekkingen aangenomen (§ 247 D. Wb.), voor sommige daarentegen eene klagte vereischt en in andere wetgevingen gelijke onderscheiding gemaakt en tevens, waar straf bedreigd wordt, strafvermindering noodzakelijk geacht (artt. 427 2de ontw. Ital. 1870, art. 432 ontw. Ital. 1874 en 440 ontw. Ital. 1877). Terwijl nog in het laatste saksische wetboek (art. 302) de vermindering der straf werd afhankelijk gesteld van de omstandigheden waaronder de diefstal gepleegd was, had het Nederlandsche ontwerp van 1847 (in zijne laatste redactie), naar aanleiding van de in de afdeelingen der tweede kamer gemaakte opmerkingen, voorgesteld den dader den diefstal niet toe te rekenen, indien deze van geene gewelddadigheden is vergezeld geweest en de bloed- of aanverwanten (dief en bestolene) te zamen wonen, de echtgenooten niet van tafel en bed zijn gescheiden. Terwijl in de eene wetgeving het zwaartepunt gezocht wordt in den graad der verwantschap, is in de andere op het huisgezin in de eerste plaats gelet.

Elk dezer stelsels is aan eigenaardige bezwaren onderhevig. Meestal heeft men te weinig daarop gelet dat, welk stelsel men ook aanneme, dezelfde beginselen, die voor diefstal moeten gelden, tevens behooren erkend te worden ten aanzien van afpersing en afzetterij (art. 346 [319]), verduistering (art. 352 [324]), bedrog (art. 366 [338]), vernieling of beschadiging van goederen (art. 384 [353]), en de misdrijven in de artt. 377 [348], 386 en 387 omschreven. Men behoort zich af te vragen, welke de maatschappelijke gevolgen zijn van iedere uitbreiding die men, in het belang van familie of huisgezin, hier aan de straffeloosheid van op zich zelf hoogst gevaarlijke feiten geeft. Voorts is het volstrekt niet onverschillig, welke uitdrukking de wetgever bezigt, waar hij verklaart dat een bepaald persoon geene straf te wachten heeft, wanneer hij een in de wet aangewezen misdrijf pleegt. Door met het ontwerp van 1847 te zeggen, dat den dader de diefstal niet wordt toegerekend, of met den franschen en belgischen wetgever de gedachte uit te drukken door »ne donner lieu qu'à des réparations civiles», of met het Duitse wetboek te bepalen dat de diefstal straffeloos blijft, terwijl reeds de onmiddellijk volgende zinsnede dit tegenspreekt, geeft men aanleiding tot praktische bezwaren, ligt ook tot onjuiste gevolgtrekkingen bij de verklaring van andere bepalingen der wet. De in het ontwerp gekozen uitdrukking is eensdeels in overeenstemming met de in art. 48 [38] gebezigde, en maakt anderdeels de bijvoeging overtollig, die aan het slot van art. 380 C. P., art. 462 C. P. B. en § 247 D. Wb. wordt aangetroffen.

Het ontwerp wil de strafvervolgung alleen zien uitgesloten tegen den dader of den medepligtige die de echtgenoot is van hem, tegen wien

het misdrijf gepleegd werd, met deze beperking (ontleend aan het ontwerp van 1847), dat de uitsluiting niet geldt, in geval de echtgenooten van tafel en bed gescheiden zijn. Door het huwelijk ontstaat eene vereeniging, die ook op de wederzijdsche goederen der echtgenooten grooten invloed uitoefent, die een gemeenschappelijken eigendom, althans een gemeenschappelijk bezit of eene gemeenschappelijke bestemming van het goed, eene eigenaardige regeling van het beheer en regt van beschikking ten gevolge heeft, zelfs waar de gemeenschap formeel is uitgesloten of beperkt. De grond van art. 343, al. 1, blijft dus voortbestaan zoolang de verplichting tot samenwoning aanwezig is, en scheiding van goederen op zich zelve is alzoo geene voldoende reden om de toepasselijkheid der bepaling uit te sluiten, gelijk sommige leden der tweede kamer in 1847 verlangden.

Van den anderen kant is het onraadzaam, de uitsluiting der strafvervolgung uit te breiden tot bloed- en aanverwanten. Ten aanzien van de bloed- en aanverwanten in de regte lijn is in enkele wetgevingen een onderscheid gemaakt, ook in het duitsche rijkswetboek. Zij verklaren den diefstal van ouders tegen kinderen gepleegd geheel straffeloos, dien door kinderen tegen ouders alleen op klagte vervolgbaar. De onderscheiding is niet overgenomen. Men mag in geen geval aan naaste bloedverwanten een vrijbrief geven om elkander te bestelen. Wel zal veelal eene strafvervolgung onraadzaam zijn, omdat daardoor den bestolene een grievender leed wordt toegebracht dan door het misdrijf. Maar dit pleit in alle gevallen voor het vereischte eener klagte, in geen enkel voor volstreckte straffeloosheid die vervolgung onmogelijk maakt zelfs van den vader die, wegens wangedrag uit de voogdij ontzet, voortgaat met zijne kinderen te bestelen of hun goed te verduisteren.

Om deze redenen is aan de gelijkstelling van ouders en kinderen vastgehouden, en voor beide gevallen de vervolgung alleen toegelaten op eene tegen den vader of tegen het kind met name gerigte klagte. Gelijke klagte wordt gevorderd voor eene vervolgung van broeders of zusters, schoonbroeders of schoonzusters van hem die bestolen of bedrogen is. Hier nog verder te gaan en met het wetboek van het kanton Bern eene uitzondering te maken ten aanzien van allen, die in dezelfde huishouding leven, of met den duitschen wetgever te gewagen van diefstal gepleegd tegen voogden, opvoeders of personen in wier kost of dienst zich de daders bevinden, is onraadzaam. De praktijk heeft daar reeds het verwerpelijke dier leer aangetoond, en tot eene wijziging geleid bij de novelle van 26 Febr. 1876.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Art. 343. Wanneer de echtgenooten niet van tafel en bed gescheiden zijn, maar wel van goederen, zal volgens het eerste lid de strafvervolgung zijn uitgesloten. Voor die uitsluiting is echter geen reden. De Commissie geeft daarom in overweging in plaats van de woorden *van tafel en bed gescheiden* te lezen van *goederen gescheiden*. De scheiding van goederen omvat ook het geval van scheiding van tafel en bed krachtens art. 298 Burgerlijk Wetboek.

De ratio brengt mede dat scheiding van goederen *niet* voldoende is voor de vervolgung. Zoolang de echtgenooten tot samenleving verplicht zijn, is strafvervolgung wegens vergriep tegen elkanders eigendom een geneesmiddel erger dan de kwaal.

Tweede alinea *; *bij name*. De woorden kunnen, als overbodig, vervallen.
Aan de opmerking is voldaan.

* Nota van den heer OLDENHUIS GRATAMA:

Vervolgbaarheid van diefstal op klacht tusschen echtgenooten en ascendenten en descendenten enz.

Ontwerp art. 343. M. v. T. (ad art.) Code Pénal art. 380. Code Pénal Belge art. 462. Duitsch Wetboek art. 247.

De beginselen van het Code Pénal, van het Code Pénal Belge en van het Duitsche Wetboek komen mij beter en practischer voor:

Er moet in 't geheel geene vervolging kunnen zijn wegens zulke diefstallen.

Zijn het wel diefstallen? Is hier zoodanig opzet? Wie heeft het gebruik, het bezit? Is hier eene gedachte aan mede-eigendom, aan medegeregtigdheid, aan regt tot verrekening? Kan hier in de meeste gevallen sprake zijn van wegneming? Welk belang heeft de Staat hier bij vervolging?

Neen! het verdriet, het huisselijk leed van den bestolene is de scherpte der daad!

Iedere vervolging, vooral die gevolgd door gevangenisstraf, maakt de breuk, die in verreweg de meeste gevallen over korter of langer tijd heelt, ongeneesbaar!

In de eerste drift zal de bestolene dikwijls klagte doen en die in 3 dagen (art. 75 [67]) niet intrekken.

De gevolgen zijn voor hem en zijne familie onberekenbaar en tevens onherstelbaar!

»Il faut laver son linge sale en famille».

Door te vervolgen wat gepleegd werd onder het schild van het huwelijk en van bloed- of aanverwantschap, en juist *daarom* gewaagd werd en kon geschieden, mengt de Staat zich in *familie*-zaken.

Door de vervolging van *klacht* afhankelijk te stellen en op *klacht* mogelijk te maken, maakt men de zaak niet beter, ja erger.

Want de klacht doet meer kwaad in de familien dan amtsshalve vervolging van 't O. M.

De Commissie heeft de verkeerde werking van art. 380 C. P. niet bewezen.

Ja, er kunnen wellicht *zeer enkele* gevallen zijn, waarin vervolging niet slecht zou kunnen werken.

Echter is dit niet te zeggen.

Wie toch zal dan kunnen beoordeelen of het individu niet juist door de klacht en door de vervolging nog slechter is geworden, en onvatbaar voor verzoening en verbetering?

En moet dan — al was zoodanig enkel geval te beoordeelen mogelijk — daarom in alle andere duizenden en tienduizenden gevallen voor volslagen onverzoenbaarheid eene niet weer te sluiten deur worden opengemaakt?

Opmerking van Prof. M. de Vries.

dit misdrijf. Het misdrijf is niet bepaald aangewezen, maar begrepen in de algemeene uitdrukking: *een der in dezen titel omschreven misdrijven*. Derhalve niet *dit*, maar *het* misdrijf.

Achter *aanverwant* eene komma te plaatsen: het volgende moet, als verklarende bepaling, op zich zelve staan.

zijdelinie. Lees: *zijlinie*. Zie bij art. 73 [64, deel I bl. 497].

G. O. ART. 316. Indien de dader van of medeplichtige aan een der in dezen titel omschreven misdrijven de niet van tafel en bed gescheiden echtgenoot is van hem tegen wien het misdrijf is gepleegd, is de strafvervolging tegen dien dader of dien medeplichtige uitgesloten.

Indien hij zijn van tafel en bed gescheiden echtgenoot is of zijn bloed- of aanverwant, hetzij in de rechte linie, hetzij in den tweeden graad der zijlinie, heeft de vervolging, voor zoover hem betreft, alleen plaats op eene tegen hem gerichte klachte van dengene tegen wien het misdrijf is gepleegd.

Beraadslagingen in de Tweede Kamer.

(4 November 1880.)

Amendement van de heeren van der Kaay en de Savornin Lohman,
strekken om in het eerste en in het tweede lid, achter „van tafel en bed” in te voegen de woorden: „of van goederen”.

De heer VAN DER KAAJ, *lid der Commissie van Rapporteurs*: Gedurende het huwelijk heeft de man het beheer over de goederen der gemeenschap; hij heeft, tenzij het tegendeel bepaald is, ook het beheer over de goederen der vrouw. Wanneer evenwel de man door kennelijk wangedrag het goed der gemeenschap verspilt en het huisgezin aan ondergang blootstelt, of door wanorde of slecht beheer van zijne zaken, den waarborg voor het huwelijksgoed der vrouw, en voor hetgeen haar naar regten toekomt, zou doen verloren gaan, of door grof verzuim in het beheer van het huwelijksgoed, dit in gevaar brengt, heeft de vrouw het regt scheiding van goederen te vorderen. Wanneer die eisch wordt toegestaan krijgt de vrouw het beheer over haar eigen goed terug en de gemeenschap wordt verdeeld. Maar als nu dit artikel wet wordt, zoo als het daar ligt, dan zal de man de vrijheid hebben om, als hem het beheer over de goederen zijner vrouw ontnomen is, zijne vrouw straffeloos te bestelen. Men zal dus tegen dien man zeggen: gij hebt u schuldig gemaakt aan grof verzuim in het beheer van het goed uwer vrouw, gij hebt de goederen der gemeenschap verspild en uw huisgezin aan ondergang blootgesteld; welnu, daarom ontnemen wij u het beheer en geven aan de vrouw het vrije beheer over haar goed terug; maar nu moogt gij dat goed van uwe vrouw stelen; als gij dat doet, zijt gij niet strafbaar.

Dat kan niet, dat is absurd, daar komt het rechtsgevoel tegen op. Ja, zegt men, maar die man en vrouw blijven toch echtgenooten en samen wonen. Wil de vrouw tegen dit gevaar gewaarborgd zijn, dan moet zij maar scheiden van tafel en bed. Doch dat wordt aan de vrouw niet overgelaten. De vrouw kan wel op bovengenoemde gronden scheiding van goederen vragen, maar zij geven nog geen regt tot scheiding van tafel en bed; daar zijn andere redenen voor noodig, en de man is zoo voorzigtig zijne vrouw daartoe geen grond te geven. Scheiden van tafel en bed kan zij dus niet, zij kan alleen scheiding van goederen krijgen. Die wordt haar toegestaan en zij bekomt het beheer over haar eigen goederen, maar de man mag daar zoo veel van stelen als hij wil; want zegt het artikel, tegenover den niet van tafel en bed gescheiden echtgenoot is vervolging uitgesloten. Ons voorstel daarentegen strekt om dit feit vervolgbaar te stellen op klagte. Dat is, dunkt mij, rationeel, maar het gaat niet aan volstrekt geen vervolging toe te laten.

De heer DES AMORIE VAN DER HOEVEN, *lid der Commissie van Rapporteurs*: Het huwelijk is eene ernstige zaak; men moet er niet licht toe overgaan. Daarom wordt in de Engelsche liturgie, bij het huwelijk in gebruik, er zoo teregt op gewezen, dat men elkander neemt *for better for worse*, dat is „zoo als men blijkt te zijn, moet men pogen” met elkander te leven. Waar men een zoo gewigtigen stap doet, verbindt men zich voor zijn geheele leven, en moet men zelfs elkanders buitensporigheden en onaangenaamheden in den regel leeren te verdragen. Nu hebben, wel is waar, sommige wetboeken daarop eene uitzondering toegelaten en in enkele zeer ernstige gevallen toegestaan, of geheel te scheiden of alleen van tafel en bed. Daardoor wordt dan werkelijk het echtelijk leven geheel of nagenoeg geheel verbroken. Dit is een reddingsplank die aan enkele onvoorzigtigen is toegestaan; aan hen, die zich lichtzinnig tot een huwelijk hebben laten verleiden, en die daarvan later te regt berouw hebben. Maar zoolang man en vrouw samenwonen, zoo lang is die samenwoning noodwendig van een zoo teederen, zoo vertrouwelijken aard, omvat zóó het geheele leven, dat tusschen man en vrouw geen eigenlijke diefstal kan plaats hebben, evenmin als tusschen ouders en kinderen; zij zijn in werkelijkheid één, zoo lang geen scheiding heeft plaats gehad. Nu geeft wel de wet aan de

vrouw van een verkwistenden echtgenoot de bevoegdheid om scheiding van goederen te vragen, maar dan zal zij ook wel zorgen dat althans hare *voornaamste* goederen in veiligheid komen, en in den regel is dit zoo moeilijk niet. De diefstallen, waarop men doelt, zullen zich dus bepalen tot kleinigheden. De samenwonende man en vrouw gebruiken dezelfde zaken; het gevolg is dat de man ze straffeloos stuk mag slaan, en dan mag hij ook op eene andere wijze daarover beschikken. Ik zou het dus betreuren indien de voorgestelde wijziging in het artikel werd gebragt, en zoowel de heer Patijn als ik moeten daartegen opkomen. De *regtsgrond* moge vervallen zijn, waarom de vervolging niet zou kunnen plaats hebben, de *zedelijke* grond behoudt zijne kracht.

De heer VAN DER KAAJ, *lid der Commissie van Rapporteurs*: Ik meen ook wel uit naam van den heer Lohman te spreken, wanneer ik verklaar dat ook wij, evenzeer als de heer van der Hoeven, het huwelijk beschouwen als eene ernstige zaak. Maar de heer van der Hoeven heeft eigenlijk een pleidooi gehouden tegen de scheiding van goederen. Als het huwelijk eene zoo heilige zaak is, dat man en vrouw onafscheidelijk zijn verbonden en dat zij elkander hebben genomen *for better and for worse*, dan komt ook die scheiding niet te pas, evenmin als scheiding van tafel en bed en echtscheiding. Maar nu die scheiding in ons burgerlijk regt is opgenomen, moeten wij consequent zijn en niet met de eene hand geven en met de andere terugnemen.

Wanneer de verhouding tusschen man en vrouw eenmaal zóó is geworden dat de regter aan de vrouw scheiding van goederen heeft toegestaan, dan kan er geen sprake meer zijn van dat liefelijk samenwonen, van die eenheid, waarvan de heer van der Hoeven gewaagde. Wanneer er scheiding van goederen is uitgesproken, moet de man niet straffeloos zijn, ook al pleegt hij den diefstal met inklimming en onder de meest verzwarende omstandigheden. Wie tegen scheiding van goederen en tegen scheiding van tafel en bed is, kan met ons amendement niet meegaan. Maar op dit standpunt staan wij niet. Scheiding van tafel en bed is door de wet toegelaten. Stel, zoo als wij voorstellen, het feit alleen strafbaar op klacht der vrouw, maar den man straffeloos diefstal te laten plegen van goederen, waarover hij het beheer reeds heeft verloren, gaat niet aan.

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: De beginselen waarop art. 316 rust, zullen moeten beslissen hoever men de personae exceptae zal uitstrekken.

Welke zijn in 't algemeen de gronden voor de uitzonderingen in art. 316? Mijns inziens, twee. Een zedelijke en een materiele grond. Waar niet anders dan een vermogensdelict aanwezig is, daar verbiedt een zedelijke grond, dat personen, die in de innigste betrekking tot elkander staan, door den Staat tegenover elkander zullen worden geplaatst op eene strafzitting, de een als beklaagde, de ander als klager en benadeelde.

In de tweede plaats een stoffelijke grond. De personen, hier bedoeld, verkeerden tot elkander in eene zeer bijzondere verhouding, ook wat het vermogen betreft. Er is *feitelijk* een soort van *codominium*.

Wat is nu het geval wanneer echtgenooten zijn gescheiden van goederen, maar *niet* van tafel en bed en nog minder van echt? Zij zijn echtgenooten; zelfs de samenwoning bestaat. De stoffelijke grond voor de uitzondering is verdwenen, maar de zedelijke grond is gebleven. Mijns inziens geeft de laatste den doorslag, en had dus de heer van der Hoeven niet behoeven te concederen dat bij de bedoelde personen de ratio van art. 316 niet bestaat. Een van de twee gronden bestaat dan toch zeker.

De heer van der Kaay — en dit was blijkbaar zijn sterkste argument — zeide: het is hard dat de eene echtgenoot lijdelijk zou moeten toezien dat de ander zijn goed wegneemt. Maar, als dat gebeurt, dan hebt gij de civile actie; de strafactie is daarvoor niet noodig.

De heer VAN DER KAAÿ, *lid der Commissie van Rapporteurs*: De Minister zeide: de zedelijke grond voor de uitsluiting der strafbaarheid is gebleven, omdat de echtgenooten nog niet gescheiden zijn van tafel en bed. Met de betrekking tusschen de echtgenooten is het intusschen zoo ver gekomen, dat op uitdrukkelijk verzoek der vrouw door den regter scheiding van goederen is uitgesproken. Nu heeft diefstal plaats, en de vrouw komt met eene klacht tegen haar man, maar de officier van justitie verklaart hem onvervolgbaar.

Wanneer de Minister spreekt van vreedzaam zamen wonen en zamen wandelen, dan is dit geheel in strijd met de werkelijkheid; neen, de vrouw wordt gedwongen in de woning te blijven, omdat de man zijne toestemming niet wil geven tot eene scheiding van tafel en bed, daar deze niet in zijn belang is. Hij onthoudt zich van die grove belediging en mishandeling, op grond waarvan de vrouw die scheiding zou kunnen vorderen. Scheiding van goederen heeft zij echter verkregen, en zij acht dus hare bezittingen en haar financiën toestand althans gewaarborgd. Nu gaat echter de man haar goed stelen, en de officier van justitie kan er niets tegen doen.

De Minister zegt dat de strafactie het goed niet terug geeft, maar waarom behelst deze wet dan bepalingen tegen diefstal? Is het niet om af te schrikken, om door bedreiging met gevangenisstraf preventief te werken? Wanneer de man weet dat hij die straf zal ondergaan, zal hij het goed zijner vrouw wel eerbiedigen. Maar mag hij het straffeloos stelen en brengt hij het door, dan kan de vrouw eene civile actie om schadevergoeding instellen, maar het goed is weg en op den man niets te verhalen. Neen, de man moet worden afgeschrikt om het goed zijner vrouw, waarover hem het beheer ontnomen is, te stelen.

[Het amendement werd met 26 tegen 25 stemmen aangenomen].

(Vgl. het antwoord der Regeering op het Verslag van de Eerste Kamer over art. 241, hiervoor bl. 295, sub V.)

TITEL XXIII.

Afpersing en afdreiging.

In het O. R. O. luidde het opschrift: *Afpersing en afzetterij*.

Advies van den Raad van State.

Aan het woord *afzetterij* wordt hier eene tot nu toe ongewone beteekenis gegeven [zie verder bij art. 318, hierachter bl. 533].

Opmerking van Prof. M. de Vries.

afzetterij. De Raad van State zegt in zijn Advies: »Aan het woord *afzetterij* wordt hier eene tot nu toe ongewone beteekenis gegeven». Het zij mij vergund aan die opmerking, welke juistheid wel niemand betwisten zal, de vraag toe te voegen: Is het raadzaam, dat de Wetgever aan een gewoon woord eene geheel ongewone beteekenis toekent, en een misdrijf bestempelt met een naam, waarbij nooit iemand (die het niet in het Wetboek gelezen heeft) aan dat misdrijf denken zal? Indien woorden dienen moeten om bepaalde begrippen uit te drukken; indien juistheid van uitdrukking in het aanwijzen en omschrijven der misdrijven een eerst vereischte is in een strafwetboek: is het dan niet gevaarlijk voor een misdrijf een naam te bezigen, die door iederen Nederlander geheel anders zal worden verstaan dan de Wetgever bedoelde?

Toen ik bij de bewerking van het Woordenboek aan het art. *Afzetterij*

gekomen was, heb ik de vraag, of het woord in de beteekenis van het Fransche *chantage* mocht worden opgenomen, rijpelijk moeten overwegen. Het woord was toen reeds door de Staatscommissie, belast met de samenstelling van een Wetboek van Strafrecht, in haar ontwerp gebezigd en daardoor bij onze rechtsgeleerden bekend geworden. Het was daarenboven door het in 1876 te Leiden verdedigde proefschrift van Mr. J. Beelaerts van Blokland, dat over de *chantage* handelde en den naam *Afzetterij* op den titel voerde, in wijder kring verspreid. Voor het Woordenboek was het eene belangrijke vraag: mag die opvatting van het woord, die allengs begint door te dringen, al dan niet worden erkend?

Na rijp beraad heb ik gemeend, die vraag zeer zeker ontkennend te moeten beantwoorden. Naar het gebruik in de volkstaal, dat de hoogste wetgever is voor het bepalen van de beteekenis der woorden, verstaat men door *afzetterij* die slinksche handeling, waardoor men iemand of iets laat betalen dat hij niet schuldig is, of meer laat betalen dat men met recht vorderen kan. Wanneer ons op eene plaats, waar wij meenden vrijen toegang te hebben, bij het binnentreden onder eenig voorwendsel geld wordt afgevorderd, of wanneer ons in een logement eene onredelijk hooge rekening wordt voorgelegd, dan klagen wij over *afzetterij*. Dat die opvatting in het taalbewustzijn der natie vaststaat, is mij bij onderzoek afdoende gebleken. Aan twaalf personen, die nooit om taalkunde denken, maar eenvoudig spreken zooals men in 't dagelijksch leven gewoon is, werd door mij de vraag gedaan: *wat is afzetterij?* Allen antwoordden in nagenoeg dezelfde bewoordingen: »Als je iemand te veel laat betalen.» Met die opvatting kwamen al de aanhalingen uit verschillende schrijvers, waarover ik te beschikken had, en waarvan ik een achttal in het Woordenboek opnam, getrouw overeen. Uit alles bleek, dat het woord in het volksbewustzijn eene vaste en bepaalde beteekenis heeft. Is het nu geoorloofd aan een woord, welks beteekenis vaststaat, in eene wet eene andere geheel ongewone beteekenis te geven? Zeker niet, indien althans de wet duidelijk en verstaanbaar zal spreken.

Verba valent usu. Het ww. *afzetten* b. v. wordt van een straatroover gezegd, die een weerloozen reiziger met bedreiging van geweld noodzaakt geld en goed af te geven. Heeft nu iemand het recht, die handeling *afzetterij* te noemen, en dus aan dit woord de beteekenis van *straatroof* toe te kennen? Volstrekt niet, want het gebruik, *quem penes arbitrium est et jus et norma loquendi*, verzet zich daartegen. Zulke willekeurige veranderingen in de opvatting der woorden kunnen niets dan verwarring en taalbederf veroorzaken.

Het is om al deze redenen, dat ik de nieuwe beteekenis, die het Ontwerp der Staatscommissie aan *afzetterij* had toegekend, niet in het Woordenboek heb opgenomen. In een museum der Nederlandsche taal moeten de schatten ten toon gesteld zijn, die de taal werkelijk bezit; maar niet de willekeurige verdichtfels, die men haar wil opdringen, al worden die dan ook door het gezag van uitstekende rechtsgeleerden gesteund.

De Minister van Justitie heeft in zijn Ontwerp den term behouden, dien de Staatscommissie had voorgesteld. Daardoor is het gevaar, dat die term in de wet zal erkend worden en in het spraakgebruik onzer juristen doordringen, aanmerkelijk toegenomen. Ik acht mij dus verplicht, in het belang onzer taal, nu het nog tijd is, tegen het gebruik van het woord in die nieuwe beteekenis met dubbelen nadruk te waarschuwen.

De aanleiding tot het gebruik van *afzetterij* in dien zin was zeker hierin gelegen, dat zich de behoefte gevoelen deed aan een Nederlandsch woord om het rechtsbegrip uit te drukken, waarvoor men tot dusverre slechts den Franschen naam *chantage* placht te gebruiken. Daar een geschikte Nederlandsche term niet terstond voor de hand lag, behielp men zich met een woord, dat eenige analogie met het bedoelde begrip vertoonde, en kende daaraan de beteekenis toe die men wenschte uit te drukken. Het woord *afzetterij* werd niet gekozen, omdat men het zoo juist geschikt achtte, maar blijkbaar alleen bij gebrek aan een beteren term.

Wanneer men nu de gevaren, die het gebruik van dat woord in zulk eene nieuwe opvatting medebrengt, zooals ik die boven aanwees, nauwlettend overweegt, dan zal men zeker gaarne bereid zijn den minder gelukkigen term te laten varen, wanneer een betere en werkelijk voldoende kan worden aangewezen.

Zulk een term nu, juist geschikt om het begrip van *chantage* uit te drukken, laat zich in onze taal aanwijzen, en wel in een woord, dat thans ja, als men wil, verouderd is, maar zijne beteekenis zoo duidelijk op het voorhoofd draagt, dat het terstond door iedereen wordt verstaan, en men het slechts eenige malen behoeft te gebruiken, om het volkomen te doen herleven. Ik bedoel *afdreiging*.

Het werkwoord *afdreigen* placht eertijds gebezigd te worden in den zin van *door bedreiging afdwingen*.

In eene oorkonde in het Ordonnantieboek der stad Leuven, van 1453, bij Serrure, *Vaderl. Museum*, III, 24 leest men van een misdadiger, »dagelijcx comende. . . . hier in der stad, den goeden lieden thuer *afdreigen* ende anders anxtinerende (*angst aanjagende*)". En in de Costumen van Brielle, van Matthijssen, bl. 331: »Heeft een gewelt gedaen an een, dien hy sijn gelt of ander dinck *ofgedreecht* heeft." Het woord komt ook elders voor, maar ik heb slechts deze twee voorbeelden aangeteekend. Een mijner Belgische vrienden, de Heer K. Stallaert te Everberg, die groote belezenheid heeft in oude charters, en wien ik vroeg of hij ook andere plaatsen wist aan te wijzen, antwoordde mij, dat hij *afdreigen* meermalen had gelezen, maar het niet had opgeteekend, omdat het woord zoo duidelijk sprak, dat hij het niet als verouderd had aangemerkt. Wel een bewijs, hoe natuurlijk het woord is, en hoe het ook nog in onzen tijd nuttige diensten kan doen, indien de Wetgever mocht goedvinden het weder in zwang te brengen. Bij onze Hoogduitsche naburen is *abdrohen* tot op onzen tijd in gebruik gebleven.

Doch ik voorzie ééne bedenking, die ik niet onbeantwoord mag laten. *Afdreiging*, zal wellicht iemand meenen, moge op zich zelf een goed en duidelijk woord zijn, maar het drukt niet bepaald uit, dat men iemand met *smaad* of *smaadschrift* bedreigt. Het kan evengoed gezegd worden van eene bedreiging met *geweld*, en zou dan gelijks staan met *afpersing*, waaraan de Wetgever bepaaldelijk deze beteekenis gehecht heeft. In de twee boven aangehaalde voorbeelden uit de middeleeuwen wordt het zelfs werkelijk in dezen zin gebezigd.

Het antwoord op die bedenking ligt voor de hand. Eene samenstelling drukt nooit het denkbeeld, dat zij te kennen geeft, volkomen uit: zij geeft alleen de twee hoofdbegrippen aan; maar de betrekking, die de twee begrippen aan elkander verbindt, de eigenaardige verhouding tusschen beide, wordt er door het gebruik in gelegd. *Afdreigen* is door

bedreiging afdwingen. Waarin die bedreiging bestaat, kan het woord niet uitdrukken; dat moet het gebruik er aan toevoegen. Dat gebruik nu heeft de Wetgever hier in zijne macht. Het woord is op 't oogenblik niet meer in zwang. Het brengt niets mede dan de aanwijzing der twee hoofdbegrippen: *af* en *dreigen*. De verhouding tusschen die beide is niet aangeduid. De Wetgever is dus vrij die verhouding zelf te bepalen. Hij kan vaststellen: *afdreiging* zal voortaan gezegd worden van eene *bedreiging met laster*, en als zoodanig de rechtsgeleerde kunstterm zijn. Besluit de Wetgever daartoe, dan is binnen een jaar de term algemeen bekend en aangenomen.

Men vergeet niet, dat ook *afpersing* het begrip van dwingen *met geweld* niet bepaald te kennen geeft, maar die toepassing alleen te danken heeft aan het gebruik, door het gezag van den Wetgever bekrachtigd. Met hoeveel juistheid nu *afdreiging* zich aan *afpersing* zou aansluiten, behoeft nauwelijks opgemerkt te worden.

Afpersing en *afzetterij* zijn verschillend gevormde woorden, zonder analogie met elkander: *deux mots bien étonnés de se trouver ensemble*. Maar *afpersing* en *afdreiging* zijn juist geschikt om elkander te vergezellen en te zamen twee correlatieve begrippen uit te drukken. Het een strekt tot toelichting en bepaling van het ander.

Ten slotte moet ik nog even wijzen op een voordeel, dat *afdreiging*, afgezien van alle andere redenen, boven *afzetterij* vooruit heeft. Aan het laatste beantwoordt geen werkwoord, en geen *nomen agens*, want *afzetten* en *afzetter* kan men toch in dien zin niet bezigen. Zij hebben eene andere beteekenis, die in het volksbewustzijn vaststaat. Het gebruik van die woorden in toepassing op het begrip van *chantage* zou eene bron van allerlei verwarring zijn. De een zou aan straatrooverij, de ander aan andere slinksche handelingen denken. Het zuivere rechtsbegrip, dat men wil uitdrukken, zou als door een nevel omhuld worden. *Afdreigen* en *afdreiger* daarentegen zijn de duidelijkste en bruikbaarste woorden, die men maar wenschen kan.

Regeeringsopmerking in het Verslag van de Tweede Kamer.

In 't opschrift, even als in art. 345 [318], is »*afzetterij*» in »*afdreiging*» veranderd. Het eerste woord, terecht door den Raad van State afgekeurd, is alleen gebruikelijk, wanneer iemand een ander te veel doet betalen. Het woord »*afdreiging*» werd oudtijds in onze rechtstaal veel gebezigd ¹ en is, naar het oordeel van Prof. M. DE VRIES, thans het aangewezen woord voor het begrip »*chantage*».

¹ Zoo bijv. in eene oorkonde in het Ordonnantieboek der stad Leuven, van 1453 (SERRURE, *Vaderl. Museum* III, 24), en in de Costumen van Brielle, van MATTHIJSEN, bl. 331.

Art. 317.

Hij die, met het oogmerk om zich of een ander wederrechtelijk te bevoordeelen, door geweld of bedreiging met geweld iemand dwingt hetzij tot de afgifte van eenig goed dat geheel of ten deele aan dezen of aan een derde toebehoort, hetzij tot het aangaan van eene schuld of het tenietdoen van eene inschuld,

wordt, als schuldig aan afpersing, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste negen jaren.

De bepalingen van het tweede en derde lid van art. 312 zijn op dit misdrijf van toepassing.

O. R. O. ART. 344. Hij die door geweld of bedreiging met geweld iemand dwingt hetzij tot de afgifte van eenig goed dat geheel of ten deele aan dezen of aan een derde toebehoort, met het oogmerk om het zich wederregtelijk toe te eigenen, hetzij tot het aangaan van eene schuld of het te niet doen van eene inschuld, wordt, als schuldig aan afpersing, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zeven jaren en zes maanden.

Indien het geweld eenig lichamenlijk leed ten gevolge heeft, wordt gevangenisstraf van ten hoogste negen jaren opgelegd.

Indien het geweld zwaar lichamenlijk letsel ten gevolge heeft of de afpersing bij nacht in eene woning of op een besloten erf waarop eene woning staat, gepleegd wordt, en wel hetzij door twee of meer personen, hetzij door middel van braak, inklimming, ondergraving, valsche sleutels of andere tot opening van de plaats waar of het voorwerp waarin zich het goed bevindt niet bestemde werktuigen, een valsche order of een valsch kostuum, wordt gevangenisstraf van ten hoogste twaalf jaren opgelegd.

Indien het geweld iemands dood ten gevolge heeft, wordt gevangenisstraf van ten hoogste vijftien jaren opgelegd.

Memorie van Toelichting.

I. *Afpersing* (art. 344).

De vergelijking van dit artikel met art. 339 [312] doet het onderscheid tusschen geweldpleging en afpersing duidelijk uitkomen. In art. 339 wordt gevorderd dat eenig goed zij weggenomen, hier daarentegen dat dwang tot afgifte hebbe plaats gehad. In het eene geval is de wegneming vergezeld of voorafgegaan door het geweld of de bedreiging met geweld; in het andere is geweld het middel waardoor de afgifte wordt verkregen.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Art. 344. De consequentie van het stelsel der Commissie omtrent de verzwarende omstandigheden bij diefstal brengt mede, dat het 3de lid zou moeten wegvallen, en het maximum in het eerste lid zou moeten gebragt worden op twaalf jaren. Dien ten gevolge moet ook het tweede lid vervallen.

Alinea 1. met het oogmerk om het zich wederregtelijk toe te eigenen. Beter met het oogmerk *om het hem wederregtelijk te ontnemen.* Niet alleen geldt hier ook het bezwaar, waarop reeds bij art. 336 [310, hiervoor bl. 490] is gewezen, dat het begrip van *toeigenen* eene te enge beteekenis heeft, maar bij dit misdrijf doet zich nog eene andere moeilijkheid voor. Immers omdat hier het *wegnemen* geen element van het strafbaar feit is zou, volgens de redactie van het ontwerp, niet strafbaar zijn hij, die een ander dwong eenig goed enz. aan een derde, die geen mededader of medeplichtige is, af te geven. Dit is echter blijkbaar niet de bedoeling. De minderheid, die in art. 336 wenschte gesproken te hebben van: *het oogmerk om door toeigening zich of een ander te bevoordeelen*, merkt op dat deze omschrijving van het oogmerk het geopperd bezwaar zou

opheffen. Tegen de door de Commissie voorgestelde redactie heeft zij dit bezwaar, dat naar haar oordeel afpersing niet bestaat, indien de dader niet bedoelt den eigenaar van zijn *eigendom* te ontzetten, doch enkel een tijdelijk of oogenblikkelijk gebruik beoogt.

Het door de Commissie gestelde geval dat iemand een ander dwingt om iets af te geven aan een *derde* die noch mededader, noch medeplichtig is, noch — voegt de Minister er bij — *manus ministra*, is zeker hoogst zeldzaam, feitelijk bijna ondenkbaar. Intusschen moet de Minister, op een anderen grond, erkennen dat de omschrijving van het oogmerk in dit en het volgende artikel niet juist is. Het oogmerk behoort ook het *tweede* gedeelte der beide artikelen (*»hetzij tot het aangaan van eene schuld of het te niet doen van eene inschuld»*) te beheerschen, het ware ongerijmd aan afpersing of afdreiging schuldig te verklaren, bijvoorbeeld, hem die iemand tegen belofte van eene acceptatie geld voorschiet en daarna dezen dwingt die acceptatie te onderteekenen, of hem dreigt dat hij, zoo hij dit na-laait, daaraan ruchtbaarheid geven zal; zulk een dwang moge onder andere artikelen vallen, *afpersing* is er in dergelijke gevallen niet. Leest men nu het artikel, dan bevindt men dat de woorden *»met het oogmerk enz.»* het tweede gedeelte *niet* beheerschen, trouwens daartoe ook niet geschikt zijn.

Door de omschrijving der Commissie: *»met het oogmerk om het hem wederrechtelijk te ontnemen»*, wordt laatstgemeld bezwaar niet weggenomen. Daarenboven ware het woord *»ontnemen»*: 1°. min juist voor een misdrijf waarbij geen *nemen* plaats heeft; 2°. te ruim als b. v. een paar gymnasiasten met elkander stoeijen en de een dwingt door geweld den ander hem zijn boekentasch af te geven, dan gaat het toch niet wel aan hem wegens afpersing voor negen jaren op te sluiten.

De Minister stelt zoowel in art. 344 als in art. 345 voor (even als bij bedrog) te lezen: *»met het oogmerk om zich of een ander wederrechtelijk te bevoordeelen»*. Deze uitdrukking is deels *ruimer*, deels *enger* dan het *»oogmerk van wederrechtelijke toeëigening»* in Titel 22. Zij is ruimer — en *moet* dat zijn — inzoover zij ook *»het aangaan van een schuld»* enz. beheerscht. Zij is *enger* inzoover hier de *lucri animus* geëischt wordt. Deze beperking intusschen kan geen kwaad, daar ook zonder dien animus art. 307 [284], wellicht ook Titel 20 van toepassing is.

Met nadruk worde er op gewezen dat gedurende den laatsten tijd in vele wetgevende vergaderingen de discussie over de omschrijving van het oogmerk bij *diefstal* en *afpersing* ten slotte heeft geleid tot het resultaat: dat men, ook bij *diefstal* met geweld, moet spreken van *»oogmerk om zich de zaak wederrechtelijk toe te eigenen»*; bij *afpersing* daarentegen van *»oogmerk om zich zelven of een ander wederrechtelijk te bevoordeelen»*. Zie Duitschland § 249 en § 253—55; Zürich § 157 en § 161; Hongarije § 344 en § 350 ¹.

¹ Duitsch wetboek § 253: *»Wer, um sich oder einem Dritten einen rechtswidrigen Vermögensvorteil zu verschaffen, einen Anderen durch Gewalt und Drohung zu einer Handlung, Duldung oder Unterlassung nöthigt, ist wegen Erpressung mit Gefängniss nicht unter Einem Monat zu bestrafen.»*

De omschrijving van *Erpressung* in § 350 van het Wetboek voor Hongarije stemt daarmee overeen.

Het heeft ten aanzien van een zóó gewichtig punt een groot voordeel, ten gevolge van gelijke wetsbepaling, met vrucht ook de buitenlandsche jurisprudentie te kunnen raadplegen.

Schuld. Men kieze liever het ruime woord *verbindtenis*. Er is geen reden tot beperking.

»*Schuld*» is even ruim als *verbinten* en staat, meest natuurlijk, tegenover »*inschuld*».

Alinea 3. Het verband van *binnenbraak* en valsche sleutels met de afpersing is niet zeer duidelijk. Door dat middel zal het goed kunnen worden *weggenomen* maar niet worden *afgeperst*. Braak, inklimming, valsche sleutels zijn daarentegen volgens de redactie van het ontwerp geen verzwarende omstandigheid, wanneer deze middelen dienen moeten om in de woning te komen van het slagtoffer der afpersing, tenzij deze woning tevens de plaats is waar het af te geven goed zich bevindt, terwijl juist in dat geval het misdrijf veel gevaarlijker kan worden. De redactie zal dus eenige wijziging moeten ondergaan. De Commissie stelt voor te lezen: »Indien enz. en wel hetzij door twee of meer personen, hetzij de schuldige zich den toegang tot de plaats des misdrijfs of het af te geven goed hebbe verschaft door middel van braak enz.»

Vgl. het antwoord van den Minister ad art. 339, alin. 3 [zie bij art. 312, hiervoor bl. 507].

Opmerking van Prof. M. de Vries.

te niet doen, als werkwoord, zijn drie woorden; maar door *het* wordt het substantief en dus eene eenheid: alzoo aaneen te schrijven.

door middel van braak. Mij dunkt, die uitdrukking is niet juist. *Door middel van braak* kan de afpersing niet geschieden. Zij kan van braak *voorafgegaan worden* of met braak *vergezeld gaan*: maar de braak zelve is geen middel van afpersing. Ik zou voorstellen, *door middel van* te veranderen in *voorafgegaan van* of *vergezeld van*. Welk van deze twee woorden hier te verkiezen is, durf ik niet beslissen.

Of ook in dit artikel aan het woord *braak*, bij eventueele goedkeuring van mijne bedenking op art. 338, n°. 4 [zie hiervoor bl. 504], het ruimere *verbreking* zou moeten worden toegevoegd, durf ik evenmin bepalen. De volgende woorden echter: *het voorwerp waarin zich het goed bevindt*, doen mij vermoeden dat die invoeging ook hier aan de bedoeling van het artikel zou beantwoorden.

Al. 3, *een valsche order*. Lees: *van een valsche order*. Vergelijk bij art. 147 [138, hiervoor bl. 87].

G. O. ART. 317 = art. 317 van het Wetboek.

Art. 318.

Hij die, met het oogmerk om zich of een ander wederrechtelijk te bevoordeelen, door bedreiging met smaad, smaadschrift of openbaring van een geheim iemand dwingt hetzij tot de afgifte van eenig goed dat geheel of ten deele aan dezen of aan een derde toebehoort, hetzij tot het aangaan van eene schuld

of het tenietdoen van eene inschuld, wordt, als schuldig aan afdreiging, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren.

Dit misdrijf wordt niet vervolgd dan op klachte van hem tegen wien het gepleegd is.

O. R. O. ART. 345. Hij die door bedreiging met smaad of smaadschrift iemand dwingt hetzij tot de afgifte van eenig goed dat geheel of ten deele aan dezen of aan een derde toebehoort, met het oogmerk om het zich wederregtelijk toe te eigenen, hetzij tot het aangaan van eene schuld of het te niet doen van eene inschuld, wordt, als schuldig aan afzetterij, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren.

Memorie van Toelichting.

II. Afzetterij (art. 345).

Art. 345. Deze bepaling treft den schuldige aan een verachtelijk feit hetwelk thans, voorzoover men het niet kan wringen in de qualificatie van bedelarij met bedreiging, ongestraft blijft, uit hoofde van eene leemte in den C. P. die in Frankrijk werd aangevuld door de wet van 13 Mei 1863. Het is de zoogenaamde *chantage*, hier door afzetterij vertolkt. Het heeft met afpersing alle karaktertrekken gemeen, met uitzondering alleen van de middelen, die tot dwangoefening worden gebruikt. Hier wordt de dwang niet gepleegd door geweld, maar enkel door bedreiging; hier wordt geene bedreiging geuit met fysiek geweld, maar met zoodanigen zedelijken dwang als zich in den vorm van smaad en smaadschrift niet zelden krachtig openbaart. Nu eens bezigt de dader een geheim, dat het toevallig of misplaatst vertrouwen ter zijner kennis bragt, om zich geld of goed te doen afgeven, en wordt zijn slagtoffer genoodzaakt een tijdelijk stilzwijgen tot den opgegeven prijs te koopen; dan weder wendt zich de bedreiger tot een onschuldige, die zwak genoeg is om zich eene opoffering te getroosten, ten einde iedere verdenking die het gevolg van smaad of smaadschrift zou kunnen zijn, tijdig af te weren en hetzij den huisselijken vrede, hetzij de gemoedsrust der zijnen voor ernstige schokken te behoeden.

De woorden smaad of smaadschrift vinden hunne verklaring in de artt. 279 en 280 [261]. Toch eischt het ontwerp niet, dat die smaad of dat smaadschrift den persoon van den bedreigde betrefte; want niet zelden rigt de misdadiger zijn aanzoek tot een vader, die alles veil heeft om de schande zijns afgedwaalden zoons bedekt te houden, of tot den echtgenoot die bereid is tot elken prijs de eer van het huisgezin te redden. Het is hier alleen de vraag, of door de bedreiging zoodanige dwang op den bedreigde is uitgeoefend, dat deze dien ten gevolge het goed heeft afgegeven, de schuld heeft aangegaan of de inschuld vernietigd. Het vermogensvoordeel, door den dader beoogd, maakt van de afzetterij, die anders zoude vallen onder de qualificatie van art. 307 [284], n°. 2, een zelfstandig misdrijf. Hier geldt dus de bepaling van art. 64 [55], alin. 2, evenals voor art. 344 [317] in tegenstelling van art. 307 [284], n°. 1.

Rapport aan den Koning.

Advies van den Raad van State.

Art. 345. Aan het woord afzetterij wordt hier eene tot nu

Ook het hier omschreven feit zou wel afpersing kunnen worden genoemd, maar dit woord zou dan

toe ongewone beteekenis gegeven. Afpersing is ook hier aanwezig.

[Vgl. over de verandering van *afzetterij* in »afdreiging», hetgeen hierboven op bl. 526—529 onder het opschrift van dezen Titel is medegedeeld.]

toch eene andere technische beteekenis erlangen dan de afpersing van art. 344 [317]. Het is daarom wenschelijk, de misdrijven der artt. 344 en 345 door verschillende namen te onderscheiden en de eigenlijke chantage als afzetterij te kwalificeren.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Art. 345. *met het oogmerk om het zich wederregtelijk toe te eigenen.* Lees: *met het oogmerk om het hem wederregtelijk te ontnemen.* Zie ad art. 344. *schuld.* Lees *verbindtenis.* Zie ad art. 344.

Zie ad art. 344 [317, hiervoor bl. 531 en 532].

smaad of smaadschrift. Ook bedreiging met openbaarmaking van geheimen [vgl. het Verslag bij Titel XVII van dit Boek, hiervoor bl. 424], die niet draagt het karakter van smaad of smaadschrift maar die toch de bedreigde tot elken prijs zou wenschen vermeden te zien, kan een middel zijn van chantage en verdient dus hier vermelding.

Even als smaad of smaadschrift is het wenschelijk dat ook dit misdrijf alleen op klagte vervolgbaar is.

Smaad of smaadschrift. Aan de opmerking is gevolg gegeven.

G. O. ART. 318 = art. 318 van het Wetboek.

[Vgl. de Beraadslagingen in de Tweede Kamer over art. 284, hiervoor bl. 444.]

Art. 319.

De bepaling van artikel 316 is op de in dezen titel omschreven misdrijven van toepassing.

Art. 320.

Bij veroordeeling wegens een der in dezen titel omschreven misdrijven, kan ontzetting van de in artikel 28 n°. 1—4 vermelde rechten worden uitgesproken.

O. R. O. ART. 346. De bepaling van artikel 343 is op de in dezen titel omschreven misdrijven van toepassing.

O. R. O. ART. 347. Bij veroordeeling ter zake van een der in dezen titel omschreven misdrijven, kan ontzetting van de in artikel 36 n°. 1—5 vermelde regten worden uitgesproken.

Opmerking van Prof. M. de Vries.

In art. 347 staat *ter zake van*. Lees, evenals elders geschreven is, *wegens*, om overal dezelfde uitdrukking te hebben. Zie bij art. 272 [254, hiervoor bl. 371].

G. O. ARTT. 319 en 320 = artt. 319 en 320 van het Wetboek.

TITEL XXIV.

*Verduistering.***Advies van den Raad van State.**

Eene andere [zie het onmiddellijk hieraan voorafgaande bij art. 321, hierachter op bl. 538] vraag is deze, of niet, gelijk in vele vroegere Duitsche wetboeken, met verduistering behoort te worden gelijk gesteld het zich toeëigenen of weg-maken van gevonden voorwerpen.

Eene derde opmerking is, dat de straffen, tegen verduistering bedreigd, te laag zijn. Niet zelden worden belangrijke geldswaarden verduisterd en gaat de verduistering, die een tal van personen in het ongeluk stort, dikwerf gepaard met de meest onwaardige handelingen, waarvoor de eigenaar zich niet kan vrijwaren, gelijk hij dit tegenover diefstal veelal doen kan.

Wel verre dat het maximum der gevangenisstraf bij verduistering (art. 348 [321]) lager gesteld worde dan bij gewonen diefstal (art. 336 [310]), behoort de verduistering even zwaar als laatstgenoemd misdrijf te worden gestraft. Zelfs het bedrog van art. 359 [330] straft het ontwerp strenger dan de verduistering.

Rapport aan den Koning.

De zoogenaamde Funddiebstahl zal naar omstandigheden, dat is, al naar mate de *animus sibi habendi* aanwezig was, reeds dadelijk bij de occupatie van het gevonden goed of later is ontstaan, diefstal of verduistering zijn.

De straf behoort lager te zijn dan die tegen diefstal is bedreigd, omdat het misdrijf van verduistering minder zwaar is dan van diefstal. Dat niet zelden belangrijke geldswaarden worden verduisterd, kan worden toegestemd, maar datzelfde geldt van diefstal. Niettemin: het maximum der straf is hooger dan in den Code Pénal.

Bovendien houde men in het oog, dat, vooral na de wijzigingen die art. 349 heeft ondergaan [zie deze bij art. 322, hierachter bl. 542], de verzwarende omstandigheden in dat artikel zoo ruim zijn gesteld, dat de verduisteringen, welke de Raad op het oog schijnt gehad te hebben, al ligt daaronder zullen vallen.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Aan het slot van dezen titel kwamen nog twee vragen ter sprake.

1°. Het art. 406 van den Code Pénal, misbruik van vertrouwen ten aanzien van minderjarigen, is niet in dit ontwerp overgenomen. Moet daarin echter niet op eene of andere wijze worden voorzien?

2°. Is het niet wenschelijk eene afzonderlijke bepaling op te nemen tot bestraffing van de toeëigening van gevonden goed? Eene minderheid der Commissie beantwoordde die vraag bevestigend en stelde voor een artikel op te nemen van dezen inhoud: »Hij die zich eens anders goed toeëigent, dat voor het oogenblik in niemands bezit was, of bij vergissing of toevallig in zijn bezit is gekomen, wordt gestraft met... maanden, tenzij hij bewijze de noodige pogingen in het werk te hebben gesteld om het goed aan den regthebbende terug te geven.» Volgens haar gevoelen is het feit generiek verschillend van verduistering,

omdat geen schending van vertrouwen kan worden aangenomen, en het misdrijf althans niet tegen een bepaald persoon is gericht, terwijl bovendien de groote verleiding door de mogelijkheid van langzame ontwikkeling der oneerlijke bedoelingen ook subjectief het strafbaar feit tot een ligter misdrijf stempelt. — De Commissie acht de bijvoeging niet wenschelijk; met de Regering (rapport) is zij van oordeel dat de toeëigening van gevonden goed soms diefstal kan wezen, soms ook verduistering. Wel is waar is het goed aan niemand *toevertrouwd*, en kan dus *in zoover* niet van schending van vertrouwen sprake zijn, maar de toeëigening is toch eene krenking van de maatschappelijke goede trouw en van het vertrouwen dat in eene geordende maatschappij van ieder burger mag worden geëischt. Er moge een specifiek verschil bestaan met andere gevallen van verduistering, dat verschil is niet zoo groot dat er een afzonderlijke bepaling noodig zou zijn. Het gevaar voor hardheid en onbillijkheid, waartoe in de praktijk de strafbaarheid van toeëigening van gevonden goed aanleiding zou kunnen geven, zal bovendien door eene afzonderlijke bepaling nog eer vermeerderd dan verminderd worden.

In de Commissie werd er overigens op gewezen dat het rapport regt zou kunnen geven tot het vermoeden dat naar de meening der Regering de toeëigening van gevonden goed steeds òf verduistering òf diefstal is. Dit ware echter onjuist, daar de handeling waar het goed aan niemand toebehoort, volgens de artt. 600, 602 2°. en 640 B. W. geen strafbaar feit oplevert.

De aan het slot van dezen titel gedane vragen hebben ook bij de ontwerpers een punt van ernstige overweging uitgemaakt.

1°. Misbruik van vertrouwen, zooals dat is omschreven in art. 406 Code Pénal, behoort in geen geval in dezen titel te huis. Eene speciale bepaling in dien geest schijnt ook elders niet noodig. Soms zal het feit zich voordoen als oplichting, soms als afpersing; valt het onder geen dier bepalingen dan schijnt strafbaarstelling, ook met het oog op de nietigheid der door minderjarigen aangegane verbindtenissen (naar ons Burgerlijk Wetboek veel radicaler dan in den Code Napoléon), niet noodig.

2°. Met de meerderheid der Commissie is de Minister van gevoelen dat het van de omstandigheden afhangt of toeëigening van gevonden goed een misdrijf is en zoo ja, welk. Eene afzonderlijke bepaling komt hem niet wenschelijk voor.

[Vgl. het Verslag van de Eerste Kamer over art. 311, hiervoor bl. 505.]

Art. 321.

Hij die opzettelijk eenig goed dat geheel of ten deele aan een ander toebehoort en dat hij anders dan door misdrijf onder zich heeft, wederrechtelijk zich toeëigent, wordt, als schuldig aan verduistering, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren of geldboete van ten hoogste zestig gulden.

O. R. O. ART. 348. Hij die opzettelijk eenig goed dat geheel of ten deele aan een ander toebehoort en dat hij anders dan ten gevolge van misdrijf onder zich heeft, wederrechtelijk zich toeëigent, wordt, als

schuldig aan verduistering, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twee jaren.

De straf kan met een derde worden verhoogd:

- 1°. indien de schuldige in eenige dienstbetrekking staat en de verduistering is gepleegd ten nadeele van zijn meester, van een lid van het gezin zijns meesters of van iemand die in het huis zijns meesters is opgenomen;
- 2°. indien de schuldige is de meester, een lid van het gezin des meesters of iemand die in het huis des meesters is opgenomen en de verduistering is gepleegd ten nadeele van hem die tot dien meester in eenige dienstbetrekking staat.

O. R. O. Art. 351. Verduistering wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren, indien de toeëigening geschiedt door middel van braak, valsche sleutels of andere tot opening van het voorwerp waarin zich het goed bevindt, niet bestemde werktuigen.

Memorie van Toelichting.

Art. 348. Hier vooral is het noodig door de gekozen terminologie scherp te doen uitkomen welke kenmerken verduistering met diefstal gemeen heeft, en waarin het onderscheid tusschen beide strafbare feiten bestaat. Het voorwerp des misdrijs is bij beiden hetzelfde: het is »eenig goed dat geheel of ten deele aan een ander toebehoort». Doch terwijl diefstal gepleegd wordt door het wegnemen van dat voorwerp met het oogmerk om het zich toe te eigenen, is bij verduistering de misdadige handeling gelegen in het zich toeëigenen zelf, nadat de dader anders dan door misdrijf bezitter of houder van dat voorwerp is geworden.

Met § 246 van het Duitsche rijkswetboek te spreken van het zich toeëigenen van eene zaak »die er (de dader) in Besitz oder Gewahrsam hat», is niet naauwkeurig; immers dan zou de dief, die de zaak heeft weggenomen om zich haar toe te eigenen, vervolgens door de toeëigening zelve zich tevens aan »Unterschlagung» schuldig maken. (OPPENHOFF aant. 24 en 30.) Sommigen willen daarom hier zien gewezen op eene zaak, waarvan de dader anders dan door middel van diefstal bezitter of houder is geworden. Intusschen wordt ook dan de uitdrukking nog niet onberispelijk; hij toch die door dwang, afpersing, afzetterij of bedrog in het bezit van eenig voorwerp geraakt is, maakt zich evenmin als de dief door de toeëigening aan verduistering schuldig. Tevens moet hier elke uitdrukking zorgvuldig worden vermeden, die de verklaring der strafwet uit de voorschriften der burgerregtelijke bepalingen over bezitregt zou kunnen uitlokken of bevorderen. Daarom spreekt het ontwerp van eenig goed, dat de dader anders dan ten gevolge van misdrijf onder zich heeft. Vgl. v. HOLTZENDORFF IV, 412.

Het strafbare feit mag ook niet met den naam van misbruik van vertrouwen worden bestempeld, en het is opmerkelijk dat de regering in October 1847 wel het woord toevertrouwd, dat in het ontwerp van Februarij werd aangetroffen, op eene volkomen juiste aanmerking in het voorloopig verslag der tweede kamer, veranderde in verstrekt, doch niettemin het misdrijf de benaming liet behouden, die niet langer op het aangenomen begrip paste. Noch van verstreken, noch van ter hand stellen behoort hier spraak te zijn; allermint van den titel of de voorwaarde waaronder de afgifte geschied was.

Het vereischte van eene klagte voor de vervolging van »schennis van vrijwillige bewaargeving» kan niet uit art. 22 strafv. worden overgenomen, omdat de eenige grond, door het ontwerp erkend voor het aannemen eener uitzondering op den regel der vervolging ambtshalve, bij verduistering nooit aanwezig is.

Daarentegen is het tweede lid van art. 348, in beginsel geheel overeenstemmende met het tweede lid van art. 336 [bij 310] onmisbaar. Overbekend is de leer, die in de jurisprudentie langen tijd heeft gegolven dat, terwijl de »soustraction» als een der elementen van diefstal in het algemeen moet worden aangemerkt, deze evenwel bij diefstal in dienstbaarheid niet wordt gevorderd. Sedert het onhoudbare dier onderscheiding algemeen erkend is, bestaat er eene groote leemte in de heerschende strafwet, die in Frankrijk reeds in 1832 werd aangevuld.

Advies van den Raad van State.

Als criterium der verduistering stelt het ontwerp, wat de daad zelve betreft, alléén het zich toeëigenen.

Art. 408 Code Pénal van 1810, art. 491 Code Pénal Belge gewagen van *détourner et dissiper*. Het Pruisische wetboek van 1851, § 225, spreekt van »*veräussert... oder bei Seite schafft.*»

Het Deutsche strafwetboek § 246 wijkt op dit punt, gelijk op meer andere punten, van de vroegere omschrijvingen van verduistering af en gewaagt, even als het Nederlandsch ontwerp, slechts van »*zu eignen*».

De Raad mag de vrees niet ontveinzen, en de memorie van toelichting op art. 348 heeft die vrees niet weggenomen, dat door alleen van toeëigenen te spreken de definitie en bij gevolg de toepasselijkheid der strafwet op dit punt te beperkt zal blijken te zijn.

Rapport aan den Koning.

De in het advies te kennen gegeven, maar trouwens niet verder ontwikkelde vrees, dat de uitdrukking »*zich toeëigenen*» in art. 348 te beperkt zou zijn, schijnt niet genoegzaam geregtvaardigd. De Deutsche wetgever heeft teregt begrepen, dat het »*veräusseren* oder *bei Seite schaffen*» slechts handelingen zijn, waaruit de daad van wederregtelijke toeëigening kan blijken. Het onderscheid tusschen diefstal en verduistering treedt door het woord »*toeëigenen*» helderder in het licht. Dáár, het wegnemen van goed, dat men niet onder zich heeft, met het oogmerk om het zich wederregtelijk toe te eigenen; hier, het zich wederregtelijk toeëigenen van goed, dat men anders dan ten gevolge van misdrijf onder zich heeft. Wel verre van de toepasselijkheid der strafwet te beperken, zal het voorgedragen artikel de vragen afsnijden, die zich ten aanzien der zoo verschillend opgevatte begrippen van *détournement* en *dissipation* hebben voorgedaan.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Artt. 348—351. De wijze hoe het vertrouwen wordt geschonden is, evenmin als bij diefstal de wijze hoe de wegneming geschiedt, een juist criterium ter bepaling van de zwaarte van het misdrijf van verduistering. De strafverzwaring van art. 351 zal dus in het boven ontwikkelde stelsel der Commissie ook hier moeten vervallen met verhooging van de maxima in de vorige artikelen. De verzwarende omstandigheden in de artt. 348, 349 [322] en 350 [323] opgenomen zijn echter van geheel an-

deren aard. Deze betreffen niet de *wijze* maar de *mate* van vertrouwenschenis; zij zijn gebouwd op de bijzondere betrekking van den dader tot het goed en geven derhalve uit hun aard een ander karakter aan het feit.

De Commissie zou de straffen in die artikelen willen brengen op 4, 5 en 6 jaren. Zij is het overigens, onafhankelijk van de voorgestelde weglating van art. 351, eens met den Raad van State, waar deze beoogt (advies, hierboven bl. 535) dat de maxima te laag zijn.

Over art. 351 zie beneden.

De straffen zijn tot 3, 4 en 5 jaren verhoogd. Door 4, 5 en 6, gelijk de Commissie voorstelt, zou de verhouding met andere misdrijven verbroken worden.

Vereeniging van het geval voorzien in het tweede lid van 348 met de gevallen in art. 349 [322] bedoeld, strekt niet enkel tot vereenvoudiging, maar ook om eene onbillijkheid weg te nemen. Bij de oude redactie zou wel in de gevallen van art. 349 maar *niet* in die van art. 348, tweede lid, de strafverzwaring ook op den mededeelnemer drukken. Die onderscheiding is hier niet gemotiveerd.

Dat overigens de in het gewijzigd ontwerp voorgestelde straffen zwaar genoeg zijn, moge blijken uit den volgende staat:

MISBRUIK VAN VERTROU- WEN.	TOTAAL VEROOR- DEELDEN.	Tot gevangenisstraf van een jaar of minder.			Tot gevangenis- straf van meer dan een jaar.		Tot ENKELE GELDBOETE.
		in gezamenlijke opsluiting.	In eenzame opsluiting..		gezamenlijke opsluiting.	in eenzame opsluiting.	
			zes maanden of minder.	meer dan zes maanden.			
1876	117	12	86	15	1	"	3
1877	168	17	134	15	1	"	1
1878	155	7	124	22	1	1	"

Art. 348. De verzwarende omstandigheden in de tweede alinea van dit artikel opgenomen worden ten aanzien der strafwaardigheid, naar het oordeel der Commissie, teregt gelijk gesteld met die in art. 349 [322] vermeld. De rechtsgrond der verhooging is bij beide categorien de grootere mate van vertrouwen welke, bij de bijzondere, ofschoon vrijwillige verhoudingen waarvan hier sprake is, geschonken moest worden. De Commissie acht het daarom regelmatig, ook in het stelsel der Regering, om niet eenvoudig de redactie welke bij diefstal is aangenomen, na te volgen, maar de hier omschreven verzwarende omstandigheden liever op te nemen in art. 349. Zie overigens de opmerking ad art. 336, 10. [310, hiervoor bl. 491].

Tengevolge van misdrijf. Beter door *misdrijf*. De uitdrukking van het ontwerp zou de beteekenis hebben dat het goed eerst *na* het misdrijf,

als een gevolg daarvan, onder den persoon gekomen was. De bedoeling is evenwel dat misdrijf de *oorzaak* is dat hij het goed onder zich heeft.

Aan de beide opmerkingen is gevolg gegeven.

Art. 351. In het systeem der Commissie vervalt dit artikel. Dat in ieder geval de strafverhouding in het ontwerp niet geheel juist is kan nog daaruit blijken, dat hij die een kist met waarden *steelt* volgens art. 336 [310] nooit met meer dan *drie* jaren gevangenis kan worden gestraft, terwijl hij die de kist welke hij onder zich heeft opent en de waarden *verduistert* tot *zes* jaren zal kunnen worden veroordeeld.

Het artikel kan, wegens de gewijzigde strafpositie in de vorige artikelen, gemist worden. Dat echter iemand die een kist met waarden steelt, slecht met 3 jaar kan gestraft worden, is alleen dan juist, wanneer men aanneemt dat hij die de kist, welke hij gestolen heeft, later openbreekt, niet valt onder art. 338 [311]. Deze stelling is echter minstens zeer betwistbaar.

[Zie het *Verslag van de Eerste Kamer* over art. 311, onder II, hiervoor bl. 504 en 505.]

Opmerking van Prof. M. de Vries.

ten gevolge van misdrijf. Dit zou beteekenen dat het goed eerst *na* het misdrijf, als een gevolg daarvan, onder den persoon gekomen was. Doch dit is zeker niet bedoeld. De meening is natuurlijk deze, dat het misdrijf de *oorzaak* geweest is, waardoor het goed onder den persoon is gekomen. Men zal dus niet *ten gevolge van misdrijf*, maar *door misdrijf* moeten schrijven.

Zooals de woorden hier staan, blijkt het niet, of met het misdrijf, waarvan hier sprake is, alleen een misdrijf bedoeld wordt door den persoon zelven gepleegd, of ook een misdrijf dat een ander gepleegd heeft. *Ten gevolge van* zou het laatste doen vermoeden. *Een dief* b. v. heeft een goed onder zich *door* zijn diefstal; maar de *heler* heeft het onder zich *ten gevolge van* het misdrijf van den ander. Is dus werkelijk de bedoeling, van een misdrijf van den persoon zelven te spreken, dan zal het raadzaam zijn te schrijven: *door eigen misdrijf*, of wel *door misdrijf door hem zelven gepleegd*.

NOTA: In eene strafwet, waarin zoovele onderscheidingen *moeten* gemaakt worden, dient men geen enkele op te nemen, die niet noodzakelijk is. Daarom zou ik het liefst nemen: »door misdrijf». Is hiertegen eigenlijk ook wel bezwaar? Uit het verband blijkt de bedoeling duidelijk; — en ook de *heler* heeft het goed door misdrijf onder zich, omdat *helen* zelf een misdrijf is, hetwelk wel is waar alleen gepleegd kan worden, omdat een ander misdrijf (b. v. diefstal) is voorafgegaan, maar rechtskundig toch een zelfstandig misdrijf uitmaakt.

ANTWOORD: Ik erken de juistheid der opmerking.

G. O. Art. 321. Hij die opzettelijk eenig goed dat geheel of ten deele aan een ander toebehoort en dat hij anders dan door misdrijf onder zich heeft, wederrechtelijk zich toeëigent, wordt, als schuldig aan verduistering, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren.

Beraadslagingen in de Tweede Kamer.

(4 November 1880.)

De heer LENTING: Na de beslissing omtrent art. 310 genomen, dient ook hier, mijns inziens, eene geldboete bij de gevangenisstraf gevoegd te worden. Ik stel den Minister voor, aan het slot van het artikel te voegen: „of geldboete van ten hoogste zestig gulden”.

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: Ook ik acht na de wijziging van art. 310 de bijvoeging noodzakelijk en neem ze dus over. Aan het slot van het artikel wordt dus gevoegd: „of geldboete van ten hoogste zestig gulden”.

Art. 322.

Verduistering gepleegd door hem die het goed uit hoofde van zijne persoonlijke dienstbetrekking of van zijn beroep, of tegen geldelijke vergoeding onder zich heeft, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren.

O. R. O. ART. 349. Verduistering wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren, indien zij gepleegd is:

- 1°. door hen die zich voor loon belasten met het vervoeren of doen vervoeren van goederen of door hunne bedienden, ten opzichte van het goed dat hun als zoodanig is toevertrouwd;
- 2°. door hen die zich voor loon belasten met het bewaren van goederen of door hunne bedienden, ten opzichte van het goed dat hun als zoodanig is toevertrouwd;
- 3°. door bankiers, kassiers, makelaars, commissionairs of hunne bedienden, ten opzichte van eenig goed dat hun als zoodanig is toevertrouwd;
- 4°. door bestuurders, commissarissen, beambten of bedienden eener naamlooze vennootschap of coöperatieve vereeniging, ten opzichte van eenig goed dat aan die vennootschap of vereeniging is toevertrouwd.

Memorie van Toelichting.

Strafverzwaring uithoofde van het bijzonder vertrouwen, dat in het maatschappelijk verkeer in sommige personen, die een bepaald beroep uitoefenen, noodzakelijk moet kunnen gesteld worden.

1°. Onder deze bepaling vallen expediteurs, vervoerders per spoor, voerlieden, schippers, kruijers, in één woord allen, die, zonder ambtenaar te zijn, zich voor loon belasten met het vervoeren of doen vervoeren van goederen en hunne bedienden.

2°. De bepaling, in gelijke ruime uitdrukkingen gesteld als n°. 1 van het artikel, berust op gelijken grond. Ofschoon niet beperkt tot de ondernemers van particuliere entrepôts en hunne bedienden, is zij bij name ook met het oog op hen van belang.

3°. Zoowel de handel in eigenlijken zin als de vele transactien (beleeningen, bewaargevingen enz.), waarbij ook niet-kooplieden de tusschenkomst van de hier genoemde personen behoeven en hun noodwendig belangrijke waarden toevertrouwen, eischen deze bijzondere bescherming. Bij de beschouwing van het ontwerp van 1847 verlangde de tweede kamer, dat uitdrukkelijk zouden worden vermeld commissionairs en nota-

rissen. De regering heeft toen de commissionairs aan het hoofd geplaatst van de »bestellers, kruijers, slepers en dergelijke personen», blijkbaar aan die benaming eene andere beteekenis hechtende dan met het uitgedrukte verlangen strookte. Verduistering door notarissen gepleegd ten opzichte van goederen, die zij als zoodanig onder zich hebben, is ambtsmisdrijf, terwijl zij voor het overige geheel gelijk staan met alle personen, die buiten hun beroep zaken van anderen behartigen.

4°. Het onvoorwaardelijk vertrouwen, dat in deze personen moet gesteld worden, telt ook ten hunnen aanzien de strafverzwaring. Depositaris is hier echter de vennootschap of vereeniging zelve, wier bestuurders, commissarissen, beambten en bedienden alzoo buiten het bereik van het vorige nummer vallen.

Advies van den Raad van State.

Art. 349 *, 2°. De Raad geeft in bedenking niet alleen van makelaars en commissionairs in effecten te gewagen, maar van makelaars en commissionairs in het algemeen, en mitsdien de woorden: »in effecten» te doen vervallen.

Rapport aan den Koning.

Art. 349. Aan de opmerkingen van den Raad van State, waarvan de gegrondheid wordt erkend, is door eene gewijzigde redactie van het artikel gevolg gegeven.

Er bestaat geene reden voor dusdanige beperking. Integendeel leert de ondervinding, dat zaken in pakhuizen opgeslagen, door overgifte van sleutels, cedulen enz., even gemakkelijk kunnen weggemaakt worden als effecten, en derhalve alle makelaars en commissionairs onder deze strafbepaling behooren gebragt te worden.

In n°. 2 van art. 349 behooren wijders almede opgenomen te worden de kruijers, bestellers en slepers. Vele verduisteringen worden door deze personen gepleegd. Blijkens de memorie van toelichting vallen zij intusschen thans niet onder het artikel.

Art. 349, 3°. Waar de eischen van het verkeer schier onvermijdelijk maken, dat men in sommige personen vertrouwen stelle, ziet de memorie van toelichting op art. 349 in de schending van dat vertrouwen, naar 's Raads oordeel teregt, grond tot verzwaring van straf.

Juist om die reden schijnt ook n°. 3 van dat artikel alsnog aanvulling te behoeven.

De Raad heeft daarbij het oog onder anderen op de beleeningen, door crediet-instellingen gesloten, op granen, die, ook omdat deze tot hun behoud voortdurend deskundige verzorging noodig hebben, veelal worden toevertrouwd aan eenen factor, makelaar of granen-commissionair als derde (art. 1198, 1ste lid, Burgerlijk Wetboek).

Er schijnt allezins reden om de verduistering, door zoodanigen derde gepleegd, mede in art. 349 strafbaar te stellen. De waarden worden in

* [Toen luidende, naar het ontwerp der Staats-commissie: »Verduistering wordt gestraft met gevangenisstraf van hoogstens drie jaren, indien zij gepleegd is:

- 1°. door expediteurs, voerlieden of schippers of hunne bedienden, ten opzichte van eenig goed dat hun als zoodanig is toevertrouwd;
- 2°. door bankiers, kassiers, makelaars in effecten of commissionairs in effecten, ten opzichte van waarden die hun als zoodanig zijn toevertrouwd;
- 3°. door bestuurders, commissarissen of beambten eener crediet-instelling, ten opzichte van aan die instelling toevertrouwde waarden.”]

het gedacht geval aan hem toevertrouwd, niet aan de »instelling», en zijn optreden als derde maakt hem voorzeker niet tot »beambte der instelling».

Onder n°. 3 van het artikel, zoo als dat thans luidt, zou hij mitsdien niet begrepen zijn.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

De Commissie geeft in overweging de limitative opsomming van het ontwerp te vervangen door eene algemeene bepaling, welke den regtsgrond der strafverzwaring uitdrukt. Zij zou wenschen te lezen: »Verduistering gepleegd door hem, die het goed uithoofde zijner betrekking tot den benadeelde of van zijn beroep of tegen betaling van loon onder zich heeft, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vijf jaren.»

Wanneer het artikel behouden blijft, zouden nog andere verzwarende omstandigheden vermeld moeten worden; bijv. de verduistering door schoolmeesters van goederen toebehoorende aan schoolgaande kinderen, door opzigters van goederen toebehoorende aan werklieden.

4°. In diezelfde veronderstelling is het wenschelijk de woorden: *naamlooze en coöperative* weg te laten; welligt zouden dan ook nog de *zedelijke lichamen* moeten vermeld worden. Of welke reden is er voor de beperking welke het ontwerp aanneemt?

De redactie is vereenvoudigd. Intusschen ware »uithoofde zijner betrekking» veel te ruim; aan iemand tot wien men in geenerlei betrekking staat, vertrouwt men niets toe. — Over »naamlooze» en »coöperatieve» zie ad art. 369 [342].

G. O. ART. 322 = art. 322 van het Wetboek.

Verslag van de Eerste Kamer.

Lettende op hetgeen in den laatsten tijd door notarissen is bedreven, oordeelde men ook hier het maximum buitensporig laag.

Antwoord der Regeering.

Hoe kan de straf »buitensporig laag» genoemd worden daar zij precies *drie maal* zoo zwaar is als naar de bestaande wetgeving?

Art. 323.

Verduistering gepleegd door hem wien het goed uit noodzaak in bewaring is gegeven, of door voogden, curators, bewindvoerders, uitvoerders van uiterste wilsbeschikkingen of beheerders van instellingen van weldadigheid of van stichtingen, ten opzichte van eenig goed dat zij als zoodanig onder zich hebben, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vijf jaren.

O. R. O. ART. 350. Verduistering wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren en zes maanden, indien zij gepleegd is:

- 1°. door hen aan wie eenig goed uit noodzaak is in bewaring gegeven, ten opzichte van dat goed;
- 2°. door voogden, curators, bewindvoerders, uitvoerders van uiterste wilsbeschikkingen of door beheerders van instellingen van weldadig-

heid of van stichtingen, ten opzichte van eenig goed dat zij als zoodanig onder zich hebben.

Memorie van Toelichting.

Schending van het noodzakelijk te schenken vertrouwen, in de in dit artikel aangewezen gevallen, maakt eene strafverzwaring onmisbaar.

1°. Het voorschrift van art. 1740 B. W. maakt hier eene nadere aanwijzing der gevallen, waarin deze bepaling toepassing vindt, overtollig.

2°. Of het besluit des deutschen wetgevers om de zoogenaamde »Untreue» af te zonderen van de onder het begrip van verduistering zaamgevatte strafbare feiten, en dat misdrijf met het leerstuk van bedrog (§ § 263—266 D. Wb.) te verbinden eene gelukkige afwijking van vroegere voorbeelden mag genoemd worden, is zeer twijfelachtig. Daaromtrent kan vergeleken worden v. HOLTENDORFF, III, 782. Onder de vermelde benaming toch pleegt men te begrijpen elke verduistering, waaraan zich iemand schuldig maakt, die wel niet als ambtenaar, maar toch op openbaar gezag of onder toezigt van overheidswege het verduisterde goed onder zich had. Intusschen bestaat er voor de aanneming van zoodanig *delictum sui generis* volstrekt geen afdoende grond. Doch noodig is het de tegen verduistering bedreigde straf te verscherpen voor die gevallen, waarin het beheer van goederen *ex jure privato* is opgedragen aan personen die hunnen lastbrief van anderen ontvangen, dan van hen wier belangen zij verplicht zijn in hun beheer te bevorderen. Het ontwerp dat ook hier enge grenzen stelt, noemt, alleen:

voogden;
curators, zoowel van minderjarigen en onder curatele gestelden als in failliete boedels;
bewindvoerders van welken aard ook, met inbegrip van hen, die kooplieden wien surséance van betaling verleend is, ter zijde staan:
uitvoerders van uiterste wilsbeschikkingen;
beheerders van instellingen van weldadigheid;
beheerders van stichtingen.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

De Commissie stelt voor, de redactie te vereenvoudigen en te lezen: »Verduistering gepleegd door hem, wien het goed uit noodzaak is in bewaring gegeven of door voogden, curators enz. ten opzichte van eenig goed dat zij als zoodanig onder zich hebben, wordt gestraft met eene gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren.»

Aan den wensch der Commissie is voldaan.

Opmerking van Prof. M. de Vries.

is in bewaring gegeven. Waarom niet, naar de gewone en natuurlijke constructie, *in bewaring is gegeven?* Het andere klinkt geaffecteerd.

De woorden *of door beheerders* kunnen niet zóó met het voorgaande verbonden worden. Men zal óf achter *wilsbeschikkingen* eene komma moeten plaatsen, óf dit tweede *door* weglaten. Worden de woorden niet door eene komma van het voorgaande afgescheiden, dan is de herhaling van *door* geheel overbodig en daardoor hinderlijk.

Art. 324.

De bepaling van artikel 316 is op de in dezen titel omschreven misdrijven van toepassing.

Art. 325.

Bij veroordeeling wegens een der in dezen titel omschreven misdrijven, kan de rechter de openbaarmaking zijner uitspraak gelasten en ontzetting uitspreken van de in artikel 28 n°. 1—4 vermelde rechten.

Indien de schuldige het misdrijf in zijn beroep begaat, kan hij van de uitoefening van dat beroep worden ontzet.

O. R. O. ART. 352. De bepaling van artikel 343 is op de in dezen titel omschreven misdrijven van toepassing.

O. R. O. ART. 353. Bij veroordeeling ter zake van een der in dezen titel omschreven misdrijven, kan ontzetting van de in artikel 36 n°. 1—5 vermelde regten worden uitgesproken.

G. O. ARTT. 324 en 325 = artt. 324 en 325 van het Wetboek.

TITEL XXV.*Bedrog.***Memorie van Toelichting.**

Hier is niet het voorbeeld gevolgd van andere wetgevingen, die bedrog *in genere* straffen, indien de dader, met het oogmerk om zich of een ander wederregtelijk te bevoordeelen, aan iemands vermogen schade toebrengt door hem in eene dwaling te brengen of te houden door het voorspiegelen van valsche of het verbergen van ware feiten. De vrees dat men door zoodanige algemeene bepaling van strafbaar bedrog ligt de grenzen overschrijdt, die de strafwetgever zich behoort te stellen, is niet hersenschimmig. Veiliger weg slaat de wetgever in door de verschillende soorten van bedrog die hij strafbaar keurt, achtereenvolgens te kenmerken en daarbij op den voorgrond te stellen het misdrijf dat in onze regtspraktijk, sedert de invoering van den franschen code, met den naam van oplichting (*escroquerie*) is bestempeld.

Verslag van de Eerste Kamer.

Onderscheidene leden zagen in dezen titel eene groote verbetering en door de ondervinding als noodzakelijk bewezene aanvulling van ons strafrecht.

Art. 326.

Hij die, met het oogmerk om zich of een ander wederrechtelijk te bevoordeelen, hetzij door het aannemen van een valschen naam of van eene valsche hoedanigheid, hetzij door listige kunstgrepen, hetzij door een samenweefsel van verdichtfels, iemand beweegt tot de afgifte van eenig goed of tot het aangaan van eene schuld of het tenietdoen van eene inschuld, wordt, als schuldig aan oplichting, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren.

O. R. O. ART. 354. Hij die, met het oogmerk om zich of een ander wederrechtelijk te bevoordeelen, hetzij door het aannemen van valsche namen of van valsche hoedanigheden, hetzij door listige kunstgrepen, hetzij door een samenweefsel van verdichtfels, iemand beweegt tot de afgifte van eenig goed of tot het aangaan van eene schuld of het teniet doen van eene inschuld, wordt, als schuldig aan oplichting, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren.

Ontzetting van de in artikel 36 n°. 1—5 vermelde regten kan worden uitgesproken.

O. R. O. ART. 357. Hij die, met het oogmerk om zich of een ander wederrechtelijk te bevoordeelen, als gouden of zilveren muntspeciën uitgeeft echte muntspeciën van geringere waarde waaraan, zonder verandering van den muntslag, het uiterlijk aanzien van gouden of zilveren muntspeciën is gegeven, of als muntspeciën uitgeeft stukken die geen muntslag dragen, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twee jaren.

Indien hij zelf die muntspeciën of stukken heeft ontvangen voor datgene waarvoor hij ze uitgeeft, wordt hij gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie maanden of geldboete van ten hoogste drie honderd gulden.

O. R. O. ART. 361. Hij die, met het oogmerk om zich of een derde wederrechtelijk te bevoordeelen, bij het spel zich van listige kunstgrepen bedient, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes maanden of geldboete van ten hoogste drie honderd gulden.

Memorie van Toelichting.

Art. 354. Deze bepaling volgt wel in de hoofdzak het voorschrift van art. 405 C. P., doch moet tevens dienen om het te verbeteren en aan te vullen. Zij wijst als bestanddeelen van het strafbare feit aan:

- a. het bewegen van een ander tot de afgifte van eenig goed of tot het aangaan van eene schuld of het te niet doen van eene inschuld. Dit element heeft oplichting gemeen met afpersing.
- b. een bepaald aangewezen middel: »hetzij door het aannemen van valsche namen of van valsche hoedanigheden, hetzij door listige kunstgrepen, hetzij door een samenweefsel van verdichtfels». Terwijl het listige kunstgrepen evenals het *manoeuvres frauduleuses* der fransche wet de klem legt op de overredende kracht der gebezigde middelen, geschikt om den bij zijne handelingen in het maatschappelijk verkeer nadenkenden mensch te verschalken, is het niet slechts overtollig, maar zelfs in strijd met de beginselen waarop de bepaling steunt, in de wet nog eene bijzondere strekking dier kunstgrepen, in verband met de door den dader beoogde afgifte,

aan te wijzen. De belgische wetgever was hiervan volkomen overtuigd en voegde daarom (art. 496) bij de opsomming van den fransche code: »ou pour abuser autrement de la confiance ou de la crédulité". Juist door het woord *autrement* werd hier de overtolligheid van het onmiddellijk voorafgaande stilzwijgend erkend; terwijl van den anderen kant het woord *crédulité* ligt tot misvatting aanleiding geeft, die door de uitdrukking »zamenweefsel van verdichtfels" wordt vermeden. Daaruit toch volgt, in verband met het voorafgaande, dat hier niet ligtgeloovigheid en onnoozelheid worden in bescherming genomen, maar dat de aaneenschakeling en het onderling verband der verdichte feiten en omstandigheden den bedrogene door de kleur der waarheid of waarschijnlijkheid op het dwaalspoor moeten gebragt hebben.

- c. het oogmerk om zich of een ander wederregtelijk te bevoordeelen; denzelfden eisch die ook voor andere soorten van bedrog in de artt. 356 [328], 361 en 362 [333] gesteld is.

Art. 357. Dat de hier omschreven feiten niet onder de muntmisdriften kunnen worden gerangschikt, volgt reeds daaruit dat hier geene verandering of nabootsing plaats heeft van het kenmerkend teeken hetwelk krachtens de wet getuigenis aflegt van echtheid, waarde en gewigt. Bij het stilzwijgen van den franschen code werd dan ook door sommige regtbanken op het in de eerste plaats hier vermelde feit de strafbepaling betreffende *filouterie* (art. 401 C. P.) toegepast. Eerst door de wet van 13 Mei 1863 is aan art. 134 eene nieuwe zinsnede toegevoegd, die daar evenmin te huis behoort als bij art. 143, waaraan de voorsteller haar aanvankelijk had vastgeknoopt. Beter heeft de belgische wetgever daaraan eene plaats toegekend in art. 497 onder de strafbare bedriegerijen.

Vooreerst wordt hier straf bedreigd tegen hem, die met bedriegelijk oogmerk als gouden of zilveren muntspeciën uitgeeft echte muntspeciën van geringere waarde waaraan, zonder verandering van den muntslag, het uiterlijk aanzien van gouden of zilveren muntspeciën is gegeven. Hoe dit uiterlijk aanzien ontstaan is, behoeft de wet niet uit te drukken; noch het vergulden of verzilveren, noch het eene andere kleur geven is hier te vermelden. Allermint schijnt men het voorbeeld te kunnen volgen der fransche wet, die reeds het »colorer dans le but de tromper sur la »nature du métal" strafbaar stelde; eerst het uitgeven met het oogmerk om zich of anderen te bevoordeelen of de poging daartoe geeft aan het feit een misdadig karakter.

Gelijk bedriegelijk oogmerk moet bewezen zijn, zal het in de tweede plaats vermelde feit, het uitgeven van stukken zonder muntslag, strafbaar wezen. Indien de »empreinte monétaire" (zie art. 497 C. P. B.) geheel is afgesleten, draagt het stuk geen muntslag meer, en moet het gelijkstaan met elk ander, hetwelk daarvan nooit is voorzien geweest, omdat het bewijs van een vroegeren muntslag, in geval van geheele afslijting, onmogelijk is.

Art. 361. Wil men bedrog bij spel strafbaar stellen (de tweede kamer had in 1847 geene bedenking tegen het destijds gedane voorstel der regering), zoo is het verkieslijk niet van »valsche kaarten, valsche dobbelsteenen of andere dergelijke bedriegelijke middelen" te spreken; immers de toetssteen tot vergelijking dier andere middelen met kaarten

en dobbelsteenen zou dan alleen in de valscheid der gebezigde voorwerpen mogen gezocht worden. De woorden »listige kunstgrepen» drukken hier, evenals in de artt. 354, 355 [327] en 358 [329], de bedoeling des wetgevers meer volkomen uit.

Advies van den Raad van State.

Art. 361. Daar het burgerlijk regt zich niet met het spel inlaat, kan ook de strafwet zich in deze onthouden. In elk geval moest de strafbaarheid van het feit worden beperkt tot openbare plaatsen.

Rapport aan den Koning.

Art. 361. Dat de burgerlijke wet geene regtsvordering toelaat ter zake van een schuld uit spel voortgesproten (art. 1825 Burgerlijk Wetboek), kan geen grond zijn om het bedrog bij spel straffeloos te laten, gelijk dan ook bij art. 513 [457] geen bezwaar gemaakt is tegen het bestraffen van

hem, die gelegenheid geeft tot het houden van hazardspel op den openbaren weg en evenmin art. 512 [456] tot bedenkingen aanleiding gaf.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Art. 354. De Commissie is van oordeel dat het ontwerp te ver gaat door een samenweefsel van verdichtsels als middel van oplichting te erkennen. Tegen onwaarheid alleen moet geen bescherming worden verleend; hoe onzedelijk op zich zelf het spreken van onwaarheid ook zijn moge, toch zou het te ver gaan het bezigen van iedere onwaarheid strafbaar te stellen; het publiek behoort daartegen op zijn hoede te zijn. Het feit verkrijgt eerst een ernstiger karakter wanneer andere middelen worden gebezigd om de onwaarheid waarschijnlijk te maken. Maar die andere middelen mogen uit den aard der zaak niet weder alleen leugens zijn. Een leugen alleen maakt een leugen niet waarschijnlijker. Het criterium van het misdadige zoekt men niet in een valsch beweren maar in de middelen om de valsche bewering ingang te doen vinden. Bewering alleen is echter nimmer *bewijs* voor bewering. — Alleen voor het gebruik maken van valsche namen of hoedanigheden is eene uitzondering gerechtvaardigd. Het maatschappelijk verkeer steunt in dit opzicht op getrouwheid aan de waarheid en de eenvoudige logen te dezen aanzien verkrijgt het karakter van inbreuk op de openbare trouw. Overigens is het duidelijk dat het in dit stelsel onverschillig is op welke wijze het bewijs der onwaarheid is vervalscht; het is niet noodig het middel te beperken tot listige kunstgrepen; ieder bedriegelijk middel dat het gewenschte doel heeft gehad is voldoende om het strafwaardig bedrog te voltooien. Voor nadere onderscheiding is geen voldoende grond.

Ook de definitie van het resultaat welke het ontwerp aanneemt, de afgifte van eenig goed of het aangaan van eene schuld of het te niet doen van eene inschuld is, naar het oordeel der Commissie, bij dit misdrijf noodeloos beperkend. Elke daad en elk verzuim, waardoor iemand in zijn vermogen is benadeeld, is van gelijke waarde waar het geldt vaststelling van het feit dat iemand door het bedrog in zijn vermogensrecht is gekrenkt. Eindelijk zou de Commissie voor den meest *algemeenen* vorm van het misdrijf welke hier wordt strafbaar gesteld, den *algemeenen* naam van *bedrog* verkiezen boven de meer speciale van oplichting.

Op grond van een en ander geeft de Commissie in overweging het artikel te lezen: »Hij die, met het oogmerk om zich of een ander weder-

regtelijk te bevoordeelen, hetzij door het aannemen van een valschen naam of van eene valsche hoedanigheid (beter dan: van valsche namen of van valsche hoedanigheden), hetzij door het bezigen van eenig bedriegelijk middel om eene onwaarheid ingang te doen vinden, een ander beweegt om iets te doen of niet te doen waardoor deze in zijn vermogen wordt benadeeld, wordt, als schuldig aan bedrog gestraft met enz."

Eene minderheid der Commissie is van oordeel, dat door een listig zamengesteld verhaal, door een samenweefsel van verdichtsels, gelijk het juist door het ontwerp is uitgedrukt, eene even groote waarschijnlijkheid kan geboren worden als door andere bijkomende middelen. De interne evidentie is dikwijls overtuigender dan eenig ander bewijs. Zij zou daarom althans in dit opzigt de voorkeur geven aan het stelsel van het ontwerp.

Met opzet is gekozen het woord *samenweefsel*, niet te verwarren met *oopenstapeling*. Het is niet voldoende dat de eene leugen wordt gestapeld op de andere, maar de eene leugen moet door de andere op zoodanige wijze waarschijnlijk worden gemaakt dat de nadenkende mensch zich daartegen evenmin kan wapenen als tegen andere middelen geschikt om de onwaarheid waarschijnlijk te maken. Zoodanig listig samenweefsel van allerlei onware beweringen is inderdaad in het maatschappelijk verkeer hoogst gevaarlijk.

De Minister kan voorts niet inzien dat het resultaat in het ontwerp te beperkt is omschreven. Wederrechtelijke bevoordeeling van zich of een ander moet op den voorgrond staan. Kan dit, voorzover het strafbaar zijn moet, wel anders plaats hebben dan op eene der wijzen in art. 354 omschreven? Heeft de Minister alzoo de redactie van art. 354 behouden, het is hem aangenaam daarbij te vermelden dat hij van de andere opmerkingen der Commissie op dezen titel een dankbaar gebruik heeft gemaakt, zooals uit de gewijzigde artikelen kan blijken.

Tegen de uitdrukking »samenweefsel van verdichtsels» bleef ook na het met den Minister gehouden mondeling overleg bezwaar bestaan. Zagen sommigen in die woorden een te groote beperking, waarvan het gevolg zou kunnen zijn dat feiten, die men krachtens dit artikel zou willen straffen, ongestraft zouden blijven, omdat men hier vordert het vaak moeilijk te bewijzen »samenweefsel», anderen vreesden dat juist door die uitdrukking vele feiten als oplichting worden gequalificeerd die inderdaad straffeloos behooren te blijven. Leugens, hoe kunstig ook samenweeven, behoeven den nadenkenden mensch nimmer te verschalken; anders is niet in te zien waarom een pluraliteit van leugens geeischt wordt; onder sommige omstandigheden kan een enkele leugen waarschijnlijk worden. Daar echter bij het mondeling overleg gebleken is dat de woorden: »bedriegelijk middel om eene onwaarheid ingang te doen vinden», evenzeer aanleiding kunnen geven tot te ruime opvatting, stelt de Commissie thans als amendement voor de woorden »hetzij door een samenweefsel van verdichtsels» te doen vervallen, waardoor dezelfde terminologie ontstaat als in het volgend artikel door de Regering zelve gebezigd wordt.

Art. 357. Zoowel volgens de redactie van het ontwerp als volgens de voorgestelde redactie der Commissie zou het hier omschreven feit reeds

strafbaar zijn krachtens art. 354. Het artikel kan derhalve vervallen.

Ware het een delictum sui generis, dan zou ook het feit van art. 494 [440] als een species van bedrog afzonderlijk moeten worden vermeld, als het gepleegd is met het oogmerk om zich of een ander te bevoordeelen.

Het gaat echter te ver het uitgeven van stukken die geen muntslag dragen ook te straffen in het geval de oude muntslag is afgesleten. Bij behoud van het artikel zou daaromtrent althans eene uitzondering moeten worden gemaakt. Zelfs indien hier de criteria van bedrog in sommige gevallen aanwezig zouden zijn, is het van dien aard dat daartegen ieder zoo hij wil kan waken. — Dezelfde moeilijkheid ten opzichte van het bewijs doet zich overigens hier voor als bij art. 234 [213]. Indien men het feit derhalve als delictum sui generis zou willen straffen, dan zou, in overeenstemming met hetgeen in den titel van valsche munt is opgemerkt, in het eerste lid het in omloop brengen (émission), in het tweede alleen de opzettelijke uitgifte moeten strafbaar worden gesteld.

Art. 357 vervalt.

Art. 361. De Commissie zou ook dit artikel willen doen vervallen. Er is geen reden waarom bedrog bij spel *per se* ligter zou gestraft worden dan andere species van bedrog, welke onder bereik van art. 354 vallen.

[Art. 361 vervalt ook. Zie bij art. 331, op bl. 570.]

Opmerking van Prof. M. de Vries.

Art. 354. *het aannemen van valsche namen of van valsche hoedanigheden.* Ook wanneer de persoon een enkelen valschen naam aanneemt, b.v. een valschen geslachtsnaam met zijn waren vóórnaam, of wanneer hij eene enkele valsche hoedanigheid aanneemt, is het artikel van toepassing. Het zal dus raadzaam zijn, liever te schrijven: *het aannemen van een valschen naam of van eene valsche hoedanigheid.* Verg. het opgemerkte bij art. 161 [149, hiervoor bl. 100].

In art. 252 [231] spreekt het Ontwerp zelf van *een valschen naam* en van *eene valsche hoedanigheid*.

G. O. ART. 326 = art. 326 van het Wetboek.

Amendement van de Commissie van Rapporteurs.

De komma's achter de woorden *kunstgrepen* en *verdichtsels*, alsmede de woorden *hetzij door een samenweefsel van verdichtsels* vervallen.

Beraadslagingen in de Tweede Kamer.

(4 November 1880.)

De heer PATIJN, *lid der Commissie van Rapporteurs*: Uit het verhandelde tusschen de Regering en de Commissie van Rapporteurs blijkt dat de uitdrukking „samenweefsel van verdichtsels” tot verschillende beschouwingen heeft geleid. De Commissie vreesde dat wanneer die woorden onveranderd bleven, zij tot velerlei opvatting aanleiding zouden kunnen geven. Zij meende dat daardoor tal van feiten, die men krachtens dit artikel zou willen straffen, daardoor ongestraft zouden blijven: „omdat men hier vordert het vaak moeilijk te bewijzen „samenweefsel”; anderen vreesden dat juist door die uitdrukking vele feiten als oplichting worden gequalificeerd die inderdaad straffeloos behooren te blijven”.

De Commissie van Rapporteurs heeft het toen wel zoo voorzichtig geacht die uitdrukking geheel weg te laten.

Nu was de vraag: moeten wij voor die uitdrukking eene andere in de plaats stellen? Die vraag werd unaniem ontkennend beantwoord.

Even als bij den diefstal meen ik mij in deze te mogen beroepen op de jurisprudentie van den Hoogen Raad omtrent het gebruik der uitdrukking „manoeuvres frauduleuses”, met die van „listige kunstgrepen” in dit artikel gelijkstaande.

Ik geloof dat daarin inderdaad alle feiten vallen, die tot nogtoe volgens de leer van dat hooge regtscollegie als oplichting moeten worden gestraft, en dat het niet noodig is nog bovendien van een samenweefsel van verdichtselen te spreken. En de Regering zal, dunkt mij, zoo heel veel bezwaar niet hebben tegen het wegvallen van die woorden. Want ook in art. 327 wordt alleen gesproken van listige kunstgrepen; daar is het samenweefsel van verdichtsels weggevallen, en wat zegt de Minister volgens het Verslag: „’t geen de Commissie hier tot aanbeveling der uitdrukking „*listige kunstgrepen*” zegt, bewijst tevens dat die uitdrukking, waaromtrent eene goede jurisprudentie bestaat, ook in art. 354 juist gekozen is. Want daar is *precies* hetzelfde bedoeld.” Welnu, bedoelt men in art. 327 eigenlijk hetzelfde, laten wij ons dan van dezelfde woorden bedienen, die volgens de verklaring van de Regering tot nogtoe tot geen moeilijkheden hebben geleid.

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: Het verbaast mij inderdaad dat de heer Patijn een beroep doet op de bestaande jurisprudentie ten einde het toereikende der woorden „listige kunstgrepen” (*manoeuvres frauduleuses*) te staven. Ieder weet, dat de enge definitie van art. 405 Code Pénal niet zelden heeft geleid tot straffeloosheid van tal van feiten, die in het belang der maatschappelijke orde behoorden strafbaar te zijn. Ten deele was dit een gevolg van de bijvoeging: „*pour persuader etc.*”, maar ten deele ook van het beperkt begrip „*manoeuvre frauduleuse*” zelf.

De geachte afgevaardigde heeft zich ook op mij beroepen en gezegd, dat ik mij toch ook in het volgende artikel uitsluitend van dezelfde uitdrukking „listige kunstgrepen” bedien, terwijl daar toch hetzelfde wordt bedoeld. Ja, daar wordt met listige kunstgrepen hetzelfde bedoeld wat er in art. 326 meê bedoeld wordt. Maar dit belet niet dat ik zonder inconsequentie in art. 326 *naast* listige kunstgrepen daarenboven behoefte heb aan de bijvoeging „samenweefsel van verdichtsels.”

En waarom? Wij zijn het, geloof ik, allen eens dat een eenvoudige leugen voor het misdrijf van art. 326 niet voldoende mag zijn. Volgens eene oude spreuk komt het regt niet te hulp aan dwazen, maar alleen aan hen, die misleid worden door leugens gekleed in zoodanig omhulsel dat ook de burger van gewone voorzigtigheid de dupe kan worden. De vraag is nu maar, *waarin* dergelijk omkleedsel kan bestaan? Alleen in een bijkomend feit? Zoo ja, dan ware de uitdrukking „*listige kunstgrepen*” voldoende. Maar de ervaring heeft maar al te zeer geleerd dat, ook zonder bijkomend feit, de eene leugen met den andere op zóó listige wijze kan worden zamengeweven, dat zij elkander wederkeerig een bedriegelijken schijn van waarheid geven. Zou men nu aan die samenweving (niet te verwarren met opeenstapeling) den naam van „*listige kunstgreep*” willen geven? Daartegen zou geen bezwaar bestaan indien de uitdrukking *listige kunstgrepen* splinternieuw was, zoodat wij haar vrijelijk zouden kunnen interpreteren.

Nu echter de uitdrukking veelal in vrij engen zin pleegde te worden opgevat, nu eischt de *voorzigtigheid* om van „samenweefsel” afzonderlijk en uitdrukkelijk melding te maken.

Hoevele oplichters zijn niet, wegens de beperkte redactie van art. 405 Code Pénal, door de mazen van het net der justitie heengekropen!

Ik meen der Kamer de verzwakking der voorgestelde beteugeling van „oplichting” ten stelligste te moeten ontraden.

De heer DE SAVORNIN LOHMAN, *lid der Commissie van Rapporteurs*: Ook ik acht het inderdaad niet wenschelijk dat men alle mogelijke ongerechtigheid, die in de wereld geschiedt, vervolgt. Er moet bij inbreuk op de zedelijkheid een grens gevonden worden, welke aanwijst wanneer de Staat tusschenbeide mag treden, en die grens is altijd moeilijk te vinden.

Het zal echter niet gemakkelijk vallen om, wanneer men als grens stelt *samen-*

weefsel van verdichtfels, een feit aan te voeren, dat daaronder niet kon vallen. Stelt men dus die grens, dan zal de vraag zijn of niet vele feiten, die niet gestraft moesten worden, toch onder de bepaling van het artikel zullen vallen, en dus ten onrechte gestraft worden.

Het artikel toch bepaalt dat iemand, die op eenigzins slimme manier een verhaal doet, dat onwaar is, en waardoor een ander zich laat overhalen om iets van zijn vermogen af te staan, schuldig is aan oplichting.

Dit zou te ver gaan. De Minister van Justitie heeft gezegd, dat de tegenwoordige jurisprudentie ten aanzien van de beteekenis van manoeuvres frauduleuses, of listige kunstgrepen, in te beperkten zin wordt opgevat.

Ik meen dit te mogen betwijfelen.

Het is waar dat het artikel in den Code Pénal, waarbij dit misdrijf wordt geregeld, veel te beperkt is, maar niet om het woord: manoeuvre frauduleuse. Dit heeft nimmer tot moeilijkheid aanleiding gegeven, omdat de Hooge Raad altijd heeft aangenomen, dat er een listige kunstgreep is, zoodra iets geschied is om den leugen ingang te doen vinden, zóó, dat de bedrogene zich daartegen redelijkerwijze niet wapenen kan. Indien ik met iemand spreek of handel, moet ik er op bedacht zijn dat alles wat hij zegt onwaar kan zijn, maar als tijdens het gesprek een derde zich schijnbaar toevallig, maar na voorafgaand overleg, bij ons voegt om hetgeen men mij mededeelt te bevestigen, dan is er manoeuvre frauduleuse. Zou de Minister nu nog verder willen? Ik geloof het niet. Maar al geeft de Minister aan samenweefsel van verdichtfels geen andere beteekenis dan ik geef aan listige kunstgrepen, dit zal niet steeds het geval zijn met de verschillende regtscollegien. En wie kan verzekeren dat er niet onder zijn die in dit opzicht te ver zullen gaan. In kleine plaatsen vooral gebeurt het toch dikwijls dat men bij koop en verkoop een ontevredene heeft, en hoe ligt valt het niet daarbij zich te beroepen op onwaarheid, op verdichtfelen?

Een samenweefsel van verdichtfels is, zegt men, slechts een samenweefsel van onwaarheden, die op elkander sluiten. Natuurlijk! Leugens die achter elkander worden opgedischt moeten overeenstemmen, en stemmen ook gewoonlijk overeen.

Wij kunnen dus, geloof ik, de redactie van den Code Pénal gerust behouden.

De heer DES AMORIE VAN DER HOEVEN, *lid der Commissie van Rapporteurs*: Ik vrees dat, wanneer het amendement van mijne geachte vrienden aangenomen wordt, vele en groote bedriegers niet alleen door de kleine, maar zelfs door de groote mazen van het net zullen weten te ontsnappen en in vele gevallen ongestraft blijven. Ik zal, om dit aan te toonen, een voorbeeld aanhalen dat onlangs in de couranten heeft gestaan.

In eene provincie stad in Gelderland komt een man bij burgermensen, en geeft zich uit voor een Indisch ingenieur die zich in die stad wil vestigen en bij hen komt om kamers te huren. Men laat hem de kamers zien, hij dingt af van den prijs, bespreekt het een en ander, en zegt ten slotte dat hij de kamers nemen zal. Vervolgens gaat hij eene wandeling in de stad maken, komt daarna bij den verhuurder terug en zegt hem een huis gezien te hebben dat te koop stond en voornemens te zijn het te koopen. Hij verzocht hem een notaris aan te wijzen om daar met den eigenaar van het huis een koopcontract te sluiten. Hij begeeft zich voorts met dien eigenaar van het huis naar den notaris, die een concept-koopacte opmaakt, waarna hij bij de menschen, van wie hij de kamers gehuurd heeft, terugkeert en daar het middagmaal gebruikt. Maar zie, daar heeft hij geen geld genoeg bij zich om naar huis te gaan, en vraagt aan de lieden bij wie hij gehuurd had f 25 ter leen, die zij hem terstond geven, omdat zij denken dat hij toch den anderen dag terug komen zal om het koopcontract te sluiten. De *verstandigste* mensch zou hem zonder argwaan onder die omstandigheden het geld geleend hebben.

Dit geheele „samenweefsel van verdichtfels” nu moest hier dienen om die f 25 magtig te worden. *Manoeuvres frauduleuses* zijn hier niet, want er is geen tweede persoon bij gekomen, en alleen door zijne *reeks* van leugens en door „het samenweefsel van verdichtfels”, waarin nagenoeg iedereen zich zou verward hebben, heeft

de bedrieger zijn oogmerk bereikt. Moet die opligter nu gestraft worden, *ja of neen?* Voorzeker *ja*, en toch valt die man *wel* in den term van „*het samenweefsel van verdichtsels*”, maar *niet* in dien van *manoeuvres frauduleuses*, omdat er van buiten niemand is bijgekomen om hem te helpen. Geen ander persoon heeft hem daarin gesteund; hij heeft geene papieren vertoond of andere bepaalde kunstgrepen gebezigd, maar slechts eene serie van leugens verteld.

Juist die aanenschakeling, die serie van leugens is een „*zamenweefsel van verdichtsels*”, en *daarvoor* moet de man worden gestraft.

De heer VAN DER KAAÿ: Ik wensch alleen de voorstellers van het amendement te wijzen op hunne weinige consequentie, op hun, mijns inziens, totaal gebrek aan consequentie. Wat zeggen zij: „De Commissie is van oordeel dat het ontwerp te ver gaat, door een samenweefsel van verdichtsels als middel van opligting te erkennen. Tegen onwaarheid alleen moet geen bescherming worden verleend; hoe onzedelijk op zich zelf het spreken van onwaarheid ook zijn moge, toch zou het te ver gaan het bezigen van iedere onwaarheid strafbaar te stellen; het publiek behoort daartegen op zijne hoede te zijn. Het feit verkrijgt eerst een ernstiger karakter wanneer andere middelen worden gebezigd om de onwaarheid waarschijnlijk te maken. Maar die andere middelen mogen uit den aard der zaak niet weder alleen leugens zijn. Een leugen alleen maakt een leugen niet waarschijnlijker. Het criterium van het misdadige zoeke men niet in een valsch beweren, maar in de middelen om de valsche bewering ingang te doen vinden.”

Volgens de Commissie is alzoo eene opeenvolging van leugens niet voldoende om wegens bedrog gestraft te worden, veelmin een enkele leugen. Ook volgens het ontwerp is een enkele leugen, ook eene opeenvolging van leugens, niet voldoende, maar wordt een „*samenweefsel van leugens*” vereischt. Maar nu acht de Commissie wel voldoende het aannemen van een valschen naam of van eene valsche hoedanigheid. En wat is dat anders dan een enkele leugen?

Als ik zeg: ik heet *zoo*, of: ik ben de knecht van mijnheer *die*, dan zijn dat enkele leugens, die door geen enkele listige kunstgreep worden bevestigd. Toch heeft de Commissie geen bezwaar om die enkele, valsche opgaven voldoende te achten voor de strafbaarheid, en wanneer zij nu zegt: „Alleen voor het gebruik maken van valsche namen of hoedanigheden is eene uitzondering geregvaardigd. Het maatschappelijk verkeer steunt in dit opzigt op getrouwheid van de waarheid en de eenvoudige leugen te dezen aanzien verkrijgt het karakter van inbreuk op de openbare trouw”, dan wordt het wel gezegd, maar niet bewezen. Het is eene stelling, eene bewering waarvoor geen gronden worden aangevoerd. Met deze enkele leugens, ook door de Commissie voldoende geacht voor de strafbaarheid, wil het ontwerp gelijk gesteld hebben een „*samenweefsel van leugens*.”

Wat is een samenweefsel van leugens? Het eenvoudig opeenstapelen van leugens? Neen; ik kan de zaak niet duidelijker maken dan door voor te lezen wat de Minister daaromtrent zoo juist en voor allen duidelijk gezegd heeft:

„Het is niet voldoende dat de eene leugen wordt gestapeld op de andere, maar de eene leugen moet door de andere op zoodanige wijze waarschijnlijk worden gemaakt dat de nadenkende mensch zich daartegen evenmin kan wapenen als tegen andere middelen geschikt om de onwaarheid waarschijnlijk te maken. Zoodanig listig samenweefsel van allerlei onware beweringen is inderdaad in het maatschappelijk verkeer hoogst gevaarlijk.”

En nu geloof ik, dat, wanneer in de wet staat: een *samenweefsel* van leugens, en er wordt eene dergelijke interpretatie naast gegeven, geen regter zich zal vergissen in de beteekenis van die uitdrukking, en durf ik met volle vertrouwen het oordeel aan hem overlaten.

De heer VAN NISPEN TOT SEVENAER: Ik ben er van overtuigd, dat wij allen er den grootsten prijs op stellen dat wezenlijke bedriegers gestraft worden; laat ons dan ook niet bang zijn de mazen van het net zoo dicht toe te halen, dat zij er niet

door kunnen kruipen. Wat is nu het belang van het verschil van redactie, dat de Commissie verdeeld houdt?

De eene uitdrukking, *manoeuvres frauduleuses* — *listige kunstgrepen* — onderstelt altijd eene daad, de andere, *samenweefsel van verdichtfels*, onderstelt alleen woorden, leugens, maar die door een onderlingen band verbonden zijn, zóó listig aaneengekoppeld en tot onderlingen steun gebezigd, dat zij een mensch van gewone verstandelijke ontwikkeling bedriegen kunnen. Of men nu het bedrog pleegt met behulp van woorden alleen, of ook van daden, doet tot het resultaat niets af; ook met woorden alleen is dit te bereiken. Ik voor mij wil ook niet elke eenvoudige leugen als een strafbaar samenweefsel beschouwd hebben. Dit laatste is geheel wat anders, en wanneer *dit* bestaat, kan ook een mensch van gewone verstandelijke ontwikkeling gemakkelijk bedrogen worden; daar moet zoodanig verband gebragt zijn tusschen verschillende verhalen en beweringen en omstandigheden, dat dit alles één net vormt, waarin 's menschen gewone voorzigtigheid zich laat vangen.

In het voorbeeld, door den heer van der Hoeven aangehaald, kon welligt nog worden gedacht aan *manoeuvres frauduleuses*; maar men kan zich andere gevallen voorstellen, waarin geen daad hoegenaamd voorkomt, en alleen de samenwerking van listig bijgebragte beweringen en verzekeringen de prudentie verschalkt. Omdat door zulk samenweefsel eene goede intelligentie kan worden in de war gebragt en bedrogen, ben ik voor het behoud der woorden: „*samenweefsel van verdichtfels*.”

De heer PATIJN, *lid der Commissie van Rapporteurs*: De geachte afgevaardigde uit Alkmaar zegt: een valsche naam, eene valsche hoedanigheid, is voldoende, ook dat zijn enkel leugens; ik antwoord: wees dan consequent en verklaar dan dat het gebruik maken van een eenvoudigen leugen voldoende is voor vervolging krachtens dit artikel. De wetgever heeft dit echter niet gewild, maar *exceptioneel* aanwending van een valschen naam, van eene valsche hoedanigheid voldoende willen achten, maar verder kan men niet gaan. Nu heeft de geachte afgevaardigde nit Breda een verhaal medegedeeld uit de dagbladen, en is hij geëindigd met de woorden: moet zoo iemand niet gestraft worden? Zeer zeker; geen regtscollegie, en stellig niet de Hooge Raad, zou in dat feit geen misdrijf gezien hebben. Wat toch was het geval? Daar bestonden, wat in onze regtspraak wordt genoemd: listige kunstgrepen. Die persoon die een kamer huurde en een concept-acte liet opmaken, enkel en alleen om denzelfden dag *f* 25 te kunnen bekomen — die man pleegde handelingen die de Hooge Raad stellig als listige kunstgrepen zou qualificeeren. Een ieder die met de praktijk bekend is zal mij dit moeten toegeven. Maar gaat men verder, neemt men ook een samenstel van verdichtfels op, dan zal men telkens, daar waar men eigenlijk zijne toevlugt tot den civilen regter zou moeten nemen, zich tot den strafregter wenden, voor feiten die niet voor *dezen* regter tehuis behooren.

[Het amendement werd met 40 tegen 10 stemmen verworpen.]

Verslag van de Eerste Kamer.

Het vereischte van »*samenweefsel van verdichtfels*» kan, naar het oordeel van sommige leden, ligt tot gevaarlijke consequentien leiden. Zij achten niet door den Minister weêrlegd hetgeen daarover door de meerderheid der Commissie van Rapporteurs [in de Tweede Kamer bij de

Antwoord der Regeering.

Het doet den Minister leed dat sommige leden tusschen »*samenweefsel*» en »*opeenstapeling*», geen verschil waarnemen. Ook mondeling is door hem dat verschil toegelicht.

Beraadslagingen] werd in het midden gebracht.

Art. 327.

Hij die door listige kunstgrepen den verzekeraar in dwaling brengt ten opzichte van omstandigheden tot de verzekering betrekking hebbende, zoodat deze eene overeenkomst sluit die hij niet of niet onder dezelfde voorwaarden zou hebben gesloten, indien hij den waren staat van zaken gekend had, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste een jaar.

O. R. O. ART. 355. Hij die door listige kunstgrepen den verzekeraar in dwaling brengt ten opzichte van de waarde van het te verzekeren voorwerp, of met betrekking tot den leeftijd of den gezondheidstoestand des persoons op wiens leven eene verzekering wordt gesloten, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste een jaar.

Memorie van Toelichting.

In het eerste ontwerp van 1847 werd straf bedreigd tegen hem, die ter kwader trouw zijne goederen boven hunne waarde laat verzekeren. Het verslag der tweede kamer hield de opmerking in, dat kwade trouw bij verzekeringen ook kan aanwezig zijn bij den verzekeraar, en daarop werd de vraag gegrond, of in dat geval ook niet de verzekeraar met straf behoorde te worden bedreigd. In het herziene ontwerp werd aan dien wensch gevolg gegeven. Toegegeven wat daarbij is vermeld, dat zoowel het algemeen als ieder deelgenoot in eene onderlinge verzekeringsmaatschappij belang heeft bij het tegengaan van te hooge verzekeringen, aan bedrog van den verzekeraar tegenover zijnen mede-contractant kan in zoodanig geval bezwaarlijk gedacht worden. Doch de strafwet heeft te waken tegen elke opzettelijke misleiding, die door listige kunstgrepen den verzekeraar in dwaling brengt ten aanzien van feiten en omstandigheden, waarop bij het sluiten der overeenkomst in de eerste plaats moet worden gelet. Van dien aard zijn:

- a. de waarde van het te verzekeren voorwerp;
- b. bij levensverzekering, de leeftijd en de gezondheidstoestand des persoons op wiens leven eene verzekering wordt gesloten.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Naar het gevoelen der Commissie is het ontwerp te beperkt, door alleen het in dwaling brengen van den verzekeraar ten aanzien van de waarde van het te verzekeren voorwerp, en niet ten opzichte van de andere bij de verzekering betrokken belangen strafbaar te stellen. Waarom zou niet elke door listige kunstgrepen bij den verzekeraar veroorzaakte dwaling strafbaar zijn, als hij, zonder die dwaling, de overeenkomst niet of niet onder dezelfde voorwaarden zou hebben gesloten? De Commissie zou de omschrijving van het misdrijf zoo naauw mogelijk willen doen aansluiten aan de bepaling van art. 251 Wetboek van Koophandel, en derhalve willen lezen: »Hij die door listige kunstgrepen den verzekeraar in dwaling brengt ten opzichte van omstandigheden, welke van dien aard zijn, dat de overeenkomst niet of niet onder dezelfde voorwaarden zoude zijn gesloten, indien de verzekeraar van den waren staat der zaak had kennis gedragen, wordt gestraft enz.».

Aan de opmerking is door gewijzigde redactie voldaan.

Listige kunstgrepen. Hier is de uitdrukking naar het oordeel der Commissie gepast, omdat zij te kennen geeft, gelijk de Memorie van Toelichting zegt (ad art. 354), dat de middelen geschikt moeten zijn om den bij zijne handelingen in het maatschappelijk verkeer nadenkenden mensch te verschalken.

't Geen de Commissie hier tot aanbeveling der uitdrukking »*listige kunstgrepen*» zegt, bewijst tevens dat die uitdrukking, waaromtrent eene goede jurisprudentie bestaat, ook in art. 354 [326] juist gekozen is. Want daar is *precies* hetzelfde bedoeld.

Opmerking van Prof. M. de Vries.

De door de Commissie van Rapporteurs voorgestelde nieuwe redactie geeft aanleiding tot eenige bedenkingen. De woorden: *omstandigheden welke van dien aard zijn*, dat zijn niet juist. Het feit, dat hij de overeenkomst anders niet zou gesloten hebben, hangt niet af van den aard der omstandigheden, maar van den aard der dwaalbegrippen, die men hem heeft wijsgemaakt. Ook de woorden *den waren staat der zaak* zijn niet zuiver. Er is geen spraak van *eene zaak*, die zich in een bepaalden toestand bevindt, maar van *den waren staat van zaken*. Dat is de echte en gewone uitdrukking. Ook *kennis dragen* past hier niet. Men draagt *kennis* van iets dat een ander doet of beraamt. Maar dat is hier de bedoeling niet. Men zegt niet: *ik draag kennis van de beteekenis van dit of dat woord*, maar eenvoudig *ik ken*. Ook hier moet het *gekend* zijn. Het geheele art. is onzuiver gesteld. Ik stel de volgende omwerking voor, die den zin onveranderd laat, maar dien beter en duidelijker uitdrukt:

»Hij die door listige kunstgrepen, ten opzichte van omstandigheden tot de verzekering betrekking hebbende, den verzekeraar in dwaling brengt, zoodat deze eene overeenkomst sluit die hij niet of niet onder dezelfde voorwaarden zou hebben gesloten, indien hij den waren staat van zaken gekend had, wordt» enz.

G. O. ART. 327 = art. 327 van het Wetboek.

Art. 328.

Hij die, met het oogmerk om zich of een ander, ten nadeele van den verzekeraar of van den wettigen houder van een bodemerij-brief, wederrechtelijk te bevoordeelen, brand sticht of eene ontploffing teweegbrengt in eenig tegen brandgevaar verzekerd goed, of een vaartuig dat verzekerd is of waarvan de lading of de te verdienen vrachtpenningen zijn verzekerd, of waarop bodemerijpenningen zijn geschoten, doet zinken of stranden, vernielt, onbruikbaar maakt of beschadigt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren.

O. R. O. ART. 356. Hij die, met het oogmerk om zich of een ander wederrechtelijk te bevoordeelen, brand sticht in eenig tegen brandgevaar verzekerd goed, of een vaartuig hetwelk of waarvan de te verdienen vrachtpenningen of de lading zijn verzekerd, of waarop bodemerijpenningen zijn geschoten, doet zinken of stranden, vernielt, onbruikbaar maakt of beschadigt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren.

Memorie van Toelichting.

Hier is *concurfus idealis* denkbaar, meestal zelfs aanwezig, met de zwaardere misdrijven, in de artt. 171, 179 en 181 [157, 170 en 168] omschreven. Het bedriegelijk oogmerk (vgl. § 265 D. W.) is hier, gelijk elders in het ontwerp, bepaald omschreven als »het oogmerk om zich of een ander wederregtelijk te bevoordeelen". Dit is in het algemeen, en bepaald waar het bedrog gerigt is tegen den verzekeraar of den geldschietcr op bodemerij, niet denkbaar zonder het oogmerk om »anderen wederregtelijk te benadeelen". Deze laatste woorden, die overigens niet zouden passen in de terminologie van het ontwerp, zijn dan ook niet overgenomen uit art. 2 der wet van 12 April 1872 (*Staatsblad* n°. 23).

De woorden doet zinken of stranden zijn strikt genómen overtollig; zij zijn, zoo hier als in art. 181 [168], aan de aangehaalde wet ontleend om tot geene verkeerde gevolgtrekkingen aanleiding te geven. In art. 383 [352], waar niet alleen van vaartuigen, maar ook van gebouwen spraak is, kan de algemeene uitdrukking vernielen of onbruikbaar maken bezwaarlijk tot misverstand leiden.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

De bedoeling zal wel zijn alleen die brandstichting hier strafbaar te stellen welke geschiedt met het oog op hooge bodemerij- of assurantiepenningen. Die bedoeling is echter in het artikel niet weergegeven. Volgens de redactie zou iedere brandstichting in verzekerd goed, welke geschiedt met het oogmerk om zich of een ander wederregtelijk te bevoordeelen, als een species van bedrog moeten worden aangemerkt, dus ook die welke bijv. geschiedt om een concurrent te benadeelen of om boeken te verduisteren. Men leze daarom liever: »Hij die ter verkrijging van assurantie- en bodemerijpenningen brand sticht enz."

Men kan niet spreken van »ter verkrijging van bodemerijpenningen"; deze zijn immers reeds ontvangen. Overigens is aan den wensch der Commissie voldaan.

Brandgevaar. Wordt ook niet tegen gevaar voor ontploffing verzekerd? De Commissie meent dat dit wel geschiedt en zou daarom ook hiervan willen gewag maken.

Achter »brand sticht" te voegen: »of eene ontploffing teweegbrengt".
Vaartuig hetwelk of. Lees: *vaartuig hetwelk verzekerd is of.*

Opmerking van Prof. M. de Vries.

of een vaartuig hetwelk of waarvan de te verdienen vrachtpenningen of de lading zijn verzekerd. Deze constructie is niet te rechtvaardigen. *Hetwelk* kan niet gevolgd worden door *zijn*, en de geheele uitdrukking is gedrongen en onnatuurlijk. De zin is gemakkelijk te herstellen, door te schrijven: *of die een vaartuig dat verzekerd is, of waarvan enz.;* maar dan liefst eerst de *lading* te noemen, daarna de *vrachtpenningen*, ten einde de *lading* niet terstond door het meervoud *zijn* te doen volgen. Aldus: *of waarvan de lading of de te verdienen vrachtpenningen zijn verzekerd.*

Art. 329.

Met gevangenisstraf van ten hoogste een jaar wordt gestraft de verkooper die den kooper bedriegt:

- 1°. door hem die een bepaald aangewezen voorwerp kocht, opzettelijk iets anders daarvoor in de plaats te leveren;
- 2°. ten opzichte van den aard, de hoedanigheid of de hoeveelheid van het geleverde, door het aanwenden van listige kunstgrepen.

O. R. O. ART. 358. Met gevangenisstraf van ten hoogste een jaar wordt gestraft de verkooper die den kooper bedriegt:

hetzij door hem opzettelijk te verkoopen wat slechts schijnbaar gelijk op hetgeen hij verlangde en meende te koopen, of door hem opzettelijk te leveren wat slechts schijnbaar gelijk op hetgeen hij kocht;

hetzij door hem die een bepaald aangewezen voorwerp kocht, opzettelijk iets anders daarvoor in de plaats te leveren;

hetzij ten opzichte van de hoeveelheid van het geleverde, door het aanwenden van listige kunstgrepen.

Memorie van Toelichting.

Alleen tegen werkelijk bedrog in den handel wordt hier straf bedreigd, niet tegen de reclame waarvan de koopman zich bedient om aan het ligtgeloovig publiek zijne waren aan te prijzen. Met den franschen wetgever heeft men hier drie gevallen onderscheiden: het bedrog kan gepleegd zijn ten aanzien van den oorsprong en den aard van het verkochte, met betrekking tot de identiteit van het gekochte en het geleverde, ten opzichte van de hoeveelheid van het geleverde.

Wat het eerste punt betreft, den oorsprong en den aard van het verkochte, in tegenstelling van de hoedanigheid en de soort, sluit het ontwerp zich geheel aan het voorbeeld van den belgischen code aan. Door te gewagen van wat slechts schijnbaar gelijk op hetgeen de kooper verlangde en meende te koopen, neemt de wet de goede trouw in het handelsverkeer in bescherming, en snijdt zij tevens al die twistvragen af, waartoe de redactie van den Code Pénal aanleiding gaf.

Het tweede geval eischt naauwelijks toelichting; de verkooper die in stede van de gekochte schilderij eene zorgvuldig nagebootste kopij levert, of de winkelier die in plaats der gekochte waren den kooper andere toezendt, mag niet aan de strafwet ontsnappen, mits *in facto* bewezen zij, dat hij langs dien weg den kooper werkelijk heeft bedrogen.

Wat eindelijk de hoeveelheid van het geleverde aangaat, hierbij komt het aan op de middelen, die de verkooper bezigde om het bedrog te plegen. Om strafbaar te zijn moet hij listige kunstgrepen hebben aangewend hetzij door het gebruik maken van valsche maten, gewigten of balansen, hetzij door de wijze van wegen of handgrepen bij het meten enz. De belgische code heeft hier teregt eene aanmerkelijke uitbreiding gegeven aan de bepaling des franschen regts; toch bestaat er geene reden om aan deze soort van bedrog, gelijk in art. 499 C. P. B., een afzonderlijk artikel te wijden.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

De bedoeling van de Memorie van Toelichting dat alleen tegen werkelijk bedrog in den handel straf moet worden bedreigd, niet tegen de

reclame waarvan de koopman zich bedient om aan het ligtgeloovig publiek zijne waren aan te prijzen, is in de wet niet duidelijk uitgedrukt. Volgens de redactie van het ontwerp zou wel degelijk, tegen de bedoeling, ook bedrog ten opzichte van soort of hoedanigheid strafbaar zijn; in de praktijk zou deze bepaling echter niet zijn te handhaven en tot noodelooze en willekeurige belemmering aanleiding geven. De Commissie zou daarom willen invoegen achter *bedriegt* de woorden *in den aard der verkochte of geleverde zaak*. Het tweede geval, bedrog in de *identiteit* der zaak, zal toch wel tevens bedrog zijn in den *aard* der zaak. Het laatste geval zal dan in eene nieuwe alinea moeten vermeld worden, luidende: »Met dezelfde straf wordt gestraft de verkooper die den kooper bedriegt ten opzichte van de hoeveelheid van het geleverde door het aanwenden van listige kunstgrepen.»

Het 2de nummer kan onmogelijk worden weggelaten.

Dat bedrog in de *identiteit* tevens zou zijn bedrog in den *aard*, kan niet worden toegegeven. Als ik u een ander paard lever dan gij gekocht hebt, lever ik u dan toch geen *paard*?

Na het gehouden mondeling overleg met den Minister, waarbij voornamelijk tegen de te groote uitbreiding van het 1ste nummer werd opgekomen, heeft de Minister zich vereenigd met het door de Commissie voorgestelde amendement, om het *eerste* nummer van art. 358 weg te laten en n°. 3 te lezen: »ten opzichte van den *aard*, de hoedanigheid of de hoeveelheid van het geleverde, door het aanwenden van listige kunstgrepen».

G. O. ART. 329 = art. 329 van het Wetboek.

Beraadslagingen in de Tweede Kamer.

(5 November 1880.)

De heer IDZERDA: Gaarne zal ik omtrent enkele punten eenige opheldering van den Minister ontvangen.

1°. Wat verstaat de Minister in art. 329 sub 2° onder de woorden: „listige kunstgrepen”? Is dat hetzelfde als listige handelingen, of moet daarbij nog bovendien *kunst* zijn aangewend?

2°. Is de verkooper, die den kooper opzettelijk bedriegt omtrent den *aard*, de hoedanigheid of de hoeveelheid van het geleverde, zonder dat daarbij listige kunstgrepen zijn aangewend, niet strafbaar?

3°. enz. [dit behoort tot art. 330; zie de beraadslagingen over dat artikel, op bl. 564.]

De heer RUTGERS VAN ROZENBURG: Het komt mij voor dat in eene wet zoo volledig als deze, die hare zorgen uitstrekt over dieren en menschen, eene strafbepaling tegen den verkoop van surrogaten voor echte waar niet mag gemist worden. De Minister is ook eenmaal van die meening geweest, toen hij in het oorspronkelijk ontwerp bij art. 358 bepaalde: „Met gevangenisstraf van ten hoogste een jaar wordt gestraft de verkooper, die den kooper bedriegt, hetzij door hem opzettelijk te verkoopen wat slechts schijnbaar gelijk op hetgeen hij verlangde en meende te koopen, of door hem opzettelijk te leveren wat slechts schijnbaar gelijk op hetgeen hij kocht.” Dit artikel werd verdedigd door Zijne Excellentie in de Memorie van Toelichting met de volgende woorden: „Door te gewagen van wat slechts schijnbaar gelijk op hetgeen de kooper verlangde en meende te koopen, neemt de wet de goede trouw in het handelsverkeer in bescherming, en snijdt zij tevens al die twistvragen af, waartoe de redactie van den Code Pénal aanleiding gaf.” Tegen dat zeer doelmatig artikel en deze juiste toelichting had echter de Commissie bezwaar; en meenende, dat men wel bedrog mogt te keer gaan, maar geen handelsreclame, of vreezende

dat onder alinea 1 van dat artikel de reclame lijden kon, drong zij aan op het schrappen van de alinea. De Minister, misschien uit zucht tot overleg met de Commissie, nam werkelijk de alinea terug. Maar daardoor is eene lacune in het ontwerp ontstaan, welke het amendement-Sickesz [zie bij art. 330, hierachter bl. 563] bestemd is aan te vullen. Laat men die bestaan, dan zal voortaan niet alleen verkoop van surrogaten, maar ook verkoop van geheel andere zaken voor de echte waren vrijstaan of blijven. Dan zal het bijv. vrijstaan om in eene flesch met groen lak, met het étiquette *St. Estèphe*, te verkoopen bessennat: dan zal men in een vat, waarop geschilderd staat: *Echte, beste Delftsche roomboter*, kunnen verkoopen margarine-vet; dan zal men in eene kruik met de inscriptie: *Soya*, kunnen verkoopen keukensiroop. Ik maak van dit laatste voorbeeld melding, omdat het historisch is, en ik mij herinner hoe eene Amsterdamsche huismoeder een kruikje soya besteld hebbende, een kruikje stroop ontving, en toen zij dit terugzond met den eisch dat haar het geld werd teruggegeven, een weigerend antwoord ontving, met de mededeeling, dat de winkelier zelf een goede bezending van deze soya uit Amerika ontvangen en met goed geld betaald hebbende, de schade niet lijden kon, en dus den voorraad weer moest afzetten.

Wil men dit nu reclame noemen, en die soort van reclame in bescherming nemen — mij wel. Maar men schrappe dan ook uit het wetsontwerp de strafbepaling tegen of het verbod van het in betaling geven van looden in plaats van zilveren rijksdaalders, of het weder uitgeven van valsche munt, die men tot zijne schade zelf eenmaal heeft aangenomen. Men verkondige echter niet dat men het doet in het belang en in naam van den handel. Had men daartoe regt, ik zou erkennen, dat de ouden van dagen geen ongelijk hadden met de kooplieden *niet alleen* te stellen onder het patronaat van Mercurius. Maar de handel verlangt dit niet! De handel heeft het meest belang bij de strafbepaling op het verkoopen van surrogaten en vervalschte waren. De eerlijke handelaars vragen er om met meer kracht dan wij, omdat zij in het gemis er van slechts zien eene protectie van de concurrentie hunner oneerlijke vakgenooten.

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: Wat verstaat men in art. 329 n°. 2 onder listige kunstgrepen? Ik antwoord, dat listige kunstgreep (manoeuvre frauduleuse) eene technische uitdrukking is, die in de regtstaal eene vaste beteekenis heeft verkregen. Het is eene handeling, waardoor men aan leugen of vorm zoodanigen schijn of uiterlijk van waarheid of werkelijkheid geeft, dat iemand met gewone mate van omzigtigheid begaafd, en die gewone mate van omzigtigheid gebruikende, de dupe kan worden. Stel, iemand levert, in den letterlijken zin van het woord, knollen voor citroenen. Dat is *geene* listige kunstgreep, want ieder die zijne oogen gebruikt, zal dergelijk bedrog onmiddellijk ontdekken. Stel daarentegen: iemand geeft aan oude, misschien bevroren of bedorven, aardappelen, door de eene of andere bewerking, weder den schijn als of het nieuwe en goede waren. Dit zou een listige kunstgreep zijn en de verkooper voortaan strafbaar krachtens art. 329 n°. 2.

Is, vroeg verder de geachte afgevaardigde uit Sneek, de verkooper, die den koper opzettelijk bedriegt *zonder* eene listige kunstgreep, *niet* strafbaar?

Neen, voor zoo veel betreft den casus van 329 n°. 2. Wat daarentegen 329 n°. 1 betreft, daar wordt voor de strafbaarheid de listige kunstgreep *niet* geëischt, omdat het daar bedoeld bedrog (bedrog in de *identiteit*) feitelijk slechts *mogelijk* is, wanneer de voorwerpen, bij de aanwending van gewone omzigtigheid, uitwendig niet van elkander zijn te onderscheiden. Wat eindelijk het geval van art. 330 aangaat, daar behoefde de listige kunstgreep niet meer geëischt te worden, omdat de *bijmenging* zelve als daar bedoeld, eene listige kunstgreep is.

De heer IDZERDA: Met eenige bevreemding (heb ik) de argumentatie tot ondersteuning van den heer Rutgers gehoord. Hij meent dat niet voorzien is in het geval dat bijvoorbeeld bessensap geleverd wordt in plaats van wijn, margarine-boter in plaats van koe-boter, en keukenstroop in plaats van soya.

De geachte spreker gelieve in te zien art. 329, dat straf bedreigt tegen hem die voor een bepaald aangewezen voorwerp opzettelijk iets anders in de plaats levert. Hier

is dus het geval voorzien dat de verkooper de eene waar *in plaats* van de andere levert. In het geval van *vermenging* met *vreemde* bestanddeelen daarin voorziet art. 330, en uitbreiding van de bepaling van dit artikel zal in de praktijk tot groote moeilijkheden aanleiding geven.

De Heer RUTGERS VAN ROZENBURG: Een korte inlichting wil ik geven aan den heer Idzerda, die meent dat ik mij vergist heb, daar wat ik wensch te keeren reeds valt onder art. 329. De opvatting van dien geachten afgevaardigde steunt eenvoudig op eene verwarring tusschen *voorwerp* en *waar*. Een *voorwerp* is een glas water, een inktkoker, gelijk voor den heer Idzerda staan; *waren* zijn goederen in zekere hoeveelheid van zekere soort, als: roomboter, margarineboter, wijn, soya enz.

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: Vóór alles een kort woord omtrent het verschil tusschen de heeren Idzerda en Rutgers van Rozenburg. Noch met den een noch met den ander kan ik mij geheel vereenigen. Te regt zegt de heer Rutgers van Rozenburg dat art. 329 1°. niet geldt voor de door den heer Idzerda bedoelde gevallen, namelijk verkoop van bessenvin voor wijn en van siroop voor soya. Maar dit neemt niet weg dat zoodanige feiten wel degelijk onder art. 329 n°. 2 kunnen vallen.

Wanneer ik bijv. bessensap doe in eene flesch met een etiket van St. Estèphe er op, dan is dat eene bedriegelijke kunstgreep.

Amendement van den heer Rutgers van Rozenburg,

strekkende om artikel 329 te lezen gelijk art. 358 van het oorspronkelijk wetsontwerp, met bijvoeging van de woorden: „den aard en” tusschen de woorden „van” en „de hoeveelheid.”

[Vgl. ook de Beraadslagingen over art. 330.]

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: Door den heer Rutgers werd plotseling voorgesteld om tot de redactie der Staatscommissie terug te keeren. Een voor mij zeer verrassend voorstel. Omtrent dit onderwerp, heeft een zeer langdurig overleg plaats gehad tusschen de Commissie van Rapporteurs en mij. De Commissie verklaarde dat de Kamer niets wilde weten van de redactie der Staatscommissie en eene andere verlangde. Na veel overleg heb ik door de nieuwe redactie overeenstemming met de vertegenwoordigers der Kamer verkregen. En thans zou de Kamer weder verlangen tot de vroegere afgekeurde redactie terug te keeren? Op die wijze komen wij niet verder.

[Het amendement werd met 50 tegen 7 stemmen verworpen.]

(Vgl. de wet van 23 Juni 1889 (*Stbl.* n°. 82), houdende bepalingen tot voorkoming van bedrog in den boterhandel.)

Art. 330.

Hij die eet- of drinkwaren of geneesmiddelen verkoopt, te koop aanbiedt of aflevert, wetende dat zij vervalscht zijn en die vervalsching verzwijgende, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren.

Eet- of drinkwaren of geneesmiddelen zijn vervalscht wanneer door bijmenging van vreemde bestanddeelen hunne waarde of hunne bruikbaarheid verminderd is.

O. R. O. Art. 359. Met gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren wordt gestraft:

- 1°. hij die stoffen verkoopt of aflevert, wetende dat zij tot vervalsching van eet- of drinkwaren of van geneesmiddelen moeten dienen;
- 2°. hij die eet- of drinkwaren of geneesmiddelen, bestemd om verkocht of uitgedeeld te worden, opzettelijk vervalscht;
- 3°. hij die eet- of drinkwaren of geneesmiddelen verkoopt, te koop aanbiedt, aflevert, uitdeelt of ten verkoop of ter uitdeeling in voorraad heeft, wetende dat zij vervalscht zijn.

Memorie van Toelichting.

Deze bepalingen moeten beschouwd worden in verband met die in art. 187 [174] vervat. Dáár zijn strenge straffen bedreigd tegen hem, die de volksgezondheid benadeelt door mede te werken tot het debiet van eet- en drinkwaren waarin gevaarlijke stoffen gemengd zijn; hier daarentegen wordt het bedrog beteugeld door vervalsching van eet- of drinkwaren gepleegd. *Concursus idealis* van beide misdrijven zal zich ligt voordoen. Daarenboven wordt in dit artikel ook van geneesmiddelen gesproken, waarvan in den zevenden titel niet kon worden gewaagd (zie toelichting van titel VII, sub. VI [hiervoor bl. 158 volg.]).

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

De Commissie geeft in overweging het artikel te doen vervallen. Het bedrog, gepleegd door den verkoop of de levering van vervalschte eet- of drinkwaren of geneesmiddelen, wordt reeds strafbaar gesteld in art. 358 [329]. Verder te gaan en ook de voorbereiding tot dat bedrog strafbaar te stellen komt de Commissie niet wenschelijk voor. Bovendien is het begrip van vervalsching zeer onbepaald, omdat meestal van te voren en in het algemeen niet is uit te maken uit welke bestanddeelen een onvervalschte waar moet bestaan. Daarbij komt, dat het geval sub 1°. schier nooit zal zijn te bewijzen, en eindelijk heeft het artikel nog dit bezwaar, dat in de gevallen, sub 1°. en 3°. omschreven, niet onderscheiden wordt tusschen het *als onvervalscht* verkoopen van vermengde waren en het opzettelijk verkoopen van vermengde waren als *surrogaat*; men denke bijv. aan de kunstboter.

Geen artikel zóó noodig in onze dagen als een dat de vervalsching van levensmiddelen, waardoor ook bepaaldelijk de minvermogenenden zoo schromelijk bedrogen en benadeeld worden, beteugelt. Sints tal van jaren heeft de ervaring geleerd dat die vervalsching in den regel *niet* valt onder bedrog in den aard der koopwaar.

Dat vervalsching een onbestemd begrip is, geeft de Minister toe. Daarom heeft hij, door eene nieuwe redactie, het misdrijf nader gepreciseerd. Vergelijk Zürich, § 188.

De bijvoeging: *»en die vervalsching verzwijgende»*, is hier, even als in het nieuwe artikel 174, bepaald noodig. Er zijn steden in ons land waar men, gelijk ook de kooper weet, b. v. verschillende soorten van melk verkoopt, waarvan door den verkooper *erkend* wordt dat zij meer of min met water vermengd zijn en, met 't oog daarop, in prijs verschillend. Wie nu, willens en wetens, aangemengde melk koopt, heeft zich niet te beklagen.

Aan den anderen kant vloeit uit den eisch dat de vervalsching moet zijn verzwegen, voort dat, even als in art. 174 *nieuw*, het *»in voorraad hebben»* niet strafbaar kan zijn. Anders in art. 365 [337].

Trouwens dáár geldt het een misdrijf niet enkel tegen den kooper, maar ook, en vooral, tegen hem wiens merk is nagemaakt.

Ook van »uitdeelen» moet hier gezwezen worden. Wie *gratis* met water vermengde melk uitdeelt, moet niet strafbaar zijn.

G. O. ART. 330 = art. 330 van het Wetboek.

Beraadslagingen in de Tweede Kamer.

(5 November 1880.)

Amendement van den heer Sickesz,

strekkende om aan art. 330 eene nieuwe alinea toe te voegen van den volgende inhoud:

„Met vervalschte eet- of drinkwaren of geneesmiddelen worden gelijkgesteld die, welke zamengesteld zijn uit andere hoofdbestanddeelen, dan de eet- of drinkwaren of geneesmiddelen behooren te bevatten, die men voorgeeft te verkoopen, te koop aan te bieden of af te leveren.”

De heer SICKESZ: Art. 330 spreekt van vervalschte levensmiddelen.

Nu bestaat er nog eene soort van bedrog dat dikwijls voorkomt, vooral sedert de chemie aan de industrie zulk eene zoo groote uitbreiding heeft gegeven. Ik bedoel het leveren van surrogaten, die in kleur en smaak soms geheel overeenkomen met de levensmiddelen waarvoor ze in de plaats treden. Als voorbeeld wijs ik op de margarine-boter, [die wat kleur en smaak betreft vaak niet van de koe-boter te onderskennen is,] en [voor deze wordt verkocht. Dit feit valt niet onder de artt. 329 of 330; wierd in art. 329 niet gelezen „door het aanwenden van listige kunstgrepen”, dan zou ik welligt kunnen toegeven dat het onder die bepaling viel. Men bedriegt als men kunstboter voor koe-boter verkoopt, maar dit kan gebeuren ook zonder dat daarbij listige kunstgrepen worden aangewend.

Art. 330 [spreekt van het vervalschen van eet- of drinkwaren. en men kan niet zeggen, dat margarine-boter eene vervalschte eetwaar is. Ik verzet mij zelfs in de verte niet tegen het in den handel brengen van die boter; integendeel, het is een uitnemend surrogaat voor de gewone boter, maar ik acht het hoogst bedenkelijk dat surrogaten ongestraft in den handel kunnen worden gebragt als waren het de levensmiddelen die ze vervangen. Om dit bedrog strafbaar te stellen heb ik mijn amendement ingediend.

De heer VAN DER KAAJ, *lid der Commissie van Rapporteurs*: Voor zoover de tijd het toeliet, heeft de Commissie van Rapporteurs dit artikel overwogen en besproken. Zij heeft de eer aan de Kamer als haar gevoelen mede te deelen, dat zij, voor zoover zij de strekking van het amendement kan nagaan, het gevaarlijk acht en derhalve der Kamer de aanneming daarvan niet kan aanbevelen.

Eene strafbedreiging tegen hem die eet- of drinkwaren of geneesmiddelen in den handel brengt of verkoopt, die uit andere hoofdbestanddeelen zijn zamengesteld, dan de eet- of drinkwaren of geneesmiddelen behooren te bevatten, heeft eene zoo wijde strekking, dat de Commissie het niet waagt het amendement over te nemen. Het doel van het voorstel zou de Commissie even gaarne willen bereiken als de geachte voorsteller; maar zij kan niet besluiten dit te doen door het overnemen van een amendement, waarvan zij verklaart de portée niet geheel te kunnen overzien.

Uit welke hoofdbestanddeelen behooren eet- of drinkwaren of geneesmiddelen te zijn zamengesteld? Dit is eene zoo lastige vraag, dat de Commissie niet gelooft dat zij behoorlijk kan worden beantwoord.

Om een voorbeeld te noemen: uit welke hoofdbestanddeelen behoort het bier te bestaan? Wij weten wel uit welke hoofdbestanddeelen het bier op het oogenblik bestaat, maar uit welke bestanddeelen behoort het te bestaan? Wanneer men eens het bier uit andere grondstoffen ging bereiden, zoodat zijne hoofdbestanddeelen niet

meer waren wat zij nu zijn, hoe zal het dan gaan? Wie zal dan uitmaken, uit welke hoofdbestanddeelen het bier behoort te bestaan?

De heer IDZERDA: Gaarne zal ik omtrent enkele punten eenige opheldering van den Minister ontvangen.

1°, 2°. enz. [betreffen art. 329; zie bij dit artikel, hiervoor bl. 559].

3°. Welke beteekenis hecht de Minister in art. 330 aan de woorden „*vreemde bestanddeelen*”, voorkomende in de 2de alinea van dat artikel? Wanneer meel vermengd wordt met gemalen krijt of gips, dan zijn deze bijmengsels zonder twijfel *vreemde* bestanddeelen, maar wanneer wijn met water vermengd wordt dat daardoor zijne bruikbaarheid of waarde verminderd is, dan is dat bijgemengde water in den eigenlijken zin geen vreemd bestanddeel, want wijn bestaat even als de meeste dranken voor verreweg het grootste deel uit water. Ik vrees daarom dat het woord *vreemde* tot zeer verschillende opvatting aanleiding zal kunnen geven. Ik geef den Minister in overweging om dat woord uit deze alinea te schrappen en alleen te lezen *bijmenging van bestanddeelen* enz.

4°. Wensch ik den Minister te vragen of onder eet- en drinkwaren ook begrepen zijn wat men in het dagelijksch leven noemt *toespijzen* of *genotmiddelen*, zoo als koffij, thee, suiker, mosterd, peper, azijn, enz., die strikt genomen misschien niet onder eet- of drinkwaren gerangschikt kunnen worden.

Wat het amendement betreft, daartegen heb ik zoo groot bezwaar niet, maar het komt mij onnoodig voor. Het groote verschil bestaat vooral hierin dat in het ontwerp staat *vreemde bestanddeelen* en in het amendement *andere hoofdbestanddeelen*. Maar mij dunkt dat de zaak hierdoor voor den regter nog al moeilijk wordt.

De heer RUTGERS VAN ROZENBURG [Vervolg der rede, medegedeeld bij art. 329 hiervoor bl. 559 en 560]: Nu mag men dubia opperen tegen het amendement van den heer Sickesz — er is geen amendement te ontwerpen, waartegen dubia, als door den heer van der Kaay geopperd, niet kunnen uitgevonden worden. Maar wanneer men het in het algemeen beziet, en speciaal dit amendement vergelijkt met het artikel, waarop het is voorgesteld, dan zal men ontwaren hoeveel die dubia te beteekenen hebben en dat van dat dubium niet veel overblijft.

Het bezwaar toch, door den heer van der Kaay ontwikkeld, geldt evenzeer tegen het artikel, dat hij namens de Commissie in bescherming neemt.

Indien het onmogelijk is uit te maken, gelijk de heer van der Kaay betoogd heeft, wat de hoofdbestanddeelen zijn, waaruit een of andere eetwaar, enz. behoort te zijn zamengesteld, is het even onmogelijk voor den regter uit te maken wat ten opzichte van deze of gene eetwaar is een *vreemd* bestanddeel, aangezien een vreemd bestanddeel is een bestanddeel, dat in zekere waar *niet behoort*. En in de tweede alinea van art. 330 nu staat:

„Eet- of drinkwaren of geneesmiddelen zijn vervalscht wanneer door bijmenging van vreemde bestanddeelen hunne waarde of hunne bruikbaarheid verminderd is.”

Ik meen dus te mogen zeggen dat het bezwaar van de Commissie tegen het amendement hiermede komt te vervallen, of tegen haar zelve zich keert. Zeker is het, dat wie het amendement niet wil, maar gelijk de Commissie tevens erkent dat er eene lacune in het wetsontwerp bestaat, iets beters moet aan de hand doen, omdat er anders eene lacune overblijft, die niet mag blijven bestaan.

De heer SICKESZ: Het tweede bezwaar van de Commissie van Rapporteurs tegen mijn amendement, is door den geachten afgevaardigde uit Amsterdam genoegzaam wederlegd.

Het eerste bezwaar door de Commissie, bij monde van den heer van der Kaay ontwikkeld, was dat het in de toepassing gevaarlijk kan zijn.

Gevaarlijk? Voor wien? Toch niet voor den eerlijken handelaar, die hoegenaamd geen bedrog wil plegen; de zoodanige behoeft niet te vreezen ten gevolge van de door mij voorgestelde bepaling met den strafregter in aanraking te zullen komen. Indien er al gevaar aan verbonden kan zijn, dan zou dit den oneerlijken, den bedriegelijken

handelaar treffen, maar dat is juist eene reden van aanbeveling, want het is meer dan wenschelijk, dat het voortdurend bedrog gepleegd ten nadeele ook van den soliden handelaar worde gekeerd. Nu zegt de geachte afgevaardigde uit Sneek, dat hetgeen ik wensch reeds wordt geregeld in de 2de alinea van art. 330, maar ik moet dat ontkennen. Daar wordt gesproken van vervalsching door bijmenging bij de oorspronkelijk goede waar.

Bij de surrogaten, die ik bedoel, heeft dat echter niet plaats. De margarine-boter bij voorbeeld is een op zich zelf staand praeparaat, ze wordt niet, zoo als veelal wordt gemeend, verkregen door gewone boter met vet te vermengen, maar ze wordt direct verkregen door eene bijzondere kunstbewerking.

Margarine-boter is dus geen vervalschte boter. Het door den heer Idzerda bedoelde artikel is dus niet van toepassing op hem die margarine-boter verkoopt, als ware het gewone koe-boter.

De heer VAN DER KAAJ, *lid der Commissie van Rapporteurs*: Op de vraag van den geachten voorsteller, welk gevaar de aanneming van zijn amendement kan te weeg brengen, antwoord ik: het gevaar van onbehoorlijke en ongewenschte toepassing.

Als wij niet kunnen uitmaken uit welke hoofdbestanddeelen eet- en drinkwaren behooren te bestaan, dan staan wij op onzekeren grondslag. Wij tasten in het duister, en zijn volstrekt niet zeker, dat aan eene wetsbepaling als deze eene behoorlijke toepassing zou kunnen worden gegeven.

Nu heeft men de opmerking gemaakt, dat in het tweede lid van art. 330 gesproken wordt van *vreemde bestanddeelen*, en het voor den regter zeer moeilijk zal zijn om te bepalen wat vreemde bestanddeelen zijn. De Commissie ontkent volstrekt die moeilijkheid niet; maar zij merkt op, dat er voor de strafbaarheid nog iets wordt bijgevoegd dat van overwegende beteekenis is, namelijk, dat *door de bijmenging van vreemde bestanddeelen de waarde of de bruikbaarheid van eet- of drinkwaren of van geneesmiddelen is verminderd*. Dit nu zal uitgemaakt kunnen worden, maar het surrogaat kan misschien even goed zijn als de waar zelve.

Men heeft dus, dunkt mij, geen regt om het tweede lid van art. 330 gelijk te stellen met hetgeen men door het amendement wenscht te verkrijgen. Nu wordt gezegd dat de Commissie zich niet wel tegen het amendement kan verklaren, wanneer zij er voor uitkomt dat ook zij het doel van den voorsteller gaarne zou willen bereiken. Inderdaad, mits men het zonder bezwaar of gevaar zou kunnen doen. De Commissie erkent dus, zoo gaat men voort, dat er eene leemte in de wet bestaat. Ik antwoord: men heeft altijd het burgerlijk regt, dat de leemte moet aanvullen, die men zou kunnen beweren dat in het Strafwetboek bestaat.

Is de zaak voor het strafregt nog niet volkomen helder, dan onthoude men zich van strafbepalingen; maar dan kan men zich, met behulp van het burgerlijk regt, toch altijd tegen nadeel wapenen. Wanneer niet geleverd wordt de soort of de kwaliteit die men gekocht heeft, dan weigere men het toegezondene en bepleite de zaak voor den burgerlijken regter.

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: Wat het geval van art. 330 aangaat, daar behoefde de listige kunstgreep niet meer [gelijk in art. 329] geëischt te worden, omdat de *bijmenging* zelve als daar bedoeld, eene listige kunstgreep is.

De derde vraag [de beide eerste vragen betroffen art. 329; zie bij dat art. hiervoor bl. 559 en 560] van den heer Idzerda was deze: wat zijn „vreemde bestanddeelen”? Onder vreemde bestanddeelen, eene uitdrukking ontleend aan het Strafwetboek van Zürich, § 188, verstaat men zoodanige bestanddeelen die noch van nature noch volgens handelsusance — en als ik van handelsusance spreek, denk ik natuurlijk aan de usance van soliede kooplieden, niet aan die van bedriegers — in de waar te huis behooren. Wanneer dus meel vermengd is met gemalen krijt of gips dan zijn dit ongetwijfeld vreemde bestanddeelen. Wanneer wijn gemengd is met water, dan zal het eene *quaestio facti* zijn tot welk doel en in welke mate het is geschied. Als het niet anders geschied is dan bij gelegenheid van eene in den solieden handel

gebruikelijke bewerking, dan zal het *niet* strafbaar zijn; in alle andere gevallen daarentegen zal de bijmenging wél strafbaar wezen. Evenzoo zal het mengen van zout in boter straffeloos of strafbaar zijn, al naarmate men te doen heeft met de bijmenging in den solieden handel gebruikelijk ja noodzakelijk, of wel met bijmenging in grootere hoeveelheid dan de handelsusance medebrengt. Zegt men dat derhalve bij de toepassing van art. 330 buitengemeen veel van de appreciatie van den regter afhangt, ik antwoord dat een uitgestrekt arbitrium judicis in deze materie noodig is en bedoeld wordt. Koos men eene eng omschreven formule, het bedrog zou haar altijd weten te ontduiken. Wat ik juist wil, is dat de justitie een wapen zal hebben voor den solieden handel onschadelijk, en waartegen de chicanes van de eigenlijke bedriegers zullen afstuiten.

De vierde vraag was: zijn onder eet- of drinkwaren ook begrepen genotmiddelen?

Naar mijne opvatting zonder eenigen twijfel. Genotmiddelen worden uit een physiologisch oogpunt wel eens gesteld naast eet- en drinkwaren, maar, in de taal der wet, heeft men, sprekende van eet- en drinkwaren, het oog op al wat gegeten en gedronken wordt. Vandaar dan ook dat in art. 330 *naast* „waarde” (dat wil zeggen handels- of ruilwaarde) niet speciaal van „voedingswaarde”, maar in ’t algemeen van „bruikbaarheid” gesproken wordt.

Thans kom ik tot het amendement, voorgesteld door den geachten afgevaardigde uit Zutphen, besproken en verdedigd door den geachten afgevaardigde uit Amsterdam.

Valt de verkoop of de levering van kunstboter in plaats van de gewone boter, die de koper meende te koopen en te ontvangen, onder de bepalingen van dit ontwerp, zoo als zij thans luiden?

In den regel wél. Zoo zal art. 330 van toepassing zijn wanneer echte boter met kunstboter vermengd is. Als daarentegen zuivere kunstboter is verkocht, dan is het de vraag of een listige kunstgreep is aangewend. Zoo zou art. 329, n°. 2, toepasselijk wezen, wanneer bijv. de margarineboter was gestopt in zoodanig soort van vat, als hetzij volgens voorschrift van ’t bevoegd gezag, hetzij volgens handels-usance uitsluitend voor gewone boter bestemd is, of daarvan het opschrift draagt; evenzoo als de kunstboter aan de markt werd gebracht op zoodanige plaats als uitsluitend voor den verkoop van gewone boter is aangewezen. Als echter dergelijke listige kunstgrepen *niet* gebezigd zijn, dan zal de verkoop van zuivere kunstboter noch onder art. 329, noch onder art. 330 vallen.

De vraag is intusschen of het noodzakelijk is de strafwet voor dit laatste geval uit te breiden. De heer van der Kaay acht de civile actie voldoende. Ik erken dat dit argument wel wat te veel bewijst, want op dien zelfden grond zouden de artt. 329 en 330 nog wel wat meer kunnen beperkt worden. Maar dit ben ik met den geachten spreker eens, dat men in eene materie als deze niet uitsluitend mag letten op het tegengaan van kwade praktijken, maar ook wel degelijk op belemmeringen die het handelsverkeer van sommige algemeene bepalingen zou kunnen ondervinden. In elk geval is het amendement, zoo als het daar ligt, mijns inziens niet aannemelijk. De geachte voorsteller streeft zijn doel voorbij en geeft aan art. 330 eene ruimere strekking dan het heeft. Als men heeft een surrogaat, dat èn in ruilwaarde èn in bruikbaarheid of bruikwaarde volkomen gelijkstaat met het origineel, waarom zou de strafjustitie het zich dan aantrekken? En al heeft de heer Sickesz dergelijk geval niet op het oog, het zou toch onder de door hem voorgestelde bepaling vallen.

Ik zou dus meenen dat het amendement in elk geval eene wijziging zal moeten ondergaan, en ik geef dus den geachten voorsteller in overweging, aan het slot van zijn amendement toe te voegen de woorden: „en dien ten gevolge mindere waarde of bruikbaarheid bezitten.”

De heer SICKESZ: Met de explicatie van den Minister zou ik eenig bezwaar moeten maken om de bedoelde woorden over te nemen, want aldus opgevat zouden die woorden tot allerlei moeilijkheid aanleiding geven. Er zou dan bij vervolging altijd moeten bewezen worden dat het verkochte surrogaat minder waarde heeft dan het levensmiddel waarvoor het verkocht is.

Maar ik geloof dat wij ten opzichte van hetgeen de Minister stelt te doen hebben met een *casus non dubilis*. Waarom maakt men surrogaten? Om voor duurdere waren iets anders in de plaats te doen treden, dat, omdat het mindere waarde heeft, ook goedkooper is. Anders maakt men geen surrogaat. Om bij het voorbeeld der margarine-boter te blijven, deze is op zich zelf een uitstekende eetwaar, dat zeer goed in de huishouding kan worden gebruikt, maar ze heeft minder waarde dan de gewone koe-boter, en omdat ze minder waarde bezit, is ze ook lager in prijs. Wanneer nu echter de grondstof waaruit de margarine-boter vervaardigd wordt, zoo duur mogt worden dat die boter even duur of duurder zou worden dan de gewone koe-boter, dan zou men ophouden kunstboter te fabriceren, daar men dan voor hetzelfde geld de in het gebruik te verkiezen gewone koe-boter zou kunnen kopen. Ik herhaal dus dat de Minister een *casus non dubilis* stelt. Daarom heb ik tegen de overneming der door den Minister genoemde woorden geen bezwaar.

De heer IDZERDA: Ofschoon ik door het antwoord van den Minister niet in alle opzichten voldaan ben, zal ik toch geen amendement voorstellen en mij tevreden stellen met de uitlegging door den Minister aan sommige door mij genoemde uitdrukkingen gegeven, in de hoop dat ook de regter zich met 's Ministers interpretatie zal kunnen vereenigen.

Met genoegen neem ik acte van de verklaring van den Minister dat de zoogenaamde *toespijzen of genotmiddelen* zonder eenigen twijfel voor de toepassing dezer wet onder eet- of drinkwaren zijn begrepen.

Wat het amendement betreft. . . . In het geval van *vermenging* met *vreemde* bestanddeelen daarin voorziet art. 330, en uitbreiding van de bepaling van dat artikel zal in de praktijk tot groote moeilijkheden aanleiding geven.

De heer VAN DER KAAJ, *lid der Commissie van Rapporteurs*: De Minister maakt bezwaar tegen het amendement gelijk het werd voorgesteld, dewijl de geachte voorsteller zijn doel zoude voorbijstreven, en geeft daarom in overweging aan dat amendement eenige woorden toe te voegen, waardoor de vermindering in waarde of bruikbaarheid der eet- en drinkwaren en geneesmiddelen als voorwaarde voor de strafbaarheid zou worden gesteld. De voorsteller verklaart zich daar niet tegen, daar de strekking van het amendement zijns inziens toch dezelfde zou blijven; hij geeft dus aan die bijvoeging eene geheel andere opvatting dan de Minister. Waar nu de zaak zoo duister en de betekenis van het amendement zoo onzeker blijkt, moet de Commissie de aanneming van het amendement ontraden. Wanneer de een zegt, dat er een waarborg wordt gegeven tegen misbruik, en de ander verklaart dit niet in te zien, dan durft de Commissie het amendement niet aanbevelen.

Nog een kort antwoord aan den Minister. Ik heb gezegd: zoo er eene leemte in de wet is en men zich tegen bedrog door het inroepen van de tusschenkomst van den strafregter niet voldoende kan verdedigen, dan wende men zich tot den burgerlijken regter. Dit gaat te ver, zegt de Minister, want waartoe dan alle deze artikelen? Ik antwoord: wanneer voor den wetgever geen reden tot aarzeling, geen onzekerheid bestaat, dan taste hij toe en bedreige straf; maar is de zaak zoo twijfelachtig, dat men nog niet weet of misschien niet meer kwaad dan goed door de strafbepaling zou worden gesticht, dan late de wetgever de zaak voorloopig over aan den burgerlijken regter, tot dat in de zaak meer klaarheid en zekerheid zal zijn gekomen, tot dat het oogenblik daar is dat de strafregter er zich mede kan bemoeijen. Voor hem geldt het in dubiis abstinere.

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: Omtrent het amendement doe ik opmerken, dat door de toelichting, welke de geachte voorsteller daaraan heeft gegeven, de aannemelijkheid daarvan voor mij niet is vermeerderd maar integendeel verdwenen. Hij meent dat de bijvoeging overbodig zou zijn, omdat verkoop van surrogaten van gelijke handelswaarde niet voorkomt. Maar juist daaruit blijkt dat hij het woord surrogaat in engere beteekenis opvat dan de woorden van zijn amen-

dement medebrengen Petroleum bijv. kan dezelfde handelswaarde bekomen als gewone lampolie; zal men daarom ophouden petroleum te verkoopen?

Het gevoerde debat zelf bewijst, mijns inziens, dat bedrog met surrogaten (voor zoover het, wat, gelijk ik straks aantoonde, in den regel het geval is, niet onder de artt. 329 en 330 valt) nog niet vatbaar is voor codificatie, en dat men, ten einde het handelsverkeer niet te belemmeren, zich voor alsnog van speciale voorziening in de strafwet moet onthouden.

De heer RUTGERS VAN ROZENBURG: Door de toevoeging, voorgesteld door den Minister in overeenstemming met het betoog der Commissie, en overgenomen door den heer Sickesz, wordt diens amendement inderdaad bedorven. Immers, wanneer het voor de strafbaarheid, krachtens het amendement, noodig wordt dat blijk, dat de *waarde* van het surrogaat kleiner is dan die van de echte waar, dan zou een regter, die bijv. aan kunstboter dezelfde waarde als, of grootere waarde dan aan echte toekent, al kost zij de helft, de straf niet toepassen.

De heer SICKESZ: Na de woorden van den Minister zie ik af van de overneming van de door hem aan de hand gegeven woorden. Ik had ze overgenomen omdat ik meende dat mijn amendement daardoor voor hem aannemelijk zou zijn. Maar nu de Minister verklaart dat na mijne explicatie het amendement ook met de door hem voorgestelde woorden onaannemelijk blijft, handhaaf ik de oorspronkelijke redactie van mijn amendement.

De heer VAN NISPEN TOT SEVENAER: Daargelaten de waarde van de amendementen [op artt. 329 en 330], geloof ik toch, dat het absoluut noodzakelijk is het amendement-Sickesz althans eene verandering van redactie te doen ondergaan. Zoo als het nu luidt zou er moeilijk een tweede voorbeeld van eene zoo fautieve redactie in eenige wet gevonden kunnen worden, als dit amendement oplevert. Werd het aangenomen, dan zouden wij lezen, dat hij, die slechts *vreemde bestanddeelen* mengt in eene waar die hij verkoopt, eene valsche waar verkoopt, en dat, wanneer die waar bestaat uit *verkeerde hoofdbestanddeelen*, zij geen eigenlijke valsche waar is, doch daarmede slechts wordt gelijkgesteld. De veel erger vervalsching zou *geen eigenlijke vervalsching* zijn; neen, slechts *gelijk worden gerekend* met eene veel mindere vervalsching. Zoo iets te schrijven is niet toelaatbaar. Die redactie moet noodzakelijk gewijzigd worden. Inderdaad, men zou het aldus als een uitstekend voorbeeld van vicieuse redactie blijven aanhalen.

Wat de heer Sickesz wil, schijnt mij bovendien in het regeringsartikel te zijn begrepen. Maar ik erken tevens, dat al de voorgestelde bepalingen mij nu fond vrij slecht bevallen. Wat zijn *vreemde bestanddeelen*, zoo als het regeringsartikel luidt? Wie zal dat uitmaken? De regter zal, als hij dat uitmaken wil, deskundigen moeten benoemen. En het zal hem somwijlen gaan, zoo als ik ook al heb zien gebeuren, dat twee stellen deskundigen geheel tegenovergestelde zienswijzen zijn toegedaan. Zal de *regter* dan uitmaken wat de verkochte zaak eigenlijk is en wat zij behoort te zijn? Ja, dat *moet hij* doen. Hij kan zich niet op het gezag van deskundigen beroepen; hij moet de gronden van de deskundigen tot de zijne maken, of ze verwerpen. Een gevaarlijk werk voor een strafregter, met name in zulk eene stoffe als de onderhavige.

De Minister heeft het gronddenkbeeld bij zijne toelichting met juistheid aangegeven; maar ongelukkig staat die toelichting niet in het artikel. Stond zij in de redactie, ik zou tevreden zijn. De Minister heeft gezegd, dat als criterium van vervalsching moet gelden aanmerkelijke afwijking van de goede handelsusantien. *Vreemde bestanddeelen* zijn dus dezulken, wier bijmenging door soliede handelsgebruiken gewraakt wordt, in den solieden handel niet worden toegelaten.

Ik doe echter opmerken, dat ook in die, overigens duidelijke, opvatting altijd een groot bezwaar blijft bestaan; want over eenige jaren zal men zeggen: deze

waar werd voor tien jaar nog als vervalscht aangemerkt, nu is zij door de handels-usantien geadmitteerd.

De heer BASTERT: De Minister heeft verklaard, dat hij zich wel met het voorstel van den heer Sickesz zou kunnen vereenigen, wanneer er eene kleine bijvoeging aan geschiedde. Het doet mij daarom leed dat de heer Sickesz zich heeft laten verlokken om deze bijvoeging er weër af te nemen. De reden waarom mij dat spijt, ligt voor de hand, want de bijvoeging was geheel onschadelijk. Wanneer toch het surrogaat is opgeklommen tot de waarde van het echte artikel, dan zal er geene vervalsching meer plaats hebben. Deze heeft natuurlijk alleen plaats wanneer er voordeel door den insoliden koopman of winkelier te behalen is. En dat door de toepassing van de scheikunde de vervalschingen toenemen is bekend. Men heeft gezegd: de regter zal moeilijkheden hebben met de schatting of taxatie van de koopwaar; maar dit is geen reden om het amendement af te wijzen.

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: In onze tegenwoordige wetgeving wordt tegen vervalsching van levensmiddelen nagenoeg niet gewaakt. Dit ontwerp treft al die vervalschingen, wier strafregtelijke beteugeling thans voor codificatie rijp is.

De artikelen van het ontwerp zijn ruimer, dan de sprekers die er bezwaren tegen opperen aanvankelijk schenen te denken. De meest eclatante feiten die werden aangevoerd, vallen wel degelijk onder deze wet. Ook — ik toonde het aan — het meest gewone bedrog met kunstboter. Eén enkel geval, ik kwam er rond voor uit, zou er niet onder vallen. Maar kan dit een reden zijn van bestrijding dezer artikelen? Geen strafwetgeving tegen bedrog is denkbaar waardoor men treft alle bedriegerij, en geene andere dan die straf verdient. In den loop der tijden worde telkens aangevuld wat nader geregeld worden kan. Ter wille van datgene wat voor condificatie nog niet rijp is, te laten wachten datgene wat er wèl rijp voor is, ware onpraktisch.

De heer van Nispen protesteerde tegen de uitdrukking „vreemde bestanddeelen”. Maar die uitdrukking is niet nieuw en wordt ook in andere wetten aangetroffen. Er bestaat reeds eene jurisprudentie die met vrucht kan worden geraadpleegd. En als die geachte spreker zegt dat handels-usance een te vaag woord is, dan doe ik hem opmerken dat de regter geene moeite zal hebben de usances van den eerlijken handel van die der bedriegers te onderscheiden. Als men opziet tegen het gebruik van uitdrukkingen voor wier toepassing de regter de voorlichting van deskundigen behoeft, dan zou men ook tal van andere artikelen moeten schrappen.

[Het amendement werd met 42 tegen 15 stemmen verworpen.]

Verslag van de Eerste Kamer.

Zeër werd door eenige leden betreurd, dat ten gevolge der verworping van een amendement op dit artikel het leveren van andere hoofdbestanddeelen, dan de eet- of drinkwaren of geneesmiddelen behooren te bevatten, die men voorgeeft te verkoopen, te koop aan te bieden of af te leveren, — gelijk men vreesde ongestraft zou blijven. Er werd gewezen op de belangrijke rol die de zoogenaamde surrogaten onder anderen in den wijnhandel vervullen. Heeft het Wetboek hier niet eene wezenlijke leemte?

Antwoord der Regeering.

Het verkoopen van surrogaten die en dezelfde ruilwaarde en dezelfde bruikwaarde bezitten en wier natuur door geenerlei listige kunstgreep verborgen is, behoeft noch mag gestraft te worden. Geheel noodeloos zou men daardoor den handel knellen.

[Vgl. de wet van 23 Juni 1889 (*Stbl.* n°. 82), houdende bepalingen tot voorkoming van bedrog in den boterhandel.]

Art. 331.

Met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren wordt gestraft de aannemer of de bouwmeester van eenig werk of de verkooper van bouwmaterialen, die bij de uitvoering van het werk of de levering der materialen eenige bedrieglijke handeling pleegt, ten gevolge waarvan de veiligheid van personen of goederen, of de veiligheid van den staat in tijd van oorlog kan worden in gevaar gebracht.

Met dezelfde straf wordt gestraft hij die, met het opzicht over het werk of over de levering der materialen belast, de bedrieglijke handeling opzettelijk toelaat.

Art. 332.

Hij die, bij levering van benodigdheden ten dienste van de vloot of het leger, eenige bedrieglijke handeling pleegt, ten gevolge waarvan de veiligheid van den staat in tijd van oorlog kan worden in gevaar gebracht, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren.

Met dezelfde straf wordt gestraft hij die, met het opzicht over de levering der goederen belast, de bedrieglijke handeling opzettelijk toelaat.

[In het O. R. O. kwamen deze bepalingen niet voor.]

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Aan het slot van dezen titel dient er nog op gewezen te worden, dat bedrog met de materialen van groote openbare werken gepleegd, waarvan openbare rampen, zooals het spoorwegongeluk op den Taybridge, het gevolg kunnen zijn, niet naar behooren kan worden gestraft. Indien het feit al valt binnen het bereik van art. 354 [326], dan kunnen toch de gevolgen van het bedrog zoo groot zijn en is het van zoo misdadigen aard, dat eene veel aanzienlijker straf gewettigd is. Bovendien verkrijgt het feit een eenigzins ander karakter, omdat het niet alleen een bedrog is tegen een enkel persoon, maar ook tegen het publiek. De Commissie zou daarom de Regering wenschen in bedenking te geven, dergelijke feiten, als hier bedoeld worden, als delictum sui generis in dezen titel strafbaar te stellen.

*Art. 361 oud **, **331** en **332 nieuw**. In plaats van op de speel-tafel, vestige de wetgever, overeenkomstig het advies der Commissie, zijne aandacht op onheilen als die van de Taybrug.

De beide nieuwe artikelen behooren *hier* en niet in Titel 1 en 7 geplaatst te worden, omdat het misdrijf voltooid is ook dan als het nog vóór den bouw wordt ontdekt en dus inderdaad nog geen gevaar aanwezig is.

* [Zie dit artikel bij **art. 326**, hiervoor bl. 546.]

[Vgl. het *Verslag* bij **art. 105**, hiervoor bl. 32.]

Art. 333.

Hij die, met het oogmerk om zich of een ander wederrechtelijk te bevoordeelen, hetgeen tot afbakening der grenzen van erven dient vernielt, verplaatst, verwijdert of onbruikbaar maakt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twee jaren.

O. R. O. Art. 165. Hij die, met het oogmerk om zich of een ander de uitoefening van een werkelijk of vermeend regt te verzekeren of een ander in de uitoefening van een werkelijk of vermeend regt te storen, hetgeen tot afsluiting of afscheiding van eigendommen dient, vernielt, verplaatst, verwijdert of onbruikbaar maakt, wordt gestraft met geldboete van ten hoogste drie honderd gulden.

O. R. O. Art. 362. Hij die, met het oogmerk om zich of een ander wederrechtelijk te bevoordeelen, hetgeen tot afbakening der grenzen van erven dient vernielt, verplaatst, verwijdert of onbruikbaar maakt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste een jaar.

Memorie van Toelichting.

(X van Tit V.) *Schending van afsluiting en afscheiding* (art. 165).

Van eigenrigting kan gezwegen worden¹. Hieruit volgt:

- 1°. eigenrigting is als zoodanig niet strafbaar. Voor vele gevallen zijn de civiele regtsmiddelen volkomen toereikend, en zoodra de eigenrigting overgaat in een dwang, die zijne uitdrukking vindt in geweld of bedreiging met geweld, is de handeling niet als eigenrigting maar als dwang strafbaar krachtens art. 307 [284];
- 2°. eigenrigting is evenmin een regtvaardigend feit van handelingen, die op zich zelve in de bepalingen van de strafwet vallen. Het beroep op een bestaand regt kan niet meer zijn dan de beweegreden van den dader, en beweegredenen, van hoeveel belang ook voer den regter, zijn geen rigtsnoer voor den wetgever.

Er zijn intusschen bepaalde daden van eigenrigting, die men uit anderen hoofde en onder andere benaming straft. Hiertoe behoort o. a. het feit voorzien in art. 165, waarbij echter is op te merken, dat dit feit niet uitsluitend als eigenrigting strafbaar is, maar ook wanneer het gepleegd wordt met het oogmerk om anderen in de uitoefening van hun regt te storen.

Wordt het feit gepleegd zonder het tweeledig hier omschreven oogmerk, dan is het alleen strafbaar wanneer het valt onder het bereik hetzij van art. 362, hetzij van art. 379 [350.]

Art. 362. Art. 389 C. P. treft, ook in de gewijzigde redactie vastgesteld bij de wetten van 1832 en 1863, hem die grensteeken verplaatst om een diefstal te plegen. Het feit zelf der arglistige wegneming valt niet onder het bereik dezer strafbepaling, en zij behoort reeds daarom alléén niet onder de rubriek van diefstal. Daarenboven wordt het feit dikwijls gepleegd niet om zich eens anders roerend goed toe te eigenen, maar om zich in het bezit te stellen van eens anders onroerend goed. De vernieling, verplaatsing, verwijdering of onbruikbaarmaking van het-

¹ Anders art. 118 Brunswijk, art. 200 Wurtemberg, art. 167 Hessen, art. 279 Baden, art. 247 Saksen.

geen dient tot afbakening der grenzen van erven, met bedriegelijk oogmerk ondernomen, behoort dus te worden strafbaar gesteld als bedrog, niet als diefstal. Zoo werd het reeds begrepen in § 231 van het pruisische wetboek van 1851, welke bepaling straf bedreigde tegen hem, wer Grenzsteine oder andere, zur Bezeichnung einer Grenze oder des Wasserstandes bestimmte Merkmale zum Nachtheil eines Andern wegnimmt, vernichtet, unkenntlich macht, verrückt oder falschlich setzt. Zie ook art. 546 C. P. B. Vgl. voorts art. 165 van het ontwerp.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Art. 165. Dit artikel zou zoo als het nu is ontworpen tot groote onbillijkheid aanleiding geven. Wanneer iemand in zijn feitelijk bezit gestoord door het plaatsen of verplaatsen van eene afsluiting, deze wegmaakt of vernielt pleegt hij geen eigenrigting, maar oefent een regt uit. Het plaatsen daarentegen der afsluiting moet in zulk een geval strafbaar zijn. De Commissie zou daarom willen lezen: »of vermeend regt te storen, wederregtelijk hetgeen tot afsluiting of afscheiding van eigendommen kan dienen, maakt, plaatst, vernielt, verplaatst enz.»

Art. 165 is geschrapt. De strafwetgever heeft tegenover de eigenrigting slechts één plicht: er van te zwijgen. Doet hij dit, dan zal zij *qua talis* niet strafbaar wezen, maar omgekeerd ook nooit justificeeren dat wat *op zich zelf* strafbaar is. Neemt men nu, met het ontwerp, dit stelsel aan, dan is het niet wel te begrijpen waarom vernieling enz. van afsluiting enz. een speciaal delict zou worden wanneer zij plaats heeft met het oogmerk om zich of een ander de uitoefening van een recht te verzekeren of een ander in de uitoefening van een recht te storen. Het *jus commune* (titel 27, zie ook art. 362) is voldoende en niet te streng.

Art. 362. Waarom hier eene andere redactie als in art. 165? In plaats van »*hetgeen tot afbakening der grenzen van erven dient*», leze men liever in overeenstemming met art. 165 »*hetgeen tot afscheiding van eigendommen dient*». Voorts zou ook hier het *plaatsen en maken*, nevens het *verplaatsen enz.* vermeld moeten worden. Zie daaromtrent ad art. 165.

Moet hier ook niet gewag gemaakt worden van het verplaatsen van peilen voor een bepaalden waterstand, evenals in § 231 van het Pruisisch wetboek van 1851? (Zie Memorie van Toelichting [hiervoor bl. 571]).

De redactie van dit artikel schijnt geene wijziging of aanvulling te behoeven. Art. 165 is vervallen.

G. O. ART. 333 = art. 333 van het Wetboek.

Art. 334.

Hij die, met het oogmerk om zich of een ander wederrechtelijk te bevoordeelen, door het verspreiden van een logenachtig bericht, den prijs van koopwaren, fondsen of geldswaardig papier doet stijgen of dalen, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twee jaren.

O. R. O. ART. 363. Hij die opzettelijk, door het verspreiden van een logenachtig berigt, den prijs van koopwaren, fondsen of geldswaar-

dig papier doet stijgen of dalen, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twee jaren.

Memorie van Toelichting.

Dat de bepalingen van de artt. 421 en 422 C. P. afkeuring verdienen, wordt thans vrij algemeen erkend; ook zijn ze hier te lande nooit in toepassing gebragt. Anders is het gelegen met het voorschrift van art. 419, dat de algemeene welvaart in bescherming neemt tegen schandelijk winstbejag. De strafbare handeling is hier het »opérer la hausse ou la baisse du prix des marchandises», en wel door in de wet aangewezen middelen.

Vooreerst valt hier op te merken, dat de omhaal van woorden in den code, door de bijvoeging van »au dessus ou au dessous du prix, »qu'aurait déterminé la concurrence naturelle et libre du commerce» zonder bezwaar kan worden vermeden.

Ten andere is de juiste omschrijving van het voorwerp waarop de prijsbepaling betrekking heeft, van bijzonder belang. De fransche wet spreekt van »denrées ou marchandises, papiers et effets publics», en dezelfde uitdrukking ontmoet men in art. 311 C. P. B. Toch heeft men getwijfeld, of daaronder wel schuldbrieven van en aandeelen in industriële ondernemingen, die ter beurse verhandeld worden, zijn begrepen, terwijl de vermelding van *denrées* naast *marchandises* aan laatstgenoemd woord eene beperkte beteekenis geeft. Daarom gewaagt het ontwerp in het algemeen van »koopwaren, fondsen of geldswaardig papier». Voor bijzondere bescherming van den handel in granen of dranken, gelijk dit geschiedde in art. 420 C. P., is geen toereikende grond.

Eindelijk is het de vraag, welke middelen, zal het feit strafbaar zijn, moeten zijn aangewend om den onnatuurlijken loop der handelsbeweging in het leven te roepen. De fransche code noemt eerst eenige bepaalde middelen op en voegt daarbij de vermelding van »voies ou moyens frauduleux quelconques»; de belgische wet wil hetzelfde en drukt dit uit door »moyens frauduleux quelconques». Het ontwerp neemt in beginsel aan, dat niet onbepaald alle listige kunstgrepen hier als strafwaardige middelen mogen worden aangemerkt. Als zoodanige kunstgreep zou men ligt het *accaparement* kunnen beschouwen en den verkooper van effecten op tijd eene bescherming verleen, die moeilijk kan worden geregtvaardigd. Alleen hem treffe de strafwet die, door het openlijk verspreiden van logenachtige tijdingen, de rijzing of daling van den prijs van koopwaren of papieren heeft teweeggebragt of eene strafbare poging daartoe in het werk heeft gesteld.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Opzettelijk. Volgens de Memorie van Toelichting is het doel hier winstbejag. Maar dan is het criterium der vorige artikelen beter. Men leze derhalve: »Hij die, met het oogmerk om zich of een ander wederregtelijk te bevoordeelen, door het verspreiden enz.»

Waarom bijv. hier niet openbaarmaking van het vonnis en ontzetting uit het beroep even als in art. 364 [335]. Zie ad art. 360 [bij 339].

Aan het verlangen is voldaan; zie art. 338 *nieuw* [339].

G. O. Art. 334 = art. 334 van het Wetboek.

Art. 335.

Hij die, zich belastende met of zijne medewerking verleende tot het plaatsen van schuldbrieven van eenigen staat, eenige provincie, gemeente of openbare instelling, of van aandeelen in of schuldbrieven van eenige vereeniging, stichting of vennootschap, het publiek tot inschrijving of deelneming tracht te bewegen door het opzettelijk verzwijgen of verminken van ware of voorspiegelen van valsche feiten of omstandigheden, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren.

O. R. O. ART. 364. Hij die, zich belastende met of zijne medewerking verleende tot de plaatsing van schuldbrieven van eenigen staat, eenige provincie, gemeente of openbare instelling, of van aandeelen in of schuldbrieven van eenige vereeniging, stichting of vennootschap, het publiek tot inschrijving of deelneming tracht te bewegen door het opzettelijk onderdrukken of verminken van ware of voorspiegelen van valsche feiten of omstandigheden, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren.

Openbaarmaking van de regterlijke uitspraak kan worden gelast en de schuldige worden ontzet van de uitoefening van het beroep waarin het misdrijf wordt gepleegd.

Memorie van Toelichting.

Door deze bepaling wordt getracht een vorm van zwendelarij te treffen, die wel moeilijk geheel door repressieve maatregelen is tegen te gaan, maar toch, waar zij zich in de bepaalde hier aangeduide handelingen openbaart, niet straffeloos mag blijven. Geene strafwet kan beletten, dat gewetenlooze speculanten van de onkunde of lichtgeloovigheid van het publiek misbruik maken om hersenschimmige waarden in den handel te brengen; en het welslagen van een aantal ondernemingen, zelfs van nuttige en in alle opzichten aanbevelenswaardige ondernemingen, is van zoo wisselvallige kansen afhankelijk, de verwachtingen, die zij opwekten, zijn, zelfs bij de meest goede trouw, dikwijls zoo overdreven, het oordeel over hen die zulke ondernemingen aanvangen, is in den regel zoo afhankelijk van den uitslag, dat eene te algemeene strafbepaling gevaarlijk zoude zijn. Ook bestaat geene voldoende reden om aan het publiek tegen eigen lichtgeloovigheid of speelzucht eene bijzondere bescherming te verleenen. Maar waar de zwendelarij gebruik maakt van middelen die, als ze tegen bepaalde personen gerigt waren, het bedrog tot strafbare oplichting zouden maken, of waar de dader misbruik maakt van zijne bijzondere kennis of van zijne positie om zijne leugens ingang te doen vinden, mag en moet de strafwet tusschenbeiden treden. Dit artikel straft alzoo niet de enkele reclame, niet het opvijzelen van ondernemingen, het voorspiegelen van hersenschimmige winsten, maar het gebruik van bepaalde bedriegelijke middelen, waardoor het publiek omtrent de waarheid van feiten, waarvan de waarde der onderneming afhangt, opzettelijk wordt misleid.

Vereeniging, enz. Zie het aangeteekende bij art. 247 [226, hier-voor bl. 263].

Advies van den Raad van State.

Art. 364. De waterschappen zijn in het artikel alsnog op te nemen, in verband met het vroeger [bij art. 247, 2°. (226) hiervoor bl. 263] hierover aangemerkte.

Rapport aan den Koning.

Om de reeds vroeger (zie ad art. 247, 2°.) opgegeven reden, is de ondergeteekende van oordeel dat het beter is, de waterschappen niet afzonderlijk in het artikel te noemen.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Zich belastende met of. Deze woorden kunnen vervallen. Het geval is reeds begrepen in de uitdrukking: *zijne medewerking verleende tot.*

Het geldt hier een artikel, tegen welks toepassing alle mogelijke chicanes zullen beproefd worden. »*Zich belastende met*» ziet op den eenigen emitteur.

Onderdrukken. Liever *verzwijgen*. De redactie is overigens niet geheel juist. Het strafbaar feit is het verzwijgen, het oogmerk het bewegen. Men leze daarom: »Hij die enz. om het publiek tot inschrijving of deelneming te bewegen, opzettelijk ware feiten of omstandigheden verzwijgt of verminkt of valsche voorspiegelt enz.»

Vennootschap. Ook hier zouden, even als in art. 349 [322], welligt ingevoegd moeten worden de woorden: *zedelijk ligchaam*.

Onder »*vereeniging*» is »*zedelijk ligchaam*» begrepen. Overigens drukt de redactie juist uit, wat ook die der Commissie zou uitdrukken.

Opmerking van Prof. M. de Vries.

tot de plaatsing. Liever *tot het plaatsen*, want de bloote handeling wordt bedoeld, niet de meer concrete en ruimere beteekenis, die het verbale op —ing medebrengt, vooral wanneer het door het lidwoord wordt voorafgegaan.

G. O. ART. 335 = art. 335 van het Wetboek.

Art. 336.

De koopman, de bestuurder of commissaris eener naamlooze vennootschap of coöperatieve vereeniging die opzettelijk eenen onwaren staat of balans openbaarmaakt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste een jaar.

[In het O. R. O. kwam deze bepaling niet voor. Vgl. het *Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord* over art. 246 [225], hiervoor bl. 258 volg.]

Beraadslagingen in de Tweede Kamer.

(5 November 1880.)

Amendement van de Commissie van Rapporteurs,

strekkende om achter art. 335 in te voegen een nieuw artikel 335 a = art. 336 van het Wetboek.

De heer DE SAVORNIN LOHMAN, lid der Commissie van Rapporteurs: Een enkel woord tot toelichting van ons nieuw artikel. Het artikel geldt niet voor valsche balansen, althans niet voor zoover die balansen kunnen geacht worden tot bewijs bestemd te zijn, vermits in dat geval art. 225, handelende over de valscheheid, van toepassing is. Maar dit artikel gaat eenigzins verder en bepaalt daarom ook eene niet

zoo hooge straf als in art. 225 is bepaald. Het gaat verder, omdat het de publicering van onware balanssen straft, onverschillig of die al dan niet overeenkomen met wat er in de boeken voorkomt. Het geval kan zich ook voordoen, dat een koopman in het geheel geen balans heeft in zijne boeken; dan zou hij niet kunnen gestraft worden wegens valsheid, altijd gesteld, dat een balans een bewijsstuk is; maar dan kan hij toch het publiek misleiden door een onwaren staat zijner boeken te publiceren. Met het oog daarop is deze bepaling gemaakt.

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: Gelijk ik reeds aan de Commissie te kennen gaf, neem ik dit artikel gaarne in het ontwerp op. Ook ik stel er prijs op uitdrukkelijk te constateren, dat het hierbedoelde misdrijf niet is een species van valsheid, maar zelfstandig naast het misdrijf van valsheid staat. Wanneer in de boeken zelve een valsche balans is ingeschreven, kan er vervolging plaats hebben wegens valsheid in geschriften van koophandel, natuurlijk in zoover *in concreto* die balans of de daarmede onafscheidelijk verbonden staat iemand eenig regt geeft of bestemd is tot bewijs in regten te strekken. Maar als er geen balans in de boeken staat of wel een deugdelijke balans in de boeken is ingeschreven, kan toch door de publicatie van een balans die den waren staat van zaken niet aanwijst, groot nadeel gesticht worden. Dikwerf zal er dan poging tot opligtiging zijn, doch dikwerf ook niet. Voor alle zekerheid make men dus van het feit ook een zelfstandig delict.

De heer VENING MEINESZ: Dit amendement, pas zoo even rondgedeeld, heeft, dunkt mij, eene tamelijk ruime strekking, die het moeilijk is zoo dadelijk geheel te overzien; maar het komt mij toch voor, dat het te ver gaat. Wanneer alleen gesproken werd van bestuurders van naamlooze vennootschappen of coöperative vereenigingen, zou ik er mij mede kunnen vereenigen, omdat die met een beperkt kapitaal werken en het publiek mag vorderen door de bestuurders niet op een dwaalspoor te worden gebragt. Maar een koopman strafbaar te stellen, omdat hij eene onware balans openbaar maakt, om welke reden ook, zou te ver gaan. Ik geef dus den Minister in overweging, de strafbaarheid te beperken tot bestuurders van naamlooze vennootschappen en coöperative vereenigingen.

De heer VAN GENNEP: Welk algemeen belang is er mede gemoeid, wanneer een gewoon koopman, geen naamlooze vennootschap, eene onware balans openbaar maakt. De Minister zegt dat het nieuwe misdrijf afgescheiden kan zijn van, maar toch eenigermate betrekking heeft op valsheid in geschriften. Maar voor de strafbaarheid van die valsheid is het noodig, dat er eenig nadeel uit kan ontstaan, en daarom moet ook hier die mogelijkheid van nadeel voor derden als criterium worden gesteld. Immers wanneer ik plezier heb om zonder iemand te willen benadeelen, zonder zelfs iemand te kunnen benadeelen, misschien om mijne waar aan te prijzen, — om te bluffen, hoor ik daar zeggen, — en een groot denkbeeld van mijne zaken te geven, eene onware balans openbaar maak, welk nadeel heeft daar het publiek bij? Daarom acht ik de opneming van het door mij bedoeld criterium noodig.

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: Het opnemen van dit element van strafbaarheid zou aan het misdrijf geheel noodeloos den valschen schijn geven van valsheid. Geheel noodeloos. De vorige geachte spreker vreest dat de koopman soms een valsche balans publiceert uit bluff. Als dergelijke *casus non dabit* zich voordeed, dan moet men voor dien bluff maar eens een dag gevangenis ondergaan. Laat ons liever denken aan het feit zoo als het in werkelijkheid voorkomt.

De heer Vening Meinesz acht beperking tot directeuren van naamlooze vennootschappen en coöperatieve vereenigingen noodig. Mij dunkt dat juist de ervaring ons geleerd heeft dat ook van individuele kooplieden publicatie van onware balanssen te vreezen is. Kan het niet voorkomen dat een koopman, die tot dusver zaken deed voor *eigen* rekening, eene onware balans gebruikt als middel om eerst eene com-manditaire, ten slotte welligt eene naamlooze vennootschap in het leven te roepen?

De heer VAN GENNEP: Ik moet opkomen tegen het beweren van den Minister, dat hier geen misdadig oogmerk omschreven moet zijn. Ik stelde het geval dat iemand de handeling pleegde zonder misdadig oogmerk. Nu klinkt het zeer aardig te zeggen dat die man dan maar voor zijne onvoorzigtigheid moet gestraft worden; maar is dit strafregtelijk juist, is dit het doel van het artikel? Het doel is het misdadig oogmerk te straffen. De Minister zegt: het is een casus non dabilis, dat iemand voor zijn plezier dergelijke handeling zal verrigten. Maar waarom heeft men dan in art. 334 de woorden opgenomen „met oogmerk om zich of een ander wederregtelijk te bevoordeelen”? Wanneer die woorden daarin niet waren opgenomen en dezerzijds op die opneming ware aangedrongen, zou de Minister met meer regt welligt hebben kunnen zeggen: iemand die door het verspreiden van een logenachtig berigt den prijs van koopwaren, fondsen, enz. doet stijgen, moet maar voor die handeling gestraft worden. Doch daar achtte hij die woorden noodig, en te regt. De strafwet moet voorzien de mogelijkheid dat iemand het feit pleegt zonder misdadig doel, en daarom moet dit doel omschreven worden. Daarom zou ik wenschen dat ook in het nieuwe art. 335a de woorden: „met het oogmerk om zich of een ander wederregtelijk te bevoordeelen”, of iets dergelijks, werden opgenomen; de regter kan dan beoordeelen, of in het geval dat zich voordoet een misdadig oogmerk al dan niet aanwezig is.

De heer DE SAVORNIN LOHMAN, *lid der Commissie van Rapporteurs*: Ik geloof dat het publiceren van eene verkeerde balans altijd er toe kan leiden, dat iemand misleid wordt, al kan men het niet bewijzen. Het gevaar daarvoor bestaat zeker. Maar in art. 334 moet het oogmerk bepaald bewezen worden, omdat anders ieder, die te goeder trouw een berigt in de couranten doet opnemen omtrent de plaatsing van schuldbrieven, dat in strijd is met de waarheid, vervolgd zou kunnen worden. Dit is onmogelijk. Hier moet bepaald bewezen worden, dat de man, van wien het berigt afkomstig is, wist dat het berigt onwaar was. Maar in het geval van art. 335a wist de koopman, die het berigt mededeelde, dat het onwaar is, want het betreft eene mededeeling uit zijne eigene boeken.

[Het amendement werd door de Regeering overgenomen, en het nieuwe artikel, in stemming gebracht, aangenomen met 50 tegen 5 stemmen.]

(Vgl. ook art. 360 en het daarbij mededeelde.)

Art. 337.

Hij die opzettelijk waren, welke zelve of op hare verpakking valschelijk voorzien zijn van den naam, de firma of het merk waarop een ander recht heeft, of

op welke of op wier verpakking zoodanige naam, firma of merk, zij het ook met eene geringe afwijking, is nagebootst, verkoopt, te koop aanbiedt, aflevert, uitdeelt of ten verkoop of ter uitdeeling in voorraad heeft, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie maanden of geldboete van ten hoogste zeshonderd gulden.

Gewijzigd, wat het *cursief* gedrukte betreft, bij de wet van 15 Januari 1886 (*Stbl.* n°. 6):

heeft, of, ter aanduiding van herkomst, van den naam eener bepaalde plaats, met bijvoeging van een verdrichten naam of firma, of op welke

afwijking, zijn nagebootst, binnen het rijk in Europa invoert zonder klaarblykelijke bestemming om weder te worden uitgevoerd, verkoopt,

Indien tijdens het plegen van het misdrijf nog geen vijf jaren zijn verlopen sedert *de schuldige wegens hetzelfde misdrijf onherroepelijk is veroordeeld*, kan gevangenisstraf van ten hoogste zes maanden worden opgelegd.

sedert *eene vroegere veroordeeling van den schuldige wegens gelijk misdrijf onherroepelijk is geworden*, kan

O. R. O. ART. 365. Hij die opzettelijk waren, welke zelve of op hare verpakking valschelijk voorzien zijn van den naam, de firma of het merk waarop een ander regt heeft, of op welke of op wier verpakking zoodanige naam, firma of merk, zij het ook met eene geringe afwijking, is nagebootst, verkoopt, te koop aanbiedt, aflevert, uitdeelt of ten verkoop of ter uitdeeling in voorraad heeft, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie maanden of geldboete van ten hoogste zes honderd gulden.

Openbaarmaking van de regterlijke uitspraak kan worden gelast.

Memorie van Toelichting.

De straffepaling van art. 142 C. P. *, tweede lid, tegen de valscheid in zegels, stempels of merken van bijzondere banken of handelsinrigtingen is bij de laatste herziening van dit wetboek in Frankrijk, ingevolge de wet van 13 Mei 1863, weggelaten. Men meende toen, ofschoon die opvatting door anderen wordt bestreden ¹, dat de voorschriften van den code over de valscheid in particuliere merken reeds hadden opgehouden van kracht te zijn in 1857 door de straffepalingen (*pénalités*, art. 7—15) der wet van 23 Junij van dat jaar *sur les marques de fabrique et de commerce*: terwijl reeds lang te voren bij art. 1 der wet van 28 Julij 1824 de straf van art. 423 C. P. was bedreigd tegen het stellen van valsche namen of firma's op fabriekwaren.

Deze onderscheiden strafbaarstelling van de valscheid in particuliere merken en die in namen en firma's vond navolging in den C. P. B. (artt. 184 en 191); het beijersche strafwetboek van 1862 daarentegen stelde in art. 336 beide gelijk, terwijl het duitsche rijksstrafwetboek (§ 287), in navolging van het pruisische (§ 269), alléén de valscheid in namen en firma's trof. Intusschen is hierin weder verandering gebragt door de duitsche rijkswet op den »Markenschutz" van 30 November 1874. § 14 dier wet luidt aldus: »Wer Waaren oder deren Verpackung »wissentlich mit einem nach Massgabe dieses Gesetzes zu schützenden »Waarenzeichen oder mit dem Namen oder der Firma eines inländischen »Produzenten oder Handelstreibenden widerrechtlich bezeichnet oder »wissentlich dergleichen widerrechtlich bezeichnete Waaren in Verkehr bringt »oder feil halt, wird mit Geldstrafe von 150 bis 3000 Marken oder mit »Gefängniss bis zu sechs Monaten bestraft und ist dem Verletzten zur »Entschädigung verpflichtet.

»Die Strafverfolgung tritt nur auf Antrag ein".

* [Artt. 142 en 143 C. P. werden, voor zoo verre zij de handels- en fabrieksmarken betreffen, na de indiening van het ontwerp van het Wetboek van Strafrecht afgeschaft bij art. 15 der hierna nader vermelde wet van 25 Mei 1880, *Stbl.* n°. 95.]

¹ BLANCHE, études pratiques sur le C. P., III, n°. 110, HÉLIE, comm. de la loi de 1863, ad art. 142.

In deze bepaling der duitsche wet wordt, evenals in de fransche en belgische wetgeving, in de eerste plaats en als zelfstandig misdrijf strafbaar gesteld het opzettelijk voorzien van waren van valsche merken, namen of firma's. Zij beschouwt dus het misdrijf als eigenlijke valscheheid, als vergriep tegen de openbare trouw, ofschoon daarmede de in den rijksdag ook op andere gronden fel bestreden »Antrag" niet vereenigbaar is.

Anders het ontwerp. Waar men alleen te doen heeft met particuliere merken, namen of firma's op koopwaren of hunne verpakking gesteld of te stellen, kan de openbare trouw niet geacht worden door de valscheheid of vervalsching alléén in die mate te zijn aangerand, dat deze als zelfstandig misdrijf te straffen is.

Hoofdzak is hier het bedrog, gepleegd door het in den handel brengen en verder verhandelen van met een valsch certificaat van oorsprong gemerkte goederen. Het opzettelijk voorzien van waren of hunne verpakking van een valschen naam, firma of merk is dan geen *species* van valscheheid; maar het kan naar gelang van omstandigheden zijn medeplichtigheid aan de door de wet strafbaar gestelde bedriegelijke handeling (art. 58 [48], 2°).

Dat ook bij die opvatting van het misdrijf als eene soort van bedrog van geen klagte als vereischte tot vervolging spraak kan zijn, behoeft geen betoog, maar alleen eene verwijzing naar de toelichting van titel VII boek I [zie deel I bl. 493 volg.].

Waren. De uitdrukking is zoo algemeen mogelijk. Alle koopwaren, dus alle roerende goederen zijn er onder begrepen, alzoo niet alleen fabrieks-goederen waartoe de fransche wet van 1824 en art. 191 C. P. B. zijn beperkt.

Een ander. Geen onderscheid tusschen ingezetenen en vreemden, ook niet het reciprociteitstelsel van § 287 van het duitsche wetboek en § 20 der rijkswet. Waar het aankomt op bescherming van goede trouw en beteugeling van bedrog, moet naar geen wederkeerigheid gevraagd worden.

Waarop een ander regt heeft. Ten aanzien van de namen en firma's kan de strafwet zonder nadere wettelijke voorziening werken, ten aanzien van het depôt en de openbaarmaking der merken is eene nieuwe regeling noodig ter vervanging van de onvoldoende bepalingen der wet van 22 Germinal an XI.

Zij het ook met eene geringe afwijking. Het bedrog mag niet straffeloos worden omdat, zooals niet zelden geschiedt, opzettelijk eene niet in het oog vallende afwijking bij de nabootsing plaats had ten einde de wet te ontduiken en de straf te ontgaan. Hetzelfde werd met meer omhaal van woorden uitgedrukt in de slotbepaling van § 287 van het duitsche wetboek

Advies van den Raad van State.

Art. 365. De redactie van dit artikel geeft de bedoeling niet juist terug.

Het woord »opzettelijk" geeft hier minder duidelijk de bedoeling terug dan het woord »desbewust."

Wil men het woord »opzettelijk" behouden, dan zou het artikel moeten luiden: »Hij, die opzettelijk

Rapport aan den Koning.

De meening, dat in dit artikel in plaats van »opzettelijk" te lezen ware desbewust of wel dat na dat woord nog zou behooren te volgen »wetende dat", is eene volstreckte miskenning van de zonder uitzondering in het ontwerp aan de uitdrukking »opzettelijk" gehechte beteekenis. Reeds boven werd herinnerd, dat

»waren, wetende dat zij valschelijk
»voorzien zijn van den naam, de
»firma" enz.

het woord opzettelijk steeds de geheele omschrijving beheerscht van het strafbaar feit, zoo als die daarna volgt. Zal het feit dus vallen in de strafbepaling van dat artikel,

dan moet het opzet van den dader gerigt zijn geweest op het verkoopen van valschelijk van eens anders merk voorziene waren, en dat opzet kan niet bestaan hebben zonder de wetenschap, dat dit laatste het geval was.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Deze bepaling regelt eene materie welke ook behandeld wordt in het wetsontwerp op de fabrieksmerken (Gedrukte stukken, zitting 1879—1880, n°. 43). Er is evenwel eenige afwijking. Art. 11 van bedoeld ontwerp * noemt alleen *het merk*; de naam, de firma, is blijkens art. 1, alin. 6 *het merk*. In dit artikel daarentegen wordt in het bijzonder gewag gemaakt van *den naam, de firma of het merk*. Voorts heeft art. 11 in plaats van: *Hij die opzettelijk*: het woord *desbewust* onmiddelijk voor *verkoopt*. De Commissie acht het wenschelijk op deze verschillen opmerkzaam te maken, onder opmerking dat naar hare meening de redactie van dit ontwerp de voorkeur verdient, en ook daarom reeds niet in overeenstemming behoeft gebracht te worden met het speciaal ontwerp, omdat bij invoering van het strafwetboek genoemd art. 11 van zelf zal moeten vervallen. Het komt der Commissie echter wel wenschelijk voor dat, even als zulks in het speciaal ontwerp geschiedt, strafverhooging voor recidive bedreigd worde.

Noch krachtens dit artikel noch krachtens eenige andere bepaling, zal gestraft kunnen worden hij, die valsche of nagemaakte merkteekenen van kerkelijke autoriteiten bezigt, om aan zekere voorwerpen of waren den schijn te geven, alsof zij zekere wijding hadden ontvangen of volgens bepaalden ritus waren onderzocht en goedgekeurd, of wel echte merken bezigt, wanneer de wijding of het ritueel onderzoek niet heeft plaats gehad. Ten einde daarin te voorzien zou welligt eene bepaling aanbeveling verdienen als die van art. 317 van het reeds meer genoemde Engelsche ontwerp van een Criminal Code.¹

Minder juist is de opmerking der Commissie dat *de naam* en *de firma* het merk *is*; zij *kunnen* geheel of gedeeltelijk het merk zijn. In de speciale wet die alleen de handels- en fabrieksmerken regelde, konden die woorden niet worden overgenomen; hier moeten zij behouden blijven, zij het ook dat, zal dit artikel wat de namen en firma's betreft goed kunnen werken, eene regeling der handelsregisters zal behooren vooraf te gaan.

De praktische noodzakelijkheid om straf te bedreigen tegen het gebruiken van valsche of nagemaakte merken van kerkelijke autori-

* [Thans art. 10 der wet van 25 Mei 1880 (Stb. n°. 85), houdende bepalingen op de handels- en fabrieksmerken, waarover hierachter op bl. 582.]

¹ Every one shall be guilty of a crime, and liable to »two years" imprisonment with hard labour, who fraudulently counterfeits or imitates in a manner calculated to deceive, any marks impressed or otherwise made upon or affixed to any chattel, or upon or to anything containing or connected with such chattel, which mark is by recognised practice understood to denote that the thing marked has been examined and certified to be of a particular quality by any particular officer or person, whether such officer or person be authorised by law or not to so certify.

teiten is hier te lande niet gebleken. Reeds om die reden komt het niet wenschelijk voor daarin te voorzien.

Art. 338 nieuw [339]. Zie ad 360 [bij 339, hierachter bl. 589].

G. O. ART. 336 = art. 337 van het Wetboek.

Beraadslagingen in de Tweede Kamer.

(5 November 1880.)

De heer VAN DE WERK: Het misdrijf, bij dit artikel omschreven, wordt gestraft met gevangenisstraf van hoogstens 3 maanden of boete van hoogstens *f* 600.

Bij recidive, zoo zegt alinea 2, *kan gevangenisstraf van hoogstens 6 maanden worden opgelegd*.

Naar aanleiding hiervan wensch ik de vraag tot de Regering te rigten: is de bedoeling om den regter in het laatste geval ook bevoegdheid te geven geldboete op te leggen?

Ik verwacht, op grond dat er staat *kan*, een bevestigend antwoord, en toch meen ik deze vraag, opdat later geen twijfel zou kunnen ontstaan, te moeten doen.

Er zou anders reden tot twijfel kunnen bestaan, omdat, wil men ook boete bedreigen in geval van herhaling, het verwondering kan wekken dat het maximum dier boete niet is verhoogd, zoo als dat bij deze wetsvoordragt in andere gevallen geschiedt (zie bijvoorbeeld art. 184) en zoo als dat geschiedde in het artikel van de zeer korten tijd geleden door deze Kamer aangenomen wet op de fabrieksmerken, waarmede dit artikel overigens geheel overeenstemt.

Ook art. 421 [424] zou grond tot dien twijfel kunnen geven, omdat daar uitdrukkelijk wordt gezegd, bij een misdrijf, waartegen enkel geldboete is bedreigd, dat bij recidive den schuldige *in plaats van geldboete* hechtenis *kan* worden opgelegd. Daar heeft men ook het woord *kan* en heeft men toch noodig geacht de woorden: „in plaats van geldboete” bij te voegen.

Bij art. 421 zou de bijvoeging dier woorden evenzeer kunnen gemist worden.

Ik wensch geen kritiek uit te oefenen, maar wensch niets dan, zoo als ik reeds gezegd heb, een positief antwoord van de Regering uit te lokken.

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: Het is mij aangenaam den heer van de Werk te kunnen geruststellen.

De bedoeling is ongetwijfeld dat in het geval van recidive in dit artikel bedoeld, ook alleen geldboete kan worden opgelegd. Dat blijkt middagklaar uit de bewoordingen van het artikel: „KAN gevangenisstraf worden opgelegd.” KAN. Dus er kan ook *geene* gevangenisstraf worden opgelegd. Daar men echter niet kan aannemen dat juist bij recidive volkomene straffeloosheid zou intreden, ligt de gevolgtrekking voor de hand, dat de regter, wanneer hij van zijne bevoegdheid tot het opleggen van gevangenisstraf *geen* gebruik maakt, altijd krachtens het *eerste* lid geldboete kan opleggen. En zoo is het dan ook inderdaad. Het tweede lid verzwaart het eene deel der alternative strafbedreiging en laat het andere deel intact.

Wet van 25 Mei 1880, Stb. n°. 85,

houdende bepalingen op handels- en fabrieksmerken.

In deze wet werd de volgende met het oorspronkelijke art. 337 van het Wetboek van Strafrecht overeenkomende bepaling opgenomen:

Art. 10.

Hij, die waren, welke zelve of op hare verpakking valschelijk voorzien zijn van het merk waarop een ander regt heeft of op welke

of op wier verpakking zoodanig merk, zij het ook met eene geringe afwijking, is nagebootst, des bewust verkoopt, te koop aanbiedt, aflevert, uitdeelt of ten verkoop of ter uitdeeling in voorraad heeft, wordt gestraft met gevangenisstraf van acht dagen tot drie maanden en geldboete van vijf en twintig tot zes honderd gulden, te zamen of afzonderlijk. *

Indien tijdens het plegen van het misdrijf nog geene vijf jaren zijn verlopen sedert de schuldige ter zake van hetzelfde misdrijf is veroordeeld, worden de *maxima* dezer straffen verdubbeld.

Art. 463 van het Wetboek van Strafrecht en art. 20 der wet van 29 Junij 1854 (*Staatsblad* n°. 102) zijn op deze misdrijven van toepassing.

In het *Voorloopig Verslag van de Tweede Kamer* dd. 16 Mei 1879, kwamen daarover de volgende opmerkingen voor:

»De kamer van koophandel te Amsterdam wil ook nog strafbaar gesteld hebben het valschelijk verkoopen van merken en acht dit vooral een feit van zeer bedenkelijken aard. Eenige leden waren dit eens. Andere deden gelden, dat als bedoeld wordt het verkoopen van een nagemaakt merk als echt, met de wetenschap dat het nagemaakt is, het feit, althans zoo lang art. 142 van den Code Pénal onveranderd blijft, het kenmerk draagt van het des bewust gebruik maken van een nagemaakt merk, zoodat afzonderlijke voorziening onnoodig is. Houdt art. 142 op te dien aanzien te gelden, dan draagt het feit het karakter van bedrog of oplichting.

»zij het ook met eene geringe afwijking". Ook in art. 365 van het ontwerp-strafwetboek vindt men deze woorden. Zijn ze noodig? Zijn ze niet te onbepaald? Ten aanzien van valsche munt is door den Hoogen Raad bij arrest van 20 Maart 1849 beslist, dat de namaking, welke voor die misdaad vereischt wordt, ook aanwezig is, al is het dat de nagemaakte munt niet in allen deele met de echte overeenstemt. (Zie SCHOONEVELD ad art. 132 noot 7.) Diezelfde leer zou ook hier kunnen gelden. Is intusschen afzonderlijke voorziening noodig, dan schijnt verkijselijk eene redactie als die hierboven ad art. 1, alin. 4 aan de Duitsche en Engelsche wetgeving ontleend is, of wel die van art. 8 n°. 1 der Fransche wet, volgens hetwelk ook strafbaar zijn: »*ceux qui sans contrefaire une marque, en ont fait une imitation frauduleuse de nature à tromper l'acheteur.*» Vergelijk ook de Belgische wet, die bij art. 8 strafbaar stelt: »*ceux qui frauduleusement ont apposé ou fait apparaître par addition, retranchement ou par une altération quelconque, sur les produits de leur industrie ou les objets de leur commerce, une marque appartenant à autrui.*»

»des bewust." Wat beteekent deze uitdrukking? De persoon, die waren verkoopt, valschelijk voorzien van een merk, waarop een ander regt heeft,

* Dit eerste lid van het artikel werd bij art. 4 der wet van 22 Juli 1885 (Stbl. n° 140) gewijzigd als volgt: »Hij die opzettelijk waren, welke zelve of op hare verpakking valschelijk voorzien zijn van het merk waarop een ander regt heeft of, ter aanduiding van herkomst, van den naam eener bepaalde plaats en van een verdichten of met eene bedriegelijke bedoeling aan een ander ontleenden handelsnaam, of op welke of op wier verpakking zoodanig merk of zoodanige namen, zij het ook met eene geringe afwijking, zijn nagebootst, hier te lande invoert zonder klaarblijkelijke bestemming om weder te worden uitgevoerd, verkoopt, te koop aanbiedt, aflevert, uitdeelt of ten verkoop of ter uitdeeling in voorraad heeft, wordt gestraft met gevangenisstraf van acht dagen tot drie maanden en geldboete van vijf en twintig tot zes honderd gulden, te zamen of afzonderlijk".

Het artikel is krachtens de Invoeringswet (zie deel V bl. 231) vervallen.

kan dit in den regel alleen weten wanneer hij de mededeeling in de *Staatscourant* kent. Hij kan zich verdedigen door te beweren, dat hij niet gewoon is dat dagblad in te zien. Moet dus het bewijs geleverd worden, dat hij de *Staatscourant* wel leest? Het antwoord is, dat, even als bij zoo vele andere misdrijven, waarvan de strafbaarheid afhangt van de wetenschap der ongeoorlooftheid van de daad, ook hier die wetenschap zal moeten worden afgeleid uit de omstandigheden, die met het misdrijf gepaard zijn gegaan.

»De kamer van koophandel te Amsterdam verlangt verdubbeling van straf in geval van *recidive*. Dit verlangen schijnt niet ongegrond. Ook art. 11 der Fransche wet en art. 10 der Belgische wet laten in dat geval verdubbeling van straf toe, maar voegen zeer te regt daarbij de voorwaarde, dat het vorige misdrijf binnen de laatste vijf jaren tot veroordeeling moet hebben aanleiding gegeven.

»Een lid meende, dat het ook voor de meer rigtige toepassing der strafbepaling wenschelijk zou zijn eene definitie van hetgeen onder *een merk* verstaan moet worden te geven, gelijk dit geschiedt in art. 1 der Fransche wet. Het Congres voor industrielen eigendom, in 1878 te Parijs gehouden, heeft insgelijks zulk eene definitie ontworpen. (*Weekblad van het Regt* n°. 4356.) Art. 1 van het ontwerp zegt wel in alin. 4 wat een merk *niet* is, maar behoorde eer te zeggen wat een merk *wel* bevatten kan. Het denkbeeld van zulk eene definitie werd bestreden op grond, dat zij niet volledig kan zijn en dus altijd een *enuntiatief* karakter zal moeten hebben; dat art. 142 van den Code Pénal jaren lang is toegepast, zonder dat het ooit twijfelachtig is geweest wat onder *marque* moet verstaan worden, en dat het hoofdkenmerk van een merk in art. 1 reeds daardoor wordt uitgedrukt, dat het dient ter onderscheiding der handels- of fabriekwaren van den eenen industrieel van die van den anderen. Zoo luiden ook nagenoeg § 1 der Duitsche en art. 1 der Belgische wet, zonder dat deze wetten eenige verdere definitie bevatten."

Hierop werd door de Regeering geantwoord:

»Naar de meening van de ondergeteekenden behoort het verkoopen van een nagemaakt merk als echt met de wetenschap dat het nagemaakt is, niet als zelfstandig misdrijf strafbaar te worden gesteld. Niet de valscheit of de vervalsching van het merk, maar het bedrog gepleegd door het in den handel brengen en verder verhandelen van met een valsche certificaat van oorsprong gemerkte goederen is hier hoofdzaak. Het verkoopen van nagemaakte merken is daarom niet als species van valscheit te beschouwen, maar kan, naar gelang van omstandigheden, zijn medeplichtigheid aan de bij dit artikel strafbaar gestelde handeling.

»Zij het ook met eene geringe afwijking". Het doel van het voorschrift zou niet bereikt worden, indien elke, ook de geringste, afwijking de toepasselijkheid van het verbod uitsloot. De vraag hoeverre de afwijking moet gaan, vindt in de ratio hare beantwoording; zóóver dat het publiek niet misleid wordt. De bedoeling is dan ook geheel dezelfde als in de aangehaalde artikelen der Duitsche en Engelsche wetten en het eenige verschil is dat in dit onderwerp minder omhaal van woorden gebezigd wordt. »Onbepaald" is, in zekeren zin, de Duitsche en Engelsche text evenzeer, maar dit ligt in den aard der zaak, omdat evenzeer de wijzen van ontduiking onbepaald zijn.

»des bewust". Met het in het Voorloopig Verslag hier ter plaatse gegeven antwoord kunnen de ondergeteekenden zich geheel vereenigen. Met de kamer van koophandel te Amsterdam zijn ondergeteekenden van oordeel dat in geval van recidive de straffen behooren te kunnen worden verdubbeld. Het artikel is in dien zin aangevuld.

»De gronden in het Voorloopig Verslag aangevoerd ter bestrijding van de wenschelijkheid om eene definitie te geven van hetgeen onder een *merk* verstaan moet worden, beamen de ondergeteekenden ten volle."

In de Tweede Kamer der Staten-Generaal werden daarover, voorzoo veel ze hier in aanmerking komen, de volgende *Beraadslagingen* gevoerd:

(22 April 1880.)

De heer VAN DE WERK: *In de eerste plaats* wenschte ik de opmerking te maken, dat, niettegenstaande de Regering haar standpunt blijft handhaven, het mij voorkomt dat de buitenlandsche wetgevers, die het namaken van merken, verkoopen dier merken enz. ook met straffen bedreigden, beter hebben gedaan.

Nu is hij die merken maakt en verkoopt, als hij maar niet medepligtig is aan den verkoop der waren met die merken voorzien, straffeloos.

Wanneer men de *woorden* der wet *ruimer* stelde, dan zou men tevens ieder bedriegelijk gebruik van eens anders merk daaronder kunnen brengen, al is dit geschied op andere wijze dan door zijne waren van eens anders merk te voorzien, bijv. door dat merk als zijn uithangbord te nemen, of onder dat merk teannonceren, enz.

Ook zou welligt het *invoeren* van *waren* met valsche merken voorzien uit het buitenland binnen *onze grenzen* niet geheel ten onregte bij dit artikel strafbaar worden gesteld.

Tevens zou de *terminologie* van art. 365 ontwerp Strafwetboek zijn aan te bevelen, waar staat: Hij die opzettelijk waren enz. Het opzettelijke (te verkiezen boven het des bewust) moet niet enkel slaan op het verkoopen, maar het opzet moet gerigt zijn op de geheele handeling. Men moet niet alleen willens en wetens waren verkoopen, maar men moet ook weten dat die waren valschelijk voorzien zijn van merken.

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: De eerste opmerking van den geachten afgevaardigde had betrekking op de woorden: des bewust. Hij zou er de voorkeur aan gegeven hebben, wanneer die uitdrukking door *opzettelijk* ware vervangen, en dit woord vooropgesteld was.

In het *opzet* ligt, ook volgens de taal van het dagelijksche leven, zoowel de wil als het weten opgesloten. De uitdrukkingen: „willens en wetens” en „opzettelijk” worden dan ook afwisselend voor elkander gebruikt. „Des bewust” ziet alleen op het weten, maar die uitdrukking is volkomen voldoende wanneer men, gelijk in dit artikel, te doen heeft met handelingen die *op zich zelve* per se opzettelijk zijn en dus alleen behoeft te worden uitgedrukt dat de dader de *wetenschap* had van 't bestaan der omstandigheden onder welke die handeling een misdrijf wordt.

In dit artikel verwijst „des bewust” ook naar al hetgeen voorafgaat. *Des bewust verkoopt* wil natuurlijk niet zeggen, dat die verkoop op zich zelf slechts behoeft te zijn eene bewuste daad, maar het beteekent, dat de verkooper weet dat de waren zijn (zoo als in het begin van het artikel wordt gezegd) voorzien van een valsch merk enz.

Of men in het aanstaande Wetboek van Strafrecht uitsluitend zal gebruiken het woord „opzettelijk”, dan wel zich soms ook bedienen zal van „des bewust”, zal beslist worden als het Strafwetboek zelf in behandeling komt.

De eenige vraag, die op dit oogenblik te pas komt, is, of dit artikel eenige de minste dubbelzinnigheid bevat.

Dit nu ontken ik ten sterkste.

WIJZIGINGSWET VAN 15 JANUARI 1886 (Stbl. n°. 6)¹.

Bij de Memorie van Beantwoording werd voorgesteld, om overeenkomstig een destijds aanhangig voorstel tot wijziging van de wet van 25 Mei 1880 (Stbl. n°. 85), (Gedrukte stukken 1884—1885 n°. 90), later geworden de wet van 22 Juli 1885 (Stb. n°. 140), in het ontwerp (G. O. 1886) art. 4 te doen luiden:

ART. 4. Artikel 337 van voormeld Wetboek wordt gelezen:

»Hij die opzettelijk waren, welke zelve of op hare verpakking valschelijk voorzien zijn van den naam, de firma of het merk waarop een ander recht heeft, of, ter aanduiding van herkomst, van den naam eener bepaalde plaats en van een verdichten of met eene bedriegelijke bedoeling aan een ander ontleenden handelsnaam, of op welke of op wier verpakking zoodanige naam of namen, firma of merk, zij het ook met eene geringe afwijking, zijn nagebootst, hier te lande invoert zonder klaarblijkelijke bestemming om weder te worden uitgevoerd, verkoopt, te koop aanbiedt, aflevert, uitdeelt of ten verkoop of ter uitdeeling in voorraad heeft, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie maanden of geldboete van ten hoogste zeshonderd gulden.

»Indien tijdens het plegen van het misdrijf nog geen vijf jaren zijn verloop, sedert eene vroegere veroordeeling van den schuldige wegens gelijk misdrijf onherroepelijk is geworden, kan gevangenisstraf van ten hoogste zes maanden worden opgelegd.»

Eindverslag der Tweede Kamer.

Het voorgestelde art. 337 is overgenomen uit het wetsontwerp, dat de strekking had om de wet op de handels- en fabrieksmerken in overeenstemming te brengen met de eischen van de internationale overeenkomst tot bescherming van den industrieelen eigendom. Het heeft echter zijn bezwaar dat op de wijze zooals hier geschiedt, de strafbepalingen noodig tot bekrachtiging van de verplichtingen bij eene internationale overeenkomst opgelegd, in de artikelen van het Strafwetboek worden ingelascht; zoo licht loopt men gevaar daarbij af te wijken zoowel van het daarin gevolgd stelsel als van de terminologie. Daarom wenscht de Commissie in overweging te geven, het Wetboek van Strafrecht te dezen opzichte te behouden zooals het luidt; maar in de wet tot invoering van dat wetboek die bepalingen te handhaven of te wij-

Verslag der Bijeenkomst van de Commissie van Rapporteurs met den Minister.

De Minister stelde de wensche-lijkheid op den voorgrond om in het Wetboek van Strafrecht zooveel mogelijk alle strafbepalingen op te nemen, opdat die van vroegere wetten kunnen vervallen. Een voorname grief tegen den tegenwoordigen toestand onzer strafwetgeving is, dat naast den Code Pénal nog zoovele andere strafbepalingen bestaan. De Minister wenschte dit voor de toekomst te vermijden. Hij gaf daarom de voorkeur aan de aanvulling van eene bepaling van het Wetboek van Strafrecht, gelijk ten aanzien van art. 337 wordt voorgesteld, boven het handhaven of in het leven roepen van strafbepalingen in eene afzonderlijke wet.

De Commissie verklaarde in het algemeen het gevoelen des Ministers te deelen. Het bezwaar door haar

¹ [Zie deel V, bl. 75 volg.]

zigen, die met het oog op het internationaal verdrag noodig zullen zijn. Men gelieve zich daarbij te herinneren, dat in deze door de Eerste Kamer nog geene beslissing genomen is.

ontwikkeld was dan ook niet gekeerd tegen de aanvulling van het Wetboek van Strafrecht met de strafbepalingen van andere wetten, waar dit gevoegelijk kon geschieden, maar veeleer tegen de wijze, waarop die aanvulling hier zou geschieden. Wanneer door eene internationale

overeenkomst zekere feiten strafbaar worden gesteld, dient in de eerste plaats te worden nagegaan of daartegen niet reeds in het Wetboek van Strafrecht is voorzien.

De Commissie meende dat dit hier, althans grootendeels, het geval is. In het artikel, zooals het thans luidt, zouden worden ingevoegd de woorden »of, ter aanduiding van herkomst, van den naam eener bepaalde plaats en van een verdichten of met eene bedriegelijke bedoeling aan een ander ontleenden handelsnaam"; maar één der eischen voor de strafbaarheid van het feit, »het voorzien zijn van een verdichten of met eene bedriegelijke bedoeling aan een ander ontleenden handelsnaam", valt reeds onder de eerste woorden van het ongewijzigd artikel: »Hij die opzettelijk waren, welke zelve, of op hare verpakking *valschelijk* voorzien zijn van den naam, de firma of het merk, *waarop een ander recht heeft*," enz.

Wat aangaat de tweede bijvoeging van het artikel: »hier te lande invoert zonder klaarblijkelijke bestemming om weder te worden uitgevoerd", erkende de Commissie, dat de invoer strafbaar gesteld moet worden overeenkomstig den eisch van het internationale tractaat, en dit strafbare feit in het Wetboek moet opgenomen worden; maar zij betwijfelde of de woorden: »zonder klaarblijkelijke bestemming om weder te worden uitgevoerd", hier wel noodig zijn. Athans in art. 220, waarin een min of meer gelijksoortig misdrijf omschreven wordt, komen zij niet voor.

De uitdrukking, »hier te lande", diende overigens vervangen te worden door de woorden »in het Rijk in Europa", die voor soortgelijke gevallen in het Wetboek gebezigd worden.

De Minister was echter van gevoelen, dat het moeilijk aangaat thans weder eene wijziging in het artikel te brengen, dat, voor zoover althans de merken betreft, geheel gelijkluidend is aan art. 10 der wet van 25 Mei 1880 (*Staatsblad* n°. 85) omtrent de handels- en fabrieksmerken, zooals dit onlangs door de Tweede Kamer der Staten-Generaal is gewijzigd, zonder dat bij de behandeling, ook niet van de zijde der Rapporteurs, eenige bezwaren gemaakt zijn.

De Commissie meende te moeten opmerken, dat met het oog op de reeds in behandeling zijnde ontwerpen tot invoering en tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht de Kamer zich van beschouwingen van dezen aard onthouden heeft. Thans echter geldt het de opneming dezer bepalingen in een artikel van het Wetboek van Strafrecht, en behoort men zich van het verband der verschillende deelen van het artikel en van den samenhang van het artikel met het geheele Wetboek rekenschap te geven. De Minister verklaarde daarop de zaak nogmaals in overweging te zullen nemen.

N. G. O. 1886. ART. 4. Artikel 337 van voormeld Wetboek wordt gelezen:

»Hij die opzettelijk waren, welke zelve of op hare verpakking valschelijk voorzien zijn van den naam, de firma of een merk waarop een

ander recht heeft, of, ter aanduiding van herkomst, van den naam eener bepaalde plaats, of op welke of op wier verpakking zoodanige naam, firma of merk, zij het ook met eene geringe afwijking, zijn nagetbootst, binnen het Rijk in Europa invoert zonder klaarblijkelijke bestemming om weder te worden uitgevoerd, verkoopt, te koop aanbiedt, aflevert, uitdeelt of ten verkoop of ter uitdeeling in voorraad heeft, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie maanden of geldboete van ten hoogste zeshonderd gulden.

»Indien tijdens het plegen van het misdrijf nog geen vijf jaren zijn verlopen, sedert eene vroegere veroordeeling van den schuldige wegens gelijk misdrijf onherroepelijk is geworden, kan gevangenisstraf van ten hoogste zes maanden worden opgelegd.»

Beraadslagingen in de Tweede Kamer.

(28 October 1885.)

Amendement van de Commissie van Rapporteurs,

om achter het woord „plaats” en vóór de komma in te voegen de woorden: „met bijvoeging van een verdichten naam of firma.”

Dit amendement was inzendend met de volgende schriftelijke toelichting:

De Commissie is van gevoelen, dat met het oog op art. 10 der Internationale Overeenkomst tot bescherming van den industrieeen eigendom goedgekeurd bij de wet van den 23sten April 1884 (*Staatsblad* n°. 53), deze woorden niet kunnen gemist worden.

Zij meent overigens dat in het artikel bij vergissing weder wordt gelezen „een” merk in plaats van „het” merk zooals de Regeering schreef in het gewijzigd ontwerp [zie hiervoor bl. 585].

De heer BEELAERTS VAN BLOKLAND, lid der Commissie van Rapporteurs: De wijziging door de Regeering in art. 337 van het Wetboek van Strafrecht voorgesteld, is het gevolg eener internationale overeenkomst, die in 1883 te Parijs werd gesloten.

Bij het Wetboek van Strafrecht wordt alleen strafbaar gesteld degenen die zijne waren voorziet van valsche namen of merken van een ander. De internationale overeenkomst ging verder dan het Wetboek van Strafrecht, en dit moest dus worden aangevuld. De Regeering beging echter bij hare aanvulling eene kleine omissie.

De internationale overeenkomst stelt niet strafbaar het gebruik van een valschen plaatsnaam zonder meer, neen, de overeenkomst verbindt daaraan eene andere voorwaarde. De vermelding van dien valschen plaatsnaam is alleen strafbaar, wanneer zij gepaard gaat met die van een verdichten handelsnaam. Maar in de redactie van de Regeering is die bijvoeging weggefallen. Ik meen met dit weinige te kunnen volstaan. Wanneer het amendement van de Commissie van Rapporteurs wordt aangenomen, dan wordt bereikt wat de internationale conventie bedoelde, terwijl de redactie van de Regeering verder gaat, en ten onrechte strafbaar stelt een ieder, die eene andere dan de ware plaats van herkomst op eene koopwaar heeft gesteld.

De Commissie heeft nog de opmerking gemaakt — en ik denk dat die wel geen bezwaar bij de Regeering zal uitlokken — dat de woorden: „een merk”, moeten veranderd worden in: „het merk”, dat is eene vergissing.

Ten slotte vertrouw ik dat het typographisch beleid aan de Landsdrukkerij er voor zorgen zal, dat het woord: „rijk” niet worde geschreven met eene groote, maar met eene kleine r, zooals in het Wetboek van Strafrecht gebruikelijk is.

De heer DU TOUR VAN BELLINCHAVE, Minister van Justitie: Er bestaat gelukkig geen verschil van gevoelen tusschen de Commissie en de Regeering naar

aanleiding van art. 337; beiden wenschen wij hetzelfde, om namelijk overeenstemming te brengen tusschen de bepalingen van het tractaat en de bepalingen van het Wetboek van Strafrecht, ten einde de strafbepalingen van de wet van 22 Juli 1885 tot wijziging van de wet van 21 Mei 1884 op de handels- en fabrieksmerken, later terug te kunnen nemen.

Ik moet de Commissie echter een oogenblik verwijzen naar het gewijzigde ontwerp — wij behandelen thans het nader gewijzigde ontwerp waar de Regeering hetzelfde had voorgesteld, wat nu de Commissie in overweging geeft. Destijds heeft zij tegen het voorstel van de Regeering nog al eenige bedenkingen gemaakt en verzocht om enkele woorden terug te nemen. In de conferentie die wij over dit onderwerp gehouden hebben, heb ik toegezegd de zaak nog eens te zullen onderzoeken, en het onderzoek heeft mij werkelijk er toe geleid om aan het bezwaar, door de Commissie gemaakt, toe te geven. Nu zie ik uit het amendement, dat zij de woorden er weér in wil hebben, doch alleen zonder de bepaling over de bedriegelijke bedoeling.

Dit is nu het eenige verschil van opinie tusschen haar en mij, dat er thans nog bestaat en het komt mij voor, dat er geen overwegend bezwaar tegen kan zijn, hetgeen ik haar in overweging geef, om de oude redactie, die in het gewijzigd wetsontwerp voorkwam, weder op te vatten en bij dit ontwerp over te brengen.

[Door de Regeering werd in den aanvang van het artikel vóór het woord »merk»
een veranderd in het.]

De heer BEELAERTS VAN BLOKLAND, *lid der Commissie van Rapporteurs*: Een enkel woord, om te kennen te geven dat de Commissie van Rapporteurs zichzelf volkomen gelijk is gebleven en geenszins eerst bezwaar heeft gemaakt tegen eene Regeeringsredactie, die zij thans bij amendement weder zou willen herstellen.

De Regeering had bij het *gewijzigd* wetsontwerp niet alleen opgenomen de woorden: „een verdichten handelsnaam”, maar ook de woorden: *of met eene bedriegelijke bedoeling aan een ander ontleenden handelsnaam*. En juist tegen die laatste bijvoeging was het hoofdbezwaar der Commissie gericht, daar zij niet past in de techniek van het wetboek. Het valschelijk voorzien van den naam waarop een ander recht heeft, is strafbaar en omvat „de bedriegelijke bedoeling.” Dat was het groote bezwaar. Toen heeft de Regeering gevolg gegeven aan den wensch der Commissie en bij het *nader gewijzigd* ontwerp die bedriegelijke bedoeling uit het artikel laten vervallen, maar zij heeft bij die gelegenheid iets te veel weggenomen. Dit is eenvoudig de zaak. De redactie van het *gewijzigd* wetsontwerp komt overigens in geen geval in aanmerking, want zij strijdt met de doorgaande woordenkeus van het wetboek.

In den aanvang bijv. lezen wij *naam of firma*, en dan volgt daarop *aan een ander ontleenden handelsnaam*. Is dat nu iets anders dan eene firma?

Voorts wordt in het wetboek steeds gesproken van „het rijk in Europa”, en in de thans besproken redactie van het artikel stond: „hier te lande”. Die redactie zou dus niet met het wetboek cadreeren, en de Regeering heeft er te recht van afgezien.

De later voorgedragen redactie is goed, behalve dat de woorden: *met bijvoeging van een verdichten naam of firma*, niet moesten zijn weggelaten. De Commissie stelt voor die weder op te nemen, dan vallen daaronder de feiten die bij de internationale conventie zijn strafbaar gesteld, en gaat men niet te ver.

De heer DU TOUR VAN BELLINCHAVE, *Minister van Justitie*: Op den 22sten Juli 1885 is wet geworden de volgende bepaling: „Hij, die opzettelijk waren, welke zelve of op hare verpakking valschelijk voorzien zijn van het merk, waarop een ander recht heeft of, ter aanduiding van herkomst, van den naam eener bepaalde plaats en van een verdichten of met eene bedriegelijke bedoeling aan een ander ontleenden handelsnaam, enz.”

De woorden: *of met eene bedriegelijke bedoeling aan een ander ontleenden handelsnaam*, zijn derhalve in de wet bevestigd, want indien ik mij niet bedrieg, komen zij ook reeds voor in de wet van 1880. Ik zal op dit punt evenwel den strijd op-

geven, want dit wil ik wel verklaren, dat met het oog op het Wetboek van Strafrecht de meening van den geachten spreker namens de Commissie te verdedigen is.

Hoewel ik voor mij liever de geheele bepaling uit de speciale wet had willen overnemen in het algemeene wetboek, zal ik mij bij het amendement neerleggen.

[Het amendement der Commissie van Rapporteurs werd door de Regeering overgenomen en het artikel mitsdien aldus gewijzigd.]

Art. 338.

De bepaling van artikel 316 is op de in dezen titel omschreven misdrijven van toepassing.

O. R. O. ART. 366. De bepaling van art. 343 is op de in dezen titel omschreven misdrijven van toepassing.

G. O. ART. 337 = art. 338 van het Wetboek.

Art. 339.

Bij veroordeeling wegens een der in dezen titel omschreven misdrijven, kan de rechter de openbaarmaking zijner uitspraak gelasten en de schuldige worden ontzet van de uitoefening van het beroep waarin hij het misdrijf begaan heeft.

Bij veroordeeling wegens een der in de artikelen 326, 328, 331 en 332 omschreven misdrijven, kan ontzetting van de in artikel 28 n^c. 1—4 vermelde rechten worden uitgesproken.

O. R. O. ART. 360. Bij veroordeeling ter zake van een der in de artikelen 358 en 359 omschreven misdrijven, kan de rechter de openbaarmaking zijner uitspraak gelasten.

Ook kan ontzetting worden uitgesproken van de uitoefening van het beroep waarin het misdrijf gepleegd is.

Memorie van Toelichting.

Art. 360. Even als in art. 190 [176] dient deze bepaling hier te worden opgenomen.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

De Commissie geeft in overweging deze bepaling algemeen te maken en te plaatsen aan het slot van dezen Titel. Voor opzettelijke uitzondering van de volgende drie artikelen is, naar de meening der Commissie, geen voldoende grond.

Door art. 338, *nieuw*, [339] is aan het verlangen voldaan. In verband daarmede is het 2de lid van art. 354 [bij 326] geschrapt.

[Vgl. ook het Verslag en het Antwoord bij art. 334 hiervoor bl. 573.]

G. O. ART. 338 = art. 339 van het Wetboek.

INHOUD VAN HET TWEEDE DEEL.

	Bladz.
TWEEDE BOEK. MISDRIJVEN.....	1
INDEELING EN RANGSCHIKKING DER MISDRIJVEN.....	1
Systematisch overzicht van de memorie van toelichting.	
Indeeling en rangschikking.....	1
OVER DE MISDRIJVEN EN DE STRAFBEPALING, IN 'T ALGEMEEN...	7
Titel I. Misdrijven tegen de veiligheid van den staat.....	11
Algemeene beschouwing.....	11
Artt. 92—107.....	12
Titel II. Misdrijven tegen de koninklijke waardigheid, Artt. 108—114	34
Algemeene beschouwing.....	34
Titel III. Misdrijven tegen hoofden en vertegenwoordigers van bevriende staten.....	47
Algemeene beschouwing.....	47
Artt. 115—120.....	49
Titel IV. Misdrijven betreffende de uitoefening van staatsplichten en staatsrechten.....	54
Algemeene beschouwing.....	54
Artt. 121—130.....	55

Titel V. Misdrijven tegen de openbare orde	65
Algemeene beschouwing.....	65
Artt. 131—151.	66
I. Verlokking tot misdrijf.....	66
II. Verpligte aangifte.....	74
III. Schending van den huisvrede, en van de rust in voor de openbare dienst bestemde lokalen.....	80
IV. Deelneming aan verboden vereenigingen	89
V. Bedelarij, landlooperij [zie dit in deel III bij artt. 432—434].	
VI. Openlijk geweld.....	90
VII. Verhinderen en storing van bijeenkomsten, kerkelijke plegtigheden of begrafenisplegtigheden.....	95
VIII. Bespottling en beschimping van bedienaren van de gods- dienst en van voorwerpen aan eene eeredienst gewijd	96
XI. Misdrijven betreffende graven en lijken.....	98
X. Schending van afsluiting en afscheiding [bij art. 333].	571
Titel VI. Tweegevecht.	101
Algemeene beschouwing.....	101
Artt. 152—156.	105
Titel VII. Misdrijven waardoor de algemeene veiligheid van personen of goederen wordt in gevaar gebragt, Artt. 157—176...	116
Algemeene beschouwing.....	116
I. Brand, ontploffing, overstrooming.....	117
II. Gevaar voor het openbaar verkeer.....	142
III. Gevaar door vernieling van een gebouw of vaartuig. 152 en 150	
IV. Gevaar voor de veiligheid der scheepvaart.....	147
V. Watervergiftiging.....	155
VI. Vergiftiging van eet- of drinkwaren.....	158
VII. Gevaar door bedorven eet- of drinkwaren.....	160
VIII. Slotbepaling.....	164
Titel VIII. Misdrijven tegen het openbaar gezag, Artt. 177—206	164
Algemeene beschouwing.....	164
I. Omkoopding.....	166
II. Dwang, wederspanningheid	167
III. Belemmering van ambtelijke verrigtingen en niet vol- doen aan ambtelijke bevelen... ..	176
IV. Belemmering van de justitie in het bijzonder.....	188
V. Onbevoegde uitoefening van eenig regt of ambt.....	203
VI. Ongeoorloofde handelingen met voorwerpen toever- trouwd aan het openbaar gezag.....	208
[Onttrekking van goed aan een daarop gelegd beslag].	208
VII. Vergrijpen tegen het militair gezag.....	214

	Bladz.
Titel IX. <i>Meineed</i>, Artt. 207.....	220
Over meineed	220 en 226
Titel X. <i>Muntmisdrijven</i>.....	230
Algemeene beschouwing	230
Artt. 208—215.....	232
Titel XI. <i>Valschheid in zegels en merken</i>. Artt. 216—224.....	242
I. Zegels.....	243
II. Merken.....	246
III. Andere strafbepalingen.....	249
Titel XII. <i>Valschheid in geschriften</i>	252
Algemeene beschouwing	252
Artt. 225—235.....	252
Titel XIII. <i>Misdrijven tegen den burgerlijken staat</i>, Artt. 236—238.	272
I. Verduistering van staat.....	272
II. Bigamie.....	274
Titel XIV. <i>Misdrijven tegen de zeden</i>.....	278
Algemeene beschouwing	278
Artt. 239—254.....	279
I. Misdrijven tegen de eerbaarheid.	
A. Schennis der eerbaarheid niet tegen bepaalde personen gerigt.....	280
[Overspel].....	282
B. Aanrandingen van de eerbaarheid, gepleegd met geweld of tegen kinderen en bewusteloozen.....	306
C. Koppelarij	332
II. Andere strafbepalingen.	
A. Misdrijven tegen kinderen.....	352
[Wet tot regeling van den kleinhandel in sterken drank en tot be- teugeling van openbare dronkenschap. Artt. 19 en 20].....	355
B. Wreede behandeling van dieren.....	367
Titel XV. <i>Verlating van hulpbehoevenden</i>	381
Algemeene beschouwing.....	381
Artt. 255—260	381

	Bladz.
Titel XVI. Belediging	387
Algemeene beschouwing.....	387
Artt. 261—271	389
Smaad en smaadschrift.....	390
Laster.....	396
Eenvoudige belediging.....	413
Lasterlijke aanklacht.....	418
Belediging van afgestorvenen.....	419
Verspreiding van beledigende geschriften of afbeelden.....	422
Titel XVII. Schending van geheimen, Artt. 272, 273	424
Titel XVIII. Misdrijven tegen de persoonlijke vrijheid, Artt. 274—286	427
Algemeene beschouwing.....	427
I. Slavenhandel.....	428
II. Menschenroof.....	430
III. Wegvoering van minderjarigen. Schaking.....	432
IV. Wederregtelijke vrijheidsberooving.....	439
V. Dwang.....	442
Titel XIX. Misdrijven tegen het leven gericht	447
Algemeene beschouwing.....	447
Artt. 287—299	450
I. Doodslag.....	451
II. Moord.....	460
III. Kinderdoodslag, kindermoord.....	461
IV. Levensberooving op verzoek. Hulp tot zelfmoord.....	463
V. Afdrijving of dood eener vrucht.....	467
Titel XX. Mishandeling, Artt. 300—306	471
Over mishandeling en zware mishandeling....	473 en 479
Aanval of vechterij.....	481
Titel XXI. Veroorzaken van den dood of van lichamelijk letsel door schuld	482
Onwillig veroorzaken van den dood of van lichamelijk letsel.....	482
Artt. 307—309	483
Titel XXII. Diefstal en strooperij, Artt. 310—316	486
I. Diefstal.....	487
II. Strooperij.....	509
III. Bepaling aan diefstal en strooperij gemeen.....	520

	Bladz.
Titel XXIII. <i>Afpersing en afdreiging</i>.....	526
Artt. 317—320.....	529
I. <i>Afpersing</i>	530
II. <i>Afzetterij [nu: afdreiging]</i>	533
Titel XXIV. <i>Verduistering</i>.....	535
Artt. 321—325.....	536
Over <i>verduistering</i>	537
Titel XXV. <i>Bedrog</i>.....	545
Algemeene <i>beschouwing</i>	545
Artt. 326—339.....	546
<i>Oplichting</i>	546
<i>Bedrog bij verzekering en bodemerij</i>	555 en 557
<i>Bedrog in den handel</i>	559
<i>Vervalsching van eet- of drinkwaren en geneesmiddelen</i>	562
[<i>Bedrog bij uitvoering van werken, levering van materialen en leverantiën voor vloot of leger</i>].....	570
[<i>Schending van afsluiting en afscheiding</i> .] <i>Bedrog door vernieling enz. van grensscheiding van erven</i>	571
<i>Zwendelarij</i>	
A. <i>Valsche berichten tot stijging of daling van den prijs van waren enz</i>	572
B. <i>Opgave van valsche feiten enz. tot het plaatsen van schuldbrieven enz</i>	574
C. [<i>Openbaarmaking van eene onware balans</i>].....	575
<i>Bedrog door gebruik van valsche naam, firma of merk</i>	577
[Wet op de handels- en fabrieksmerken. Art. 10].....	581
<i>Bepalingen, aan alle soorten van bedrog gemeen</i>	589

6
9

5
6

5
6

1